

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КОНДУР ОКСАНА СОЗОНТІВНА

УДК 37:37.046:378.4:377.35

ДИСЕРТАЦІЯ

**СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ІЗ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ЗВО**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.С.Кондур

Науковий консультант – доктор філософських наук, професор
МИХАЙЛИШИН Галина Йосипівна

Київ – 2019

АНОТАЦІЇ

Кондур О.С. Система професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2019.

У дисертації вперше розроблено та експериментально перевірено систему професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти, яка спрямована на формування нової генерації кадрів, здатних відповідально здійснювати управлінську, науково-дослідницьку, проектно-пошукову, організаційно-планувальну, технологічно-регламентувальну, консультативно-дорадчу, експертно-аудиторську, психолого-педагогічну та квалітологічну просвітницьку діяльність на рівнях управління якістю освітніх систем.

Розроблено структурно-функціональну модель формування професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти на етапах освітнього процесу синергетичної взаємодії цільового, змістового, теоретико-методологічного, організаційно-методичного, практичного та контрольного-результативного блоків.

Представлено авторське трактування понять «професійна підготовка майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти» та «професійна діяльність фахівця з управління якістю в сфері освіти і науки».

Подальшого розвитку набули наукові положення щодо архітектури освітньо-наукової системи закладу вищої освіти для організації управління якістю професійної підготовки фахівців і професіоналів (магістрів, аспірантів, PhD студентів) у галузі квалітології.

Ключові слова: система, професійна підготовка, майбутні фахівці з якості освіти, заклади вищої освіти.

Kondur O.S. System of training of future specialists on the quality of education in higher education institutions. – Published as a manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of the doctor of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, 2019.

In the dissertation the system of professional training of future specialists on the quality of education in higher education institutions is first developed and experimentally tested, aimed at forming a new generation of personnel capable of responsible management, research, design, organizing and planning, consulting and advising, technologically-regulating, expert and audit, psychological-pedagogical and qualitative educational activities at the levels of quality management of educational systems.

The system of professional training of future specialists on the quality of education in higher education institutions is developed in the form of a schematic visualization of organizational, managerial and pedagogical measures of ensuring the effectiveness of the educational process of preparation as a unity of structural-organizational and structural-functional components in the target, organizational-formative and diagnostic-productive subsystems.

The structural-functional model of formation of professional-practical managerial-qualitative competence of future specialists on the quality of education in higher education institutions is developed, based on the principles of system, program-target, structural-functional, synergetic, system-activity approaches. It is the integral unity of interaction of target (purpose, tasks and functions of training), content (structural organization of the content of training at the educational and scientific levels of future managers, executives and administrators of higher education institutions), theoretical-methodological, organizational-methodological (organizational and pedagogical conditions of interaction), practical (integration of professional and practical training of quality managers with future employers) and control-effective units (criteria: motivational-axiological, cognitive, activity;

levels: insufficient, sufficient, medium, increased, high). The result is the formation of professional-practical managerial-qualitative competence of future specialists, professionals in the field of education, science and innovations.

The organizational and pedagogical conditions are identified, including: constant updating of the content of professional training through the transformation of modern scientific knowledge into the educational process and the modernization of scientific, methodological, informational and analytical support; integration of professional practical training of future quality specialists with priority directions of research themes and works in the educational-scientific process with institutional and industrial internship and their scientific and methodological support; strategic partnership in training with prospective employers and research with responsible organizational-methodological and scientific-methodological informational support.

The priority principles of control over quality management of professional training of future specialists on the quality of education in higher education institutions are outlined: humanitarization, social determination, humanization, scientific fundamentality, informational and technical provision, strategic forecasting of the state and development of education, science and innovation systems, efficiency, feedback, continuity, levels and prospects, democracy and centralism, motivation and unification of personnel, legal priority, financial and economic rationality, optimization of resource maintenance and institutional activity in the field of quality management.

The author's interpretation of the concepts of “professional training of future specialists on the quality of education in higher education institutions” and “professional activity of a specialist in quality management in the field of education and science” is presented.

Academic foundations on the architectonics of the educational-scientific system of a higher education institution for the organization of quality management of the professional training of specialists and professionals (masters, postgraduates, PhD students) in the field of qualitology.

Key words: system, professional training, future specialists in quality of education, higher education institutions.

**Наукові праці,
у яких опубліковані основні наукові результати дисертації**

Монографії

1. Кондур О.С. Управління якістю освітніх систем в умовах глобалізації: теорія, методика організації, практика : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 488 с.
2. Кондур О. С. Транскордонна модернізація освітніх систем за умов глобалізації. Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку : [колективна монографія] / за заг. редакцією Рідей Н. М. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. С. 97-129.
3. Кондур О. С. Міжнародні модернізації освітніх систем у сфері управління якістю та забезпечення сталості. Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку : [колективна монографія] / за заг. редакцією Рідей Н. М. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. С. 129-173.

Статті в наукових фахових виданнях України

4. Кондур О. Михайлишин Г., Червінська І. Якість освіти та сучасні особливості організації її моніторингу. Гірська школа українських Карпат : наукове фахове видання з педагогічних наук. 2016. № 15. С. 119-123. Здобувачеві належить постановка проблеми та узагальнення результатів.
5. Кондур О. С. Роль міжнародного співробітництва вищого навчального закладу в системі забезпечення якості освіти. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). 2017. № 8 (313), листопад Ч. І. – С. 174-179. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2216/discover>.
6. Кондур О. С. Інноваційний менеджмент у системі управління вищим навчальним закладом. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. №14 (59), грудень. С. 254-258.

7. Кондур О. С. Корпоративне управління закладом вищої освіти в умовах модернізації освіти. Освітній простір України. 2017. Вип.11. С. 63-70.
8. Кондур О. С. Стратегії трансформацій менеджменту освіти в інтеграції суспільної теорії та критичної педагогіки. Наукові записки : [збірник наукових статей] / МОН, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; упор. Л. Л. Макаренко. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. СХХХVI (137). С. 125-136. (Серія педагогічні науки).
9. Кондур О. С. Формування ефективних методів управління та фактор моделі «людських ресурсів». Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. 2017. №11. С. 66-74.
10. Кондур О. С. Основні тенденції розвитку досліджень освіти в контексті світоглядних засад глобального суспільного розвитку і гуманітаризації менеджменту. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 59. С. 66-74.
11. Кондур О. С. Ідейні та концептуальні засади трансформації менеджменту освіти у систему менеджменту знань. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Чернігів : ЧНПУ, 2018. Вип.150. С. 66-69.
12. Кондур О. С. Формування національно-культурної ідентичності молоді у сучасній освітньо-виховній парадигмі. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). 2018. №1 (315), березень Ч.1. С. 252-257. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/3381>.
13. Кондур О. Компаративний аналіз британської та української моделей освітнього менеджменту. Обрії : науково-педагогічний журнал. 2018. № 1(46). С. 17-20.
14. Кондур О. С. Глобалізація як передумова і контекст комплексного впливу на розвиток освіти. Освітній дискурс : збірник наукових праць. 2018. Вип. 5. С 25-36.

15. Кондур О. С. Глобалізація освіти у контексті проблем та перспектив суспільного розвитку. Вища освіта України. 2018. № 2(69). С. 42-47.

16. Kondur O. Management education in the context of social and pedagogical transformations. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. № 12, 2018. С. 69-74.

17. Кондур О. С. Кваліметричні технології в управлінні закладом вищої освіти. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2018. Вип.33. С. 105-114.

***Статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях,
вднесених до міжнародних наукометричних баз даних***

18. Kondur O., Lutsan N., Mykhaylyshyn G. Modern Educational Technologies in Ukrainian High School. Edukacja – Technika – Informatyka : kwartalnik naukowy, 2015. no 4(14). P. 74–80. (зарубіжне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2015: 79.23). Здобувачеві належить формулювання наукової ідеї та узагальнення результатів.

19. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Chervinska I. Social and Cultural Determinants of Monitoring the Quality of University Education. IntellectualArchive, 2017. Volume 6, Number 1. January/February. С. 27-32. (зарубіжне видання Канади). Здобувачеві належить обґрунтування та узагальнення результатів.

20. Kondur O. S. The main tendencies of transformation of educational systems in the context of ideological foundations of global social development. Społeczeństwo. Edukacja. Język. 2018. Vol. 7. P. 203-215. DOI: 10.19251/sej/2018.7(16) (зарубіжне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 68.44, Lista B / 4 pkt)

21. Kondur O. Bildungs-Prozess bei der Integration von Humanisierung der Gesellschaft und der Weltanschaulichen Grundlagen der Bildung. Scientific

Bulletin of Hełm – Section pedagogy. 2018. P. 11-22. (зарубіжне видання Польщі)

22. Mykhaylyshyn G., Kondur O. Aspects of globalization of education in the context of system globalization. Edukacja – Technika – Informatyka : kwartalnik naukowy, 2018. no 3(25). P. 84-90. (зарубіжне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2017: 93.45, (Lista B / 9 pkt). Здобувачеві належить постановка проблеми та обґрунтування результатів.

23. Budnyk O., Kondur O. Moral and Aesthetic Aspect of the Professional Training of Teachers. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2017. Vol. 4, No. 1. P. 26-33. (видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 81.40). Здобувачеві належить обґрунтування результатів.

24. Кондур О. С. Роль стратегічного освітнього менеджменту для розвитку вищого навчального закладу. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка і психологія. 2017. Вип. 2(6). С. 27-32. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 51.60).

25. Кондур О. С. Трансформації освітньо-наукових управлінських моделей у контексті інформаційної революції глобальної системи освіти. Гірська школа українських Карпат : наукове фахове видання з педагогічних наук. 2017. № 17. С. 166-170. doi: 10.15330/msuc.2017.17.166-170. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 56.80).

26. Кондур О. С. Глобальні процеси та інтеграція педагогіки і менеджменту в освіті України в контексті європейської освітньо-наукової системи. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2017. Вип.3(35). С. 280-287. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2015: 38.90).

27. Кондур О. С. Ідейні основи та практика європейської системи освіти у французькій моделі освітньо-наукового менеджменту. Збірник наукових праць Херсонського державного університету «Педагогічні науки». Херсон, 2017. № 80 том 1. С. 157-162. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 40.05).

28. Кондур О. Модернізації системи освітнього менеджменту. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. №6. С. 68-72. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 58,82).

29. Кондур О. С. Культура якості в корпоративній моделі управління освітніми системами. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2018. Вип. 1 (36). С. 25-32. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2017: 56.98).

30. Кондур О. С. Управлінська компонента професійної компетентності фахівця в освітній системі. Витоки педагогічної майстерності : збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Вип. 21. С. 95-99. Серія «Педагогічні науки». (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus Master Lsst).

31. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Chervinska I, Teoretyczne oraz metodyczne zasady monitorowania jakości edukacji uniwersyteckiej. Освітній простір України. 2018. Вип.14. С. 217-223. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2017: 61.85). Здобувачеві належить обґрунтування та узагальнення результатів.

32. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Serman L. Innovation of education and educational innovations in conditions of modern higher education institution. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2018. Vol. 5, No. 1. P. 9-16. (видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази

Index Copernicus, ICV 2016: 81.40). Здобувачеві належить розробка схем та обґрунтування й узагальнення результатів.

33. Кондур О. С., Цюпа О. П. Вплив освітньої реформи на фінансове забезпечення освіти і науки. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2018. Vol 1, No 14. С. 52-57. (фахове видання України з економіки, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 62.80). Здобувачеві належить постановка проблеми та обґрунтування результатів дослідження.

34. Gribovych A., Kondur O., Melnyk Y. Actualization of Leadership as a key category of neoeconomical community: socio-cultural and educational aspects. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2019. Vol. 6, No. 1. P. 50-59. (Index Copernicus ICV 2016: 81.40). Здобувачеві належить обґрунтування результатів.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

35. Кондур О. Системний підхід при забезпеченні якості вищої освіти в Україні. Сучасний викладач у студентоцентричній моделі освітнього процесу університету : матеріали Науково-практичного семінару 3-4 березня 2016р., проведеного на базі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ : Видавництво ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2016. – С. 33-35.

36. Кондур О. Кибернетическая модель обеспечения качества образования = Cybernetic model of ensuring quality of education . Education in the context of needs – possibilities – solutions / 29.09-1.10.2016 roku, Pomeranian University in Słupsk, Słupsk-Ustka.

37. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Chervinska I. The monitoring of the university quality education in the context of globalization challenges of the present time. 6th International Scientific Conference on Idealized Design: Redesigning Higher Education, 21-22.01. 2017, Kraków.

38. Кондур О. С, Михайлишин Г. Й. Внутрішній аудит у системі забезпечення якості освітньої діяльності університету. Матеріали VIII

Міжнародної науково-практичної конференції «Управління в освіті», 26-27 квітня, 2017. м. Львів. С. 61-62

39. Кондур О. Моніторинг якості вищої освіти як складова системи підготовки фахівців. Матеріали III Міжнародного конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (м. Одеса, 18-21.05.2017 р.) Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С.14-15.

40. Кондур О. С. Освітні інновації як чинник підвищення конкурентоспроможності майбутнього фахівця. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 жовтня 2017р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево : Вид-во МДУ, 2017. С. 183-185.

41. Кондур О. С. Про методичні підходи до управління вищим навчальним закладом. Управлінські науки в сучасному світі : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (22 листопада 2017р., м. Київ). Біла Церква : Видавець Пшонківський О.В., 2018. С. 120-123.

42. Кондур О. С. Роль освітнього менеджменту у формуванні громадянського суспільства. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Становлення і розвиток педагогіки» (м. Харків, 16–17 лютого 2018 року). Херсон : Видавництво «Молодий вчений», 2018. С. 130-131.

43. Кондур О. С. Управлінська складова професійної компетентності педагога. XVII міжнародна конференція «Макаренківська концепція підготовки вчителів в контексті вітчизняних та світових тенденцій розвитку педагогічної освіти», 13–14 березня 2018 року, м. Полтава.

44. Кондур О. С. Модернізація системи управління закладом вищої освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Підготовка фахівців у сфері освіти та освітнього менеджменту: європейський вимір». (м.

Черкаси, 29–30 березня 2018 року). Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. С. 51-52.

45. Кондур О. Трансформаційний вплив процесів глобалізації на вищу освіту. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» (м. Луцьк, 31 травня – 1 червня 2018 року). / А. В. Лякішева (заг.ред.) та ін. у 2-х т. Луцьк : ФОП Покора І. О., 2018. Т. 1 (А-М). С. 174-177.

46. Кондур О. С. Познавательные технологии и методология науки эмпирического педагогического исследования в системе менеджмента образования. Современный менеджмент: проблемы, модели, перспективы : сборник научных статей / Урал. гос. пед. ун-т ; под. науч. ред. А. А. Симоновой, С. Л. Фоменко ; общ. ред. Н. Е. Поповой. Екатеринбург, 2018. С. 202-207. URL: <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/10738/1/konf000317.pdf>

47. Кондур О. С. Впровадження управлінських ідей В. О. Сухомлинського в процесі реформування української освітньої системи. Всеукраїнська науково-практична конференція «Василь Сухомлинський – від пізнання дитини до створення освітньо-виховної системи» (м. Миколаїв, 22-24 листопада 2018 року). С. 96-97.

48. Кондур О. С. Модель цільової підготовки фахівців з управління якістю у закладах вищої освіти. Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Мукачеве, 16-17 травня 2019 р.). С. 156-157.

49. Михайлишин Г. Й., Кондур О. С. Організаційно-управлінські процедури системи внутрішнього забезпечення якості освіти у ЗВО. II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми формування успішної особистості в сучасному освітньому просторі» (м. Вінниця, 15-17 травня 2019 р.).

**Наукові праці, які додатково відображають
наукові результати дисертації
а) навчальні посібники**

50. Статистика : навчальний посібник для студентів вузів / Баран Р. Я., Кондур О. С., Жолоб Л. І., Зозуля О. М. Чернівці : ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2008. 240 с. (Рекомендовано МОН України, лист №1.4/18 Г-752 від 04.09.2006р.).

51. Вища математика : курс лекцій у трьох частинах. Частина 2 : Теорія ймовірностей та математична статистика / Лавренчук В. П., Кондур О. С., Готинчан Т. І., Дронь В. С. Івано-Франківськ : Вид-во. Прикарпатського нац.ун-ту, 2011. (Рекомендовано МОН України лист №1/11-149 від 22.02.2011р.).)

52. Гуменник В. І., Копчак Ю. С., Кондур О. С. Менеджмент організацій : навчальний посібник. Київ : Знання, 2012. 503 с.

53. Менеджмент в моделях : навчальний посібник / Кондур О. С., Загорняк В. Б., Івануса А. В., Ковальчук А. П., Загорняк Н. В. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 312 с. (Рекомендовано МОН України, лист №1/11-1123 від 29.01.2014).

б) наукові публікації

54. Kuzmin O. E., Kondur O. S., Smykovchuk T. V. Transformation directions of industrial enterprises as a means of providing their competitive ability. Теоретичні та прикладні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств : колективна монографія в 4 томах / За ред.. Паршиной О.А. Дніпропетровськ : Гердан, 2013. Т.4. С. 182-188.

55. Кондур О. С., Щур Р. І. Оптимізація структури фінансування інвестиційного проекту. Проблеми моніторингу, моделювання та менеджменту емерджентної економіки : монографія. / За ред. Соловйова В. М. (відп. за випуск) [та ін.]. Черкаси : Брама, видавець Вовчок О.Ю., 2013. С. 48-65.

56. Кондур О. Комунікаційно-гуманітарна складова в моделюванні розвитку туристичної галузі Карпатського регіону. Карпати-Аппалачі: формування особистості в контексті сталого розвитку гірських регіонів : матеріали II Міжнародної спільної українсько-американської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 24-26 вересня 2013р. / Гол. ред. В.Д. Хрущ. Івано-Франківськ : НАІР, 2013р. С. 130-131.

57. Кондур О., Копчак Ю., Копчак Л. Роль туристичної галузі в сталому розвитку Карпатського регіону: соціальний, освітній та економічний аспекти. Гірська школа Українських Карпат : наукове фахове видання з педагогічних наук. 2014. № 11. С. 59-61.

58. Kondur O. Socio-Information Method sof Overcoming the Mental and Negative Stereotypes of Population in the Carpathian Region. 40th Annual Appalachian Studies Conference EXTREME Appalachia. Virginia Tech, Blacksburg, USA. March 9-12, 2017.

59. Высочан Л. М., Кондур О. С. Metodical peculiarities of using of game techniques at the lessons of natural science in elementary school = Методические особенности использования игровых методик на уроках естествознания в начальной школе. Проблемы современного педагогического образования : сборник научных трудов. Ялта : РИО ГПА, 2018. Вып. 61. Ч. 4. С. 61-63.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМНОГО ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ОСВІТНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ОСВІТИ.....	34
1.1 Системний аналіз етіології і хронології Болонського процесу з аксіологічним оцінюванням глобалізації.....	34
1.2. Теоретико-аксіологічний аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження управління якістю освітніх систем в умовах глобалізації.....	56
1.3. Процес формування якості вищої освіти, науки та системного управління ЗВО в умовах глобалізації.....	75
Висновки до розділу 1.....	106
Література.....	109
РОЗДІЛ 2 СПЕЦИФІКА ГЛОБАЛЬНОГО СУСПІЛЬНО- ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ – ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ БАЗИС ОСВІТНІХ ІНСТИТУЦІЙ.....	122
2.1. Глобальні проблеми інституцій «спільнот ризиків» у синергетичній концептуалізації просторової єдності та «периферизації» освітньо-наукових процесів.....	122
2.2. Глобальні показники розвитку як аналітичний інструментарій аналізу освітніх систем.....	136
2.3. Концептуальні та стратегічні засади модернізації освіти для сталого розвитку.....	145
Висновки до розділу 2.....	160
Література.....	163
РОЗДІЛ 3 ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНІХ СИСТЕМ НА ЗАСАДАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	177
3.1.Парадигмальні засади трансформації освітнього регулювання у комплексну систему управління якістю освіти та науки.....	177
3.2. Роль стратегічного, інноваційного управління й адаптивних технологій у модернізації та розвитком ЗВО.....	198
3.3. Європейські модернізації освітніх систем у сфері управління якістю.....	222
Висновки до розділу 3.....	241
Література.....	244

РОЗДІЛ 4 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	260
4.1. Організаційно-управлінські процедури регламенту документообігу науково-методичного забезпечення управління якістю у ЗВО.....	260
4.2. Моніторинг якості надання освітніх послуг ЗВО.....	289
4.3. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти.....	316
Висновки до розділу 4.....	324
Література.....	326
РОЗДІЛ 5 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	329
5.1. Організація системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у ЗВО.....	329
5.2. Педагогічне моделювання організації професійної підготовки майбутніх фахівців з якості освіти у ЗВО.....	340
5.3. Верифікація моделі організації професійної підготовки майбутніх фахівців з якості освіти у ЗВО.....	361
Висновки до розділу 5.....	374
Література.....	377
ВИСНОВКИ.....	381
ДОДАТКИ.....	385

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У зв'язку з розвитком глобалізації та транскордонної імплементації освітніх систем закладів вищої освіти (ЗВО) України до світового академічного простору освіти, науки та інноватики, змінами міжнародного і національного правового та технічного регулювання трансформаціями форм організації різних типів ЗВО і підготовки в них магістрантів, аспірантів, докторантів філософії, необхідністю неперервної ступеневої підготовки в поєднанні з дослідництвом й інноватикою, а також післядипломного навчання, пролонгованого підвищення кваліфікації та стажування актуалізується формування методології системного управління в галузі вищої освіти, що зумовлює потребу а обґрунтуванні, розробленні, упровадженні нових моделей цільової підготовки фахівців, професіоналів із якості освіти в закладах вищої освіти.

Управління якістю освіти в системі професійної підготовки висококваліфікованих кадрів стає головною метою політики сталого розвитку забезпечення життєвого неперервного навчання, зайнятості й задоволення потреб якості й безпеки людства на сучасному етапі цивілізації – інформаційного суспільства випереджувальних знань і наукового пізнання.

Необхідність вивчення етіології транскордонної інтеграції освіти, науки та інноватики полягає в теоретичному і методологічному обґрунтуванні передумов, а також практичній реалізації концепцій і стратегій контролю та управління якістю освітніх систем ЗВО з метою забезпечення як їх сталого розвитку зокрема, так і суспільства в цілому. Трансформаційний розвиток цих систем передбачає усунення глобальних проблем світової освіти та науки під час реалізації принципів Болонського процесу.

Актуальність дослідження посилює процес формування національної мережі експертів із забезпечення якості вищої освіти.

Основу дослідження становлять концептуально-стратегічні положення нормативних документів, зокрема глобальні та регіональні: стратегія

діяльності ЮНЕСКО в сфері освіти, програми та підпрограми «Освіта для всіх», «Демократизація освіти», «Розробка та втілення політики в галузі освіти», «Освіта, підготовка кадрів і суспільство», стратегія освіти для сталого розвитку ЄЕК ООН; стратегічна програма ЄС «Освіта і навчання 2020»; програма COSME, Стратегічна Програма допомоги ЄС Україні (2018-2020 рр.); стратегія розбудови Європейського простору вищої освіти (ЄВПО) до 2020 року; регіональні стратегії Азіатсько-тихоокеанського, Карибського регіонів, Фландрії, Південно-східної Азії, Африки, Середземномор'я та Латинської Америки; національні стратегії та новітні плани дій у всіх сферах: Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021, Національна доктрина розвитку освіти, Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», Стратегія сталого розвитку України до 2030 року, Концепція регіональної системи освіти для сталого розвитку, концепції – Нова українська школа, національного та художньо-естетичного виховання, гуманітарного розвитку та розвитку педагогічної, екологічної, неперервної, післядипломної, професійно-технічної освіти, медіаосвіти, розвитку цифрової економіки та суспільства; місцеві, локальні: стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року; стратегія розвитку міста Івано-Франківська на період до 2028 року; програма розвитку освіти Івано-Франківщини 2016-2023 роки, Регіональна стратегія розвитку Київської області на період до 2020; Міська комплексна цільова програма «Освіта Києва. 2019-2023 роки».

Базис правового регулювання сфери охоплення дисертаційного дослідження полягає в забезпеченні відповідності професійної підготовки фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти згідно із законодавчими вимогами в галузях – *освіти і науки* про: освіту (2017), дошкільну освіту (2001), позашкільну освіту (2000), загальну середню освіту (1999), професійно-технічну освіту (1998), вищу освіту (2014), наукову і науково-технічну діяльність (2015), доступ до публічної інформації (2011),

інноваційну діяльність (2002), авторське право і суміжні права (1993), науково-технічну інформацію (1993), технічні регламенти та оцінку відповідності (2015), державну службу (2015), основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності (2007), Положення про Державну службу якості освіти України (2018), Постанову Кабінету міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері освітньої діяльності» (2018); *природоохоронній* про: охорону навколишнього природного середовища (1991), екологічну експертизу (1995), екологічний аудит (2004), Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року (2010); *соціального захисту* про: статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (1991), охорону дитинства (2001), охорону праці (1992), державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам (2000), загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (2003), соціальне страхування (2010), зайнятість населення (2012).

Метрика застосування стандартів ISO технічного регламентування міжнародного та національного вимірів у професійній підготовці майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти ґрунтується на: менеджменті якості ISO 9001; процедурах поліпшення ISO 9004; соціальній відповідальності ISO 26000, SA 8000; вимогах до випробувальних лабораторій ISO 17025 при проведенні досліджень; менеджменті інформаційної безпеки ISO 27000; екологічному менеджменті ISO 14001; менеджменті охорони праці OHSAS 18001; менеджменті безпеки харчової продукції ISO 22000, HACCP, FSSC; менеджменті енергоефективності ISO 50001 (у сфері освіти та науки); відповідності професійної підготовки фахівців із якості освіти національному класифікатору України «Класифікатор професій» ДК 003:2010.

Науковий інтерес для дисертаційного дослідження складають теоретико-методологічні фундаментальні та прикладні *аспекти*

філософського бачення якості освіти та наукових досліджень, шляхів їх модернізації та управління ними у працях В.П. Андрущенка, В.І. Бондара, Б.С. Гершунського, В.Г. Кременя, С.М. Пазиніча, О.С. Пономарьова, Т.В. Сохняєвої, R. Barrow та ін.

Освітньо-політичні засади досліджували І.В. Іванюк, А.О. Ярошенко, T. Brackston, D. Goldblatt, D. Held, P. Lodge, A. McGrew, J. Perraton та ін. Освіту у глобалізаційному вимірі вивчали З. Бауман, В.М. Бебик, О.Г. Білорус, І. Валлерстайн, Д. Гелд, П. Герст, С. Гессен, К.В. Корсак, О.І. Огієнко, О. М. Слюсаренко, Г. Томпсон, А.Дж. Тойнбі, Є. Тюфлер, Дж. Форрестер, A. Green, M. Kwiek, S. Marginson, R. Robertson, D. Rodrik та ін. Соціокультурні засади освітніх детермінант аналізували Л.П. Вовк, E. Durkheim, D. Martin, J.-L. Metzger, P. Pierre, L. Sklair та ін. Педагогічну інноватику розвивають Н.О. Бабіна, Л.В. Буркова, В.П. Ващенко, В.В. Вербицький, Н.М. Дем'яненко, В.Ф. Паламарчук, О.О. Романовський, О.І. Шапран, О.Л. Шевнюк та ін. Футуристичні підходи розвитку вищої освіти досліджували H. Newby, F. Newman, R. Peters, A. Toffler, H. Ewby, A. Combs та ін. Питання підвищення якості освіти розглядали С.А. Калашнікова, В.В. Ковтунець, С.В. Курбатов, В.І. Луговий, Т.В. Маматова, Г.Й. Михайлишин, В.Е. Огвоздін, Н.М. Рідей, Ж.В. Таланова, О.О. Чувпило та ін.

Наукові роботи (В.М. Боголюбов, П.М. Гусак, М.С. Корець, О.В. Матвієнко, Т.В. Саєнко, Л.П. Сущенко, С.В. Яшник, W. Furmanek, W. Sobczyk, W. Walat та ін.) охоплюють питання, пов'язані зі сферою вищої професійної освіти та підвищення її якості. Управління системами вищої освіти та його соціальні й психологічні аспекти досліджують А.В. Бабічев, Г.О. Горбань, Л.М. Карамушка та ін. Принципи управління закладами вищої освіти обґрунтували В.П. Бех, Г.В. Єльнікова, С.Г. Натрошвілі, Н.Г. Протасова, Є.М. Хриков та ін. Світові підходи до менеджменту якості формували R. Brand, W. Deming, P. Drucker, E. Loffler, M. Vintar та ін.

Методологію наукових досліджень щодо формування систем

професійної підготовки майбутніх фахівців для сталого розвитку та *управління якістю у різних галузях* зайнятості склали наукові доробки Г.О. Белявського, В.М. Боголюбова, О.І. Бондар, Н.Н. Моїсєєва, О.І. Пометун, В.А. Прилипко, А.Л. Романовича, О.В. Тимошенка, А.Д. Урсул, В.В. Еліас, Т. Wawaka та ін.

Незважаючи на наявність різнопланових і досить масштабних досліджень, проблема організації якості освіти та наукового дослідництва, а також професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти не отримали всебічного наукового обґрунтування.

Актуальність теми дослідження зумовлена суперечностями, які виникають між:

- соціальним замовленням суспільства на висококваліфікованих фахівців із якості освіти і недосконалістю системи їх професійної підготовки в умовах глобалізації та транскордонної імплементації освітніх систем закладів вищої освіти;
- потребою інституційних органів у мобільних фахівцях із якості освіти і відсутністю науково-методичного й інформаційно-аналітичного забезпечення їх професійної підготовки у закладах вищої освіти;
- реально існуючим досвідом професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти і необхідністю розроблення й наукового обґрунтування професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти на основі міжнародних стандартів.

Суспільна значущість професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти, недостатня теоретико-методологічна розробленість означеної проблеми, виявлені об'єктивні суперечності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Система професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування

системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (Державний реєстраційний № 0117U004914) і «Забезпечення якості надання освітніх послуг закладом вищої освіти: управлінсько-організаційний, методичний, економічний аспекти» (Державний реєстраційний № 0118U004074).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 30 грудня 2015 року) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 2 від 23 лютого 2016 року).

Мета дослідження полягає в розробленні та експериментальній перевірці системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти в умовах глобальної модернізації освітньо-наукового простору на фундаментально-теоретичних, методико-організаційних і практично-прикладних засадах.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

- 1) теоретично обґрунтувати системний вплив процесів глобалізації на сучасні трансформації освіти та вимоги до її якості;
- 2) проаналізувати стан розроблення проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти в умовах глобалізації та транскордонної імплементації освітніх систем закладів вищої освіти;
- 3) розробити та теоретично обґрунтувати сутність та структуру готовності майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти в умовах глобальної модернізації освітньо-наукового простору ;
- 4) розробити концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти;
- 5) визначити та охарактеризувати організаційно-управлінські процедури регламенту документопорядження науково-методичного забезпечення квалітологічного управління у системі професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти;
- 6) розробити та теоретично обґрунтувати модель професійної

підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти;

7) експериментально перевірити результативність розробленої та науково обґрунтованої системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – система професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти.

Концепція дослідження передбачає з'ясування функцій, видів і засобів управління якістю системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти відповідно до такої послідовності: критично-експертна, категоріально-індикативна, орієнтаційна, евристична, інструментальна, світоглядна, технологічна, прогностична (за видами системних функцій: пізнання, аналіз, прогнозування, моделювання, оцінювання та поліпшення; за видами системної діяльності: наукові знання та методи; за засобами діяльності: інформація, програмування та педагогічне моделювання, верифікація результатів).

Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що професійна підготовка майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти передбачає:

1) володіння *системно-управлінськими здатностями*, зокрема й організаційно-управлінськими, психолого-педагогічними, науково-дослідницькими, інтелектуальними, комунікативними (інформаційно-мережевими, науково-метричними, трансляційно-дистанційними), академічно-моральними (культури мовлення, спілкування і доброчесності), системно-статистичними (геосферними, ноосферними, суспільно-політичними, організаційно-управлінськими), професійно-практичними зі сталого розвитку; *професійно-важливими якостями*, а саме: науковими фундаментальними та прикладними, міждисциплінарними знаннями,

самодостатністю (індивідуальним обмеженням матеріальних, споживчих потреб), ініціативністю, цілеспрямованістю, інтуїтивною передбачуваністю, рішучістю, стратегічним аналітичним міжпредметним ноосферо- та суспільно-системним мисленням; *уміннями й навичками* формувати та аргументовано висловлювати й відстоювати свою точку зору через конструктивний діалог, який зменшує ризики конфліктів з боку сторін та спонукає до узгодження й компромісу у вирішенні професійних завдань управління якістю освітньо-наукових систем, зокрема і систем вищого рівня в цілому; приймати адекватні самостійні управлінські рішення; брати на себе біосоціальну відповідальність із безпеки довкілля та суспільного розвитку, виробничо-інституційного господарювання та інших сфер людської діяльності (освітньо-наукової, управлінсько-політичної, соціально-економічної, побутової, охорони здоров'я тощо); моделювати та прогнозувати стан і розвиток освітньо-наукових систем, а також організаційно-управлінських, суспільно-політичних, життєзабезпечуючого середовища, зокрема й щодо моделювання, проектування, конструювання, стратегічного планування та маркетингу, дизайну адміністративно-територіальних, субсидіарних, територіально-громадянських, територіально-просторових, виробничих і природоохоронних комплексів; контролю за сталістю стану та розвитку (моніторингу, паспортизації, аудиту, професійного профілювання, кваліфікаційного визнання та реалізації, мобільності усіх учасників навчально-виховного і дослідницького процесів, стандартизації, сертифікації, акредитації та ліцензування, маркування освітніх і наукових продуктів, послуг для формування професійного реноме управління якістю), експертизи та інспектування систем; прогнозувати, запобігати та усувати професійні ризики на рівні балансування та врівноваженості систем локального, регіонального, національного та глобального рівнів з метою уникнення дисбалансу небезпек, що порушують рубежі витривалості і адаптивної валентності системи;

2) *готовність* до виконання професійних педагогічних, психологічних, соціально-економічних, організаційно-управлінських, науково-дослідних, природоохоронних, проектних, конструкторських, виробничих, контрольних, експертних, нормативних, технічно-регулятивних, квалітологічних, просвітницьких завдань у сфері управління якістю часткових компонентів середовища економічного простору та його систем у цілому;

3) *сформованість управлінсько-квалітологічних компетентностей* з методології навчання професійноорієнтованих та спеціальних дисциплін у галузі квалітології та управління нею, управлінсько-педагогічної методології, освітнього менеджменту та політики, системного аналізу якості складових академічного простору освіти та науки, стратегічного менеджменту, маркетингу та технологій управління, загальної та професійної педагогіки і психології, забезпечення якості у ЗВО, педагогічного моделювання, контролю та інноватики, менеджменту і проектування соціально-педагогічних систем, організації системних процесів управління у ЗВО.

Система професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти базується на наступних принципах: фундаментально-філософському (діалектика пізнання дійсності, природи та суспільства, мислення, детермінізм, ізоморфізм); конкретно-науковому (об'єктивність аналізу, явищ і процесів, загальний зв'язок та розвиток, суперечності, заперечення); загально-науковому (історичний, термінологічний, системний, функціональний, когнітивний, моделювальний); пізнання науки та управління (емпіричний, теоретичний, логічний, порівняльно-історичний, генетичний, формально-логічний, математичний, філософсько-світоглядний, загально і конкретно науковий, метафізичний, матеріалізму й ідеалізму, розвитку, детермінізму і реалізму, комплексності, системності та синергетизму).

Кваліметрична метрика зорієнтована на управлінські платформи системної взаємодії з метою формування якості за моделями підготовки, за видами структурної організації та цільових функцій неперервної професійної

освіти (змістова організаційно-планувальна, системоутворювальна, проектувальна, функціонально-технологічна), які забезпечують ефективність організації професійної підготовки майбутніх квалітологів у сфері освіти, науки та інноватики.

Підготовка фахівців із якості освіти ґрунтується на міжнародних принципах технічного регулювання у сфері освіти, науки та інноватики, що передбачають системну єдність, нормування, методики вимірювання якості системних процесів надання освітніх послуг.

Загальна гіпотеза дослідження базується на твердженні, що впровадження системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у ЗВО сприятиме підвищенню якості вищої освіти загалом.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань, досягнення мети було використано такі методи дослідження: *теоретичні*: теоретико-аксіологічний, порівняльний, структурно-логічний, компаративний аналіз філософської, психолого-педагогічної, природничо-наукової, управлінської літератури, нормативних документів, матеріалів конференцій та періодичних фахових видань з теми дослідження; узагальнення досвіду роботи органів технічного регулювання управління якістю у сфері освіти, науки та інноватики і проблем управління підготовкою майбутніх квалітологів у закладах вищої освіти, нормативно-технічного регулювання, методичної документації та встановлення інституційної ефективності організації управління якістю; структурно-логічний аналіз та систематизація – з метою характеристики організаційно-управлінських процедур регламенту документопорядження науково-методичного забезпечення квалітологічного управління у системі професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти; моделювання – з метою розроблення моделі системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості у закладах вищої освіти; *емпіричні*: тестування, анкетування та опитування учасників освітнього процесу; спостереження за процесом організації управління професійною підготовкою майбутніх фахівців із якості освіти; методи

експертних оцінок; педагогічний експеримент для перевірки ефективності методики організації та моделі системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості у закладах вищої освіти; *статистичні*: обробка результатів педагогічного експерименту, кількісний та якісний аналіз отриманих експериментальних даних.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

- *вперше* розроблено та експериментально перевірено систему професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти, яка спрямована на формування генерації, здатної відповідально здійснювати управлінську, науково-дослідницьку, проектно-пошукову, організаційно-планувальну, консультативно-дорадчу, технологічно-регламентувальну, експертно-аудиторську, психолого-педагогічну та квалітологічну просвітницьку діяльність на різних рівнях управління якістю освітніх систем;

- *розроблено* структурно-функціональну модель формування професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти на етапах освітнього процесу синергетичної взаємодії цільового, змістового, теоретико-методологічного, організаційно-методичного, практичного та контрольного-результативного блоків і виявлено організаційно-педагогічні умови (постійне оновлення змісту професійної підготовки шляхом трансформації сучасних наукових знань в освітній процес та модернізації науково-методичного інформаційно-аналітичного забезпечення; інтеграція професійної практичної підготовки майбутніх фахівців із якості з пріоритетними напрямками науково-дослідних тем і робіт у освітньо-науковому процесі з інституційно-виробничим стажуванням та їх науково-методичне забезпечення; стратегічне партнерство в професійній підготовці з майбутніми роботодавцями та науковому дослідництві з відповідальним організаційно-методичним та науково-методичним інформаційним забезпеченням);

- *представлено* авторське трактування понять «професійна

підготовка майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти» і «професійна діяльність фахівця з управління якістю у сфері освіти і науки»;

– *виокремлено* пріоритетні принципи контролю за рівнем професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти: гуманітаризації, соціальної детермінації, гуманізації, наукової фундаментальності, інформаційно-технічного забезпечення, стратегічного прогнозування стану і розвитку систем освіти, науки та інноватики, оперативності, зворотного відгуку, наступності, неперервності, ступеневості і перспективності, демократії та централізму, мотивування та згуртування кадрів, правової пріоритетності, фінансово-економічної раціональності, оптимізації ресурсозабезпечення й інституційної активності у сфері якості та її управління;

– *запропоновано* уніфікацію процедури технічного регулювання організації моніторингу якості освіти у ЗВО та структурно-логічний алгоритм обґрунтування, формування і забезпечення методики організації управління освітніми системами;

– *уточнено* сутність понять «принципи та моделі забезпечення якості», «політика у сфері якості», «управління на основі якості», «ефективність забезпечення якості»;

– *удосконалено* алгоритм протоколювання та анкетування відповідно до: оцінювання компетентностей маістранта, аспіранта, PhD-студента як сформованої готовності до професійно-практичної діяльності з управління якістю освітніх систем; експертного бачення задоволеності соціального замовлення працедавців, експертного заключення ефективності методики організації управління якістю підготовки в закладах вищої освіти, а також математичний апарат обробки даних педагогічного експерименту;

– *подальшого розвитку* набули наукові положення щодо архітектоніки освітньо-наукової системи ЗВО для організації професійної підготовки фахівців і професіоналів (магістрантів, аспірантів, PhD-студентів) у галузі квалітології.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані й викладені результати уможливають подальшу комплексну та галузеву розробку різноманітних аспектів педагогічної теорії і створюють методологічний базис для побудови ефективних моделей забезпечення якості вищої освіти. Дисертаційне дослідження передбачає розширити відомі уявлення про здобутки і проблеми процесів глобалізації та інституалізації освіти і менеджменту, їхньої ролі для суспільно-державного розвитку та соціально-педагогічного пізнання.

Положення та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані в наукових дослідженнях, при викладанні навчальних дисциплін «Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця освітнього процесу в Україні», «Варіативні моделі підготовки фахівців ЗВО», «Організація управління навчальним процесом у ЗВО», «Інноваційні технології у вищій освіті», «Педагогічний менеджмент», «Управління якістю освіти», «Нормативно-правове та технічне регулювання якості освіти у закладах вищої освіти», «Методологія наукових педагогічних досліджень», «Методика організації управління освітніми системами», «Системний аналіз якості освітніх систем», «Освітні вимірювання», при розробці освітніх програм з підготовки фахівці, професіоналів з управління якістю освіти, формування культури якості у ЗВО, експертизи та управління освітнього простору, при організації освітнього процесу та експертному оцінюванні релевантності підготовки всіх категорій зацікавлених сторін.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка від 15 лютого 2018 року № 07-10/215), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка від 16 жовтня 2018 року № 01-15/03/1710-1), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка від 22 травня 2019 року № 1620), Бердянського державного педагогічного університету (довідка від 28 грудня 2018 року № 57-14/1629), Тернопільського національного

педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка від 18 жовтня 2018 року № 193-33), Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (довідка від 25 травня 2019 року № 01/10-481).

Особистий внесок дисертанта в публікаціях зі співавторами полягає у: розкритті ролі моніторингу як засобу вивчення якості освіти в забезпеченні ефективності освітнього процесу [4]; доведенні впливу використання сучасних освітніх технологій на якість підготовки кваліфікованих спеціалістів [18]; рекомендації врахування глобалізаційних викликів для успішного проведення моніторингу якості університетської освіти [19]; проведенні системного аналізу характеристик інституційного виміру інтернаціоналізації й трансформації системи освіти в умовах глобалізації [22], застосуванні статистичних методів діагностики сформованості морально-естетичного компонента професійної готовності студентів до педагогічної діяльності [23]; розкритті ролі компонентів моніторингу якості освіти у формуванні цілісної системи навчально-виховної роботи сучасної закладу вищої освіти [31]; визначенні основних складових інноваційного розвитку закладів вищої освіти [32]; демонстрації впливу освітніх трансформацій на фінансування освітньої системи [33]; обґрунтуванні актуальності формування в студентів навичок лідерів, креативних менеджерів у процесі фахової підготовки [34].

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено й обговорено на науково-практичних конференціях, зокрема: *międzynarodowe ogólnopolskie Seminarium Projakościowe «Inspiracje»* в рамках Тижня якості освіти в Ягеллонському університеті (Краків, Польща, 2014); «Edukacja – Technika – Informatyka» (Жешув, Польща, 2015), «Education in the context of needs – possibilities – solutions» (Слупськ, Польща, 2016); «6th International Scientific Conference on Idealized Design: Redesigning Higher Education» (Краків, Польща, 2017); «Управління в освіті» (Львів, 2017); Міжнародний конгрес

«Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017); «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції» (Мукачево, 2017); «Забезпечення якості вищої освіти: європейські й національні стандарти та індикатори» (Старобільськ, 2017); «Управлінські науки в сучасному світі» (Київ, 2017); Українсько-польському науково-методичному семінарі «Пріоритетні напрями модернізації системи освіти в Україні та Польщі: досвід, реалії, перспективи» (Івано-Франківськ, 2017); «Современный менеджмент: проблемы, модели, перспективы» (Єкатеринбург, Росія, 2018); «Становлення і розвиток педагогіки» (Харків, 2018); «Макаренківська концепція підготовки вчителів в контексті вітчизняних та світових тенденцій розвитку педагогічної освіти» (Полтава, 2018); «Підготовка фахівців у сфері освіти та освітнього менеджменту: європейський вимір» (Черкаси, 2018); «Актуальні проблеми формування успішної особистості в сучасному освітньому просторі» (Вінниця, 2019); *всеукраїнських*: «Сучасний викладач у студентоцентричній моделі освітнього процесу університету» (м. Івано-Франківськ, 2016); «Восьмі сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 2017); «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» (Луцьк, 2018); «Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій» (Івано-Франківськ, 2018); «Василь Сухомлинський – від пізнання дитини до створення освітньо-виховної системи» (Миколаїв, 2018); «Проблеми та перспективи фахової підготовки сучасного педагога в умовах розбудови Нової української школи» (Івано-Франківськ, 2019); «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (Мукачево, 2019).

Кандидатська дисертація на тему «Дослідження інтегрального зображення та граничних властивостей розв'язків параболічних систем» зі спеціальності 01.01.02 – диференціальні рівняння була захищена в 1995 році в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження висвітлено у 59 публікаціях автора, серед яких: 1 монографія, 2 статті в колективній монографії, 14 статей у наукових фахових виданнях України, 17 статей у виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних, серед них 5 статей – у наукових періодичних зарубіжних виданнях; 15 праць апробаційного характеру, з них 8 – у збірниках матеріалів конференцій. 10 публікацій додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, 5 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (456 найменувань), 17 додатків, 19 таблиць, 14 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 532 сторінки, основний зміст дисертації викладено на 384 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМНОГО ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ОСВІТНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ОСВІТИ

1.1. Системний аналіз етіології і хронології Болонського процесу з аксіологічним оцінюванням глобалізації

Гармонізація вищої освіти України до вимог європейського простору передбачає застосування інноваційних досягнень освіти й науки для формування нового покоління, здатного мислити й працювати по-новому. Тому, як зазначено в [27], основну увагу приділено розвитку особистості, її здатності самостійно здобувати й розвивати знання, формувати інформаційні та соціальні навички. Ці завдання є визначальними при реалізації Болонського процесу.

Питанням упровадження Болонського процесу на теренах Європи й України присвячені праці українських дослідників, а саме: тенденції, проблеми та перспективи Болонського процесу висвітлили В. Андрущенко, В. Бех, Ю. Давидов, Ю. Маліновський; аналіз загальноприйнятих документів Болонського процесу зробили В. Байденко, Я. Болюбаш, М. Степко, З. Тимошенко; основні аспекти регулювання й становлення навчально-виховного процесу згідно з європейськими вимогами розкрили Б. Клименко, Л. Товажнянський, Є. Сокол [див. 6, 8, 9, 10, 11, 20]; правові аспекти Болонського процесу розглядалися в працях З. Тимошенко [8], економічна складова розвитку Європейського простору вищої освіти вивчалась у напрацюваннях за редакцією В. Базилевича [62, с. 35].

Етіологія і хронологія Болонського процесу з 1997 до 2005 рр. охопила висхідну амплітуду країн-учасниць; задокументована з проголошенням нових цілей у розвитку, які досягалися та відображені в комюніке й ратифікувалися низкою конвенцій. Для візуалізації результатів вивчення

міжнародних документів розроблено структурно-логічні ланцюги з виокремленням основних питань опрацювання світовою академічною спільнотою, як-то: лабільність семестрів і кредитів для права здобути і продовжити навчання в будь-якому європейському університеті; забезпечення міжнародної мобільності у двоступеневих циклах підготовки з наданням права зміни програми; критерії оцінювання, функції та види якості вищої освіти; європеїзація навчальних і наукових програм та їх інформатизація; диверсифікація інституційних моделей систем вищої освіти шляхом реформування їх управління та фінансування.

Структурно-логічний ланцюг передумов і розвитку Болонського процесу (1997-2005 рр.) виразимо в послідовності історико-ретроспективного аналізу їхнього змісту:

Лісабонська конвенція (1997 р.) – забезпечення прозорості, узгодженості та надійності процедур і критеріїв оцінювання, визнання кваліфікації і періодів навчання, компетенції та відповідальності державних органів управління [27].

—► *Сорбонська декларація (1998 р.)* – посилення ролі самостійної та наукової діяльності під час навчання, вільний доступ студентів і педагогів до універсифікованих навчальних планів і програм, їх інформаційне забезпечення, гнучкість навчання з використанням семестрів і кредитів у доступеневому і післяступеневому циклах освіти [21, с.5].

—► *Паризька декларація (1998 р.)* – оприлюднено на конференції ЮНЕСКО з питань освіти, науки та культури; задекларовано завдання, функції, цілі та цінності поширення в підготовці кадрів упродовж життя; поглиблення наукового дослідництва (природничі, соціальні, гуманітарні, технічні, мистецькі науки), аксіологія культури та гуманізм [3].

—► *Болонська декларація (1999 р.)* – європейські гарантії сприяння якості освіти, практичній підготовці студентів, транскордонним науковим дослідженням, моніторинг і контроль якості освіти, регламентація її міжнародних стандартів, осучаснення навчальних планів і змісту програм,

наукова мобільність учених, упровадження європейської кредитно-трансферної системи (англ. – ECTS), декларування легкозрозумілих і порівнюваних ступенів двоциклової системи підготовки [6, 8, 9, 10, 11, 20, 61].

—► *Саламанська конференція (2001 р.)* – створено Асоціацію європейських університетів (англ. – EUA), яка сформулювала принципи бачення майбутнього в зоні європейської вищої освіти: автономна відповідальність навчальних закладів з розробленням стратегії розвитку; свобода вибору профілювання наукових і навчальних програм; визначення критеріїв добору професорів і студентів для конкурентоспроможності в освітньому просторі; сприятливе регулювання та фінансування без обмеження інституційної свободи, освіта відповідальна перед суспільством, якість як базис освіти ЄС поряд з довірою в розбіжностях національних систем акредитації; до мобільності залучається персонал з використанням інструментів (ECTS, додатку до диплома, європейських і національних інформаційних мереж), усунення вимог до національності, перешкод міграції для навчання та кар'єри в ЄС, узгодження кваліфікації у двоцикловій системі, освітній маркетинг та сервіс для усіх категорій студентів, інституційна привабливість освіти в ЄС [10].

—► *Празьке комюніке (2001 р.)* – залучення навчальних закладів та студентства до розбудови європейської вищої освіти; сприяння розвитку європейських підходів у наповненні навчальних дисциплін; цілепокладання на європейську вищу освіту; прогнозування зайнятості майбутніх випускників; розроблення й удосконалення процедур відповідності на право здійснення освітньо-науковою діяльності (акредитації, сертифікації, ліцензування) та експертного оцінювання ENQA (з англ. – Європейська агенція з управління якістю освіти) з національними агенціями; сприяння соціальному виміру гарантій мобільності (студентів, педагогів, науковців), запровадження ECTS чи залікових кредитів для навчання, перезарахування, а також при кваліфікаційному визнанні під час працевлаштування; розбудова

європейських і національних інформаційних мереж (англ. – ENIC/NARIC) на різних рівнях визнання кваліфікації, ступенів двоциклової системи освіти [10, с.46].

—► *Берлінське комюніке (2003 р.)* – студентоцентроване навчання, визнання рівноправними партнерами в управлінні студентів із залученням національних студентських об'єднань (англ. – ESIB), європейсько орієнтовані спецкурси та програми, інституційна відповідальність органів управління та навчальних закладів із забезпечення якості за умов внутрішнього контролю та зовнішньої оцінки програм підготовки за участі студентства, оголошення результатів, до мобільності долучаються адміністратори та керівники; переміщення без перешкод за європейськими програмами (з ECTS); двоцикловість ступенів порівнювана та академічно урізноманітнена; співпраця європейської системи вищої освіти (англ. – ENEA) та системи наукових досліджень (англ. – ERA); встановлено цілі розвитку до 2010 року [5, 8, 56].

—► *Бергенське комюніке (2005 р.)* – ратифікація Лісабонської конвенції щодо визнання кваліфікації дипломів; транскордонна співпраця із запровадженням систем управління якістю та залученням студентства, а також рекомендованими внутрішніми та зовнішніми механізмами контролю та оцінювання; створення європейського реєстру з якості (англ. – EQAR); соціальні гарантії мобільності в ЄС, розроблені стандарти управління якістю освіти; загальна рамка єврокваліфікацій з двоцикловими компетенціями та кредитами ступенів; приєднання докторського ступеня, необхідність розроблення докторських програм за сучасними науковими результатами досліджень; перетворення у трициклову систему ступенів вищої освіти [28, 33].

У ході розроблення структурно-логічного ланцюга педагогічного дослідження, а саме аксіологічного аналізу нормотворчих узгоджувальних документів міжнародних зібрань, охарактеризуємо етапи синергії

транскордонної інтеграції систем освіти глобального, регіонального та національного рівнів:

- *ініціативно-декларативний (1997-1999 рр.):* Лісабонська конвенція, Сорбонська, Болонська, Паризька декларації – за короткочасний період сформовано потенціал співпраці від міжвідомчого (на рівні міністерств, відомств, учених і педагогів) до світового (на рівні конференції ООН – Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI ст.) та пролонгування на рівні зустрічі європейських міністрів, відповідальних за освіту, і прийняття спільної заяви про «Зону європейської вищої освіти»;

- *структурно-організаційний (2001-2005 рр.):* Саламанська конференція, Празьке, Берлінське, Бергенське комюніке – протягом п'яти років оструктурені з повноваженнями Європейської асоціації університетів (EUA), кредитно-трансфертної системи взаємозаліку (ECTS), європейських та національних інформаційних мереж (ENIC/NARIC) моніторингової групи, яка об'єднала асоціацію із забезпечення якості вищої освіти (ENQA) у співпраці з європейською асоціацією інститутів вищої освіти (EURASHE) та національних об'єднань студентів (ESIB), а також представників Латинської Америки та Карибського регіону (EULAC); здійснено координацію пріоритетів робочою групою Болонського процесу (BFUG) та загальне керівництво з контролю Ради Європи, Європейського центру вищої освіти (UNESCO/CEPES); до вище перелічених представників структурних підрозділів процесу залучають Спілку конфедерацій промисловців і працедавців ЄС, на цьому етапі докторський ступінь долучено до системи кваліфікацій і наголошено на необхідності формування докторських програм підготовки, завдяки чому система вищої освіти стає трицикловою (з трьома ступенями).

Процес об'єднання Європи супроводжується формуванням спільного конкурентоспроможного освітнього та наукового простору з єдиними критеріями, стандартами, циклами навчання та пролонгованого працевлаштування в ЄС. В Норвегії (Берген 2005 р.) Україна долучилася до

Болонського процесу, хоча офіційно ввійшла до академічного співтовариства через п'ять років – у 2010 році.

Структурно-логічний ланцюг стану перспектив Болонського процесу (2007-2018 рр.) сформуємо з огляду на результати трансформації національних систем вищої освіти – здатність, окрім оцінювання сучасного стану суспільства, ще й прогнозувати проблеми розвитку ЄС у перспективі. Ухвалена «Інтегрована робоча програма на 2007 - 2009 роки: дорогою до європейського простору вищої освіти», підготовлена за участі 50-ти країн, стала алгоритмом багатофункціональної співпраці, яка з ініціативно-декларативного характеру роботи на семінарах, конференціях, світових зустрічах і міжнародних комунікаціях у структурно-організаційних інституціях Болонського процесу дозволила досягнути низки комюніке та набула транскордонно-формального характеру (п'ять форумів Болонського процесу).

Таким чином, структурно-логічний ланцюг слід продовжити в наступній послідовності:

—► *Лондонське комюніке (2007 р.)* – поступ до зони ЄПВО як академічного об'єднання автономій освітніх систем партнерів процесу для забезпечення рівних можливостей мобільності достойних навчатися, досліджувати, адмініструвати та їх працевлаштування в демократичному суспільстві вільної та конкурентоспроможної Європи; стратегія глобальної метрики Болонського процесу, підвищення рівня сучасних наукових знань та компетентностей (в т.ч. дослідницької) у соціумі; визнання кваліфікацій і періодів навчання вищої освіти, також попередньої підготовки (включаючи неформальне навчання); запровадження та дотримання стандартів з управління якістю в ЄС реєстром агенцій EQAR; розгляд заявок ENQA на оцінювання кандидатів (до 2010 р.), запровадження положень Лісабонської конвенції про визнання ECTS і додатків до диплому; зосередження трициклової системи ступенів на результатах навчання та навчальному навантаженні, а також модернізації його змісту, забезпечення мобільності

(шляхом спрощення отримання віз, дозволів і можливостей на проживання, працевлаштування); зауважено важливість формування національних політик соціального благополуччя рівного доступу та правогарантій у демократичному суспільстві на основі компетентностей і можливостей самозростання; у структурних підрозділах процесу для реалізації програми виокремлено функціональні робочі групи (окрім BFUG – координатора; EUA, ENQA, EURASHE, ESIB – група E4, донори інформації з вищої освіти для EQAR; ESQ/ECQ – технічного регулювання; група стратегічної політики соціального виміру; група глобальної метрики вищої освіти ЄС (моніторинг, сайт, довідник) [30].

—► *Льовен і Льовен-ля-Ньов (2009 р.)* – I організаційний Болонський форум інноваційно-креативної Європи знань актуалізував рушійну роль вищої освіти для цивілізаційного розвитку, обумовленого можливостями неперервності підготовки всіх категорій населення; сприяння навчанню та зайнятості впродовж життя забезпечило глобальний прогрес Європи знань через студентоцентроване навчання; єдність модернізованої освіти з наукою на локальному, національному та євrorівнях гармонізує трициклову структуру ENEA і ERA за підтримки влади; також забезпечено встановлення сумісності та порівнюваності систем освіти (з урахуванням національних ознак); транснаціональна освіта керується стандартами із забезпечення якості; неперервність освіти підтримується уповноваженими структурами фінансування ЄС, регіонів, і заохочується освітніми інституціями (навчальними закладами); наявна державна та громадська підтримка збільшення масштабів охоплення освітою та дослідництвом у ході мобільності (її моніторинг) з соціальними гарантіями рівного доступу студентського різноманіття Європи і країн - партнерів (до 2020 року 1/5 випускників повинна охоплюватися мобільністю); до 2012 року уряди, заклади освіти, академічне об'єднання працювали над синхронізацією єврокваліфікаційної системи з національними (проміжними кваліфікаціями) і їх сертифікацією; формувалося забезпечення гнучких професійно-

орієнтованих портативних навчальних і дослідницьких програм трициклової системи; відбувався політичний діалог і міжнародне партнерство з іншими регіонами щодо формування прозорих процедур працевлаштування за умов соцзабезпечення пенсійних прав; BFUG (Bologna-Follow-Up Group) спільно з Євростат (Eurostat), та Євростудент (Eurostudent), Євридике (Eurydice) готувалб звіт (1999-2010 рр.) у якому єдиний простір визнано провідним гарантом сталого розвитку ЄС і національних суспільств [14, 22, 31].

—► *Будапештсько-Віденська декларація (2010 р.)* – II Форум Болонського процесу – офіційно проголошено створення ЄПВО як простору взаємодовіри, взаємопошани, полікультурного і мовленнєвого різноманіття, різних освітніх систем, транскордонної співпраці вищої освіти, для задоволення суспільних потреб системою освіти з широкою амплітудою країн-партнерів, консультативними членами, урядовими і неурядовими установами та долучених країн третьої групи; запланована розбудова мереж для інформаційного обміну, діалогу (в т.ч. зі студентством) у підготовці наступного форуму; визначено ключові принципи ЕПВО – автономія та відповідальність закладів освіти, які базуються на академічній свободі, що має відіграти важливу роль у гарантуванні миру демократичних суспільств (шляхом єдності в модернізації освітніх систем спільно з дослідницькими центрами; реформуванні ступенів і змісту програм; забезпеченні якості, визнання, мобільності; дотриманні соціальних гарантій для всіх учасників академічної спільноти і студентства, які є рівноправними у прийнятті управлінських рішень на всіх рівнях); представники-партнери та залучені, зацікавлені особи погодили наміри сприяти розвитку студентоцентрованого навчання та зайнятості за принципами (формами та планами) глобальної співпраці педагогів, науковців (а також ресурсозабезпечення) за підтримки владних структур; вищу освіту визнано інноваційним рушієм суспільного розвитку на базі наукових знань і соціальних гарантій рівноправності здобувачів і якісної освіти [12].

—► *Бухарестське комюніке (2012 р.)* – III Форум Болонського процесу – створення та підключення національних, регіональних і глобальних просторів до Болонського процесу – проголошено пріоритети (національна та регіональна державна відповідальність за вищу освіту; глобальна академічна мобільність, глобальне та регіональне підвищення якості освіти; покращення працевлаштування шляхом визнання кваліфікацій та релевантності освіти); мета об'єднання від глобального до національного – підтримка сталого розвитку суспільства в період кризи (роль освіти як гаранта демократичних прав захисту людини); державне фінансування освіти, політико-правове сприяння освітніх автономій (із прийнятними навчальними траєкторіями для усіх зацікавлених соціально-економічних категорій) реалізуються їхніми відповідальним ставленням; оприлюднено гальмівні чинники процесу мобільності (непрозорість кваліфікації академічного та професійного визнання, адміністративно-фінансові перешкоди); її глобальне розуміння передбачено як внутрішньо, так і поза просторами освітньо-наукового трансферу інновацій для підготовки та професійної зайнятості (інформаційний діалог щодо досвіду працевлаштування) на всіх рівнях попиту; співпраця Азія-Європа [63] та Фландрія актуалізувала необхідність розроблення спільних платформ і комплексів взаємодії, політичний діалог щодо взаєморозуміння принципів і цілей процесу на глобальному рівні (інші регіони, академічна спільнота) за участі координації контактних осіб [13].

—► *Єреванське комюніке (2015 р.)* – IV Форум Болонського процесу – задекларовано головні принципи ЄПВО, здобутки, перешкоди реформування (у певних країнах - учасниках) та стратегії їх усунення; головна місія ЄПВО - завдання покращення якості освіти (інформаційно-цифрове технологічне забезпечення як освіти, так і науки, взаємного погодження освітньо-наукових процесів; педагогічна інноватика студентської мотивації до застосування компетенцій у майбутньому, їх залучення до розроблення навчальних планів і програм), а також працевлаштування відповідно компетентних випускників; ефективність інтеграції забезпечує синхронізація реформування освітніх

систем (різних рівнів та функціонального призначення), модернізація механізмів оцінювання, обмін позитивними практиками для сприяння країнам і регіонам – партнерам [23].

У ході теоретико-аксіологічного дослідження попередніх двох етапів розвитку Болонського процесу (ініціативно-декларативний та структурно-організаційний з 1997 до 2005 рр.) із застосуванням програмно-цільового методу аналізу схарактеризуємо наступні етапи синергії:

- *програмно-формульальний (2007 - 2009 рр.) комунікативний:* Лондонське, Льовен-Ля Ньовське комюніке, період виконання інтегрованої робочої програми, що забезпечило співпрацю координаційних і робочих груп, групи Е4, експертних та інформаційних мереж, студентських спільнот, моніторингової структури із забезпечення якості вищої освіти; десятиліття Болонського процесу стало об'єктом наукового дослідження та експертного оцінювання результатів роботи функціональними структурами, що дозволило представити науково обґрунтований звіт на І організаційному Болонському форумі, який визначив ключову роль неперервної освіти на наступне десятиліття в розвитку креативно-інноваційної Європи, а отже, не лише освіта, а й її політика є частиною європейської стратегічної політики, яка охоплює за масштабами не лише європейський простір, а також поширює політичний вплив на регіони та національні системи, викликаючи їх якісні трансформації структурно-організаційного, функціонально-квалітологічного характеру – узгодження структур систем, агенцій їх кваліфікацій, циклів і ступенів, органів технічного регулювання (акредитації, сертифікації, стандартизації, ліцензування), спонукаючи до правового регулювання і захисту соціальних гарантій; зміни міграційних процедур, диверсифікації фінансування, що потребує фінансової підтримки, рішень та відповідальності, а це в свою чергу є об'єктом окремого напрямку пізнання (міжнародна освітня та соціальна політика, стратегічний менеджмент і маркетинг транскордонної освітньо-наукової діяльності, міжнародні комунікації освітніх систем, інформаційно-телекомунікаційне освітнє

проектування); розроблення, упровадження та апробування транскордонних мультиінституційних навчальних програм і планів, що дають змогу здобувачам освіти навчатися та досліджувати одночасно в декількох закладах освіти, у яких посеместрово, кластерно, за періодами вони здійснюють свої наміри чи по черзі, чи одночасно (наприклад, IMRD (сім інституцій) EnEuro (чотири інституції)) з поліінтегрованою атестацією релевантності навчання та врученням єдиного європейського диплому (а не університету чи державного).

Це у свою чергу сприяє міжінституційній мультидисциплінарності підготовки (зі спільними напрацюваннями наукових знань педагогічними і науковими представниками в навчальних планах і програмах дисциплін та калейдоскопічно корисним застосуванням кращих наукових лабораторій із розвитком розлогих науково-світоглядних природничих досліджень), а також формуванню космополітичного бачення Світу не лише академічною спільнотою, а й здобувачами освіти, що у свою чергу забезпечить формування нової високодуховної, політично незаангажованої професійної еліти, фахівців, здатних жити і розвиватися із забезпеченням траєкторій успіху (не лише кар'єрного) квалітологічного потенціалу людства на засадах сталості.

Глобальні політико-управлінські заходи: удосконалити стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості; європейський підхід щодо забезпечення якості спільних програм; перегляд офіційного посібника для користувачів ЄКТС ЄПВО.

Європейські міжнародні інтеграційні заходи-зобов'язання: рекомендувати включення до Європейської загальної структури кваліфікацій короткоциклових кваліфікацій; гарантувати справедливий доступ дипломантам першого циклу до працевлаштування в державній сфері на основі кваліфікацій вищої освіти за критеріями компетентнісного підходу та спонукати працедавців використовувати ці кваліфікації вищої освіти, у тому числі першого циклу; спільно з закладами освіти надавати змістовну

інформацію про кар'єрні траєкторії випускників, адаптацію, кон'юнктуру ринку праці, реалізацію доступу - для керівництва закладів, потенційним здобувачам освіти, їхнім батькам, зацікавленим сторонам та суспільству загалом; забезпечити повну відповідність визнання шляхом перегляду національних законодавств у співпраці з національними інформаційними центрами мереж академічного визнання; усунути гальмівні чинники, які перешкоджають визнанню попереднього навчання для забезпечення доступу до програм вищої освіти й сприяння надання кваліфікацій на основі попереднього навчання, а також спонукати заклади вищої освіти поліпшити базис забезпечення визнання попереднього навчання; переглянути й удосконалити системи кваліфікацій для надання можливостей визнання попереднього навчання в національних системах освіти; сформувати волонтерську групу з країн та організацій (з контактними особами та координацією національних представників) з метою сприяння професійному визнанню; пропагувати мобільність персоналу; розвивати соціальну інклюзивність вищої освіти; гарантувати автоматичне визнання кваліфікацій інших країн на рівні національних кваліфікацій ЄПВО; надати можливість закладам вищої освіти використовувати агенції Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти для зовнішнього процесу формування якості з урахуванням національних механізмів прийняття організаційно-управлінських рішень за результатами роботи реєстру якості.

- *офіційно-організаційний етап (2010 р.):* Будапештсько-Віденська декларація офіційно проголосила створення ЄПВО як стратегічного рушія соціального та економічного прогресу на базі наукових знань і реалізації стратегії] синергетичної єдності – свободи академічного об'єднання, відповідальності автономних навчальних закладів, студентоцентрованої освіти із соціальною метрикою гарантій (рівноправності, доступності, правового захисту), демократизації соціуму шляхом позиттєвого (неперервного) навчання й зайнятості, якості портативних програм з визнанням кваліфікації, глобальної академічної мобільності; сприяння

владним інституціям (різних рівнів транскордонної взаємодії), міжнародним комунікаціям контактних груп, осіб, структур (компаративні методи синхронізації) в обміні позитивними практиками для координації дій. Другий організаційний Форум політики Болонського процесу (47 країн-партнерів і 8 консультативних членів, представники третіх країн і неурядових установ) кристалізував теми узгодження – відповідність модернізованих систем вищої освіти до наростаючого потенціалу суспільних потреб та очікувань; формування рівноправного балансу між транскордонною співпрацею та конкуренцією системи вищої освіти (залучення до глобального діалогу на всіх рівнях працівників і студентів закладів вищої освіти для усунення гальмівних перешкод і прийняття управлінських рішень).

Вища освіта стає публічновідповідальною за ресурсозабезпечення (в. т.ч. державної, міждержавної та ін. підтримки), а також інноваційно-аксіологічною в соціальному вимірі гарантій рівноправних можливостей здобуття освіти, особливо для малопредставлених соціальних категорій.

Особливістю етапу є зосередження співпраці з Європейським дослідницьким центром на методологічних засадах в напрямках розроблення методик синхронізованого, поліінституційного, міждисциплінарного пожиттєвого навчання, транскордонної організації дипломатичних протоколів обміну візитами та домовленостей щодо збільшення масштабів (хмарних, мережевих) систем розповсюдження практично-корисної інформації (оприлюднення, систематизація, класифікація-специфікація). Таким чином, не лише мережеве транскордонне навчання, дослідництво та інноватика набувають космополітичного бачення, а й взаємодія владних відомчих національних, регіональних і глобальних політичних систем набувають геополітичного, правового, технічного (стандартизація, сертифікація, ліцензування) характеру синергетичної синхронізації для моделювання розвитку освітніх і дослідницьких систем з метою сталих соціоекономічних, екологічнобезпечних перспектив розвитку суспільства.

- *трансінтегративний (2012-2015 рр.) компаративний:*

Бухарестсько-Єреванські декларації – III Форум Болонського процесу визначив пріоритетність державної відповідальності за вищу освіту та науку в контексті національної й регіональної взаємодії; глобалізацію мобільності академспільноти, регіональність та глобальність у підходах щодо нарощення потенціалу якості вищої освіти, визнання релевантності навчання та здобутих кваліфікацій. Загалом III Форум був присвячений об'єднанню глобального → регіонального → національних просторів вищої освіти.

Державна відповідальність за створення правового базису сприятливого політичного середовища для автономій закладів вищої освіти в реалізації місій (держфінансування та інвестофінансування бажаного рівня освіти), управління за участю академоб'єднання (педагогів, дослідників, студентів, персоналу та керівництва), відкритість та гнучкість алгоритмів здобуття освіти для громадян різних освітніх соціальних категорій.

Академічна мобільність глобального контексту стає більш вагомим щодо сприяння та надання випускникам перспективно-стратегічних компетентностей реагування на зиски від глобального (транскордонного) до локального (інституційного); відкритість і прозорість систем глобальної та внутрішньої мобільності освіти дослідництва – глобально-регіонально-національного масштабів; активізація навчально-наукової інноватики. Суспільні потреби викликають усунення гальмівних чинників – прозорість кваліфікації, фінансування студентства, визнання академічної підготовки і професійних кваліфікацій, адміністративне упередження. Глобально-регіональне нарощення потенціалу якості акцентує увагу на необхідності нарощення потенціалу якості як інструменту прозорості та довіри – якості освіти і дослідництва. Підкреслено наріжність перспектив благонадійних і структурно-функціональних систем контролю за рівнем та якістю. Наголошено на важливій місії системи вищої освіти у сприянні довгостроковому працевлаштуванню – внесок реформ вищої освіти та

працевлаштування випускників, збільшення визнання здобутої освіти та кваліфікації.

Практично корисний поступ уперед концепція Форуму Болонського процесу уможлиблюється і реалізується за умов нарощення інтеграції власного потенціалу та синергетики політичної взаємодії.

Співпраця АСЕМ (Азія-Європа) щодо визнання регіональних конвенцій (Тихоокеанської) Радою Європи та ЮНЕСКО. Регіональність та глобальність формування якості вищої освіти як інструментарію прозорого нарощення потенціалу довіри закладів вищої освіти. Заклучено *міжнародну конвенцію Єврокомісії та Фландрії (2011 р.)* щодо забезпечення регіонально-інституційної якості (регіонів – країн партнерів) заради спільної місії реалізації інтересів щодо функціонування систем контролю за якістю та дотичності кваліфікаційних рамок із забезпечення визнання та мобільності.

Місія довготривалого працевлаштування працівників полягає у визнанні кваліфікації і взаємодії освіти й економіки, політичного діалогу поступу політики Болонського процесу. Важливість діагностування релевантності навчання та обміну практик освіти впродовж життя, розповсюдження потенційних можливостей зайнятості випускників, обмін фактажу працевлаштування в регіонах. Перспективний поступ полягає в реалізації взаємного базису експертизи оцінювання результативності Болонського процесу представниками всіх делегацій.

Регіональна мобільність і взаємоосвітній процес мають політзобов'язання, узгоджені форумом щодо залучення фахівців та уповноважених академоб'єднань у довготривалій взаємодії. Його політика визнає необхідність синхронної співпраці регіонів і країн щодо глобального діалогу між студентством і науково-педагогічним потенціалом систем, у реалізації цілей процесу з поточними ініціативами ініціалізації інституційно-національної взаємодії. Регіональний обмін з визнанням закріплюється зобов'язаннями та залученням експертів політики довготривалої взаємодії.

Стратегами політики вони спрямовані на задіяння країн і регіонів, зацікавлених у глобальному діалозі національних контактних осіб.

IV Форум політики Болонського процесу (зібрання 27-ми представників країн у Єревані) забезпечив уніфікацію ЄПВО з різними політичними, культурними та академічними традиціями (на принципах загальної відповідальності за систему вищої освіти, свободу академічного вибору та академічної чесності, а також інституційної автономності). Держави-учасниці забезпечують фінансування процесу, узгодження структури освітніх рівнів, гарантій якості й визнання із застосуванням єдиного інструментарію. Переваги реформування: кваліфікаційне і строкове визнання навчання, мобільність студентів і випускників у Європросторі, навчальні програми, оструктурені в компетенціях для пролонгування навчання випускника; транскордонна інтеграція освіти і науки у спільних програмах, глобальність взаємодії ЄПВО з іншими регіонами для модернізації освітніх структур; гальмівні чинники: бюрократичні перешкоди в окремих країнах-учасницях, необхідність постійного вдосконалення національних систем вищої освіти, потреба завершення реформування освіти.

Загальні проблеми розбудови: криза соціально-економічної політики обумовлена рівнем безробіття, маргіналізація молоді; проблеми демографії; нові типи і рівні міграції; радикалізація та екстремізація. Трансформація вищої освіти і науки сприяє мобільності академічної спільноти і взаєморозумінню. Пріоритетність місії – довіра до спільного простору, вільне визнання кваліфікацій студентів і випускників без упереджень у межах простору; побудова інклюзивних суспільств з гарантіями демократії й прав людини, освіта надає компетенції для громадянства, інноватики та працевлаштування в ЄС. Надання підтримки студентам і академічній спільноті на академічні свободи та їх рівноправне партнерство в автономному управлінні вищими закладами вищої освіти; міжкультурна, політична та релігійна толерантність; гендерна рівність цивільно-

демократичних прав європейського і глобального світобачення громадянства та інклюзивності суспільства.

Якість і релевантність навчання та викладання – головна місія ЄПВО, яка реалізується наступними шляхами: педагогічної інноватики студентоцентрованих освітніх середовищ і дослідження, їх інформаційно-цифрове забезпечення; креативності та підприємництва; прозорості гнучких траєкторій організації навчання; підвищення компетентності викладачів для якісного викладання і критичного оцінювання; участі студентів і зацікавлених сторін у розробленні змісту якісної освіти; сприяння можливостям зайнятості впродовж життя згідно з відповідними компетенціями, на які є попит на ринку праці (забезпечений заходами міжсекторальної взаємодії, соціалізації, гендерної рівності, мобільності студентів різних категорій, особливо конфліктних регіонів, сенситивних можливостей повернення додому, педагогічної освіти для подальшого просвітництва нових поколінь європейців).

Засоби синергетики реформування: ефективність підходів щодо визнання кредитів, кваліфікацій і результатів попереднього навчання; синхронізація імплементацій у дотриманні політичних зобов'язань; розроблення методів експертного оцінювання реформування; забезпечення реноме ЄПВО та цільова допомога учасникам процесу, що прагнуть долучитися; відповідність управління й методології сучасним викликам; розроблення нових методів залучення експертних груп управління системами вищої освіти.

- *геосферно-квалітологічний етап (Париж 2018 р.)* : Паризьке комюніке – міністерської конференції V Форуму політики Болонського процесу надало можливість вести діалог між країнами ЄС та країнами, які не є членами Європейського Союзу.

Європейський простір вищої освіти включає 48 країн, що зосереджуються в європейському регіоні, а також зацікавлені сторони, наприклад, представники студентів (ESU), Європейська асоціація

університетів, представники закладів вищої освіти, представники вчителів та персоналу, Європейська комісія, Рада Європи, представники роботодавців. На меті - збільшення мобільності студентів та співробітників завдяки спільним конкретним інструментам, а саме: Європейська система кредитування (ECTS), структурування досліджень у трицикловій системі забезпечення якості вищої освіти.

Паризька конференція надала можливість посилити співпрацю між країнами для кращого майбутнього вищої освіти. У комюніке підкреслено необхідність удосконалення реалізації фундаментальних цінностей, особливо демократії, оскільки стандарти вищої освіти передають поняття миру та свободи.

Міністри, відповідальні за вищу освіту, керівники делегацій, установи та організації, які брали участь у V Болонському політичному форумі, підтримали ідею щодо підвищення цінності, яку вища освіта надає суспільству. Усе більше взаємозв'язок та інтернаціоналізація світової вищої освіти й досліджень стає основою для майбутнього процвітання людства, миру та прогресу. Вища освіта за участю суспільства є життєво важливою в той час, коли всі суспільства мають проблеми, серед яких соціальне відторгнення, молодіжне безробіття та статеві нерівності, наростаючий популізм, переміщення народів, зміна клімату та майбутнє нашої планети загалом. Болонський форум з питань політики в Парижі у травні 2018 року зазначив важливість можливості багатостороннього діалогу та обміну ідеями між членами ЄПВО (ЕНЕА), міністрами з інших країн та залученими, зацікавленими учасниками. Уперше на зібранні такого рівня наголошено на глобальних екологічних проблемах, які належать до кола насправді неекологічних проблем.

Вища освіта має давні традиції приділяти увагу міжнародним зв'язкам. Відомо чимало прикладів продуктивного партнерства між країнами. Установи вищої освіти та зацікавлені сторони є одними з ключових чинників міжнародної співпраці завдяки мобільності персоналу (викладачів, студентів

та інших), міжнародному партнерству в галузі досліджень, транснаціональній освіті та співпраці для досягнення глобальних рішень. Таким чином, вища освіта забезпечує міцну основу для перехресного засвоєння ідей та належної практики, які сприяють вирішенню глобальних проблем.

ЕПВО (ЕНЕА) є прикладом прогресу, який можна досягти шляхом об'єднання великої кількості країн, що діють на добровільній основі. Він забезпечив рамки та практичні інструменти, які модернізували та покращили якість надання вищої освіти, а саме: результати навчання, дипломний додаток, рамки кваліфікацій, якість посилення та її гарантії. Схожі підходи були прийняті іншими регіонами – Південно-Східна Азія, Африка, Середземномор'я та Латинська Америка, які активно розробляли національні або регіональні інтеграційні інструменти (серед яких якість, системи кредитних переводів та рамки кваліфікації) для зміцнення якості та полегшення міжрегіонального визнання й мобільності. Процес єднання з ASEM -- приклад успішної ініціативи транснаціональної співпраці між Азією та Європою, як і партнерство Африка - ЄС, що підкреслює позитивну співпрацю на обох континентах.

Болонський форум з питань політики, підтриманий міністрами та міжнародними організаціями, має привести до системнішого та сталішого міжнародного рівня співпраці. Остання враховує різноманітність регіонів, включаючи різні внутрішні соціальні та політичні контексти вищої освіти й її ширший геополітичний вимір. Для тих, хто відповідає за вищу освіту, важливо слухати, навчатися та займатися загальними питаннями, до яких належать якість освіти, академічна свобода, участь студентства в освітньому процесі, соціальна інтеграція, статус автономії та ширша роль закладів вищої освіти. П'ятий Болонський політичний форум зініціював глобальний політичний діалог, який зосередив увагу на двох з цих проблем: соціальній інтеграції та ширшій громадській ролі вищої освіти.

Частка населення, що навчається, зростає в більшості країн, тому соціальна інтеграція та розширення доступу до вищої освіти все ще

залишається світовою проблемою. Мігранти та біженці не завжди можуть досягти бажаного успіху, отримуючи вищу освіту. Тому соціальну інтеграцію варто тлумачити не тільки як справедливий доступ до освіти, але й успіх у вищій освіті, що включає збереження, прогресування, успішне завершення та належну працездатність для всіх студентів і випускників.

Сучасні соціальні виклики вимагають місцевої, регіональної та глобальної взаємодії. Освітні установи життєво важливі для підтримки економіки та розвитку місцевості, регіону чи країни в цілому. Вони можуть і повинні мати більшу соціальну, культурну та керівну вагу у своїх громадах. Заклади вищої освіти сприяють соціальній єдності, надаючи студентам цінності, навичок та сприяння їх громадянській участі, соціальній інтеграції, стабільності й глобальності громадянству.

Міжрегіональний діалог з питань, які цікавлять політиків, організації стейкхолдерів, студентів, співробітників і заклади вищої освіти, привів до створення глобальної робочої групи для розроблення стратегічної програми на 2018 - 2020 рр. Прийнято зобов'язання продовжувати співпрацю, обмін досвідом та визначати майбутні цілі шляхом проведення спільних семінарів, конференцій та, насамперед, навчання всіх вікових категорій готовності до інноваційних відповідей на загальні проблеми. З метою подальшого розвитку міжнародних партнерських відносин і вирішення спільних проблем установи вищої освіти мають вивчати всі можливості, надані двосторонніми діями та такими багатосторонніми програмами мобільності й співпраці: програми, що фінансуються ЄС, програми Erasmus +, дослідницькі програми «Горизонт-2020».

Генезис цілепокладання Форумів із забезпечення якості Болонського процесу продемонструємо у структурно-функціональному ланцюгу:

Впровадження культури якості у вищій освіті (Мюнхен, 2006 р.): сприяння якості через стимулювання внутрішнього розвитку якості у ЗВО, збалансування розвитку зовнішніх механізмів забезпечення якості з

підтримкою креативності в наукових дослідженнях та освіті; стимулювання наукових досліджень, сфокусованих на проблемах забезпечення якості;

—► *Впровадження та застосування механізмів забезпечення якості: стратегія і практика* (Рим, 2007 р.) : досягнення порозуміння в застосуванні євростандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості освіти ЄПВО; аналіз чинників успіху процесу та його перешкод; дослідження впливу непередбачуваних наслідків; вироблення специфічних механізмів оцінювання результатів навчання, огляд та оцінка агенцій із забезпечення якості; дослідження базових принципів євростандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості освіти ЄПВО;

—► *Тенденції забезпечення якості вищої освіти* (Будапешт, 2008 р.): досягнення закладами вищої освіти та агенціями із забезпечення якості освіти розуміння відповідальності за впровадження нових форм звітності; аналіз результатів і наслідків запровадження нових форм звітності;

—► *Креативність і різноманітність: завдання із забезпечення якості освіти після 2010 р.* (Копенгаген, 2009 р.) : врахування розмаїття місій і профілів закладів вищої освіти; стимулювання (або дестимулювання) процесів внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості, інноваційності та креативності;

—► *Будуємо мости: осмислення забезпечення якості освіти в європейському, національному та інституційному контексті* (Ліон, 2010 р.): посилення діалогу про забезпечення якості вищої освіти, який робить прозорими державні кордони та виводить обговорення і розуміння проблем якості на загальноєвропейський рівень;

—► *Якість та довіра: у серці того, що ми робимо* (Антверпен, 2011 р.): цілі й сутність внутрішнього та зовнішнього контролю якості; розвиток процесу забезпечення якості подальшої освіти;

—► *Як забезпечення якості освіти змінить ситуацію?* (Таллінн, 2012 р.): зовнішня оцінка та організаційне забезпечення діяльності надалі; спорідненість між забезпеченням якості освіти, педагогічними підходами й

навчанням студентів; цілі та профілі інституційної підтримки забезпечення якості освіти; підтримка у прийнятті обґрунтованих рішень щодо забезпечення якості вищої освіти (студентів, відомств, закладів вищої освіти, навчальних закладів тощо); роль забезпечення якості в умовах глобалізованої вищої освіти);

—► *Співпраця для просування якості освіти вперед* (Гетенборг, 2013 р.): поглиблене розуміння окремими студентами та ЗВО ролі якості вищої освіти в повсякденному житті; залучення учасників форуму до співпраці у просуванні процесу забезпечення якості вищої освіти;

—► *Трансформація освіти – забезпечення якості та перехід від викладання до вивчення* (Барселона, 2014 р.): особистісно-орієнтоване навчання, різноманітні категорії студентів і нові способи навчання, що забезпечують зміну систем вищої освіти; використання інноваційних методів навчання і розробка методів оцінювання, які відображають ці зміни; взаємодія учитель -учень, викладач – студент лабільна, а інституційні послуги підтримки студентів розвиваються для підвищення якості навчання;

—► *Підведення підсумків та погляд у майбутнє* (Лондон, 2015 р.): підведення підсумків щодо стану європейської політики забезпечення якості та оцінка їх впливу на всі зацікавлені сторони; забезпечення якості в ЕНЕА з різних поглядів і вивчення способів, конкретних практик в установах і закладах, які відображають політику європейського рівня;

—► *Якість у контексті впровадження покращень* (Любляни, 2016 р.): адаптація підходів до якості та її забезпечення щодо конкретних дисциплінарних, інституційних і національних контекстів і культур, їх упровадження та ефективність в повсякденній роботі;

—► *Відповідальність за гарантії якості: забезпечення впливу* (Рига, 2017 р.): досліджено поточні події в галузі досліджень, політики і практики в Європі, що впливають на необхідність забезпечення якості для задоволення потреб широкого кола внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін.

1.2. Теоретико-аксіологічний аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження управління якістю освітніх систем в умовах глобалізації

Перетворення в дотичних до освіти суспільних сферах ведуть до реформи освіти. Оскільки сфера освіти є посередником між здобувачем освіти, суспільством, державою і бізнесом, та впливає на гармонізацію їх відносин, то трансформація освіти є важливою суспільною проблемою. Виокремимо основні глобалізаційні впливи на трансформації української освіти.

Проблеми реформування та глобалізацію вищої освіти досліджували як закордонні вчені П. Ван Вугт, М. Коле, С. Маргінсон, П. Скотт, М. Увенде, Х. Шрадер та ін., так і вітчизняні науковці В. Андрущенко, В. Бебик, В. Беспалько, В. Журавський, М. Згуровський, В. Кремень, В. Пожуєв, І. Прокопенко та ін. Багатьма лідерами європейських університетів глобалізація розглядається як зовнішній соціально-економічний макропроцес, на який неможливо вплинути на інституційному рівні. Водночас інтернаціоналізація трактується як внутрішня реакція на глобалізацію, яка може бути сформована на основі внутрішньої системної політики і вплинути на інституційний рівень [127].

Поширення глобалізаційних процесів на європейську освіту почалося зі збільшення мобільності та міжвідомчої співпраці, *зростання уваги до освіти на міжнародному рівні*, зокрема аналізу тенденцій вищої освіти міжнародними та міжурядовими організаціями, міжнародними центрами досліджень. Прикладом практики євроінтеграції є Болонська декларація (1999 р.) [73]. У кінці минулого століття з'явилося ще одне нове явище в галузі вищої освіти, а саме: *лібералізація міжнародних ринків вищої освіти* для забезпечення транскордонної та вільної торгівлі освітніми послугами. Процес зростання транскордонних видів освіти та суттєвого експорту й імпорту товарів і послуг вищої освіти, мотивований чинниками попиту та

пропозиції: зростаючий і диверсифікований попит на вищу освіту в країнах з недостатньою національною інфраструктурою вищої освіти розширив освітні ринки європейських країн із класичними університетами.

Потреба в модернізації освіти не оминула й Україну. У 2015 році було прийнято Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [53], у якій визначено мету, напрями руху, першочергові пріоритети та індикатори умов становлення та розвитку України як сучасної європейської держави. Стратегією передбачено реалізацію 62 реформ та програм розвитку країни, серед яких є і освітня реформа, головна мета якої – висока якість освіти. Для вищої освіти заплановано такі пріоритетні перетворення: 1) надання університетам академічної, організаційної та фінансової автономії; 2) підвищення вимог до результатів діяльності ЗВО; 3) прозорість прийняття рішень та використання коштів ЗВО; 4) створення та постійне поліпшення системи забезпечення якості вищої освіти згідно з рекомендаціями і стандартами Європейського простору вищої освіти та ін. [55].

Наступні макропроцеси визначають провідні напрями трансформацій у вищій освіті.

Глобалізаційні тенденції зумовили перехід до інформаційного суспільства, бо «основним ресурсом стає інформація, а фактором, що стимулює чи обмежує розвиток суспільства, – знання» [60, с. 103]. У результаті сучасне суспільство стало швидкозмінним, інформація – доступною, знання – такими, що швидко «старіють» (втрачають актуальність), а вимоги до професійних та особистісних якостей фахівців – динамічними. Швидшу адаптацію до таких змін забезпечують інформаційно-комунікаційні технології, особливо, коли існує територіальна віддаленість здобувачів освіти від ЗВО.

Урядові, освітні, наукові, педагогічні, громадські організації внаслідок інтеграції на різних рівнях отримують новітні можливості для співпраці та взаємодії в умовах інтернаціоналізації різних сфер суспільного життя, що

зумовило появу понять «світовий освітній простір», «Європейський освітній простір», «світові освітні мережі».

Економічний потенціал міжнародних ринків вищої освіти залучає нових видів постачальників вищої освіти: корпоративні університети, віртуальні університети, інтернет-провайдери тощо. Проте всі вони працюють на комерційній основі. Відбувається глобалізація навчальної, дослідницької, інноваційної діяльності завдяки формуванню нових систем дистанційного/електронного навчання і дослідницьких мереж, діяльність яких не залежить від географічних та політичних кордонів. Пріоритетними стали принципи доступності, неперервності освіти та наукового пізнання впродовж життя, студентоцентроване навчання, позиттєва зайнятість, мобільність соціального виміру правових гарантій.

Знання й кваліфікація індивіда стають не тільки його капіталом, особистісною цінністю, а набувають суспільної й державної цінності. Унаслідок «інтеграції міжнародного виміру в навчально-дослідницьку та адміністративну функцію вищої освіти» [94] посилюється співпраця між державами. Це проявляється у підписанні угод про співпрацю між ЗВО України та європейських держав за підтримки урядових і громадських організацій. Прикладом можуть слугувати: спільні міжнародні проекти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (ПНУ) разом з Варшавським університетом: побудова Міжнародного центру зустрічей студентської молоді та Архітектурний проект з відновлення астрономічної обсерваторії на горі Піп Іван; створення Міжнародного центру пленерного живопису ПНУ з Пекінською академією та інші.

Таким чином, освітні реформи під впливом глобалізаційних процесів стають потужним механізмом розвитку суспільства.

Водночас глобалізаційні тенденції ведуть до:

- негативного впливу на традиційні академічні цінності;
- зростання міжнародної конкуренції у вищій освіті;
- зміни освітнього середовища;

- зміни засобів міжособистісної комунікації;
- поглиблення розриву поколінь і наступності традицій.

Конкуренція у вищій освіті зумовлена тим, що глобалізація призвела до зміни концепції вищої освіти як суспільного блага на концепцію вищої освіти як торгівлю товаром – знаннями. Акцент в освітній діяльності перенесено із якості та результативності на прибутковість діяльності закладів вищої освіти та академічних установ. Вища освіта все частіше розглядається як ще один інтерес бізнесу і поступово набуває корпоративних характеристик.

Перед університетами постає питання об'єднання можливостей глобалізації з традиційними академічними цінностями. Формується ризик втрати таких цінностей, як прагнення до стипендії, наукові дослідження, соціальна критика, підготовка до громадянського життя [110]. При цьому постала проблема розробки методів вимірювання та забезпечення якості вищої освіти, визнання кваліфікацій.

Соціально-економічні трансформації у вигляді зміни політичного устрою, механізмів господарювання, утворення фінансових ринків зумовили потребу в реформуванні освіти - наймасовішого соціального інституту, у розвитку людського капіталу, необхідність формувати суспільну свідомість і свідомість кожного громадянина суспільства.

Оскільки вища освіта стає «денаціоналізаційною», то її аналіз повинен фокусуватися на рівні закладів, а не урядів. У Празькому комюніке 2001-го року відзначено: «Вища освіта сприймається як суспільна користь, а уряди є агентами в суспільстві, які відповідають за надання суспільних благ» [113]. У багатьох європейських системах кількість ЗВО обмежена. Тому для постачальників освітніх послуг переважають правила олігополії.

В українській системі вищої освіти ще кілька років тому домінувало державне планування, яке не сприяло конкуренції між закладами. Кожен ЗВО був фактично регіональним монополістом, залучаючи більшість студентів до освітніх програм для свого регіону. На переломі століть структура ринку

вищої освіти трансформувалась, особливо через бюджетні обмеження. Уряд змушений був змінити свою філософію руху від усебічного централізованого планування до переходу на ринкові відносини із ЗВО. У результаті посилилась конкуренція між закладами за обмежені державні дотації. На сьогодні до регулювання цього процесу долучилися визначальні стейкхолдери – здобувачі вищої освіти, адже основне державне фінансування йде за студентом з високим рейтингом ЗНО. Збереження державного фінансування вищої освіти необхідне, щоб ЗВО були забезпечені під час вирішення проблем свого глобального середовища.

Для вищої освіти баланс суспільних та індивідуальних вигод проявляється в тому, що освітні економісти схиляються на бік індивіда. Держава й освіта, яка в ній функціонує, покликані служити людям, їхньому розвитку, а не індивід повинен адаптуватися до зразків, які йому нав'язують освітньою політикою. Тому вища освіта підлягає ринковій координації краще, ніж початкова або середня освіти.

Ефективність національної стратегічної політики соціального виміру полягає в соціальній єдності, рівноправності за умов удосконалення рівня знань, умінь та компетентності, розкриття потенційних можливостей особистісного росту людей у демократичному суспільстві. Це потребує задоволення запитів студентів різних країн в освітніх послугах сучасних навчальних програм усіх рівнів за умови гарантування рівноправності доступу до системи вищої освіти. Дослідники процесів реформування освіти зазначають, що окремі країни свідомо запровадили ринкові механізми та конкуренцію у вищій освіті як частину нових концепцій управління.

Інтеграція в Європейський економічний та освітній простір зумовила низку позитивних зрушень в українській освітній сфері. Протягом останніх років відбулась її модернізація. На законодавчому рівні перетворення передбачено в Законах України «Про вищу освіту» [25] і «Про освіту» [26].

Зокрема, здійснено *вдосконалення структури системи вищої освіти*, приведення її складників та рівнів у відповідність до Національної рамки

кваліфікацій, адже «структура освітнього процесу достатньо характеризує функції системи освіти суспільства» [39]. Відбувся перехід до дворівневої системи – бакалаврату та магістратури. Завдяки використанню ECTS зріс ступінь гомогенізації програм вищої освіти з погляду уніфікації часу інвестування у здобувачів вищої освіти (у кредитах), типів знань, умінь та навичок, рівня вмісту знань у навчальній програмі, компетенцій тощо.

На рівні національної політики відбулося дерегулювання та підвищення інституційної *автономії ЗВО*, які мають наступні можливості:

- визначати *перелік освітніх програм*,
- формувати *власні правила організації освітнього процесу*,
- *укладати угоди з вітчизняними та закордонними ЗВО, міжнародними організаціями, фондами*;
- укладати угоди із представниками підприємств та установ з метою *запровадження дуальної форми освіти*;
- створювати *систему внутрішнього забезпечення якості освітнього процесу*, основними складниками якої є: моніторинг якості надання освітніх послуг з боку керівництва закладу, удосконалення та оновлення освітніх програм, співпраця з органами студентського самоврядування, залучення студентів до оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників та якості надання освітніх послуг.

У багатьох країнах автономія ЗВО розглядається як підхід, що дозволяє інституціям краще реагувати на їх оточення, включаючи міжнародні проблеми. Проте дерегуляція переважно є академічною, а з економічного боку веде до зменшення національного державного фінансування вищої освіти на душу населення. Це призводить до змішаних механізмів фінансування та інституційного підприємництва. Ті ЗВО, які беруть на себе тенденції глобалізації, дедалі серйозніше зосереджують свою підприємницьку діяльність на отриманні інституційних доходів з міжнародних джерел, зокрема із *міжнародної співпраці в галузі досліджень*.

Участь у грантових програмах спільно із західними партнерами дає можливість не лише покращити матеріально-технічну базу закладів-учасників проектів, а й сприяє підвищенню якості освітнього процесу та підготовки фахівців, розвитку партнерства, збільшення потенціалу вищої освіти. Грантова діяльність українських ЗВО посилилася завдяки участі України у програмі Еразмус+ Європейського Союзу на період 2014 - 2020 рр. з підтримки проектів, партнерства, заходів з мобільності у сфері освіти. Зокрема, у 2017 році ПНУ став грантхолдером програми MoPED (Modernization of Pedagogical Higher Education by Innovative Teaching Instruments/Модернізація вищої педагогічної освіти з використання інноваційних інструментів викладання – 586098-ERP-1-2017-1-UA-ERPKA2-SBHE-JP). У рамках цієї програми десятки українських викладачів та майбутніх учителів шкіл підвищили кваліфікацію, покращити цифрові та дидактичні компетенції.

Завдяки програмі Еразмус+ значно зростає *академічна мобільність* студентів та науково-педагогічних працівників ЗВО. Закордонні стажування стали вимогою часу, що узаконено у вигляді необхідної умови отримання вчених звань науково-педагогічними працівниками.

Широко запроваджуються та реалізуються *програми подвійних дипломів* з європейськими закладами-партнерами. Академічна мобільність та можливість паралельно отримати європейську освіту актуалізували *вивчення іноземних мов* студентами та науково-педагогічними працівниками. При цьому знання однієї з європейських мов є обов'язковою компетентністю науково-педагогічного працівника і вимогою для отримання чергового наукового звання.

Зростання міжнародної мобільності студентів вимагає складніших методів академічного та професійного *визнання іноземних кваліфікацій*. Для вирішення цієї проблеми в 1997 році було підписано Лісабонську конвенцію про визнання академічних кваліфікацій. Різні міжнародні професійні організації інтернаціоналізували свої процедури для акредитації програм

вищої освіти. Тому в умовах зростаючої глобальної конкуренції у вищій освіті університети прагнуть оцінити свою якість на міжнародному рівні шляхом проходження процедури *сертифікації якості*: в Україні вже понад 30 ЗВО пройшли міжнародну сертифікацію на відповідність ISO 9001.

Вагомим доробком на шляху трансформації освітньої системи в Україні стала робота із *забезпечення академічної доброчесності* – розробка постулатів Кодексу академічної чесності для учасників освітнього процесу, яких вони повинні дотримуватись «під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [26, стаття 42].

Розширено можливості ЗВО з *організації наукової діяльності*: створення науково-технічних парків, навчально-наукових кластерів, проектних центрів з метою надання результатам наукових досліджень прикладного змісту; збільшення видатків ВВП на проведення наукових досліджень;

У 2015 році Україна приєдналась до *Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020»* - найбільшої програми Європейського Союзу на 2014 – 2020 роки, яка передбачає фінансування науки та інновацій. Загальний бюджет програми становить майже 80 млрд. Це членство надало українським учасникам можливість бути з їхніми європейськими партнерами на паритетних умовах і впливати на формування змісту самої програми.

Таким чином, необхідно враховувати політичні, економічні, науково-технічні, інноваційні та інші процеси, які впливають на систему освіти, зокрема вищої. Трансформації потребує й педагогічна освіта. Варта уваги представлена професором О. Чебикіним [75, с.106] концепція підготовки викладачів, яка «значно розширює існуючі ідеї в педагогічній психології та професійній педагогіці з погляду конструктивності змісту організації навчального процесу зі студентами педагогічних факультетів». Концепція побудована на компетентнісному підході з метою формування в майбутніх

педагогів інноваційного мислення, навичок самонавчання, вміння захищати індивідуальні та колективні інтереси тощо.

У сучасних умовах вища освіта, політика, інституції трансформуються під впливом процесів глобалізації. У глобальній економіці знань, заклади вищої освіти забезпечують поширення транскордонних відносин, безперервність мобільності глобальних потоків інформації, знань, технологій, капіталу, людей [90].

Освіта перманентно виступає об'єктом реформування. Як зазначає К.В.Корсак у [39], «якщо система освіти суспільства націлена на модернізацію, то це свідчить про її здатність до реформування. У протилежному випадку можна стверджувати про освітню стагнацію і регрес».

Вважається, що не рідше кожних 15-20 років необхідно проводити реформи національної системи освіти. Але при цьому освітня галузь має бути конкурентоспроможною на світовому ринку надання освітніх послуг, що потребує «формування організаційного механізму, який повинен бути спрямований на забезпечення ефективності функціонування цієї системи та її якості» [87, с.125]. Функціонування усіх процесів сучасної світової освітньої системи в умовах глобалізації зумовлює доцільність розгляду трансформаційних тенденцій освіти, її моделей та інститутів у контексті сучасного глобалізованого суспільства, також виокремити особливості взаємин освіти та соціуму, Людини і Держави.

Вважаємо, що задля якісного розвитку системи та інститутів освіти необхідно за допомогою системного аналізу змістовних, структурних і функціональних характеристик процесів інтернаціоналізації й трансформації освітньої системи вивчити її існування в умовах глобалізації, враховуючи взаємозв'язок з методологічними наробками концепцій у контексті інституційних тенденцій суспільної практики.

Враховуючи привалюювання взаємовиключаючих підходів до розуміння глобалізації, її складових (глобалізації освіти і науки)

закордонним вченими, на нашу думку варто здійснити аналіз понятійно-категоріально апарату глобалізаційних змін у працях дослідників..

Як автором зазначено в [37], *глобалізація освіти* визнана багатьма дослідниками як явище незворотнє та нематеріальне. Це - рух до інтегрованішого світу за умови наростання потенціалу товарообміну, формування та застосування мережевого принципу в поєднанні з формуванням наднаціональних компаній та посиленням культурної однорідності. Необхідно відрізнити *предмет глобалізації освіти* від концептів, за допомогою яких його описують, що зреалізували у своїх працях Д. Варвік, С. Джілл, М. Квик, Д. Козол, П. Кругман, Б. Ліндсі, К. Ліссман, Д. Стігліц, та ін.

Теоретико-методологічними напрацюваннями основ понятійно-категоріального апарату з цієї проблеми насамперед критична педагогіка представлена працями таких відомих дослідників, як А. Бадью, Б. Бернштейн, П. Бурдьє, Ю. Габермас, А. Жіро, С. Жижек, І. Ілліч, Д. Келлнер, М.Ман, К. Поппер, Г. Райхельт, Ч. Рейч, М. Фуко та ін. Ці автори вивчали соціальний і культурний контекст освіти, проблему влади і відчуження в освіті. Ідеї критичної демократії та відкритого суспільства, філософсько-педагогічну концепцію вільної і демократичної освіти розвивали С.І. Гессен, Е.Гутман, Л.Дарлінг-Хаммонд, Т.Найт, А.Нейл, У.Паркер, Д.Спрінг. Важливим стало діалектичне розуміння ідеї свободи в освіті, уявлення про її демократичний ідеал, дуальність у сенсі «освіта для демократії й демократична освіта». *Теорію циклічного характеру освітніх реформ та інновацій* описали М. Кирст, С. Сарасон, М. Фуллан, Д. Чапмен, досліджуючи зв'язок ефективності та демократичності освіти, уявлення про закономірності формування цінностей в освіті, суб'єктну педагогічну взаємодію та розробляючи концептуальну модель правового простору освіти. Педагогічні, психолого-соціологічні дослідження освіти як інституту цілісно проводили Д. Гудлад, Е. Етционі, Р. Мейган, П. Мортімор, Т. Парсонс, Д.

Рейнолдс, Д. Харгрейвс. Не втрачає актуальності проблема відчуження в освіті, яку вивчали Ф. Джексон, Д.Козол, Д.Оакс, Н.Хикерсон.

Зокрема, М. Ман у праці «Ні національна держава, ні глобалізм» доводить, що нації-держави ніколи не були унітарними, а склалися з багатьох мереж взаємодії. Учений розрізняє п'ять соціопросторових рівнів взаємодії: локальний, національний, міжнаціональний, транснаціональний і глобальний. Причому упродовж останніх століть відбувається зменшення ролі локальної взаємодії та підсилення інтенсивності взаємодій на інших рівнях, і як результат - виникнення глобальних мереж [101, с. 154].

Англійський соціолог М. Уотерс узагальнив основні постулати, сформульовані соціологією глобалізації впродовж останніх десятиліть:

1) на підставі того, що глобалізація освіти співпадає з модернізацією, то її початок припав XVI ст. разом з процесами формування світової економічної системи, міжнародних відносин, глобальної культури та глобальної свідомості та у нинішній фазі характеризується найшвидшим прогресом;

2) глобалізація – це взаємопов'язана система усіх індивідуальних соціальних зв'язків на планеті, яка нівелює географічні кордони та підсилює єдність та уніфікацію людської спільноти;

3) глобалізація веде до радикальної зміни поняття часу і простору;

4) феноменологічно глобалізації є рефлексивним свідомим прагненням мешканців планети до світу, як єдиного цілого;

5) глобалізація дифузує поняття ризику і довіри: якщо колись люди чітко знали, чому і кому довіряти, то реалії спонукають їх довіряти невідомим людям, силам і нормам, які є поза межею їхнього контролю. Це перетворює загальну довіру у необхідну умову благополуччя кожного, а криза довіри створює ризик руйнування глобальної системи [122, с. 152].

Директор Центру вивчення торговельної політики в інституті Катона (США) Б.Ліндсі у передмові до своєї монографії «Глобалізація: повторення пройденого» зазначив, що глобалізація освіти – це не технологічний

імператив і явище не так економічне, як політичне, бо є одним із наслідків краху старого ідеалу централізованого планування та контролю в історичну епоху масової відмови від них. «Глобалізація – це болісне пробудження від мрій» [99, с. 26].

У цілому поняття *глобалізація освіти* використовують у трьох різних, але взаємозв'язаних сенсах, а саме як:

- 1) освітньо-економічне явище, що посилює інтеграцію національних ринків;
- 2) виключно політичний процес усунення бар'єрів, які створює держава, на шляху міжнародного потоку капіталу, товарів і послуг (не тільки освітніх);
- 3) широкий політичний процес глобального поширення ринкової політики на внутрішньому та міжнародному рівнях [111, с. 45].

Глобалізацію ж вважають народженою інформаційною технологією. [123, с. 160].

Оскільки головний чинник глобалізації – це є вільний рух фінансового капіталу й товарів (серед яких і освітні, наукові, інноваційні), тому глобалізаційні процеси ринків і *сфери освіти й науки зокрема* призводять до ліквідації держави. Це зумовлене тим, що люди, які потребують соціального забезпечення, не можуть залишити свою країну, а фінансовий капітал, задіяний у системі соціального страхування, – може. При цьому глобалізація – це не так звана нульова гра. Насправді, зиски від цього процесу перевищують витрати, бо збагачення завдяки глобалізації може бути використано для корекції соціальної нерівності, розвитку системи й інститутів освіти та інших суспільних проблем. Проте довести це складно, бо злети і витрати глобалізації, як процесу, та глобалізації освіти, як його складової, не зводяться до одного знаменника [див. зокрема: 89; 111].

Досліджуючи проблеми глобалізації та глобалізації освіти, зазначимо, що необхідно розглядати глобалізацію як розвиток глобальних фінансових ринків, зростання могутності транснаціональних компаній та їх впливу на

національні економіки та освіти. Водночас поява ринкових цінностей у тих сферах, де вони традиційно були відсутні, спонукає суспільну думку визначати негативні характеристики глобалізації. Загалом, товарний і грошовий обміни справляють враження, що ринок уже став планетарним. [93, с. 102].

Глобалізація освіти визнана як явище, яке є незворотнім [76], а у сфері фінансів – нематеріальним. Вона має характер новизни (гнучкий рух короткострокових капіталів при застосуванні прогресу в телекомунікаціях та інформатиці), є рухом до інтегрованішого світу при новому збільшенні товарообміну, формуванні транснаціональних компаній і застосуванні принципу мереж в економічній інтеграції. Водночас, треба відрізнити феномен, *предмет глобалізації* від концептів, які використовують, щоб його описати.

Аналізувати глобалізацію та глобалізацію освіти (як її вагому складову) слід у трьох окремих і взаємодоповнюючих напрямках:

1. Відображення суспільної реальності планетарного масштабу (предмет-світ), коли загал суспільств розглядається як одне ціле, а наднаціональні утворення як основні актори знаходяться в центрі аналізу.

2. Аналіз соціальних змін через оцінку трансформацій різних вимірів (культура, економіка, політика, освіта тощо) у різних суспільствах при їх порівнянні для визначення ступеня конвергенції взаємозалежності.

3. Оцінка впливу макросоціальних трансформацій на ці сфери [76, с. 329].

Аналізуючи праці *глобалістів, педагогів, філософів освіти та соціологів освіти* щодо оцінки глобалізації як ідеологічного явища, автори «Метаморфозів світу» [103] формують дві центральні ідеї: «По-перше, глобалізація освіти не є тією нечуваною чи повторювальною світовою катастрофою, як то собі уявляють багато людей. По-друге, вона не є також і простою ідеологією в сенсі деформованого зображення реальності в суспільних відносинах при тому, що вона спирається на певну систему

цінностей, яка з 1970-х років впливає на створення реалій, які не можна обминути, але які не є незворотними» [103, с. 59].

При цьому глобалізація освіти не є лише суспільним, державним чи економічним виміром, адже вона відображається технологічними, політичними, геополітичними й культурними змінами [122].

Сучасний світ територіально поділений націями-державами на територіально великі і територіально дрібні. Але аналітики глобалізації вже кілька років висувають низки аргументів щодо втрати державою сили. Держави-нації втрачають контроль над головними потоками товарів, фінансів, міграцією, унаслідок чого влада держави обмежується питаннями економічної політики, національної оборони, освіти та охорони здоров'я. Лібералізація фінансових ринків призводить до посилення впливу на монетарну політику, а фінансові кризи поширюються і загрожують світовим обвалом.

Оскільки в наукових колах дослідників глобалізації освіти все ширше обговорюється теорія еліт, першим теоретиком якої був відомий італійський економіст В.Парето, то, аналізуючи питання еліти, у тому числі *освітньої еліти*, у світлі процесів глобалізації, спочатку необхідно знайти відповіді на такі запитання: яке місце займає простір домінування у глобалізованому контексті? чи можна виділити наднаціональну еліту? які особливі повноваження така еліта має (або претендує на них) та які її культурні ознаки?

Існує дедалі більший вплив керівників транснаціональних компаній на вироблення визначальних рішень. Прикладом цього є те, що половина ринків інновацій, промисловості, освіти, автомобілів, харчових товарів, банків, страхування телекомунікацій тощо контролюють 4 - 5 транснаціональних компаній, які визначають ціни. Більше того, вони вигадують нові правові норми, коли, наприклад, п'ять великих американських консалтингових фірм нав'язали прийняття спільних міжнародних бухгалтерських норм. Більше того, вони вміють розробляти «*організаційні інновації*», які дозволяють їм

уникати визначених законом обмежень, а законодавців – подекуди відмовлятися від ухвалених законів.

Оцінка впливу *глобалізації освіти* на зміни в культурі надає змогу з'ясувати, що соціальні зміни не знищують повністю ідентичність, вірування, попередні прагнення. Навіть якщо ці прагнення виводяться з гри, вони завжди можуть бути активізовані, заново задумані. При цьому поширення ринкових принципів на культурну діяльність є, таким чином, нагодою, щоб колишні домагання ідентичності, етичності, культурні та культові претензії вийшли на поверхню, а це нове відкриття складності, багатства і непередбачуваності соціального, яке містить успадковані структури та смисли цінностей [103, с. 83].

Глобалізаційні зміни відбиваються на поведінці менеджерів (у тому числі – *менеджерів освіти*) у новій культурній моделі, характеристику якої є можливим надати за п'ятьма рисами: 1) обґрунтування політики гнучкості через пристосування до ринку, маргіналізацію соціальних партнерів, поступливість персоналу через шантажування тощо; 2) продуктивність – приріст продуктивності праці за рахунок економії передусім на робочій силі; 3) швидка окупність інвестицій [76, 86, 122]. Наприклад, підвищення ціни акцій підприємства веде до скорочення працівників при поясненні такого скорочення «необхідністю» дотримуватися середньої норми прибутку в галузі; 4) в умовах нової інформаційної економіки праця, яка вважалася цінністю, знову потроху стає звичайним товаром, або, точніше, людський ресурс стає ресурсом, перш ніж бути власне «людським»; 5) політика менеджменту (у тому числі *менеджменту освіти*), яка посилюється, попри всі обмеження, на необхідність для працівників брати активну участь у виробництві, мобілізуватися та спілкуватися.

Глобалізація освіти спричиняє серйозні потрясіння, але вона не сповіщає про «кінець освітньої праці», а виявляє нові структурні перетворення, які вимагають перенести тему праці в її планетарний вимір – єдиний масштаб, який годиться нині для того, щоб оцінити її майбутнє та

осмислити виклик, що його кидає дедалі більшим групам населення розшарування між «інтеріоризованим центральним місцем праці та тенденцією до її скорочення» [86, с. 122].

Як стверджує відомий дослідник проблем вищої школи, віце-канцлер Кенсінгтонського університету П.Скотт [58, с. 3], «глобалізація – це один з найбільших фундаментальних викликів, який відчула вища школа за більше ніж тисячолітню історію свого існування». Він переконаний, що цей виклик має пряме відношення і до університетів з таких причин: 1) актуалізується потреба в поширенні національних культур; 2) під впливом сучасних інформаційних технологій відбувається стандартизація навчання (що сприяє академічній мобільності студентів); 3) завдяки глобальним інформаційним мережам з'являються глобальні дослідницькі мережі (глобалізація науки); 4) у розвинених країнах виникають бюджетні обмеження на фінансування університетської освіти.

Посеред великої кількості публікацій з питань глобалізації в контексті її впливу на проблеми і перспективи трансформацій системи та інститутів освіти заслуговує на увагу монографія польського дослідника Гж. Колодка, яка, на відміну від інших наукових праць, спеціально присвячена адаптації постсоціалістичних країн, що потрапили у вир капіталістичної економіки, до умов глобалізаційного світу [29]. Він переконаний, що країни інтегруються заради свого майбутнього «у широкому глобальному вимірі» [29, с. 18]. Учений підкреслює, що Україні «треба зрештою зважитися на власний спосіб участі в регіональних утвореннях» [29, с. 18], бо у неї велетенський потенціал економіки і людського ресурсу та «нереалізовані можливості використати своє геополітичне становище й історичний момент часу для досягнення достойного місця у світі» [29, с. 19]. Тому Гж. Колодко закликає «виробити дієву стратегію розвитку, яка виникне тільки тоді, коли інтелектуали наперед розумітимуть, що і чому відбувається, економісти запропонують довгострокові відповідні реформи і програми, а політики будуть спроможні ефективно їх запровадити й здійснити» [29, с. 19].

Реформаторські заклики польського економіста в українській освіті почали реалізовуватися через 10 років, з прийняттям Закону «Про вищу освіту» [25].

Автор зазначає, що якщо «розуміти глобалізацію в контексті всієї історії цивілізації, то можна дійти висновку, що *toutes proportions gardees* – процеси глобалізації вже мали місце в минулому», що глобалізація як така розпочалася з появою грошей і торгівлі [29, с. 37-38]. Нині триває четверта промислова революція, пов'язана не тільки з поширенням інформаційних технологій і комп'ютеризації, а й з розвитком біотехнологій, які зараз фактично революціонізують фармакологію, досягнення якої забезпечуватимуть лікування багатьох хвороб.

Глобалізація освіти не матиме нового успіху, якщо канали перерозподілу працюватимуть по-старому, бо тоді не буде політичної підтримки світової спільноти. Існує необхідність створення світової інституційної системи, але для подальшого прогресу і справедливого розподілу планів глобалізації потрібен не світовий уряд, а світова політика за умови координації регіональних та національних політик як у галузі економіки, так, що не менш важливо, і в освіті та науці.

Дослідження Гж. Колодка присвячені впливу економічної глобалізації на її інші різновиди. У цілому, на думку Гж. Колодка, глобалізація і постсоціалістична трансформація – дві характерні риси сучасності; вони є невідворотними процесами, які поки що тривають. Але якщо трансформація колись має закінчитися, то *глобалізація освіти* триватиме завжди, бо за суттю вона є *процесом*, а не станом, якого можна досягти раз і назавжди.

Тенденціями глобалізації вищої освіти в європейських країнах, як стверджує О. Огієнко [50, с. 104], є: міжнародна академічна та наукова мобільність; конвергенція структур кваліфікацій, інтернаціоналізованих навчальних планів та програм; експорт освітніх послуг та результатів наукової діяльності; диверсифікація джерел та каналів фінансування; підвищення конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках.

Проте глобалізація поєднує як позитивні, так і негативні аспекти, особливо в освітньому просторі. Значний її *позитивний потенціал* полягає в наступному: зменшення нерівності між людьми; зміцнення крос-культурних, економічних, освітніх та інших контактів; *забезпечення міжнародної якості освіти*; сприяння розвитку інформаційних і комунікаційних технологій та їхньому поширенню в освіті, зокрема, у вигляді віртуальних навчальних закладів.

Глобалізаційними проявами забезпечення якості освіти є: підготовка фахівця інноваційного типу; міжнародна мобільність фахово підготовленої робочої сили; взаємне визнання країнами кваліфікацій з метою надання можливості працевлаштування фахівців з інших держав; швидке реагування на розвиток сучасної економіки підготовкою фахівців нових кваліфікацій із знаннями нових технологій; збільшення кількості іноземних студентів; збільшення кількості студентів, які навчаються на платній основі, що вважають якісну освіту вагомою інвестицією; утримання рівня конкурентоспроможності країни на світовому ринку експорту освіти.

В умовах глобалізації освіта є сукупністю загальнолюдських і професійних знань та технологій, які застосовуються в суспільній практиці з метою гармонізації суспільних відносин й якнайповнішого задоволення різноманітних потреб. Освіта, трансформувавшись у інтегральну систему освітніх структур, відносин, свідомості та діяльності, виконує функцію забезпечення відтворення і розвитку інтелектуального потенціалу глобального (планетарного) суспільства, причому на всіх рівнях управління [4].

Водночас *негативні наслідки глобалізації* проявляються в посиленні: взаємозалежності країн та відповідно їх освітніх систем; політичних потрясінь; нерівності в доступі до освіти; впливу ринкових відносин на освітню сферу; нав'язуванні єдиної системи цінностей; трудової та освітньої міграції до розвинених країн.

Глобалізація пропонує розглянути освіту як комерційне обслуговування: освіта як освітній ринок. Усе частіше використовують термін «заклад вищої освіти – підприємство» або «підприємницький тип закладу вищої освіти». Це поняття охоплює як економічні, так і наукові, академічні аспекти освітньої діяльності закладу. Бо заклади вищої освіти функціонують, з одного боку, за традиційними законами, проте, з іншого боку, вимушені враховувати нові закони конкуренції, необхідність збереження та розвитку престижу, іміджу для отримання економічного прибутку. Однак, «процеси комерціалізації освіти можуть призвести до незворотної трансформації самого феномену освітнього процесу, сформованого протягом тисячолітньої історії існування університетської освіти» [57, с. 13].

До ризиків глобалізації академік В. Кремень [40] відносить загострення конкуренції між традиційними закладами вищої освіти та молодими освітніми провайдерами, які розповсюджують свої навчальні, як правило дистанційні, програми, тренінги. Адже, на думку вченого, найпріоритетнішими галузями в ХХІ ст. є «наука як сфера, що продукує нові знання, та освіта, як сфера, що оприлюднює знання» [40, с. 9]. І лише країни, спроможні в умовах глобалізації примножити свою інтелектуальну власність, зможуть бути конкурентоспроможними.

Основне завдання сучасної освіти полягає у формуванні нового типу людини - активного конкурентоспроможного суб'єкта інформаційного суспільства і водночас «залучення людини до культурних цінностей науки, мистецтва, моральності, права, господарства» [19]. Тому зростає роль педагогічної освіти, яка продукує фахові трудові ресурси для освітньої галузі.

Глобалізаційні чинники змінюють пріоритети сучасної педагогічної освіти з традиційних на інноваційні, адже сучасний учитель, викладач повинен за допомогою новітніх інформаційних технологій поширювати нові знання, формувати новий світогляд здобувачів освіти, виховувати

«інноватора та громадянина, який уміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримуватися прав людини» [38].

Нові вимоги до педагогічної освіти зумовлюють постійне вдосконалення нормативно-методичної бази, а саме: освітніх програм, навчальних планів, методичної літератури, педагогічних технологій, методів формування фахових компетентностей.

Таким чином, процеси глобалізації впливають на освітні системи, трансформуючи їх структуру та пріоритетні завдання й методи їх реалізації. Особливої уваги потребує оновлення парадигми педагогічної освіти, яка є основним джерелом трудових ресурсів освітньої галузі.

1.3. Процес формування якості вищої освіти, науки та системного управління ЗВО в умовах глобалізації

Україна намагається оновити парадигму підготовки людини до життя, яка б «забезпечила не лише адаптивне ставлення до дійсності, але й розвиток самої дійсності у відповідності до людських вимірів життя, продиктованих ідеалами XXI століття» [1]. Центром цієї парадигми повинна стати освіта, розвиток якої можна розглядати як відповідь і на сучасні глобалізаційні виклики, і на потреби людини в самореалізації у новому освітньому просторі. Надзвичайно важливою проблемою у вказаному контексті стає проблема забезпечення високої якості освіти, яка є визначальним чинником розвитку та необхідною умовою успішного існування будь-якої країни. У Національній доктрині розвитку освіти України наголошено, що «якість освіти є національним пріоритетом, передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права на освіту». [46,с. 7].

Проблеми й процеси глобалізації в цілому та глобалізації освіти зокрема є складними та суперечними, тому теоретики освіти намагаються встановити зв'язки між економічними, політичними і культурними вимірами

глобалізації та політикою й практикою освіти. Результати глобалізаційного впливу на освіту привели до постійного дослідження в галузі міжнародної та порівняльної освіти.

Сучасні зміни у світових освітніх системах актуалізують класичні праці Е.Дюркгайма, описані ним проблеми та шляхи їх вирішення. Зокрема важливою стала його теза: «Освіта може бути реформованою тільки в тому випадку, якщо саме суспільство вже пройшло реформи» [118]. Освітні трансформації можливі, коли початкова та середня ланки освіти будуть відштовхуватися від суспільних традицій та ідеалів. Первинне завдання школи — передавати ці традиції [121, с. 115]. Тобто освітніми методами необхідно передати наступним поколінням створені суспільством цінності: ідеї, ідеали, норми моралі, релігійні цінності. Е.Дюркгайм доводить, що освіта є соціальним явищем: «Найвища точка еволюційного процесу – виникнення індивіда. Людина повинна бути вільною, щоб стати тою, ким, як вона вважає, вона може стати. Освіта заохочує індивіда наблизитися до цієї мети. Але суть в тому, що вона не може бути досягнута поза суспільством» [118, р. 18].

Основне завдання освіти залишається незмінним: підготувати індивіда до життя в суспільстві. Тому освіта повинна бути прив'язаною до сучасного стану суспільства та його вимог. Це запрограмовано в «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013р.) [47]: «Стратегія розвитку національної системи освіти повинна формуватися адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації» для забезпечення стійкого руху України в ХХІ столітті та «інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір» [47].

Дослідимо вплив глобальних суспільних трансформації на реформу освітньо-виховних процесів. Окремі аспекти цієї проблеми розглядалися автором у [95].

Сучасні моделі освітньо-наукового менеджменту базуються на розумінні місця і ролі людини в світі. На думку більшості вчених [див. 17, 69, 79, 80, 83, 119], наше століття можна вважати переломним. Потребують зміни основні педагогічні поняття, категорії, закономірності та взаємозв'язки, що веде до зміни педагогіки та філософії освіти як науки в цілому.

За останні роки відбулись інтенсивні процеси глобалізації. Раніше людина могла все життя прожити в обмеженому територіальному просторі. Сьогоднішні технічні можливості дозволяють опинитися в будь-якій точці світу реально за кілька годин, а віртуально – майже миттєво. Глобалізаційний характер економік потребує розширення комунікацій, які вже набули полікультурного забарвлення. Це призвело і до інтенсивного розвитку процесів світової інтеграції (як приклад - об'єднання Європи). Проте інтеграція веде і до стирання національних, культурних, мовних традицій. Як зазначає О. Будник в [74].: «... система цінностей, на яку спрямований процес навчання, має культурно-історичний характер. Тому глобалізація та міждержавна інтеграція в сучасну світову спільноту повинні здійснюватися з урахуванням освітніх традицій кожної країни, оскільки формування та розвиток людини є невіддільними від соціального середовища народу»

Зміна соціально-політичної ситуації у світі спонукають до трансформації пріоритетів у вихованні підростаючого покоління та принципів взаємодії та взаємин дорослих і дітей загалом. Тобто теорія виховання й соціальних комунікацій потребують змін.

Відбулися суттєві зміни побутових умов життя з переходом на якісно новий рівень, адже сучасна побутова техніка вивільнила час для відпочинку та спілкування членів родини. Проте та ж техніка, особливо сучасні гаджети, зумовили викривлення комунікаційних процесів, їх поступове переміщення з реального спілкування у віртуальне. Соціальні мережі деколи замінюють реальних друзів та родичів.

Крім того, раніше існувала залежність між членами сім'ї у першу чергу економічна (дружини від чоловіка, дітей від батьків). Зараз помітні зміни у взаєминах в сім'ї: перехід від патріархально-авторитарних відносин до егалітарних (рівноправних, партнерських) [80, с. 32]. Причому таке вирівнювання стосується і взаєминам на рівні «дорослий-дитина».

Таким чином, відбулися зміни соціально-економічних умов життя людей. При цьому є позитивні зміни в сімейних відносинах, проте з'явилися нові проблеми в родинних комунікаціях. Це зумовлює тенденції гуманізації виховних відносин.

У внутрішній політиці розвинутих країн одним із основних принципів є людиноцентризм, адже в сучасному світі передовими вважаються не ті держави, в яких величезні підконтрольні території і потужне військо. Критерієм могутності країни є кількісне та якісне володіння новими технологіями, швидкість їхньої розробки. А це все пов'язане з рівнем розвитку науки, із наявністю вчених, здатних продукувати інноваційні технології. Тому головним багатством будь-якої країни є людина, а головний засіб підвищення добробуту країни – підвищення рівня життя людей, розвиток їх творчих здібностей.

Основна боротьба між країнами ведеться не за територію, а за «розумовий потенціал». Тому такими актуальними на сьогодні є вислів «відтік умів». Таким чином, формується нове мислення із зміною місця та ролі людини в державі. На передові рубежі прогресивного розвитку виходять країни, які зрозуміли важливість інвестицій в освіту, що приносять добрий економічний ефект. Це, зокрема, східні держави: Японія, Південна Корея [64, 128, с. 237]. Проте наша освітня реформа, на жаль, повільно привертає увагу держави до сучасних потреб підтримки і розвитку освіти та науки. Можна порадити хіба збільшенням вдвічі коштів на наукові проекти молодих науковців та підвищенню заробітної плати вчителям, яке скоро буде незначним в умовах наростаючої інфляції.

Чимало вчених з різних країн досліджують причини акселерації молоді та її наслідки, особливо вплив на освітній процес [117, 119]. Як стверджує М.Труцці [117, с. 49], підлітки зараз на вигляд не відрізняються від дорослих, і це веде до виникнення проблем авторитету в школах і сім'ях, втрати керівних соціальних переваг дорослих. Видозмінюється поняття «авторитет» у стосунках між батьками і дітьми, вчителями і учнями. Спостерігається перехід до більш поліфонічного явища авторитету, що можна трактувати як . цивілізоване зростання свободи людини, визнання прав дитини, прав особи. Хоча такі зміни не всі сприймають зразу, особливо дорослі.

У наявних економічних умовах спостерігається розшарування суспільства на бідних і багатих. Молоде покоління змушене пробивати собі шлях, що веде до певної стратифікації освітніх систем, до посилення конкурентних умов під час здобування освіти. Конкуренція в різних сферах життя породжує спалахи агресії та жорстокості і в підлітковому, молодіжному середовищі, і в дорослих відносно дітей. Часто це є видом психологічного захисту населення від наслідків негативних змін соціально-економічних умов.

Водночас спостерігається посилення толерантності до прояву неординарності думок, у поведінці й зовнішньому вигляді окремих людей. Причому толерантність виявляється не тільки відносно політики, ідеології, релігії, але і в питаннях норм, патології в психіатрії, поведінкових реакцій, зовнішнього вигляду та ін. Стираються межі між «нормою» і «патологією», між тим, що правильно, а що погано. Такі позитивні соціально-поведінкові зміни насправді ведуть до ускладнення цілей педагогічної діяльності. Відсутність чіткого розмежування на «добре» і «погане» зумовлює зміну методів виховання, які є визначальними в освітньому процесі.

Ще в минулому столітті отриманих за час навчання знань людині вистачало на все життя. Зараз необхідна професійно орієнтована інформація потребує швидкого оновлення. XXI-е століття є століттям інформаційного вибуху. Інформація старіє, не встигаючи дійти до свого споживача. Людина

за таких умов стає обтяженою застарілими знаннями, уміннями і навиками. «Вживає» той, хто вміє швидко «очистити» свій інтелектуальний файл від непотрібних, «мертвих» знань і завантажити новітніми. Гасло «освіта впродовж життя» – це гасло існування і не тільки фахового, бо відбулося істотне неузгодження циклу життя людини і циклів життя її професійних занять. І «все це є симптомами тихої революції, яка відбулася у сфері педагогіки» [69].

Крім цього, змінилися методи комунікації в освітньому процесі. На зміну товстим підручникам і довгим лекціям прийшли контактні заняття, на яких подається коротка, ключова інформація. Звичні друковані підручники все частіше замінюють на новітні гаджети. Навчання переорієнтовується на практичні аспекти. Найпоширенішими методами навчання є: інтерактивні з використанням сучасних технологій; метод «проб і помилок»; метод ділової гри. Великого значення набули комунікація при роботі в групі, тісний контакт, «гарантована симпатія» викладачів подібно до батьківської. Останнє – як прояв трансформації поняття «авторитету», про що говорилося вище.

Набула поширення дистанційна форма вищої освіти. Особливо для підвищення кваліфікації чи перекваліфікації, що зараз дуже затребувано, оскільки навчання триває 14-19 років; але коли людина засвоїть певний тип діяльності, ця діяльність вже може перестати бути суспільно значущою. Спостерігається явище, коли цикли життя навчальних програм розходяться з циклами соціальних і трудових функцій. За цих умов необхідність підготовки до виконання складних видів діяльності перетворилася на самостійну проблему кожного [69].

Згідно із «хвильовою» теорією розвитку цивілізацій американського соціолога та футуролога Е. Тофлера [65; 66; 116] «перша хвиля» розвитку людства базувалася на сільськогосподарському способі виробництва, друга - на індустріальному, а третя - на постіндустріальному (інформаційному), з усіма наслідками для суспільства, економіки та індивідуума. Зокрема, у теперішній період «третьої хвилі» змінилась організація праці: у професійні

діяльності все більше необхідно керувати новими технологіями і будувати комунікацію. Тому необхідно орієнтуватися у просторі знань, уміти відмовлятися від стереотипів у поведінці та мисленні. У галузі професійної підготовки відбувся перехід від принципу стабільності до принципу мобільності.

У найбільш цивілізованих країнах світу значно підвищився освітній рівень населення і зріс освітній ценз (обов'язковий рівень освіти) [117, 119]. Природно, що збільшення кількості освічених людей веде до зміни в освітній стратегії в цілому. Зокрема, в роботі [71] зроблено аналіз подібностей та відмінностей в еволюції п'яти європейських освітніх систем (португальської, італійської, французької громади Бельгії, датської, англійської) з огляду на їхню особливу історію та інституційні особливості.

Як бачимо, зміна суспільно-політичних умов, досягнення технічного прогресу вплинули на фізіологічний, психологічний, інтелектуальний розвиток людства. Змінюються наші уявлення про можливості людини – ресурсні, приховані, потенційні. Це веде до змін мети, змісту і засобів виховання та освіти людини [119, с. 51]. Тому наша доба зумовлює розвиток наук про людину: філософії, психології, педагогіки, гуманітарних та інших соціальних наук. Ще в кінці XIX ст. завдяки працям Е.Дюркгайма [4] у межах західної наукової школи філософія освіти як і соціологія освіти, були виділені в самостійну галузь. Відтоді розроблялися проблеми філософського осмислення ролі і місця людини у світі, її природи та сутності та виділено різні підходи до освіти і виховання людини.

З початку XX ст. стрімкий ріст нових технологій справив величезний вплив на молоде покоління, а отже, і на його стиль навчання. Сьогодні ми маємо нове покоління студентів, яке називається поколінням Y, також відоме як Millennials [91]. Це покоління народжених у 1980-90-их роках минулого століття. За визначенням представника Harvard Medical School (США) Д.Робертс [112], покоління утворюють групи осіб, які, внаслідок подібності віку, досвіду і середовища, мають спільні цінності, ідеї, позиції, стиль життя

та виклики. Найбільшою цінністю для Millennials є контроль над власним життям, часом і роботою. Вони вважають за краще працювати в команді, є гарними комунікаторами, випромінюють упевненість у собі та природно поєднують оптимізм з реалізмом. На підході покоління Z, народжене вже в цьому сторіччі.

Глибоке розуміння нинішнього покоління дозволить покращити процес навчання та оптимізувати взаємодію між викладачами та здобувачами освіти. Успішне навчання вимагає розуміння потреб, очікуваних навчальних досягнень, інтересів, осучаснення стилів навчання. Різниця у віці між викладачами (з покоління X (1965-1980) чи навіть покоління Baby Boomers (1946-1964)) та тими, хто навчається, збільшує ймовірність зростання напруженості між ними, нерозуміння [112].

Таким чином, за останні десятиліття уявлення про освіту, про можливості людини трансформувалося докорінно. За традиційною педагогічною парадигмою, яка існує ще від Яна Амоса Коменського, під освітою розуміють процес передачі соціального досвіду, культури, накопичених знань новим поколіннями від попередніх. Коротко: освіта – машина трансляції, викладачі – транслятори. Основні принципи цієї парадигми: оптимізація, інтенсифікація, уніфікація навчально-виховного процесу, які реалізувалися через однотипність навчальних програм та масовість навчання. У результаті життєвий цикл людини був чітко прописаний (рис. 1.3.1):

Але описані нами соціальні зміни привели до трансформації педагогічної сфери. За Б. Гершунським [17], становлення нових освітніх систем передбачає

1) розвиток суспільного і особистого усвідомлення освіти як цінності. Тобто «формування освітньо-ціннісних орієнтирів, коли індивідуально-особистісні цінності освіти в усьому їх різноманітті проектується на площину інтегративно зрозумілих державних і громадських освітніх цінностей та ідеалів» [17];

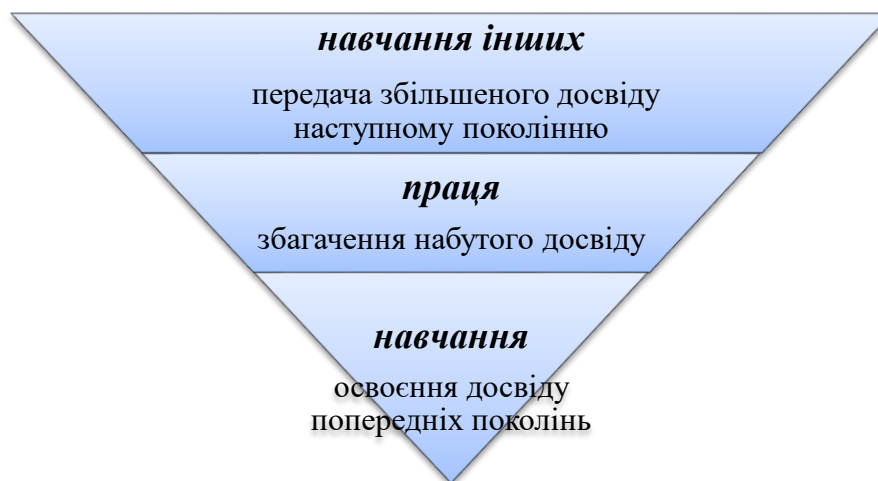

Рис. 1.3.1. Піраміда освітнього життєвого циклу
(за традиційною парадигмою)*.

*Авторська інтерпретація.

2) функціонування і розвиток освіти як системи освітніх (державних і недержавних) установ, що розрізняються різними параметрами, але найперше – за рівнем і профілем підготовки. При цьому освіта набуває інваріантних якостей, що характеризують її як систему в цілому. «До числа таких якостей можна, зокрема, віднести: гнучкість, динамічність, варіативність, адаптивність, стабільність, прогностичність, спадкоємність, цілісність» [17, с. 39];

3) прогресивний розвиток освіти як процесу. Тобто просування від цілей до результату за допомогою взаємодії вчителя і тих, хто навчається. При цьому відбувається удосконалення як учня, так і особи та діяльності педагога;

4) удосконалення рівня освіти як результату, що включає підвищення освіченості, професійної компетентності фахівців різного профілю, загальнокультурного рівня різних категорій населення.

Нині стратегічно важливим є пошук гнучкої моделі освітньої системи, яка б включала як загальні компоненти державної освітньої системи з вертикальною ієрархією (від дошкільної освіти до освіти для дорослих), так і специфічні територіальні компоненти горизонтального взаємозв'язку. Ці компоненти визначаються географічними і національно-етнічними

особливостями регіону, притаманними йому традиціями, соціально-економічними потребами і можливостями [92, с. 165].

Навіть гіпотетична можливість одночасного існування теологічного, антропологічного, екзистенціального, комунітарного та інших поглядів на сенс і цінність людського існування приводить до можливості функціонування різних педагогічних методологій у межах різних парадигм.

Традиційна парадигма освіти – це тріада: управління, виховання і навчання. *Новітня парадигма освіти* – це навчити соціально і відповідально діяти, самоуправляти, розвиватися та вчитися. Тобто необхідна зміна освітніх ролей агентів управлінського, виховного і навчального процесу. На тих, хто навчається, перекладається значна частка відповідальності за свій соціальний, світоглядний, освітній і моральний розвиток, ціннісну творчість, навчання. При цьому управлінська, виховна система, керівники-адміністратори, менеджери, викладачі повинні створювати активне організаційне, навчально-виховне середовище, але самі не обов'язково мають бути присутніми в окремих формах цієї активності. Головне – сформувати потяг і творче ставлення до цілей, норм, знання, цінностей, моралі, навчання, створити для цього відповідні умови. Управлінець, викладач, вихователь постає не в ролі «ментора», а швидше тренера, модератора, що розробляє узгоджену стратегію суспільного розвитку, управлінської, суспільної, навчально-виховної «гри», дає поради і співкоординує діяльність членів команди.

Існує чимало *сучасних концепцій освітньої парадигми*. Варта уваги модель гуманістично-діяльнісної освітньої парадигми ХХІ ст. [41], у якій пропонується «модернізація освітньої стратегії для підготовки життєздатної в усіх сферах соціального буття сучасної людини». Визначальними вважаються свідомість та самоусвідомлення своїх потреб, своєї діяльності, своїх можливостей. На цьому формуються високий освітній та життєвий потенціал особистості, інноваційна творчість молодого покоління у розв'язуванні національних соціально-економічних завдань.

Одним з проявів сучасної освітньої парадигми у вищій школі є *концепція студентоцентризму*. Студентоцентроване навчання є характерною ознакою Болонського процесу і Європейського простору вищої освіти. Завдяки реалізації структурних освітніх реформ Болонським процесом, Європейська система накопичення і перенесення кредитів (ECTS) стала провідним інструментом інтеграції сучасних європейських освітніх системи. Відбулася зміна парадигми підходу до навчання із орієнтованого на викладача до студентоцентрованого навчання.

Як зазначає Р.Едвардс [81], цінність студентоцентрованого навчання полягає в тому, що воно: 1) робить студента центром навчального процесу, задовольняє його освітні потреби; 2) дає можливість студенту вивчати те, що йому потрібно у спосіб, який йому підходить. Скорочуються зайві витрати людського та освітнього ресурсу, оскільки студенту вже не потрібно вивчати те, що він уже знає чи вміє робити або що його не цікавить.

У трактуванні Європейського Союзу студентів (ESU, 2010) студентоцентроване навчання характеризується використанням інноваційних методів викладання, спрямованих на поліпшення взаємодії викладачів і студентів. (*European Commission. ECTS Users' Guide*) [82].

Студентоцентрична модель є стандартом у європейських закладах вищої освіти. Згідно з нею студент виступає активним учасником освітнього процесу, а саме: бере участь у формуванні своєї індивідуальної освітньої траєкторії та несе відповідальність за успішне її виконання [82]. Такий організаційний підхід у вищій освіті дозволяє перейти від традиційної технології навчання, яка полягає в передачі знань, до проблемної технології. Він спрямований на поглиблення практичних знань студентів, посилення компетентнісної складової навчання. З практичного погляду, основною метою такої моделі є «максимальне забезпечення студентам їх реалізації на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у працедавців, задоволення тим самим актуальних потреб останніх» [54]. За висловом професора Вавака Т. «у цьому конкретному випадку університети є «постачальниками», а компанії

«отримувачами» знань, які набули студенти. Тому має бути тісний зв'язок між університетами і компаніями. Насправді такого зв'язку не існує» [124]. В.Флітнер спробував показати взаємозв'язок педагогічного, філософського та управлінського знання: «Згідно з тим, як ми розуміємо людину, будемо ми осягати і феномен виховання – і навпаки, ми не створимо вчення про людину, якщо не представимо в цьому вченні також картину виховання як аспект самої людини» [83, с. 178].

Стратегія розвитку сучасної світової педагогіки, системи виховання і освіти, менеджменту є однією з ключових у галузі педагогіки, соціального управління і глобального суспільного розвитку. Адже від домінування відповідної парадигми виховання й освіти на певному соціально-історичному етапі залежить спосіб організації та функціонування громадянської спільноти в сучасному і майбутньому.

Сучасна системна теорія індивідуалізації освіти є методологічною основою гуманізації навчального процесу. Особистість кожного студента в ній - сприйматися як найвища соціальна цінність. Складовими процесу гуманізації освіти є:

- національна спрямованість освіти;
- сучасна відкритість системи освіти; процеси перенесення акценту з навчальної діяльності викладача на діяльність студента (студентоцентризм);
- заміна репродуктивного навчання продуктивним;
- самоствердження особистості завдяки педагогічній підтримці;
- рівноправність позицій педагога і студента;
- творча спрямованість навчального процесу;
- трансформація регламентовано контрольованих способів організації освітнього процесу у активно розвивальні;
- багаторівневність із збереженням наступності та неперервність освіти.

У ювілейній доповіді Римського клубу [126] висунута ідея «нової Просвіти», суть якої: фундаментальна трансформація мислення, формування

цілісного світогляду, гуманістичний розвиток суспільства. На думку президентів клубу, основне завдання сучасної освіти полягає у формуванні в молоді «грамотності відносно майбутнього» (futures literacy). Така освіта має:

- базуватися на «зв'язності»: відносини між людьми були і є суттю навчання. Використання ІТ-технологій «цінне та ефективне лиш тоді, коли вони сприяють зв'язку між людьми. Освіта має викликати інтерес, вивільняти енергію та активізувати студента й до свого навчання, і допомагати іншим вчитися» [126];

- мати за основу універсальні цінності і водночас повагу до культурних відмінностей. «Цінності – це квінтесенція людської мудрості, що нагромаджується віками» [126]. На сьогодні цінності втілюються в акценті на благополуччя всіх живих істот та світу в цілому.

- передавати новим поколінням екологічні знання, розуміння взаємозв'язку систем і важливості сталого розвитку;

- культивувати інтегральне мислення, не обмежуючись аналітичним мисленням. Системне мислення вже недостатнє, бо в ньому «зберігається тенденція розглядати реальність у механістичних категоріях». А інтегральне мислення здатне «сприймати, організовувати, узгоджувати та з'єднувати окремі фрагменти й досягати істинного розуміння реальності» [126]. Інтегральне мислення відрізняється від системного, як інтеграція від агрегації;

- виходити з плюралізму змісту. Університети не повинні просувати тільки конкретні наукові течії, а «давати молодим умам весь спектр суперечливих та комплементарних перспектив» [126]. Нинішні студенти потребують інклюзивної освіти, у якій одні форми знання доповнювали б інші, а не виключали чи відкидали їх. Культурне різноманіття необхідне для соціальної еволюції, як генетичне для біологічної.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) також задекларовано: «ключовим завданням освіти у XXI ст. є

розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян» [47].

Систематизація суспільно ціннісних орієнтирів та освітньо-управлінських, педагогічно-філософських знань на нових принципах необхідна для виявлення основних умов їх найдоцільнішого використання в практичній педагогічній діяльності. Інтеграція кожної освітньої системи до європейського й світового освітнього просторів передбачає формування таких характерних ознак, як гуманістичність, спрямованість на саморозвиток, інноваційність, особистісна орієнтація, створення досконалої та ефективної системи управління.

Університетська освіта повинна формувати високоморального, незалежного, творчого, соціально активного та компетентного спеціаліста з чіткою практичною та дослідницькою орієнтацією, здатною пристосовуватися до різної професійної діяльності в умовах професійних і суспільних змін. На Конференції європейських ЗВО і освітніх організацій (Саламанка, 29-30 березня 2001 р.) відзначалось, що сучасна європейська вища освіта має будуватись на основі академічних цінностей, тобто на демонстрації якості. Оцінка якості повинна враховувати цілі та місію ЗВО. Вона вимагає балансу між нововведеннями і традиціями, академічними перевагами і соціально економічною необхідністю, зв'язністю освітніх програм і свободою вибору студентів. Вона охоплює викладання і наукові дослідження, управління і адміністрування, сприяння потребам студентів і забезпечення позаучбових послуг.

Якість освіти відстежується за допомогою моніторингу. Методологічно моніторинг в освіті — це проведення низки однотипних замірів ефективності освітнього процесу і подальший аналіз, оцінка, порівняння отриманих результатів для виявлення певних закономірностей, тенденцій та їх динаміки.

Країни Західної Європи активно розвивають моніторинговий досвід. Закордонні агенції з якості освіти розробляють складні національні моделі індикаторів якості освіти. Міжнародні моніторингові дослідження стали поштовхом для національних досліджень у багатьох країнах і допомогли встановити для них власні орієнтири розвитку. Контроль і оцінювання діяльності освітньої галузі стають пріоритетами національної політики багатьох держав. Проте незважаючи на позитивні зрушення в цій сфері не всі проблеми вирішені. У деяких країнах Центральної і Східної Європи, у тому числі й в Україні, ще не створено регулярної, налагодженої, оперативно діючої на всіх рівнях системи оцінювання діяльності окремих ЗВО, навчальних досягнень студентів, ефективності запровадження нововведень, якості засобів навчання та інших аспектів функціонування системи вищої освіти. Така ситуація пов'язана не лише із проблемами фінансування дослідницьких програм, але й з пережитками минулого, відсутністю ґрунтовних наукових розробок з питань визначення якості вищої освіти, невдосконаленістю нормативно-правової бази, що регулює питання життєдіяльності освітньої галузі, проблемами економічного характеру, консерватизмом мислення окремих керівників тощо.

На наш погляд варто зосередити увагу на оптимізації діяльності за такими основними напрямками: наукові дослідження; інноваційні розробки, програми освітніх вимірювань, консультації. Це реалізується шляхом: дослідження проблем теорії і практики вимірювання в системі освіти, впливу зовнішніх чинників на реалізацію психофізичних можливостей студентів; створення нових та вдосконалення існуючих методик та технологій вимірювання; подальше вдосконалення та використання програм освітніх вимірювань.

У контексті глобалізаційних викликів сьогодення *оцінка якості освіти* – один із найважливіших показників із сукупності тих, за якими виначають ефективність функціонування будь-якої національної системи освіти. Запровадження моніторингу якості освіти зумовлене вимогами, які

висувають економічно розвинені країни щодо підвищення результативності освіти, а саме: оскільки розвиток освітньої галузі потребує додаткових витрат національних економік, то удосконалюється підзвітність освітніх систем.

Успішний розвиток української освіти, безперечно, залежить від створення та запровадження системи моніторингу якості. Основа сучасних моніторингових досліджень у галузі вищої освіти – це точні масові педагогічні вимірювання, за допомогою яких прагнуть одержати об'єктивну оцінку досягнутого студентами рівня знань і фахової підготовки, встановлення його відповідності державним стандартам. Тому організація діяльності моніторингових служб, проведення порівняльних моніторингових досліджень для одержання об'єктивної якнайповнішої інформації про рівень національної системи освіти є багатогранною й актуальною проблемою для України, особливо у період освітньої реформи.

Модернізація вищої освіти поставила перед педагогічною наукою і практикою завдання, пов'язані з формуванням компетентного фахівця, для якого характерні професійна мобільність, творче та креативне ставлення до роботи. Динамізм сучасної цивілізації, активні глобалізаційні процеси висунули вимоги розглядати освіту не тільки як соціальний інститут, що забезпечує розвиток здібностей індивіда, покращує його взаємини з навколишнім середовищем, є однією з необхідних умов його соціальної захищеності, але і як процес, що забезпечує розвиток людських ресурсів та здійснює вирішальний вплив на продуктивність економіки кожної держави зокрема та розвитку людства загалом.

Сучасні економічні та суспільні відносини потребують пошуку нових шляхів розв'язання проблеми об'єктивного оцінювання якості освіти, надання теоретичного обґрунтування показникам, критеріям якості та методам, які при цьому застосовуються. Це спричинило нагальну необхідність розвитку та удосконалення системи оцінювання якості освіти і створення національної системи моніторингу якості вищої освіти. Адже серед пріоритетних напрямів державної політики України щодо розвитку

освіти є оновлення її змісту та форм організації, контролю, моніторингу якості навчально-виховного процесу.

Якість освітніх послуг визначається насамперед наявністю повноцінної та достовірної інформації про організацію та проведення навчального процесу, механізми забезпечення якості та контролю. В Україні на загальнодержавному рівні робляться перші кроки на шляху формування централізованої системи моніторингу якості освіти з урахуванням того, що вона повинна стати певною інформаційною базою у структурі системи управління якістю освіти. Так, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) [47] та іншими урядовими актами і нормативними документами визначено основні напрямки формування державної політики в галузі оцінювання якості освіти та необхідність створення мережі регіональних центрів моніторингу освіти. Першочерговим завданням, яке має вирішити держава у сфері вищої освіти, - це запровадження нових управлінських механізмів розвитку освіти та моніторинг якості освіти на основі наукового аналізу проблем та достовірної статистичної інформації. Аналогічно міжнародним практикам створюються банки даних, визначаються тенденції у якості освітньої підготовки студентів та розвитку освітніх систем. Міжнародні дослідження дають змогу розв'язувати значну кількість проблем, що виникають у галузі освіти, зокрема:

- виявляти чинники, що негативно впливають на результати навчання з метою зменшення їх впливу;
- вивчати зв'язок між успішністю і соціальними умовами життя студентів і викладачів, їх моральними принципами тощо;
- оцінювати ступінь впливу на освітній процес державних стандартів, навчальних програм, методичного та технічного обладнання та інших чинників;

- досліджувати успіхи студентів залежно від соціального статусу, аналізувати державну політику щодо забезпечення гарантій доступності освіти й поліпшення її якості.

Дослідник Б. Гершунський стверджує, що освіта є найтехнологічнішою та найдинамічнішою складовою культури, опікується людськими цінностями та ідеалами, особистісним і суспільним світоглядом, поведінковими пріоритетами. «Саме освіта, по самій своїй суті працюючи на майбутнє, закладає основи майбутніх змін у суспільстві, визначаючи врешті решт її розвиток у прогресивному або, навпаки, у регресивному напрямку» [17].

На XX сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО прийнято, що під освітою розуміється процес і результат удосконалення здібностей та поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання; процес і результат засвоєння та систематизації знань, оволодіння життєвими і професійними навичками та вміннями, механізмами соціалізації в суспільстві; важлива соціальна функція суспільства та держави з підготовки людини до життя і праці.

Аналізуючи основні моменти моніторингу науково-педагогічного забезпечення якості освіти, необхідно розуміти суть якості та якості освіти зокрема [125]. Як філософська категорія, якість об'єкта є невіддільною від його буття, виражає його істотну визначеність; завдяки якості об'єкт є цим, а не іншим об'єктом. Якість відображає стійкі зв'язки елементів, з яких він складається; характеризує специфіку об'єкта, що дозволяє відрізнити об'єкт від інших.

Особливість освіти полягає в тому, що вона складніша, ніж будь-яка продукція чи продукти сфери послуг. Споживачі освітніх послуг, продукту освітньої діяльності – це не тільки студенти, але й їхні батьки, працедавці, які потребують добре підготовлених фахівців, суспільство та держава в цілому, які ефективно чи неефективно використовують освітній потенціал. На підставі цих міркувань, якість освіти – це сукупність властивостей та характеристик освітнього процесу, завдяки яким він формує затребуваний

(зараз чи у близькому майбутньому) рівень професійної компетентності майбутніх фахівців. Міжнародну спільноту турбує питання якісної освіти з точки зору проєкції на набуття молодими людьми життєвих компетентностей, успішне її входження у сучасне суспільство, гендерну рівність.

Учасниками Міжнародної конференції з освіти (2004) [70] якісна освіта трактувалась як інструмент соціальної, культурної злагоди та економічного зростання при розбудові конкурентоспроможного та динамічного Європейського Союзу. Тому одна з цілей європейської спільноти в галузі освіти - це підвищення якості освітніх систем країн-членів ЄС.

Якість освіти охоплює якість навчання, виховання та розвитку особистості у результаті освітньої діяльності. Водночас немає єдиної дефініції «якість освіти». Науковці виокремлюють в змісті якості освіти специфічні для своєї галузі знань ознаки. Це ускладнює вироблення загальних підходів до вироблення адекватних критеріїв оцінювання якості освіти [70].

Більшість дослідників тлумачать якість освіти як ступінь задоволення учасників освітнього процесу наданими ЗВО освітніми послугами, ступінь досягнення поставлених освітніх цілей і завдань; якість підготовки кадрів, якість фінансових умов, якість технологій та якість концептуального курсу управління - тобто все те, що впливає на якість «продукції» ЗВО, а під «продукцією» університету треба розцінити випускника, який здобув освіту певної якості.

У найширшому розумінні під якістю освіти розуміють єдність компонент, які необхідно вимірювати для одержання узагальненої оцінки й подальшого управління для покращення досягнутої якості:

- *викладання* (сам освітній процес та науково-педагогічна діяльність);
- *науково-педагогічні кадри* (їх підготовка, кваліфікація тощо);
- *освітні програми*;
- *матеріально-технічна база ЗВО*;

- *інформаційно-освітнє середовище;*
- *здобувачі освіти* (їх людські, особистісні якості, що формуються під впливом освітнього процесу);
- *управління ЗВО;*
- *наукові дослідження.*

Головним замовником якості освіти, звичайно є студент та його батьки. Тому саме вони є головним індикатором якості надання освітніх послуг у конкретному закладі. З прийняттям нового Закону України «Про вищу освіту» [25] студенти та їхні батьки матимуть можливість отримувати ще більш прозору картину діяльності університетів, інститутів, коледжів, тощо.

З метою імплементації Закону України «Про вищу освіту» [25] у ПНУ розроблено проект «Модель діяльності вищих навчальних закладів із забезпечення якості надання освітніх послуг», пріоритетними завданнями якого визначено: дефініціювання та осмислення змісту та співвідношення понять «якість», «культура якості», «якість надання освітніх послуг» учасниками освітнього процесу; вивчення та узагальнення міжнародного, європейського та вітчизняного досвіду формування культури якості; проведення семінару-тренінгу для працівників ЗВО «Евалюація та моніторинг у формуванні культури якості» (спільно з науковцями Польщі); визначення компетентностей, інструментарію підвищення якості надання освітніх послуг; розробка та реалізація внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності університету [43]. У цьому проекті означено: якість освіти - це рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає їх відповідність стандартам освіти; якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у ЗВО, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань; культура якості – сукупність цінностей, сформованих ЗВО впродовж його історії, напрацьований набір правил життєдіяльності ЗВО для збереження його гармонізації та прогресивного розвитку.

У програмі реалізації проекту продовжено започаткований у 2013 році моніторинг якості надання освітніх послуг, що проводиться за участю усіх структурних навчальних підрозділів. Автор дослідження очолювала моніторингову групу. Мета моніторингу – виявлення сильних та слабких ланок в організації освітнього процесу, розробка та реалізація спільно з органами студентського самоврядування щорічних заходів, спрямованих на досягнення високоякісних результатів освітньої та наукової діяльності професорсько-викладацького та студентського колективів. У березні 2016 року прийнято Положення про моніторинг якості знань здобувачів вищої освіти ПНУ. Кафедрам університету надано можливість оперативно коригувати освітні програми, визначати професійні компетентності відповідно до вимог сучасності, а відтак і орієнтуватись на актуальні результати навчання. З метою створення середовища, яке сприяє навчанню і роботі, прагненню до істини, обміну знаннями, впровадженню інновацій, інтелектуальному розвитку студентів і працівників, підтриманню особливої університетської культури взаємовідносин, зміцнення іміджу і ділової репутації ЗВО, університетською спільнотою розроблено та прийнято Кодекс честі.

У цьому контексті якість освіти випускника ЗВО – це адекватність випускника прийнятим в основних освітніх документах (державних стандартах, освітніх програмах) соціальним вимогам і нормам. Але водночас важливо враховувати якість особистості випускника ЗВО, тобто його адекватність як особистості зовнішньому світу.

Надання ЗВО академічної незалежності насправді значно збільшило їх відповідальність за рівень підготовки фахівця, швидке реагування на запити ринку праці. Потреба модернізації вищої освіти поставила перед педагогічною наукою і практикою завдання, пов'язані з формуванням компетентного фахівця, для якого характерні професійна мобільність, творче та креативне ставлення до роботи. Це в свою чергу трансформує методи та прийоми оцінки якості. При цьому основним результатом моніторингу якості

надання освітніх послуг залишається встановлення отримання здобувачами освіти професійних знань (науково-дослідних, дидактичних, суспільно-орієнтованих, психолого-педагогічних умінь та навичок).

У ЗВО підготовка до проходження процедур внутрішнього моніторингу якості освітнього процесу, як правило, включає самооцінку організаційно-методичної складової і тому апріорі сприяє її удосконаленню на всіх рівнях: від викладача до кафедри та навчального структурного підрозділу. Результати моніторингу при об'єктивному критичному тлумаченні дозволяють виявити слабкі та сильні сторони ведення освітнього процесу у ЗВО і на основі них прийняти відповідні управлінські рішення для покращення системи підготовки фахівців. Після цього обов'язкова процедура контролю виконання таких рішень. Очевидно, що моніторинг повинен мати періодичний і системний характер.

У працях [44; 106; 107; 108] нами досліджено вплив сучасних глобалізаційних перетворень на особливості організації моніторингу якості університетської освіти. Значення для системи забезпечення якості освіти ЗВО розширення міжнародного співробітництва, академічної мобільності студентів та викладачів, формування культури якості обґрунтовано автором у [35; 36].

Для успішного впровадження реалізації моніторингу якості університетської освіти необхідно врахувати глобалізаційні виклики, що виникають в освітньому просторі - економічні, політичні, соціальні, культурні та моральні. [44; 68, с.5].

Узагальнюючи наведені різні означення, вважаємо, що під якістю треба розуміти сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу, завдяки яким формується такий рівень професійної компетентності майбутніх фахівців, який задовольнить потреби здобувачів освіти, працедавців, держави і суспільства в цілому.

Як інструмент державного управління освітньою галуззю оцінювання якості освіти полягає в наступному:

- удосконалити педагогічні засоби;
- визначити результативність навчання студентів;
- порівняти ЗВО, визначити рейтинг популярності закладів;
- оцінити ефективність використання бюджетних коштів ЗВО;
- спланувати і спрогнозувати розвиток освітньої галузі;
- сформувати освітню політику;
- визначити престижність та конкурентоспроможність національної системи освіти.

Відповідно, моніторинг у системі вищої освіти – це системна процедура, яка не обмежується лише контрольною функцією. Його мета полягає не лише у відстеженні стану певного суб'єкта освітньої діяльності, але і у з'ясуванні чинників, які потрібні для його розвитку, зміни ситуації тощо. Моніторинг у соціально-педагогічних системах, до яких відноситься ЗВО, – «це інформаційна система, яка постійно змінюється завдяки безперервності спостереження певного об'єкта за виділеними параметрами, факторами та критеріями управління з метою прийняття оперативного управлінського рішення щодо прогнозування його подальшого розвитку» [34].

У зв'язку з інтеграцією України до Європейського освітнього простору, з процесами модернізації освіти і системи державного управління освітою для нашої держави важлива участь у міжнародних моніторингових дослідженнях. Забезпеченню якості вищої освіти присвячений розділ V Закону України «Про вищу освіту» [25].. Узагальнення його положень на всю освітню систему здійснено у розділі V Закону України «Про освіту» [26]. Для дієвості системи забезпечення якості освіти потрібна ефективна система управління.

Забезпечення якості вищої освіти в Законі України «Про вищу освіту» передбачає системний підхід. У [34] описані основні принципи авторського підходу та обґрунтовано, що система забезпечення якості освіти є абстрактною змішаною відкритою складною динамічною активною

організаційною системою з управлінням. При цьому можна виділити наступні рівні: мікрорівень – система забезпечення ЗВО якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості); макрорівень – система зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності ЗВО та якості вищої освіти; система забезпечення якості діяльністю Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти (рис.1.3.2).

Як відомо, основними принципами системного підходу є [18, с. 14] :

1) принцип остаточної мети: система існує та функціонує для досягнення основної мети. У «Законі про вищу освіту» чітко описана мета освітньої діяльності в Україні: одне з основних завдань державної політики у сфері вищої освіти – «підготовка конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості» [25, с.3];.

2) принцип єдності та зв'язності: єдність – цілісність структури, а зв'язність конкретизує систему як сукупність взаємозв'язаних елементів;

3) принцип ієрархії: впорядкування складових системи за рівнем їх важливості. Він витримується вже в тому, що є внутрішня та зовнішня системи забезпечення якості освіти;

4) принцип модульності: система може розглядатись як сукупність модулів – складових різного ступеня загальності. Фактично систему забезпечення якості освіти можна поділити на модулі: М1 – «ВУЗ», М2 – «зовнішня система якості», М3 – «Національне агентство з дотримання із забезпечення якості вищої освіти», М4 – «інші незалежні установи з оцінки та забезпечення якості освіти».

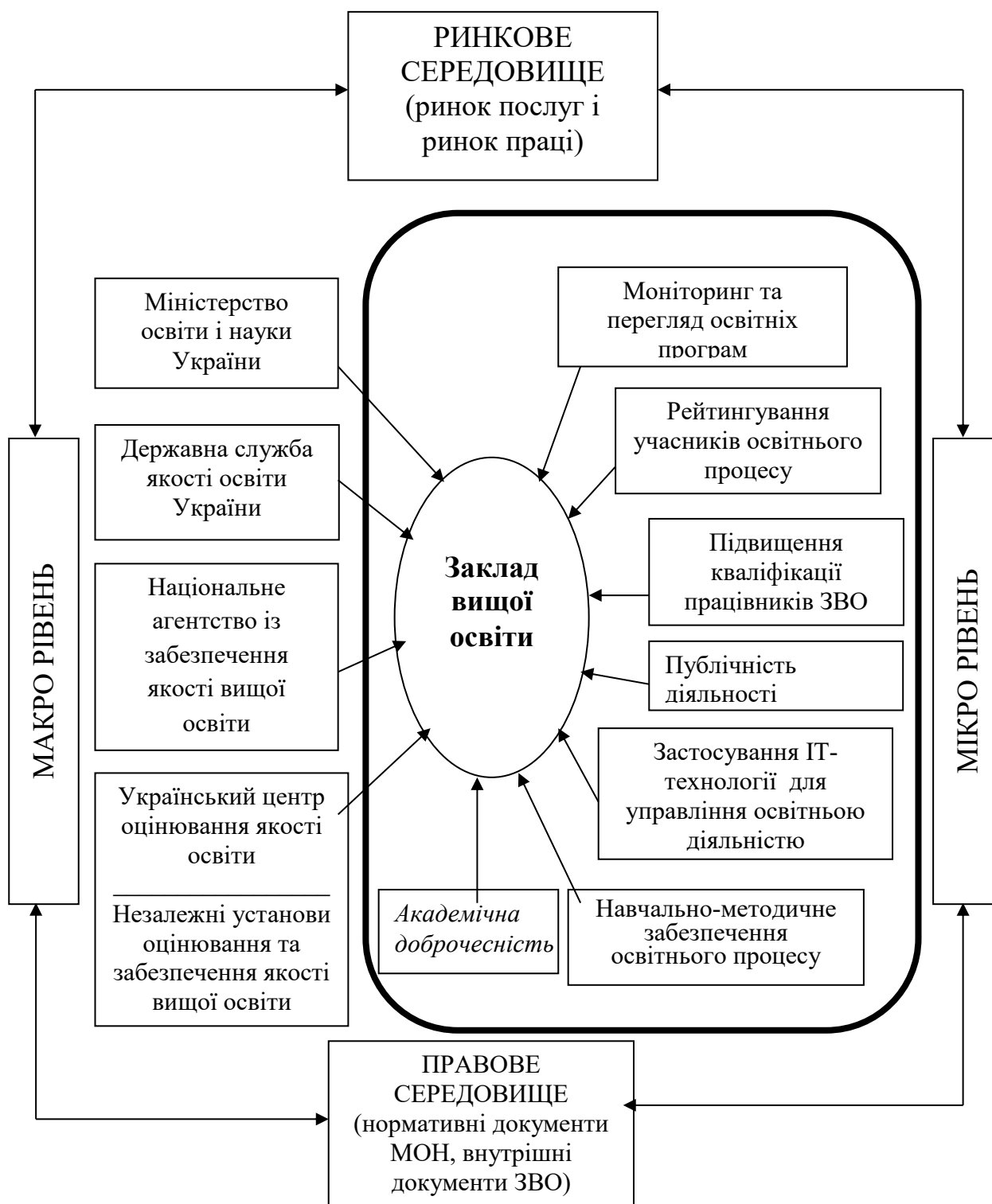

Рис. 1.3.2. Система забезпечення якості вищої освіти в Україні**

* Авторська розробка

5) принцип функціональності: створювати або корегувати структуру системи можна тільки після з'ясування її функцій; при наданні системі нових функцій потрібно переглянути її структуру. Очевидно, що при нових функціях відпаде потреба в деяких модулях системи забезпечення якості освіти, або ж необхідно буде ввести нові модулі, можлива зміна структури ієрархії;

6) принцип розвитку: найактуальніший принцип, особливо з урахуванням самоорганізації системи.

7) принцип децентралізації: у системі все має бути підпорядковано меті, тому складовим системи треба надавати можливостей для прийняття самостійних рішень і здатності реагувати на зовнішні явища. Зокрема Закон України «Про вищу освіту» [25] регламентує функціонування системи вищої освіти на принципах організаційної та фінансової автономії вищих навчальних закладів.

8) принцип невизначеності: при визначенні стратегії та тактики розвитку системи обов'язково треба враховувати невизначеності й випадковості, які впливають на систему та можуть перешкодити досягненню її основної мети. На систему забезпечення якості освіти найперше впливають зовнішні фактори: ринок праці, який нині дуже динамічний і тому швидко змінюється (зростають) вимоги до підготовки фахівців; економічні умови існування як споживачів освітніх послуг, так і надавачів.

Згідно із класифікацією систем можна стверджувати, що система забезпечення якості освіти є абстрактною змішаною відкритою складною динамічною активною організаційною системою з управлінням.

Будь-яка система менеджменту якості призначена для управління процесами з метою забезпечення якості їх результатів. Тому система внутрішнього забезпечення якості освіти ЗВО має базуватись на реалізації основних управлінських функцій [49]:

- взаємодія із зовнішнім середовищем;
- формування політики й цілей ЗВО в галузі якості;

- планування якості;
- організація виконання планів з якості;
- підвищення кваліфікації та мотивація персоналу;
- контроль якості;
- інформація про якість;
- розробка заходів з покращення якості;
- прийняття рішень;
- реалізація заходів.

Показником ефективності системи внутрішнього забезпечення якості освіти та рівня культури якості є працевлаштованість і динаміка професійного росту випускників ЗВО. Адже зреалізований попит на «продукцію» ЗВО виражає ефективність його діяльності. Тому ЗВО необхідно підтримувати зв'язки із своїми випускниками, формувати бази даних про їх місця праці, дистанційно анкетувати їх щодо достатності рівня набутих під час навчання фахових компетентностей.

Таким чином, процес управління якістю освіти потребує *взаємодії із зовнішнім середовищем*. До впливових факторів зовнішнього середовища ЗВО відносяться: споживачі освітніх послуг – працедавці, в тому числі - держава; кон'юнктура ринку праці; зацікавлені в отриманні освітніх послуг – абітурієнти; політика держави, зокрема в галузі освіти; конкуруючі ЗВО; інтеграційні та глобалізаційні процеси, які знімають кордони як з точки зору доступу до іноземних ЗВО, так і до ринків праці інших держав. Для врахування цих факторів необхідно: постійно вивчати і передбачати хоча б у короткостроковому періоді запити ринку праці; актуалізувати вибірково навчальні курси та освітні програми; вести активний пошук із потенційними абітурієнтами; брати участь у спільних заходах із працедавцями - ярмарках вакансій/професій; вести постійний контроль за якістю кінцевих результатів навчання; відслідковувати та впроваджувати нові запити законодавчої політики, особливо в галузі освіти та якості. Взаємодія із зовнішнім середовищем з позиції якості освіти проявляється також у підтримці зв'язку з

випускниками, формуванні інформаційної бази про їх працевлаштування та фахове зростання, бо зреалізований попит на «продукцію» ЗВО виражає ефективність його діяльності; в організації курсів підвищення кваліфікації, фахових консультаційних пунктів, проведенні тренінгів тощо.

Політику й цілі ЗВО в галузі якості формує ректорат, що має знайти своє відображення у стратегічному плані розвитку ЗВО. У Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника вони виписані і в положенні “Про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти”.

Стан ЗВО на момент формування політики й цілей з якості освіти впливає на характер задач, які необхідно вирішувати. Тому спочатку застосовують методи стратегічного менеджменту, діагностують наявні можливості, сильні та слабкі сторони ЗВО. В умовах стабільності використовують методи інноваційного управління, які враховують та впроваджують освітні інновації. У кризові періоди, особливо фінансово критичні, необхідно втримати досягнутий рівень якості.

Планування якості полягає у розробці плану якості, який визначає процедури та ресурси, які мають застосовуватись для кожної конкретної освітньої продукції. Наприклад, планом якості підготовки фахівці є освітня програма, яка містить навчальний план спеціальності відповідного освітнього рівня.

Плани якості класифікують за: часовою ознакою – стратегічний (навчальний план) та тактичний (робочий план на навчальний рік); за областю розповсюдження – загальний для всього ЗВО, наприклад побудова внутрішньої системи забезпечення якості, впровадження систем електронного документообігу, формування системи освітнього маркетингу, план моніторингу якості освітніх послуг тощо; частковий, який поділяють на горизонтальний, що поширюється лиш на окремі процеси ЗВО, та вертикальний, що поширюється лиш на окремі підрозділи ЗВО. До часткових планів якості відносяться: ліцензування нових спеціальностей чи закриття прийому на ті, які нерентабельні чи незатребувані на ринку праці; оновлення

матеріально-технічної бази; внутрішній освітній аудит окремих підрозділів чи за окремими показниками та ін. Взаємозв'язані плани якості необхідно узгоджувати за термінами виконання.

Організація виконання планів з якості передбачає забезпечення документальне (розпорядження, накази, нормативи) методичне (методики виконання, методичні рекомендації), матеріальне (виділення необхідних матеріальних ресурсів), часове (визначений час для досягнення цілей плану) і кадрове (персонал необхідної спеціальності та кваліфікації).

Кадрова складова відіграє визначальну роль в менеджменті якості ЗВО. Із загальної теорії менеджменту відомо, що в умовах правильної організації праці кваліфікований та зацікавлений працівник, який має у своєму розпорядженні необхідну матеріальну базу, забезпечує необхідну якість результатів своєї діяльності. У сучасному інформаційному суспільстві кожен повинен перманентно *підвищувати свою кваліфікацію*.

Для ЗВО вже недостатньо наукове стажування професорсько-викладацького складу з періодичністю раз в 5 років. За сучасними вимогами кожен науковий дослідник чи викладач повинен постійно бути поінформованим про нові досягнення науки, методики, практики; брати участь у наукових, методичних семінарах, тренінгах, наукових конференціях; проходити стажування у закордоном у ЗВО чи наукових установах; публікувати результати своїх досліджень у фахових виданнях, які індексуються в наукометричних базах.

Мотивацію персоналу заклади здійснюють, використовуючи рейтингування викладачів за результатами їх наукової, навчально-методичної та організаційної діяльності.

Значення *контролю якості* в тому, що він встановлює відповідність результатів діяльності ЗВО заданим вимогам або виявляє допущені відхилення від встановлених стандартів. Для освітньої системи найпростішими видами внутрішнього контролю є перевірка якості отриманих знань та набутих навичок студентами за допомогою поточного,

підсумкового, державного контролю теоретичної та практичної підготовки. Крім цього, ЗВО проводить моніторинг якості надання освітніх послуг у своїх структурних підрозділах.

Інформація про якість є внутрішня, яку отримують за результатами контролю якості, та зовнішня у вигляді: вимог ринку праці й замовників; періодично отримуваних даних про місце працевлаштування та кар'єрний рівень випускників ЗВО; даних про стан якості в конкуруючих ЗВО.

Важливість *розроблення заходів з покращення якості* свідчить частина циклу Демінга, який застосовують для покращення якості (рис. 1.3.3)

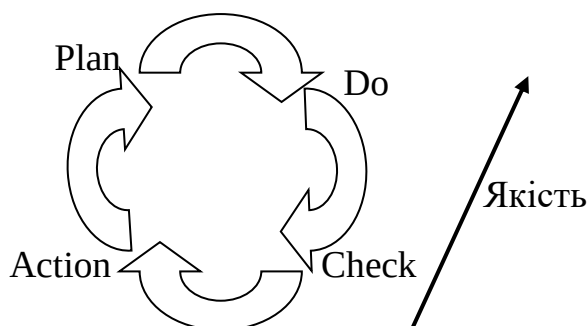

Рис.1.3.3. Цикл Демінга.

Тут Plan – це планування процесу: регламентування, вибір показників якості, методів їх оцінок; Do – виконання процесу: згідно з планом; Check – контроль процесу: моніторинг, оцінка, аналіз показників; Action – покращення процесу: розробка заходів з покращення якості та їх реалізація:

В менеджменті якості використовують наступні методи *прийняття рішень*: теорія ігор, яка враховує наявність конкурента; моделі управління запасами, які дозволяють мінімізувати витрати; платіжна матриця, з якої можна вибрати кращу стратегію для досягнення якості; дерево рішень, за допомогою якого визначається найоптимальніший напрямок діяльності та досягнення найкращої якості; методи прогнозування, результати застосування яких використовують при формуванні політики якості. Одна із

найважливіших ознак успішної діяльності ЗВО – це здатність *реалізувати прийняті рішення*.

Цикл управління якістю повторюється на вищому рівні: здійснюється контроль якості з урахуванням наслідків реалізації заходів з покращення якості: аналізується отримана інформація, оцінюється ефективність розроблених та впроваджених заходів, при необхідності розробляється нова система заходів і т.д. Ця модель системи менеджменту якості базується на процесному підході.

Таким чином, мета системи менеджменту якості ЗВО полягає у загальному та оперативному управлінні якістю діяльності ЗВО для забезпечення необхідної якості освітніх послуг, яка задовольняє всіх: учасників освітнього процесу (студентів, викладачів, керівництво ЗВО), споживачів освітніх послуг (працедавців) та суспільство в цілому. Ефективність цієї системи впливає на результативність системи внутрішнього забезпечення якості надання освітніх послуг ЗВО.

Водночас ефективність будь-якої управлінської системи залежить від її керівництва, від лідерів. Сучасні зміни характеру та організації праці зумовлюють зміну правил і принципів управління та лідерства, а саме: необхідна умова сучасного ефективного управління полягає у розвитку командної роботи. У наслідок цього трансформується інститут лідерства освітній галузі. [19]

При побудові системи менеджменту якості необхідно враховувати основні стандарти якості освіти: TQM – загальний менеджмент якості; ДСТУ ISO 9001-2009 – Система управління якістю; ДСТУ-П IWA 2:2009 – Настанови застосування ISO 9001-2000 в освіті.

Проблему якості освіти визначено як одну з основних у провідних країнах світу, бо якість освіти, якість життя в усій його багатогранності – це цінність, до якої людина прагне як до найвищої суспільної мети.

Висновки до розділу 1

Системний аналіз етиології і хронології Болонського процесу з аксіологічним оцінюванням процесів глобалізації з 1997 до 2005 років у структурно-логічному ланцюгу його дослідження від Лісабонської конвенції, декларацій Сорбонської, Паризької, Болонської, Саламанської конференцій, Празького, Берлінського, Бергенського комюніке сприяв виокремленню основних етапів синергії транскордонної інтеграції систем освіти глобального, регіонального та національного рівнів – *ініціативно-декларативний* (1997 - 1999 рр.) та *структурно-організаційний* (2001 - 2005 рр.), які сприяли трансформації національних систем освіти та викристалізували алгоритм багатофункціональної співпраці і забезпечили возз'єднання з ЄС на фундаментальному базисі «Європи знань і наукового пізнання».

Об'єднання Європи сформувало спільний конкурентоспроможний освітньо-науковий простір з єдиною метрикою стандартів, циклів навчання та дослідництва і сприяння зайнятості в ЄС. Україна (з 2005 року) долучилася до Болонського процесу, хоча офіційно ввійшла до академічного співтовариства лише через п'ять років - у 2010 році.

Європейські та транскордонні інтеграційні узгодження в Лондонському, Бухарестському та Єреванському комюніке, Льовен і Льовенля-Ньов, Будапештсько-Віденській деклараціях за умов застосування програмно-цільового методу аналізу схарактеризуємо в етапах взаємодії: *програмно-формульальний* (2007 - 2009 рр.) *комунікативний* – забезпечив досягнення цілей інтегрованої робочої програми і співпрацю координаційних і робочих груп (групи Е4, експертних та інформаційних мереж, студентських спільнот), моніторингової структури забезпечення якості вищої освіти, удосконалення посібника для користувачів ЄКТС ЄПВО. Встановлено, що Болонський процес стає об'єктом наукового дослідження та експертного оцінювання, а транскордонні політико-управлінські рішення сприяли

стандартизації та практичним рекомендаціям щодо забезпечення якості, гарантували впровадження європейського підходу у її формуванні за спільними програми; *офіційно-організаційний етап* (2010 р.) – офіційно проголошено створення Європейського простору вищої освіти як стратегії спонукання і поступу соціально-економічного розвитку на підґрунті сучасних наукових знань і забезпечення комлементарності єднання в Європі з гарантіями автономності академічної спільноти та підзвітності у волевиявленні і цілепокладанні навчальних закладів, студентоцентрованого навчання із соціальною вимірністю рівноправності, доступності та правового захисту демократизації через пожиттєве навчання і працевлаштування, якість освіти з визнанням кваліфікації, академобільності, підтримки владою міжнародної взаємодії контактних представників.

Визначено, що в цей період освіта набуває відкритого мережевого характеру не лише для відповідальних держав, громадськості, а й малопредставлених соціальних категорій із забезпеченням європейських гарантій. ЄПВО активно працює в Європейському просторі науки щодо формування сучасної методологічної парадигми транскордонної співпраці в галузях освіти, дослідництва та інноватики з космополітичним світоглядом синергетичної взаємодії геополітики задля сталого розвитку суспільства; *трансінтегративний* (2012 - 2015 рр.) – актуалізував держвідповідальність за освіту, науку та інноватику в контенті транскордонної взаємодії, академобільності, формування потенціалу якості освіти, визнання релевантності навчання та здобутих кваліфікацій.

Уточнено, що відповідальність за правову імплементацію геополітичного простору для автономної реалізації місій закладів освіти за участі всіх зацікавлених сторін та сформованих лабільних траєкторій її здобуття. Встановлено, що геополітична мобільність освіти й науки сприяє активізації освітньо-дослідницької інноватики на основі охоплення потенціалу якості як засобу прозорості та довіри для визнання їх релевантності та зайнятості в майбутньому. Співпраця з АСЕМ, Радою

Європи і ЮНЕСКО сприяла розвитку регіонально-інституційної взаємодії в реалізації спільних місій контролю за якістю, узгодженню кваліфікаційних рамок із забезпеченням мобільності. Політичні зобов'язання покладені на відповідальність взаємодії країн учасниць, регіонів не лише Єропростору, а й долучених (Азія-Європа, Фландрія, 2011 рік).

Виокремлено принципи, визначені у Єревані – загальна відповідальність за модернізацію систем вищої освіти, вільний академічний вибір та чесність, автономність ЗВО. Зиски реформування – визнання кваліфікацій і періодів навчання; мобільність студентів і працівників у ЄС; геополітична співпраця в освітньому і науковому просторі у інтегровних програмах; глобалізація взаємодії простору з іншими регіонами. Бюрократичні чинники – потреба в модернізації систем вищої освіти в окремих країнах та необхідність їх реформування. Інструментарій реформ – єдині підходи визнання кредитних кваліфікаційних систем і попереднього освітніх результатів, синергетика політичної культури, експертна оцінка впроваджених реформ, формування сучасної методології управління освітніми системами.

Паризьке комюніке *геосферно-квалітологічного етапу* (2018 р.) забезпечило: можливість міжнародного діалогу не лише з членами ЄС, а й з іншими, необхідність удосконалення демократичних цінностей наукового пізнання та навчання зі стандартами миру та свободи. Соціальне неблагополуччя, безробіття молоді та гендерна нерівність, міграція народів, демагогія та популізм провладних структур, глобальні кліматичні зміни та майбутнє планети спонукають до розвитку і модернізації вищої освіти, як рушія суспільного перетворення. Уперше на заходах освітнього спрямування було наголошено на глобальних екологічних проблемах.

Міжконтинентальна співпраця забезпечила усвідомлене розуміння спільної політичної та інституційної відповідальності, студентства, працівників освітньо-виховної та наукової сфер, що сприяло створенню глобальної групи з розроблення стратегічної програми на 2018 - 2020 рр.

Поширення глобалізаційних процесів на європейську вищу освіту зумовлене інтенсифікацією мобільності потоків інформації, знань, технологій, людського капіталу, лібералізацією міжнародних ринків вищої освіти для забезпечення транскордонної та вільної торгівлі освітніми послугами; формуванням глобальних дослідницьких мереж; зростанням уваги до освіти на міжнародному рівні, оскільки освітні реформи стають потужним механізмом розвитку суспільства. Наслідки глобалізації в освітньому просторі мають позитивний та негативний характер.

Серед глобалізаційних виявів забезпечення якості освіти виокремлено наступні: підготовка фахівця інноваційного типу: зміна парадигми підходу до навчання із орієнтованого на викладача до студентоцентризму; міжнародна мобільність фахово підготовленої робочої сили; взаємне визнання країнами кваліфікацій з метою надання можливості працевлаштування фахівців з інших держав; швидке реагування на розвиток сучасної економіки підготовкою фахівців нових кваліфікацій із знаннями нових технологій. Схарактеризовано основні управлінські функції, на реалізації яких повинна базуватися система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Сам феномен глобалізації сприяє формуванню конкурентоспроможної й дерегуляційної системи освіти, змодельованої за потребами вільного ринку, але водночас із більшим тиском на неї з метою забезпечення нового покоління працівників для ринку праці XXI століття. Освіта стає процесом виховання і навчання впродовж усього життя..

Завдяки інтеграції України в європейський економічний та освітній простір позитивні трансформації відбуваються і в нашій освітній галузі.

Основні теоретичні положення цього розділу висвітлено у таких публікаціях автора: [34-37; 44; 95; 106-108].

Література

1. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття: пошук пріоритетів. Філософія освіти. Київ: Майстер-клас. 2005. №1. С. 5-17.

2. Актуальні проблеми германської філології в Україні та Болонський процес : матеріали II Міжнар. наук. конф., 20-21 квітня 2007 року / наук. ред. В. В. Михайленко ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Факультет іноземних мов. Чернівці : Книги-XXI, 2007. 376 с.
3. Байденко В. И. Болонский процесс : проблемы, опыт, решения. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. 112 с.
4. Бебик В. Освіта у глобальному суспільстві: проблеми і перспективи. *Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти*. Київ, 2004. С.18-25.
5. Берлінське комюніке конференції європейських Міністрів освіти «Створення зони вищої освіти Європи» : [Інтернет-портал]. URL: <http://nau.edu.ua> (дата вернення 15.02.2018).
6. Болонский процесс: нарастающая динамика и многообразие (документы международных форумов и мнение европейских экспертов) / Под ред. В. И. Байденко. Москва, 2002. С. 26-28.
7. Болонський процес. *Вікіпедія* : [Інтернет-портал]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 19.01.2018).
8. Болонський процес : нормативно-правові документи / Європейський ун-т ; уклад. З. І. Тимошенко [та ін.]. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2004. 169 с.
9. Болонський процес : тенденції, проблеми, перспективи / Укл. В. П. Бех, Ю. Л. Маліновський ; за ред. академіка В. П. Андрущенка. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. 221 с.
10. Болонський процес у фактах і документах (Сорбона – Болонья – Саламанка – Прага - Берлін) / Упоряд.: Степко М. Ф., Болубаш Я. Я. та ін. Київ ; Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. Гнатюка, 2003. 52 с.
11. Болонський процес: цикли, ступені, кредити / Упоряд. Клименко Б. В., Тovaжнянський Л. Л., Сокол Є. І. Харків, 2004. 142 с.

12. Будапештсько-Віденська Декларація про створення Європейського простору вищої освіти : [Інтернет-портал]. URL: <http://www.eu-edu.org/> (дата вернення 15.02.2018).
13. Бухарестське комюніке : [Інтернет-портал] URL: <http://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/buxarestske-omyunike.html> (дата звернення 19.01.2018).
14. Велика хартія університетів : [Інтернет-портал]. URL: <http://euroosvita.net/?category=17&id=1049> (дата вернення 19.02.2018).
15. Вища освіта: від держконтролю - до самоуправління : [Інтернет-портал]. URL: http://osvita.ua/vnz/high_school/13355 (дата звернення 12.01.2018).
16. Гелд Д. Демократія та глобальний устрій : [пер. с англ.]. Київ : Port–Royal, 1995. 329 с.
17. Гершунский Б. С. Философия образования. Москва : Флинта, 1998. 427 с.
18. Григорків В.С. Економічна кібернетика : Навч.посібник. Чернівці: Рута, 2006. 198с/
19. Грібович А.Л. Сучасні теорії лідерства в освітній галузі. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2018.. Том 1, № 14. С. 46-52.
20. Давыдов Ю. С. Болонский процесс и российские реалии. Москва : Московский психолого-социальный институт, 2004. 136 с.
21. Діалектика вищої освіти: трансформація від декларації до реалізації : навчальний посібник / Головка В. О., Гримблат С. О., Барановський Д. І., Кузьмін Б. М., Приходько Ю. О., Хохлов А. М., Пасічник В. А., Капієцький В. Ф. Харків : Еспада, 2009. 304 с.
22. Європейський простір вищої освіти в новому десятилітті: передумови і напрямки розвитку в Україні / Рідей Н. М., Рибалко Ю. В., Хітренко Т. Ф. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору* : тематичний випуск. Київ : 2010. С. 440-453.

23. Єреванське комюніке : [Інтернет-портал]. URL: mspu.by/files/ehea/Ereva_rus.pdf (дата звернення 19.01.2018).

24. Журавський В. С., Згуровський М. З. Болонський процес: голоні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. Київ : ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2003. 200 с.

25. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 22.01.2018).

26. Закон України «Про освіту» (2017 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page4> (дата звернення 22.01.2018).

27. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія / За заг. ред. Ф. Г. Ващука. Ужгород : ЗакДУ, 2011. 560 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір»; Вип. 16).

28. Коваленко О. Один із принципів Болонського процесу – мобільність студентів у європейському просторі : минулого року на черговій конференції міністрів освіти країн Європи в Бергені Україна приєдналась до Болонського процесу і стала повноправним учасником формування європейського простору вищої освіти. *Освіта України*. 2006. 20 січня (№5). С. 5.

29. Колодко Гж. В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн: [пер. з польського]. Київ : Вид-во «Основні цінності», 2002. 248 с.

30. Комюніке зустрічі Європейських Міністрів освіти «До зони європейської вищої освіти» : [Інтернет-портал]. URL: <http://nau.edu.ua> (дата звернення 15.02.2018).

31. Комюніке конференції європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту «Болонський процес 2020. - Простір європейської вищої освіти у новому десятиріччі» : [Інтернет-портал]. URL: <http://nau.edu.ua> (дата звернення 15.02.2018).

32. Комюніке конференції європейських міністрів, відповідальних за сферу вищої освіти «На шляху до європейського простору вищої освіти : відповіді на виклики глобалізації» : [Інтернет-портал] URL: <http://nau.edu.ua> (дата звернення 15.02.2018).

33. Комюніке конференції європейських міністрів освіти «Загальноєвропейський простір освіти – досягнення мети» : [Інтернет-портал]. URL: <http://nau.edu.ua> (дата звернення 15.02.2018).

34. Кондур О.С. Системний підхід при забезпеченні якості вищої освіти в Україні / Сучасний викладач у студентоцентричній моделі освітнього процесу університету: Матеріали науково-практичного семінару, 3-4 березня 2016 року на базі ПНУ. Ів-Франківськ: ТОВ ВГЦ «Просвіта», 2016. С. 33-35.

35. Кондур О. С. Роль міжнародного співробітництва вищого навчального закладу в системі забезпечення якості освіти. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки. 2017. № 8 (313), листопад 2017. Ч.І. С. 174-179.

36. Кондур О. С. Культура якості в корпоративній моделі управління освітніми системами. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2018. Вип. 1 (36). С. 25-32.

37. Кондур О. С. Глобалізація як передумова і контекст комплексного впливу на розвиток освіти. Освітній дискурс: збірник наукових праць. 2018. Вип. 5. С 25-36.

38. Концепція «Нова українська школа». URL: <http://mon.dov.ua>. (дата звернення 25.01.2018).

39. Корсак К. В. В XXI век с новой парадигмой национального образования. *Персонал*. 2000. №1. С. 66-72.

40. Кремень В. Філософія освіти XXI ст. *Персонал*. 2003. № 1. С. 8-13.

41. Купавцев А. В. Концепция современной образовательной парадигмы. *Alma Mater*. 2017. № 6. С. 10-15.

42. Лісабонська конвенція : [Інтернет-портал]. URL: http://eduknigi.com/ped_view.php?id=5 (дата звернення 17.02.2018).
43. Михайлишин Г. Внутрішня система забезпечення якості освітньої діяльності університету. Гірська школа українських Карпат: Наукове фахове видання з педагогічних наук. 2016. № 14. С.5-8.
44. Михайлишин Г., Червінська І., Кондур О. Якість освіти та сучасні особливості організації її моніторингу. Гірська школа українських Карпат: Наукове фахове видання з педагогічних наук. 2016. № 15. С.119-123.
45. Мультимодусні засади післядипломної освіти для сталого розвитку. [колективна монографія] / за заг. редакцією Рідей Н. М., Сергієнко В. П. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018.— 642 с.
46. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті. Київ. : Шкільний світ, 2002.
47. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (25.06.2013) <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/> 2013 (дата звернення 28.01.2018).
48. Нова динаміка вищої освіти і досліджень для соціальних змін та розвитку = The New Dynamics of Higer Education and Research for Societal Change and Development : Болонський процес 2020 / Фонд «Європа ХХІ» ; за ред. І. О. Вакарчука. Київ : Агентство «Україна», 2009. 64 с.
49. Огвоздин В. Е. Управление качеством: основы теории и практики. Москва: Дело и сервис, 2002.
50. Огієнко О. І. Тенденції та особливості глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти : досвід німецькомовних країн. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. Т. 8, № 26. С. 97-105.
51. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / Авт. кол.: Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д. та ін. Київ ; Тернопіль : Вид-во ТДПУ, 2004. 147 с.

52. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2007. 495 с.

53. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 22.01.2018).

54. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.

55. Реформа освіти. URL: <http://reforms.in.ua/ua/reforms/reforma-osvity#overview> (дата звернення 22.01.2018).

56. Рідей Н. М. Міжнародні інтеграційні процеси розбудови Європейського простору вищої освіти: передумови формування і етапи утворення. *Вісник НУБіП України*. Київ : Вид-во НУБіП України. 2010. Том 2. С. 21-40.

57. Скотна Н. Сутність глобалізації та її вплив на розвиток вищої освіти в Україні. *Людинознавчі студії. Серія «Філософія»*. 2013. Вип. 28. С. 4-16.

58. Скотт П. Глобализация и университет. *Alma Mater*: вестник высшей школы. 2000. №4. С. 3-8.

59. Сорбонська декларація : [Інтернет-портал]. URL: <http://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes> (дата звернення 17.02.2018).

60. Сохраняева Т. В. Гуманистические ориентиры развития системы образования. *Философские науки*. 2005. №9. С. 117-121.

61. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» : [Інтернет-портал]. URL: <http://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes> (дата звернення 17.02.2018).

62. Сучасна економічна освіта : Україна і Болонський процес / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Економічний факультет ; Науково-методична комісія Міністерства освіти і науки України

з економіки та управління класичних ун-тів ; ред. В. Д. Базилевич. Київ : Знання, 2006. 326 с.

63. Тихоокеанська конвенція : [Інтернет-портал]. URL: www.russianenic.ru/int/unesco/tmp818.pdf (дата звернення 17.02.2018).

64. Товкач Є. А. Система вищої освіти Південної Кореї (друга половина XX ст.): становлення, особливості розвитку, сучасний стан. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7424/Tovkach_systema_vyshchoyi_osvity.pdf?sequence=1 (дата звернення 28.01.2018).

65. Тоффлер Е. Нова парадигма влади: знання, багатство, сила : [пер. з англ.]. Київ : АКТА, 2005. 688 с.

66. Тоффлер Е. Третя хвиля : [пер. з англ.]. Київ : Вид. дім «Всесвіт», 2000. С. 42-43.

67. Форуми із забезпечення якості вищої освіти : [Інтернет-портал]. URL: <http://www.enqa.eu/index.php/events-2/upcoming-events/> (дата звернення 19.01.2018).

68. Червінська І. Соціокультурні й освітні детермінанти формування особистості в умовах трансформації суспільства. Самоідентифікація молоді: соціокультурний і транскультурний виміри: монографія / За ред. В. Кононенка. Київ-Івано-Франківськ : ПНУ, 2014. 212 с.

69. Щедровицкий П. Г. Педагогика свободы. Москва : Архитектура С, 2004. 128 с.

70. Якісна освіта: молодь, виклики, тенденції та пріоритети. Міжнародна конференція з освіти. Женева, вересень 2004 р., 47 сесія ЮНЕСКО : [Інтернет-портал]. URL: <http://www.ibe.unesco.org/international/ICE47/English>. (дата звернення 17.06.2018).

71. Batista S. The Redistribution of Responsibilities in Five European Educational Systems: From Global Trends to National Arrangements. *European Educational Research Journal*, 2014. v13, n2. P. 181-199.

72. Bernstein B. Language et classe sociales. Paris : Minuit, 2015. 347 p.

73. Bologna Declaration. Joint declaration of the European Ministers of Education Convened in Bologna on the 19th of June 1999. Bologna, 1999.

74. Budnyk O. Educational Model of a Modern Student: European Scope. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2016. 3 (2-3). P. 9-14. doi:10.15330/jpnu.3.2-3.9-14

75. Chebykin O. Ya. System-Activity Conception of Training 21st Century Teachers : Competence and Organizational Aspects. *Наука і освіта*. 2017. №10. C. 101-106.

76. Cole M. Globalisation, Modernisation and Competitiveness: a critique of New Labour in Education. *International Studies in Sociology of Education*. 2008. v.8 n.3. P. 315-332.

77. Debes M., Miaret G. Traité des sciences pédagogiques. Aspects Sociaux de l'éducation. Paris : PUF, 2004. 438 p.

78. Dumazedier J. Sociologie empirique du loisir. Critique et contracritique de la civilisation du loisir. Paris : Stock, 2013. 264 p.

79. Durkheim E. Moral Education: A Study in the Theory and Application of the Sociology of Education / Trans. by E.K. Wilson and H. Schurer. Edited, with an introduction by E.K. Wilson. New York : Free Press, 1961. 290 p.

80. Durkheim E. The Evolution of Educational Thought in France / Trans. by P. Collins. London and Boston : Routledge and Kegan Paul, 1992. 271 p.

81. Edwards R. Meeting individual learner needs: power, subject, subjection. *Knowledge, Power and Learning* / C. Paechter, M. Preedy, D. Scott, and J. Soler (Eds.). London : SAGE, 2001. P. 123-145.

82. European Commission. ECTS Users' Guide. Luxemburg : Publications Office of the European Union, 2015. 105 p.

83. Flitner W. Systematische Pädagogik. Breslau : Lehrschrift, 2013. 240 s.

84. Gill S. The Constitution of Global Capitalism, paper presented to the British International Studies Association, University of Manchester, UK. URL: <http://www.theglobalsite.ac.uk/press/> (дата звернення 25.01.2018).

85. Goldblatt D., Held D., McGrew A., Perraton J. Global Transformations : Politics, Economics, and Culture. Stanford : Stanford University Press, 2013. 504 p.
86. Granjon F., Metzger J.-L., Lelong B. Inégalités numériques : clivages sociaux et modes d'appropriation des TIC. London : Hermes Science Publications, 2005. 231 p.
87. Gryshova I., Nikolyuk E., Shestakovska T. Conceptualization of The Organizational Management Mechanism of the Development of the National Education System in the Context of Its Quality. *Hayka i osvima*. 2017. №10. C. 118-125.
88. Held D., McGrew A. Globalization /Anti-Globalization : Beyond the Great Divide. Cambridge : Polity, 2014. 304 p.
89. Human Development Report 2016. New-York, Oxford : Oxford University Press, 2016. 290 p.
90. Illich I. Une société sans école : Trad. de l'angl. Paris : Seuil, 2011. 220 p.
91. Joyner B. D. How to Effectively Teach Millennials: Understanding Intergenerational Factors. *Publisher: Springer, Cham*, 2016. P. 39-48.
92. Kellner D. Technological Revolution. *Silicon Literacies* / Ilana Snyder, editor. London and New York : Routledge, 2013. P. 154-169.
93. Kessous E., Metzger J.-L. Le travail avec les technologies de l'information. London : Hermes Science Publications, 2005. 323 p.
94. Knight J. & H. de Wit. Strategies for the internationalisation of higher education: historical and conceptual perspectives. *Strategies for internationalisation of higher education*. Amsterdam; EAIE, 1995.
95. Kondur O. Global processes and integration of pedagogics and management in the education of Ukraine in the context of the European scientific and educational system. *Bulletin of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*, 2017. 3(35). P. 280-287.

96. Kozol J. The Shame of the Nation : The Restoration of Apartheid Schooling in America. New York : Broadway Books, 2014. 432 p.
97. Kwiek M. The University and the State. A Study into Global Transformations. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2006. 424 p.
98. Liessmann K. P. Theorie der Unbildung : Die Irrtümer der Wissensgesellschaft. Wien : Paul Zsolnay, 2010. 176 s.
99. Lindsey B. Against the dead hand : The uncertain struggle for global capitalism. New York: Wiley, 2012. 416 p.
100. Lodge P., Brackston T. Educational policy and educational inequality. Oxford : Robertson, 2012. 256 p.
101. Mann M. Neither nation state nor globalizm. *Globalization : Critical Concepts in sociology* / Ed. by Robertson P., White K. London ; New-York : Routledge, 2004. Vol. 1. P. 150-197.
102. Marginson S., and Marijk van der Wende. Globalisation and higher education. [12 September 2006, prepared for OECD]. 74p. URL: <https://www.oecd.org/edu/research/37552729.pdf> (дата звернення 22.01.2018).
103. Martin D., Metzger J.-L., Pierre P. Les Métamorphoses du monde. Sociologie de la mondialisation. Paris : Éditions du Seuil, 1998. 448 p.
104. Metzger J.-L. Entre utopie et resignation: la reforme permanente d'un service public. Paris : L'Harmattan, 2014. 238 p.
105. Metzger J.-L. Où va le travail à l'ère du numérique? Paris : Presses des Mines via Open Edition, 2013. 274 p.
106. Mykhailyshyn G., Kondur O., Chervinska I. The monitoring of the university quality education in the context of globalization challenges of the present time : 6th International Scientific Conference on Idealized Design: Redesigning Higher Education. Kraków; San Juan. January 21-22, 2017. URL: <http://jacko.econ.uj.edu.pl/Konf/IdealizedDesign/6/> (дата звернення 28.01.2018).

107. Mykhaylyshyn G., Kondur O., Chervinska I. Social and Cultural Determinants of Monitoring the Quality of University Education. IntellectualArchive, January/February 2017. Volume 6, Number 1. C.27-32.
108. Mykhaylyshyn G., Kondur O, Aspects of globalization of education in the context of system globalization. *Edukacja – Technika – Informatyka: kwartalnik naukowy*, 2018. No 3 (25). S. 84-89.
109. Newby H. Some Possible Futures for Higher Education, London : CVCP. URL: www.cvcp.ac.UK/WhatWeDo/Speeches. (дата звернення 25.01.2018).
110. Newman F. Saving Higher Education's Soul. *The Magazine of Higher Education*. 2000. September/October. P. 2-9.
111. Peters R. Education and Values. New York : Sloan, 2005. 229 p.
112. Pickering W. S. F. The administration of punishment in schools. Edinburgh : EducationPress, 2011. 170 p.
113. Prague Communiqué. Towards the European Higher Education Area : Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001. Prague, 2001.
114. Roberts D. H., Newman L. R., Schwartzstein R. M. Twelve tips for facilitating Millennials' learning. *Medical teacher*. 2012. P. 1-5.
115. Scott P. The globalization of higher education. Buckingham. Philadelphia, PA : Society for Research into Higher Education. Open University Press, 1998.
116. Toffler A. *The Future as a Way of Life*. URL: <https://www.benlandau.com/wp-content/uploads/2015/06/Toffler-1965-The-future-as-a-way-of-life.pdf> (дата звернення 25.01.2018).
117. Truzzi M. Liliputians in Gullivers Land: The social role of the Dwarf. *Sociology and everyday life*. N.J. : Englewood Cliffs, 2014. 268 p.
118. Turner S. P. Kohlberg's critique of Durkheim's Moral Education. *Durkheim and Modern Education* / Edited by G. Walford and W.S.F. Pickering.

(Routledge International Studies in the Philosophy of Education). London and New York : Routledge, 1998. P. 10-21.

119. Turnure J., Buim N., Thurlow M. The Effectiveness of Interrogatives for Prompting Verbal Laboration Productivity in Young Children. *Child Development*. 2006. Vol. 47. P. 48-62.

120. UNCTAD : Handbook of Statistics. UN : New-York and Geneva, 2009. 492 p.

121. Walford G. Durkheim, democracy and diversity: some thoughts on recent changes in England and Wales. *Durkheim and Modern Education* / Edited by G. Walford and W.S.F. Pickering. (Routledge International Studies in the Philosophy of Education). London and New York : Routledge, 1998. P. 110-126.

122. Warwick D. The Future Business of Universities, Speech to the Association of Business Schools. URL: www.universitiesuk.ac.uk/services. (дата звернення 25.01.2018).

123. Waters M. Globalization. London : Routledge, 1995. P. 152-168.

124. Wawak T. Znaczenie reformy szkolnictwa wyższego w procesie restrukturyzacji przedsiębiorstw. URL: <https://tadeusz.wawak.pl/content/znaczenie-reformy-szkolnictwa-wyzszego-w-procesie-restrukturyzacji-przedsiębiorstw> (дата звернення 28.01.2018).

125. Wawak T. Jakość zarządzania w szkołach wyższych. - Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego Wydanie I, Kraków, 2012.- 794 S.

126. Weizsaecker E., Wijkman A. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. Springer, 2018. 220 p.

127. Wende M. C. van der. The Central Role of Universities in a Global World. Final report of the 52nd CRE Bi-annual Conference. *European Universities, World Partners*. Geneva : CRE, 1999. Action No 115.

128. Zinchenko V. V. The Education in techno-structures of Society. *Studies in Philosophy and Education* (Volume «The Culture and Power of Knowledge: Inquiries into Contemporary Societies»). 2016. P. 235-240.

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА ГЛОБАЛЬНОГО СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ – ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ БАЗИС ОСВІТНІХ ІНСТИТУЦІЙ

2.1. Глобальні проблеми інституцій «спільнот ризиків» у синергетичній концептуалізації просторової єдності та «периферизації» освітньо-наукових процесів

Англійський соціолог З. Бауман у вступі до своєї монографії «Глобалізація: наслідки для людини і суспільства» зазначив, що «для деякого глобалізація править за причину всіх наших бід. Утім, для всіх «глобалізація» – невблаганна частка світу, незворотний процес; отже, процес, який зачіпає нас однаковою мірою і в однаковий спосіб» [1]. У період глобалізації вища освіта зазнає трансформації під впливом світових тенденцій. Збагнути силу і напрямки цих процесів неможливо, не враховуючи сучасну зміну економічного ладу та переродження національної держави. На думку французького соціолога А.Турена, «сьогоднішня реальність полягає в розриві двох всесвітів: ринкового та культурного, які управляються інструментальним розумом і колективною пам'яттю» [71].

Існують різні погляди на хронологію та особливості розгортання глобалізації. Одні дослідники впевнені, що глобалізація – це лінійний процес у вигляді чітко розмежованих історичних епох і фаз. На думку інших, глобалізації властива циклічність, тобто повторення етапів посилення (послаблення) взаємозв'язку та залежності між народами, країнами, континентами. Є також думка про те, що перша глобальна революція почалася на рубежі минулого та нинішнього століття. Два перших підходи добре обґрунтовані в працях дослідників з різних країн та в різний час. Прихильників третього підходу дуже мало, проте серед них є американський

фінансист Дж. Сорос, який вважає, що глобалізація є новим феноменом, «якому не більше 50 або навіть 25 років» [72, с. 89].

Трикратний лауреат Пулцерівської премії Томас Фрідман розглядає історичні форми глобалізації з позицій впливу процесу глобалізації на «вирівнювання світу» (табл.2.1.1). Він вважає, що внутрішню динаміку глобалізаційних епох підтримує конкуренція.

Таблиця 2.1.1.

Епохи глобалізації (за Фрідманом)*

Епоха	Період	Ознака	Рушійна сила
Глобалізація 1.0	1492 – 1800 рр.	Світ з непізаного великого стає середнім	Конкуренція між країнами
Глобалізація 2.0	1800 - 2000 рр.	Світ стає маленьким	Конкуренція між компаніями
Глобалізація 3.0	2000-2018 рр.	Світ стає крихітним (пласким)	Конкуренція між індивідами

*Сформовано автором на основі [87, с. 14].

Початок епохи *глобалізації 1.0* пов'язаний із промисловою революцією та освоєнням нових територій, а саме відкриттям Нового Світу, початком обміну між Старим і Новим Світом. Унаслідок цього розширились економічні зв'язки між країнами, особливо – між значно віддаленими географічно. Цей перший етап глобальної інтеграції економіки Європи та світу сприяв розвитку інтернаціоналізації та глобалізації освіти і науки.

В епоху *глобалізації 2.0* «роль ключового чинника змін, рушійної сили глобальної інтеграції взяли на себе транснаціональні корпорації, які стали виходити на світовий рівень в гонитві за робочою силою і ринками збуту. Піонерами такої експансії були голландські та британські акціонерні компанії, а потужний поштовх їм надала промислова революція» [87, с. 15]. У цей період, на думку Т. Фрідмана, прискорювачем глобальної інтеграції стало зниження транспортних витрат (завдяки паровому двигуну й залізниці),

телекомунікаційних (завдяки телеграфу, телефону, супутниковому і волоконно-оптичного зв'язку). У цей період «побачили справжнє народження і дозрівання світової економіки: вже наявна достатня транснаціональна мобільність товарів та інформації для виникнення глобального ринку. Динаміку такої глобалізації визначали технологічні нововведення в машинній галузі – від пароплавів і залізниць до телефонів і ЕОМ» [87, с. 15]. На думку Е. Тоффлера, «ніколи ще в історії відстань не важила так мало. Ніколи ще стосунки людей з місцем проживання не були такими хибкими і недовговічними» [79].

Криза *глобалізації 2.0* почалася через поглиблення глобалізації та зміни суспільних запитів; наприклад, великим корпораціям вигідніше було виробляти товари у країнах з дешевою робочою силою (наприклад, Китай), а суспільство різко збільшило попит на товари та послуги, вироблені неконвеєрним способом. У результаті збільшився *попит на персональну освіту*. Водночас зросло безробіття в розвинутих країнах.

Епоха *глобалізації 3.0* покликана змінити базис виробництва, поклавши початок персоналізованому виробництву та виробництву для самозабезпечення. Змінюється характер відносин між різними групами різних людей, зокрема, рамки національних держав розмиваються. Настає усвідомлення, що перехід з однієї стадії розвитку до іншої лежить через освіту та усвідомлення особистості. Завдяки освіті та науці з'явилися нові інформаційні технології, які привели до початку нової епохи глобалізації. Саме освіта допомогла людям зрозуміти, що покращення їх життя - в їх знаннях та незалежності від того, хто керує суспільством. *Освіта набула форм індивідуалізації*, привчання до персональної та колективної відповідальності. Проте така освіта доступна не всім.

В нову епоху глобалізації інформаційні технології дозволили виконувати роботу на замовлення з іншого континенту. Тому з'явилася дефініція «*віртуальна міграція*». Фактично «простір став

«оброблений/сконцентрований/ організований/впорядкований», і, насамперед, звільнений від фізичних обмежень тіла самої людини» [1, с. 18].

Виникнення економіки знань і технологічних розробок значно сприяли процесу глобалізації. Дослідниками Світового банку у 1999 році зазначено [127], що продукція, яка базується на знаннях, стала відмінною рисою глобалізованих економік, а кількість знань, що впроваджені у вироблені та експортовані товари, значно зростає. Інтелектуальний капітал, створений університетами та дослідницькими установами, у глобалізованій економіці знань перетворився на вирішальний чинник виробництва. Як зазначив Н. Стер, «в економіці знань знання стали важливим джерелом доданої вартості» [117, с. 17]. Нові інформаційні технології трансформували спосіб організації світової економіки, наприклад, завдяки дешевшому та швидшому обміну інформацією й транспортуванню ідей і товарів. Найпоширенішим засобом комунікації в глобалізованому світі стали мобільні телефони, Інтернет-ресурси, соціальні мережі (наприклад, Facebook, Twitter та ін.). Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій трансформував і шляхи надання вищої освіти.

Рубіж XX і XXI століть підтвердив правдивість парадигми земної біосфери і ноосфери, створеної українським ученим В. Вернадським: «людство у процесі розвитку життя на Землі перейде від біосфери – саморегулюючої природної системи до ноосфери – системи, розвиток якої свідомо і цілеспрямовано регулюється людиною, її розумними діями» [21].

Тому особливість епохи *глобалізації 3.0* Т. Фрідман пов'язує з пошуком місця людини в глобальному змаганні і можливостей її співпраці з іншими людьми на глобальному рівні. На думку Т. Фрідмана, унікальною особливістю цієї глобалізаційної епохи є те, що «завдяки Інтернет-технологіям кожен отримав можливість конкурувати з кожним, хто б де не знаходився. Засобом, що дозволив людям і групам людей так легко і безперешкодно виходити на глобальний рівень, виявилися не кінська сила і не машинна міць; ним виявилися комп'ютерні програми, нескінченні

різновиди нових додатків - і глобальна волоконно-оптична мережа, яка зробила всіх нас найближчими сусідами» [87].

Новітня хвиля глобалізації - *глобалізація 4.0.* уже триває. Основні її ознаки: розвиток цифрових технологій, кіберфізичних систем, штучного інтелекту; панування цифрової економіки, криптовалют; зростання кіберзлочинності; різке поглиблення соціальної нерівності; зростання кліматичних загроз.

У результаті цифрової революції відбуваються трансформації виробництва і взаємодії країн та регіонів, прогнозується посилення інтеграційних процесів та ускладнення геополітичних проблем. Зміни потребують старі шаблони мислення, а саме: до критичного додається креативне. Реальність змушує перейти від дихотомії до можливості паралельного розвитку протилежних процесів, наприклад: вільна торгівля чи/і протекціонізм, роботи чи/і наймані працівники, економічне зростання чи/і рівність.

Сучасні кризові явища мають не стільки економічне забарвлення, як освітнє: дослідники вважають, що загрозливішою за економічну кризу є *криза довіри й криза навичок*, які потребують швидкого реагування на зміни у вік цифрових технологій. Учені дійшли до несподіваного висновку, що *доступ до капіталу у світі простіший, ніж доступ до навичок*, бо це вимагає надактивності. Прогнозують, що за 4–5 років у світі більше половини працівників потребуватимуть додаткової освіти або навіть перекваліфікації, бо внаслідок роботизації багато спеціальностей виявляться непотрібними.

Основні завдання, які висунула новітня хвиля цивілізації перед країнами світу, наступні:

1. Інвестувати в локальні та регіональні економіки *покращенням якості освіти* та розвитком інфраструктури в регіонах з метою створення успішних підприємств і необхідної кількості робочих місць.

2. Оновити за сучасними потребами *освітні інституції* та *скоротити розрив у навичках*. Заклади вищої освіти повинні *переорієнтовуватись* на підготовку фахівців, на яких буде попит не далі, як наступні 20 років.

4. *Зупинити кліматичні зміни*, виписавши глобальні тренди на екологічні програми, культивуючи свідоме ставлення до навколишнього середовища. Розробити схему фінансування боротьби з глобальним потеплінням, особливо для бідних регіонів.

5. Дотримуватися *соціальної справедливості* через упровадження різноманітних соціальних програм, підтримку корпоративної соціальної відповідальності в середніх і великих бізнес-компаніях, бо справедливість – це одна із цінностей покоління міленіалів, які є рушійною силою глобалізації.

На думку українського вченого В. Юрчишина, «нова структура сучасної економіки вимагає упереджувачого розвитку та зміцнення людського капіталу», оскільки ««наповнення» виробництв внутрішньою вартістю, а з тим і посилення конкурентоспроможності, що вимагає значних *додаткових інвестицій у людський капітал*, насамперед через *фінансування освіти, підвищення кваліфікації, технологічної та інфраструктурної готовності* [92, с. 198].

У звіті «Готовність до майбутнього виробництва» для 48-ого Всесвітнього економічного форуму, який відбувся в Давосі (23-26 січня 2018 року), аналітики зазначили, що країнам для входження до Четвертої індустріальної революції (*глобалізація 4.0*) не досить мати розвинену виробничу базу, але їй необхідно створити умови для її адаптації до майбутніх змін за такими основними параметрами: 1) людський капітал, 2) якість інституцій, 3) технології та інновації, 4) участь у глобальній торгівлі та інвестуванні, 5) споживчий потенціал.

Розглядаючи поняття глобалізації, англійський дослідник Е. Гідденс вважає, що зміни, які відбуваються у світі, набирають силу, створюють щось безпрецедентне – глобальну космополітичну спільноту; глобалізація освіти сьогодні – не випадкове явище в нашому житті, а зміна самих основ.

Причому зміни в усіх сферах життя – в економіці, екології, фінансах, торгівлі, родині, традиціях, демократії [23]. Трансформувався й підхід до взаємовідносин людини і природи. Якщо раніше в межах усіх традиційних культур та індустріальної спільноти людей турбував ризик, пов'язаний із зовнішнім середовищем (неврожаї, повені, епідемії, голод), то нині людей турбує не те, що може зробити з нами природа, а те, що людство може зробити з нею. Це, на думку Е. Гідденса, поворотний пункт від переваги зовнішніх ризиків до переваги ризиків «рукотворних». До цього додаються ризики, пов'язані з технологічними змінами, наприклад, створення генетично-змінених організмів, проте немає інституцій, які б відстежували технологічні зміни ні на міжнаціональному, ні, тим більше, в глобальному масштабі. У сфері технологічних ризиків, можливо, нам потрібна буде сміливість у підтримці *наукових інновацій*. Адже ризик означає ще «відважуватися» [98, с. 46-52].

В умовах глобальних ризиків спільноти ризиків не є класовими спільнотами, тобто проблеми, які виникають унаслідок глобалізації (у тому числі знань, науки, освіти) не залежать від фінансового, соціального стану, національності людей (наприклад, загальноєкологічні ризики – проблеми харчування, забруднення та ін.). Цей парадоксальний умовивід сформулював німецький науковець У. Бек, зауваживши: потреба – ієрархічна, а смог – демократичний. [7]. Учений обґрунтував, що оскільки глобалізація (і *глобалізація освіти* – як її складова) містить у собі зразок розподілу ризиків, то ці ризики, за умови їх розповсюдження, мають соціальний *ефект бумерангу*, причому навіть ті, хто має багатство і владу, також від них не застраховані. Збільшення ризиків фактично звужує світову спільноту до розміру громади (на підтвердження глобалізаційної класифікації Фрідмана), яка опиняється під загрозою.

У монографії «Що таке глобалізація» [8] У. Бек одним із наслідків глобалізації вважає «заміну праці знаннями і капіталом», тому політичними наслідками глобалізації є: створення і вдосконалення суспільства освіти і

знань; збільшення, а не скорочення термінів отримання освіти; ослаблення або ліквідація прив'язки освіти до певних робочих місць і професій, орієнтація процесів професійної підготовки на ключові кваліфікації, які знаходять широке застосування. Ці процеси означають уже знайомі нам «гнучкість» та «навчання впродовж життя», а також передбачають набуття соціальної компетенції, вміння працювати в команді, відсутність боязні конфліктів, розуміння культури, багатопланове мислення. За вимогою часу, як запевняє Райнхард Кал у своїй праці «Глобалізація змушує переорієнтовувати навчання» [102], «навчання повинно поєднуватися з тими видами діяльності, за допомогою яких люди беруть своє життя у власні руки» .

Проте сенс навчання змінюється в умовах транскультурного взаємозв'язку. Діалектика глобалізації потребує заміни традиційного методу «повчання» на метод «діалогу». Проявляється необхідність у транснаціоналізації (університетських) процесів освіти та освітніх програм («global studies»), які для студентів повинні:

- сприяти осмисленню труднощів транскультурних комунікацій,
- вчити долати конфлікти;
- розкривати когнітивну картину, яка допоможе зрозуміти багатовимірність і пастки «глокального» життя й діяльності та уникати їх.

Настає ера індивідуалізації, яка сприяє формуванню власного «я» як діяльнісного і орієнтуючого центру. «Кожна молода людина повинна вчитися вести своє життя, цілком спираючись на себе, розраховуючи на власні сили, потрібно вчитися пробувати, формувати відкритий процес», як пише Міхаель Братер (див. [94], с. 153).

Оскільки *глобалізація освіти* є діалектичним процесом, то У. Бек для нинішніх умов поставив питання щодо масштабів і кордонів глобалізації за трьома параметрами: 1) розширення у просторі; 2) стабільність у часі; 3) цілісність транснаціональних мереж зв'язку, відносин і телевізійних потоків.

При цьому особливість процесу глобалізації, на думку вченого, нині і можливо, в майбутньому полягає у становленні «емпіричним шляхом розширення, щільності і стабільності взаємодіючих регіонально глобальних мереж зв'язку та їх мас-медіальної самоідентифікації, а також соціальних просторів та їх телевізійних потоків на культурному, політичному, господарському, військовому й економічному рівнях» [8, с. 52].

У цілому У. Бек під глобалізацією розуміє *відсутність* світової держави, а точніше – наявність світової спільноти без усесвітньої держави і без усесвітнього уряду. Він вважає, що стратегії глобалізму освіти не потрібні політичні межі, а потрібне змагання між розвинутими країнами за найвищу ефективність праці.

1. Потенціал могутності глобалізму створюється інсценуванням загроз. Це різновид спільноти *ризик*. При цьому внаслідок економічної глобалізації освіти у вигляді переміщення робочих місць в країни з дешевою робочою силою виникає проблема працевлаштування для працівників багатших країн.

2. Глобалізм – це мозковий вірус, який уразив усі інститути суспільства, держави, партії, змушуючи все підкорятися економічній вигоді. Економічна глобалізація освіти – це цілком *політичний проект* транснаціональних гравців, дорадчих коаліцій і міжнародних установ (Світовий банк, Світова організація торгівлі, Організація з безпеки і співпраці в Європі, мультинаціональні корпорації та ін.), які проводять неоліберальну економічну політику.

Глобалізація освіти всюди призводила до появи нового сенсу локальності при виникненні транснаціональних і транслокальних культур через туристичний бум, виникнення невеличких транснаціональних світів експертів, зростаючу кількість міжнародних інститутів, груп, рухів, які втручаються в усі можливі й неможливі справи, утвердження невеликої кількості загальноприйнятих мов (англійської, іспанської).

Дослідники глобалізаційних аспектів міжнародного розвитку світу зазначають, що «ми живемо в епоху, коли *соціальне життя переважно визначається глобальними процесами*, у яких розчиняються національні культури, економіки та кордони» [22, с. 16]. Водночас, коли ринки, зокрема і ринок *освіти*, стають глобальнішими, реальна політика та громадські ідентичності обмежуються рамками окремих національних спільнот. Тому сучасне глобальне людське буття має чотири основних компоненти: *національні спільноти* (у тому числі – системи культури, політики, освіти, навчання і науки, економіки, управління тощо та їхні сформовані інститути), *індивіди, система спільнот* (у тому числі – системи освіти, навчання і науки, у межах яких здійснюється їхня інституалізація); *людство*.

Найбільший внесок у становлення науки глобалістики зроблено теорією світ-системи, представники якої стверджують, що за останні шість століть зі зростаючою швидкістю була сформована світова «соціальна система», яка заснована на розвитку капіталістичних відносин та експлуатаційному економічному обміні.

Відомий соціолог Р. Робертсон виділив чотири взаємопов'язаних елементи, на яких сформований кістяк глобальних процесів: особистості, нації-держави, людство, світосистеми націй-держав (які об'єдналися в період 1870-1920 рр.) [110, с. 87]. Тому держави, їхні ідентичності та національні специфіки (у тому числі – специфікації освіти та науки) не зникнуть, а навпаки, виникнення націй-держав – це продукт глобальної дифузії, що організує глобальний простір. [111, с. 69].

Перехід від сучасних спільнот, що базувалися на родинних і локальних зв'язках, до спільноти, яка базується на асоціативних структурах, коли зростає диференціація індивіду від спільноти, повторюється «в умовах глобалізації у глобальному масштабі, встановлюючи нові міжсоціальні відносини життя в сучасній спільноті» [95, с. 102].

Американський соціолог І. Валлерстайна у своїй теорії світ-системного аналізу (див. [18 - 20]) вважає, що сучасна світ-система є капіталістичним

світ-господарством, яким керує потреба безкінечного накопичення капіталу. Вона сформувалася ще в XVI ст. та складалася із більшої частини Європи (без Російської імперії) та окремих країн з обох частин американського континенту. Світ-система виявляється нестійкою до циклічних економічних коливань (розрізняють короткострокові цикли Кондратьєва тривалістю 50-60 років та довгострокові цикли гегемонії – на 100-150 років), у результаті яких відбуваються незначні, проте важливі структурні зміни в історичних тенденціях розвитку системи. У світ-системі виокремлюються групи суспільств, які формують *центр*, *периферію* і *напівпериферію* системи. Групування базується на характері зв'язків. Між країнами *центру системи* встановлюються стосунки кооперації і конкуренції. Між країнами з *центру системи* та країнами з *периферії системи* – стосунки експлуатації і залежності. *Напівпериферія системи* знаходиться з центром і периферією в стосунках змішаного типу.

Теорія світ-системи І. Валлерстайна була розвинена в праці Л.Склер [116], у якій поняття «світ-система» замінено на «глобальної системи» та стверджується, що сучасна глобальна система існує на визначених рівнях: економічному, політичному, ідеолого-культурному. Сучасна світ-система є складнішою і комплекснішою за систему центр-периферія. У ній вирашним став транснаціональний клас управлінців, фахівців із фінансів, ІТ-спеціалістів та ін. Національна держава в сучасних умовах уже не є основним елементом світової політики та економіки

Гіперглобалісти «розглядають сучасний світ як єдиний глобальний ринок, глобальну цивілізацію і глобальне громадянське суспільство»[60]. Тому *глобалізація освіти* не може існувати без глобального поширення ідей і моделей, що адаптуються до місцевих умов. Глобалізація впливає на освіту в різних аспектах [33]:

- *зміни на ринку праці*, адже освіта повинна забезпечуватися фахівцями, спроможними виробляти товари споживання високої якості. Останнім часом зростає потреба економіки у кваліфікованих кадрах і водночас

відбувається чітка диференціація між прибутками кваліфікованих та некваліфікованих робітників. Як наслідок – відбувається зростання кількості тих, хто бажає мати вищу освіту чи продовжувати навчання протягом життя;

- *потреби в додаткових ресурсах для освіти.* Для підготовки кваліфікованих кадрів підвищуються вимоги до якості освіти. Водночас фахівці, підготовлені на рівні світових стандартів, приваблюють іноземний капітал. Це зумовлює потребу в додаткових ресурсах і отримання переваги в пошуку потенційних інвесторів.

- *актуалізація проблеми децентралізації та приватизації освіти.* З одного боку, децентралізація та приватизація вважаються найефективнішими стратегіями гнучкості та забезпечення якості освіти, з іншого боку, ці процеси, як правило, важкі та болючі (насамперед у пострадянських країнах, в яких тривалий час була централізована, регулятивна державна освіта;

- *застосування міжнародного вимірювання та оцінювання систем освіти* для забезпечення якісної освіти та контролю ефективності витрат бюджету на утримання освітньої системи;

- *розвиток інформаційних технологій*, який приводить до покращення освіти шляхом запровадження викладання за допомогою комп'ютера, створення глобальної освітньої мережі;

- *розвиток глобальної культури.* У секторі освіти і викладання прореагували на глобальні зміни у світовій економіці наступними діями: реформа освіти, спричинена конкуренцією, реформа фінансування освіти, реформа сприяння рівному доступу.

Сучасна глобалізація освіти формує умови, у яких цивілізації, регіони, національні держави, корінні народи, позбавлені державності, конструюють свою історію, освіту, науку, навчання, виховання та ідентичність за умови зростання усвідомленості власної унікальності, унаслідок чого захист місцевих традицій та особливостей є глобальним феноменом.

Епоха глобалізації висунула нові вимоги до *вищої освіти* та зумовила трансформацію шляхів її отримання. У публікації ОБСЕ «Новий погляд на вищу освіту» зазначено, що людство вступило в еру «пошуків, гіпотез,.. численних реформ та есеїв у справі оновлення вищої освіти» [108]. Необхідне нове динамічне бачення вищої освіти.

Польський дослідник вищої освіти в умовах глобалізації філософ Марек Квєк (див. [37, 92 - 94]) у своїй статті «Національна держава, глобалізація та Університет як модерний заклад» порушує «питання зменшення ролі національної держави та посилення глобалізаційних процесів» [37]. Вчений вважає, що «наслідком глобалізації є *знецінення всіх національних* проектів, а серед них - і Університету як зорієнтованого на націю та державу закладу» [37, с. 291]. Споживацька логіка породила ідею «блискучої освіти», в основі якої ідеал найефективніших, ходових знань-бестселерів, які можна здобути в найкоротші строки.

На думку Шейли Слафтер та Ларі Леслі, які вперше запропонували термін «академічний капіталізм», «глобалізація політичної економіки наприкінці ХХ сторіччя порушила схеми професійного функціонування Університету, напрацьовані за останні сто років.» [115, с. 1].

За підтримки супернаціональних організацій уряди світу обрали основними напрями в освітній політиці: 1) введення позиттєвої освіти для кожного; 2) надання якнайширшого доступу до знань за помірну плату; 3) запровадження інтенсивного навчання в закладах, які максимально зорієнтовані на ринок. Ця тенденція відповідає стосункам між національною державою та ЗВО, тобто співвідношенню влада/знання. ЗВО має «постачати привабливий продукт за поміркованою ціною - забезпечувати суспільство добрим товаром за його гроші» [106, с. 26]. Метою процесу викладання та наукових досліджень стала уніфікація, а не ізоляція окремих національних традицій.

Проте, як зазначає У. Бек, «пришестя глобалізації означає не тільки ерозію обов'язків та інституту держави, а й перебудову основних підвалин її

існування» [8], зокрема ідеологія вільного ринку проникла у вищу освіту у формі практик, запозичених у корпоративного світу: топ-менеджмент, звітність, приватизація, показники успішності тощо [37, с. 283]. Тому визначальними характеристиками ЗВО стали гасла: менеджерський, корпоративний, підприємницький, корпоратизація, маркетингізація. Погоджуючись із висловлюванням Л. Леслі та Ш. Слафтер про те, що «інститут вищої освіти та факультет у ролі його двигуна переживають безпрецедентні зміни» [115, с. 1], М. Квек передбачає: «Без своєї національно-державницької орієнтації (себто деідеологізований) під тиском зовнішніх обставин Університет вимушений шукати для себе нового місця в культурі. Бо не знайшовши його, він перетвориться на освітню корпорацію, завдання якої полягатиме у вишколі спеціалістів - швидко, дешево та ефективно» [37].

Польський дослідник професор Тадеуш Вавак також переконаний, що «Університет у кожній державі є інститутом – бастіоном, що охороняє очікуваний рівень культури, науки, якості життя, розвитку та цивілізації. Університет є Пентагоном боротьби за благополуччя мислячого суспільства» [126, с. 65]. Учений вважає, що «міжнародний аспект діяльності закладів вищої освіти змушує їх відповідати на виклики конкуренції від провідних університетів світу» [17, с. 246], тому для втримання своєї позиції ЗВО повинні задовольняти потреби своїх клієнтів і бенефіціарів та підвищувати якість управління, що в цілому забезпечує поліпшення якості послуг. Тобто *якість освітньої системи* (від навчального закладу до національного рівня) є визначальною, бо «ринок цих послуг стає сучасним полем бою, на якому триває битва за більш високу якість досліджень та навчання» [17, с. 247],

2.2. Глобальні показники розвитку як аналітичний інструментарій аналізу освітніх систем

Сучасна світова економіка є системним утворенням, яке найефективніше тільки в глобальному просторі, у якому не існує національних кордонів для капіталу, людей, інформації, технологій. Тому глобалізацію ще трактують як компресію часу/простору (соціолог і філософ Зігмунд Буман), подолання дистанції (суспільствознавець Ульріх Бек), кінець географії (філософ Поль Віріліо) [37]. Глобалізація формує багатовимірне, поліцентричне, умовне суспільство, у якому мають співіснувати національне та транснаціональне. Парадоксально, що це суспільство виникає на основі неадекватних чинників соціального й культурного змісту, серед яких визначальні – наука й освіта, які є базисом для розвитку економіки країни та засобом отримання індивідом доходів і задоволення своїх потреб.

Як уже обґрунтовано вище, глобалізація – це процес, який розмиває національні кордони, інтегрує національні економіки, культури, технології та управління і створює складні відносини взаємної взаємозалежності. У глобалізованому світі створено мережу зв'язків на великих та внутрішньоконтинентальних відстанях. Ця мережа характеризується різноманітними потоками, включаючи капітал і товари, інформацію та ідеї, і звісно – людей. Сучасний турецький політекономіст Дені Родрік зауважив: «Нам треба усвідомлювати невідворотність багатьох змін, що відбуваються у світовій економіці.. Наша відповідь має бути більш творчою, рафінованішою» [114, с. 9].

Правлячим українськими колами теж необхідно вирішувати основні складні проблеми сучасності: всеохоплююче економічне зростання, міграція покращення якості освіти, промислові трансформації з метою реалізації цілей світової кліматичної стратегії. Від позиціонування українського суспільства в глобальному світі, ступеня готовності до реформ, до зміни парадигми вищої освіти залежить наше входження у світове товариство, адже «освіта як

інститут залежить від середовища, відповідає середовищу та існує в певному вигляді, доки вона задовольняє потреби цього середовища» [35].

Аналітики глобалізації бачать місце нашої країни не в ядрі глобальної економічної системи, а на її периферії. Для приєднання України на паритетних умовах до європейського і світового економічного простору необхідно наближати основні критерії власного розвитку до світових стандартів. Проблема міжнародної конкурентоспроможності України «в глобальному світі може бути вирішена лише через *інтелектуалізацію* соціально-економічного розвитку» [27, с. 140].

Проблеми України в глобалізованому світі випливають з висновків звіту «Готовність до майбутнього виробництва», у якому наша держава серед країн, які не готові до майбутнього, оскільки серед сотні оцінених країн ми на 67-му місці (найближчі «сусіди» - Колумбія та Єгипет). За окремими показниками маємо таку позицію:

- за оцінкою людського потенціалу – 34 місце;
- за якістю інституцій (рівень корупції, дотримання законності, ефективність регуляторних органів і т.д.) – 94 місце;
- за розвитком технологічно-інноваційної сфери – 74 місце;
- за міжнародною торгівлею та інвестиціями - 59 місце;
- за споживчим потенціалом – 58 місце;
- за наявністю стійких ресурсів - 88 місце;
- за здатністю виготовляти складну продукцію (технології) – 41 місце.

Для вивчення причин і наслідків глобалізації для країни можна «виміряти» глобалізацію за допомогою певного індексу. Найпоширенішими індексами глобалізації є наступні:

- Індекс глобалізації KOF (KOF Index of Globalization);
- Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index);
- Індекс задоволеності життям (Satisfaction with Life Index);
- Індекс людського розвитку (Human Development Index);

- Індекс якості життя (The Quality of Life Index);
- Індекс глобальної багатовимірної бідності (Global Multidimensional Poverty Index);
- Глобальний індекс інновації (Global Innovation Index).

Глобальні індекси – дослідницький інструмент, за допомогою якого можна порівнювати країни, аналізувати та прогнозувати їхній розвиток. Кожен показник чіткіше характеризує конкретний рівень розвитку країни.

Індекс рівня глобалізації країн світу, який складається Швейцарським економічним інститутом (KOF Swiss Economic Institute) [97], вимірює політичні, економічні, соціальні та культурні аспекти глобалізації. Дослідники вважають, що глобалізація в цих сферах зростає з 1970-х років, і після закінчення холодної війни вона отримала особливий імпульс. Індекс був створений у 2002 році групою під керівництвом Акселя Дреєра (Axel Dreher) –професора економіки університету Рупхерт-Карлсен, Німеччина (Ruprecht-Karls-University Heidelberg, Germany) [96]. На думку вчених глобалізація руйнує національні кордони, інтегрує національні економіки, культури, технології та управління. Водночас опосередковано через різноманітні потоки (людей, капітал, ідеї тощо) створюються складні відносини взаємозалежності і взаємозв'язку. За напрямками показники розподіляються таким чином:

- економічна глобалізація - 36% (складається із субіндексів реальних потоків, торгівлі, іноземних прямих інвестицій, акцій, портфельних інвестицій, юар'єрів на імпорт, середнього рівня тарифів, податків на міжнародну торгівлю та ін.) (відсоток від поточних доходів);

- соціальна глобалізація - 39% (субіндекси враховують дані про персональні контакти, телефонний трафік, переказ коштів (від ВВП), міжнародний туризм, іноземне населення, дані про інформаційні потоки, дані про користувачів Інтернету, про телебачення, торгівлю новими газетами, про культурні інтеграції, торгівлю книгами та ін.),

- політична глобалізація - 25% (субіндекси: посольства в країні, членство в міжнародних організаціях, участь у місіях Ради безпеки, міжнародні договори тощо) [97].

Економічна глобалізація характеризує далекі потоки товарів, капіталу й послуг, а також інформацію та уявлення, які супроводжують ринкові обміни. Соціальна глобалізація виражає поширення ідей, інформації, образів і людей. Політична глобалізація характеризує поширення державної політики.

Індекс глобальної конкурентоспроможності розраховують за 113 параметрами, значення для більшості з яких знаходять за результатами глобального опитування керівників компаній, а решта – зі статистичних даних та результатів постійних досліджень міжнародних організацій. Така система підрахунку дозволяє охопити широке коло впливових на бізнес-клімат чинників. Параметри об'єднані в 12 груп, серед яких дві «освітні»: охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка. Ці групи об'єднані в три субіндекси. До першого субіндексу входять чинники, які характеризують базову економіку: 1) установи; 2) інфраструктура; 3) макроекономіка, навколишнє середовище; 4) здоров'я і початкова освіта. До другого субіндексу – чинники, які характеризують ефективну економіку: 5) вища освіта та професійна підготовка; 6) ефективність ринку товарів; 7) ефективність ринку праці; 8) фінансовий ринок розвитку; 9) технологічна готовність; 10) розмір ринку. До третього субіндексу – чинники, які характеризують інноваційну економіку: 11) складність бізнесу; 12) інновації.

Загальна динаміка Індексу глобальної конкурентоспроможності за останні 5 років подана в таблиці 2.2.1. Зниження рейтингу з 2015 року пояснюється політичними подіями.

З рисунка з додатку А.1 очевидно, що місце Україна займає серед євразійської групи країн середнє.

**Рейтинг України за Індексом глобальної онкурентоспроможності,
2012-2018 рр.***

Період	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18
Рейтинг України	73	84	76	79	85	81
Всіх країн у рейтингу	144	148	144	140	138	137

* Джерело [110, с. 308]

Україна за індексом глобальної конкурентоспроможності у 2016-2017 році посідала 85 місце серед 140 країн, у 2017-2018 – 81 місце, тобто за рік піднялась на 4 пункти (див. додаток А.2).

У 2017-2018 рр. за фактором «Здоров'я і початкова освіта» економіка України перебувала на 53 місці, а за «Вища освіта та професійна підготовка» - на 35 (найкращий показник з усіх чинників), що свідчить про достатній рівень української освітньої системи. Фактор «Вища освіта та професійна підготовка» формується як усереднення наступних чинників (див. табл. 2.2.2 з показниками для України).

Високий рівень математично-природничої підготовки підтверджують неодноразові перемоги українських учнів та студентів на всесвітніх олімпіадах з цього циклу предметів. Як бачимо, кількість вступників до ЗВО значна, проте якість освіти посередня. І менеджмент, освітній менеджмент особливо, перебуває на дуже низькому рівні, що засвідчує актуальність наших досліджень.

Індекс задоволеності життям відображає рівень суб'єктивного добробуту людей у країнах [107]. Він розраховується за статистичними даними, які відображають різноманітні суспільні процеси, зокрема: стан охорони здоров'я, економічний добробут населення, доступ до освіти. Цей показник вагомий при дослідженнях з соціології, економіки, державного управління.

**Місце України у світовому рейтингу
за освітніми показниками, 2017-2018 рр.***

№	Чинник	Місце у світі	Значення чинника
5	Вища освіта та професійна підготовка	35	5,1
5.01	Коефіцієнт охоплення населення середньою освітою	51	99,2%
5.02	Кількість вступників до закладів вищої освіти	16	82,3%
5.03	Якість системи освіти	56	3.9
5.04	Якість математичної та природничої освіти	27	4.8
5.05	Якість шкіл менеджменту	88	4.0
5.06	Доступ до Інтернету в школах	44	4.8
5.07	Місцева доступність до спеціалізованих послуг з навчання	68	4.3
5.08	Обсяг підготовки персоналу	88	3.7

*Джерело: [120, с. 308-309].

Індекс людського розвитку [125] називають показником «якості життя», оскільки він характеризує рівень життя, соціальний розвиток громадян країн за таким трьома субіндексами:

- показник очікуваної тривалості життя при народженні, оцінює здоров'я та довготривалість життя нації;
- показник охоплення населення освітою, який визначає доступ до освітніх послуг і загальний рівень обізнаності населення;
- показник гідного рівня життя, який визначається за розміром ВВП на душу населення (у дол. США) за паритетом купівельної спроможності.

Ці показники є відносними величинами. Сукупний показник індексу людського розвитку рівний їх середньому геометричному

За рівнем людського розвитку країни ранжуються на 4 класи [125]: 1) з дуже високим рівнем людського розвитку; 2) з високим рівнем людського розвитку; 3) з середнім рівнем людського розвитку; 4) з низьким рівнем людського розвитку. Наша країна у 2015, 2016 році втримувала 84 місце серед 187 країн, для яких цей показник обчислювали. Ми належимо до країн з середнім рівнем людського розвитку.

Індекс якості життя [119] характеризує можливість держави забезпечити своїм громадянам благополучне життя. Він обчислюється за методикою британського дослідницького центру The Economist Intelligence Unit за статистичними даними і результатами опитування суспільного погляду на життя. Цей індекс вважається відношенням суб'єктивного задоволення життям населення держави до об'єктивного стану соціально-економічного добробуту в ній. Індекс містить 9 субіндексів: здоров'я; сімейне життя; суспільне життя; матеріальний добробут; політична стабільність та безпека; клімат та географія; рівень зайнятості; політичні та громадянські свободи; гендерна рівність. Величина глобального індексу якості життя вираховується як сума значень субіндексів із ваговими коефіцієнтами, які визначає дослідницька група за результатами консультацій з експертами.

Індекс глобальної багатовимірної бідності (Global Multidimensional Poverty Index) [125]. З Порядку денного сталого розвитку до 2030 року для кращого вимірювання реалізації мети сталого розвитку – ліквідація бідності в усіх її формах, впливає важливість багатовимірних підходів до викорінення бідності, які виходять за рамки економічної деривації. Цей індекс був розроблений у 2010 році спільно Програмою розвитку людських ресурсів Організації Об'єднаних Націй (UNDP) та Оксфордською ініціативою щодо розвитку бідності та людського розвитку (OPHI) в Оксфордському університеті. Уперше він був опублікований у 2010 році в рамках двадцятої річниці звіту про людський розвиток (HDR). Він, наскільки це можливо,

узгоджений з показниками, які використовувалися для відстеження Цілей розвитку тисячоліття (MDGs).

Індекс глобальної багатовимірної бідності оцінює гострі багатовимірні депривації в 105 країнах, які охоплюють 77% населення світу. Цей Індекс включає 10 показників і визначає, як люди залишаються позаду в трьох ключових вимірах: охорона здоров'я, *освіта* та рівень життя. Для виміру освіти задається 2 показники: рік навчання - визначає, коли жоден член домогосподарства віком 10 років і старше не закінчив шість років навчання (вага 1/6); відвідування школи – визначає, коли будь-яка дитина шкільного віку не відвідує школу до віку, коли він / вона закінчує 8 класів.

Удосконалення цього глобального індексу збігається з початком третього десятиліття скорочення бідності (2018–2027 рр.) і відображає внески консультативного процесу, що охоплює науковців, агенції ООН, національні статистичні служби та організації громадянського суспільства. Унесені удосконалення впроваджуються з вересня 2018 року і ґрунтуються на рекомендаціях Комісії Світового банку з моніторингу глобальної бідності (World Bank 2017), що стосується заходів щодо негрошової бідності. Для України Індекс глобальної багатовимірної бідності, за даними 2017 року, становить 0,0008, що є доброю ознакою.

Глобальний інноваційний індекс складається з 80 субіндексів, які вивчають різноманітні інновації та широко охоплюють процеси в країні, зокрема оцінюють політичне середовище, освіту, інфраструктуру, складність бізнесу. Цей індекс обчислюють для 126 країн, які складають 90,8% населення світу та 96,3% світового ВВП [99]. Серед субіндексів *глобального інноваційного індексу* є група індикаторів, які характеризують стан освітньої системи та її вплив на загальний розвиток держави (див. додаток А.3). Динаміка змін значень деяких з цих показників подана в таблиці 2.2.3: Як бачимо, за всіма показниками в Україні

не спостерігається негативної динаміки. Загальні освітні показники за останні роки покращилися майже вдвічі.

Таблиця 2.2.3.

**Місце України в рейтингу у світі за складовими
Глобального інноваційного індексу***

Показник	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Глобальний інноваційний індекс	71	63	64	56	50	43
2.1. Освіта	64	58	25	20	30	34
2.2. Вища освіта	42	34	31	24	26	26
2.2.2. Випускники в галузі науки і техніки	17	23	20	27	28	21
2.2.3. Вхідна мобільність	68	64	#	#	#	61
2.3. Дослідження та розробки	48	48	45	50	51	50
2.3.4. Рейтинг QS-університету	50	48	46	45	55	43
6.1.5. h-індекс документів	42	43	43	44	46	49
6.2.4. Сертифікати якості ISO 9001.	74	83	82	71	85	71

*Джерело [99]. # - відсутні дані.

За Індексом глобалізації у 2017 році ми посіли 49 місце з 207 країн, понизивши свою позицію на 16 пунктів, порівняно з 2016 роком.

При цьому всьому Україна відноситься до країн з достатньо високим рівнем людського капіталу, що засвідчує Індекс програми розвитку ООН. Це зумовлене тим, що «громадяни України мають достатньо високий рівень грамотності та освіченості. Під індексом «освіта» населення України згідно з рейтингом глобального людського капіталу посідає 5 місце у світі» [81].

Зауважимо, що всі складові показники у глобальних індексах чітко розраховуються, тому глобальні індекси не є схоластичними, а отже, об'єктивно оцінюють рівень країни у світі.

2.3. Концептуальні та стратегічні засади модернізації освіти для сталого розвитку

На макроекономічному рівні сталий розвиток – це досягнення якості життя такого рівня, на який дозволяє нинішній розвиток цивілізації. З погляду екологів, сталий розвиток – це такий рівень цивілізації, при якому потреби нинішнього покоління задовольняються без шкоди для можливостей задовольняти власні потреби майбутнім поколінням.

Світове лідерство інституцій освіти щодо розвитку, забезпечення, підтримки поступу та захисту суспільства для сталого розвитку задекларовано ректорами 22-ох університетів у Таллуарській декларації (1990 р.) [121]. За двадцять років (2010 р.) її узгодили 429 ректорів закладів вищої освіти з 52-ох країн світу. Цей документ засвідчує прихильність принципам сталого розвитку у сфері вищої освіти і є планом дій щодо запровадження та реалізації принципів сталого розвитку в усіх видах діяльності ЗВО (освітньо-наукової, інноваційної, міжнародної, соціальної, адміністративно-господарської).

Асоціація університетських лідерів для сталого суспільного майбутнього (з англ.. University Leaders for Sustainable Future (ULSF), США) є міжнародною організацією інституційного об'єднання. Її діяльність орієнтована на глобально-екологічну, геополітичну поінформованість, екологічне просвітництво щодо питань сталості, забезпечення ноосферної суспільної свідомості шляхом доступу громадськості до інформації зі сталого розвитку; формування ноосферологічної культури сталості, виховання природоощадного ставлення соціуму до навколишнього середовища; сприяння екологічній обізнаності, розроблення та провадження екологічних програм розвитку із залученням громадськості, науковців, політиків, управлінців, експертів; реалізацію екосистемного та комплексного підходів, співпраці зі школами та виховними закладами; пропаганду екологічного просвітництва серед країн-партнерів та зелених рухів за їх спрямуванням.

Задекларовані принципи сталого розвитку на різних рівнях і за типами діяльності освітніх інституцій втілено в офіційних екологічних політиках ЗВО у напрямках виконання «Стратегічного плану» спільних цілей декларацій. Університетські лідери стурбовані геомаштабами та інтенсивністю забруднення довкілля й надмірним виснаженням природних ресурсів, що створює загрозу існуванню людства, біосфери в цілому, безпеці Землі та спадщині нащадків [121].

Асоціація університетських лідерів для сталого суспільного майбутнього визначила провідну роль інституцій у розвитку освітніх систем і наукового пізнання для формування стратегічної геополітики й інформаційного обміну, рекомендувала створювати комітети або робочі групи з розроблення політики поступу до сталого розвитку в ЗВО для моніторингу ініціатив планів дій.

Системні дії планів виражає дерево цілей:

- збільшення транскommунікації інформації про невідкладну потребу сталого розвитку зі залученням урядів, промисловців, закладів освіти та науки, громадськості;

- розроблення та забезпечення базису екологічної культури сталості через просвітництво, дослідництво, політику, інформаційний трансфер;

- формування відповідального ставлення до майбутнього суспільства та стану довкілля шляхом сучасної методології пізнання, навчання, експертного оцінювання, управління, корисних практик міждисциплінарної підготовки в різних галузях з мультикомпетентностями у випускників;

- практичне впровадження планів дій і нормативно-технічного регулювання сталості через програми розвитку, стандартизацію, сертифікацію, ліцензування, акредитацію,

- спонукання владних структур, стейкхолдерів до системних наукових досліджень з розвитку наукових систем; забезпечення політики сталого розвитку;

→ концептуалізація комплекторності узгоджувальних міжнародних зібрань освітян, керівництва університетів з науковцями для розвитку навчальних і наукових проєктів;

→ співпраця зі школами та виховними закладами щодо комплексного розвитку наскрізних освітніх систем і сталого розвитку біосфери та суспільства;

→ ноосферологічне та екологічне просвітництво через місцеві та міжнародні установи, пропагування сталості [121].

Важливість переходу суспільства на засади сталості вперше оголошено на Саміті Землі (1992 р.), де освіту визнано суспільним механізмом і головним шляхом реалізації принципів сталого розвитку, що мають бути введені в усі навчальні програми підготовки майбутніх фахівців усіх категорій і спеціальностей [66]. Аксіологічну координацію процесу формування *Освіти для сталого розвитку (ESD)* як окремого освітньо-наукового геотрансконтинентального соціально-економічного напрямку взяли на себе всі уряди країн що підписали в 1992 році на Конференції ООН з навколишнього середовища «Порядок денний на XXI століття». В основі сучасної концепції *Освіти для сталого розвитку* лежить цей документи, а також угоди про розвиток екологічної освіти - Тбіліська декларація (ЮНЕСКО-ЮНЕП 1977 року), Салоніська декларація (ЮНЕСКО, 1997 рік), Белградська хартія (ЮНЕСКО-ЮНЕП, 1975 рік) [91] та ін..

Роль екологічної освіти та освіти загалом для сталого розвитку у своїх наукових працях розглядають, досліджують та розкривають А. Д. Урсул, А. Л. Романович [82], Н. Н. Моїсєєв [54], В. М. Боголюбов [10], Н. М. Рідей, Ю. А. Кучеренко [68] та ін. Ґрунтовні дослідження теоретичних та методичних питань формування сталого розвитку проведені колективом науковців під керівництвом професора Л. Г. Мельника [84]. Загальносистемні основи екологічного управління в контексті стратегії сталого розвитку з пріоритетами гармонізації співіснування суспільства, держави і природи висвітлені у роботах Г. О. Білявського, Ю. М. Саталкіна, В. Я. Шевчука та ін.

[89]; Методика вимірювання процесів сталого розвитку регіонів України розроблена колективом науковців під керівництвом М. З. Згуровського [73] з урахуванням економічного, соціального та екологічного вимірів. Стратегію сталого розвитку природи та суспільства досліджують і висвітлюють у своїх працях В.М. Боголюбов, М.О. Клименко, Л.В. Клименко, Л.Г. Мельник [9], В.А. Прилипко, Л.Е. Піскунова та ін. [65]. Особливу увагу сталому розвитку туристичної галузі присвячені роботи К.О. Бабікової, Г.О. Білявського, В.М. Ісаєнка, К.Д. Ніколаєва, І.Г. Смирнова та ін. [34].

Після Міжнародної міністерської конференції «Довкілля для Європи» (2003 р.) в Україні були прийняті відповідні рекомендації з освітньої політики у вигляді Стратегії реформування освіти [75]. Регіональна стратегія Європейської економічної комісії ООН освіти для сталого розвитку прийнята в 2005 році, що сприяло проголошенню Декади ООН ЮНЕСКО «Освіта для сталого розвитку на 2005-2014 рр.». Стратегія передбачала «генерувати та розширювати дії на всіх рівнях та напрямках освіти й навчання з метою прискорення прогресу у напрямку сталого розвитку». Пріоритетними визначено наступні дії:

- 1) покращення політики: включення освіти для сталого розвитку до організації освіти та політики сталого розвитку;
- 2) трансформування навчальних середовищ: інтеграція принципів сталого розвитку в освіту та навчальні заклади;
- 3) розширення можливостей педагогів та тренерів для ефективного надання освіти для сталого розвитку;
- 4) розширення можливостей та мобілізації молоді: генерування заходів серед молоді;
- 5) прискорення прийняття рішень на місцевому рівні: заохочення місцевих громад та муніципальних органів влади до розробки програм на базі громад

Реалізація стратегії засвідчує, що ефект від її впровадження суттєво зростає за фінансової підтримки урядових структур [90].

Переважна більшість країн ЄС пострадянського простору після 2007 року розробила свої Концепції і Стратегії сталого розвитку, п'ятирічні Національні плани дій з упровадження Стратегії освіти для сталого розвитку. В Україні такі роботи тільки розпочато; вони мають вигляд проєктів чи декларацій.

Стратегії освіти для сталого розвитку передбачають перехід від простого передавання знань і навичок до підготовки всіх категорій людей, у першу чергу керівників, до системних дій організації планування соціально-економічного розвитку з набуттям навичок прийнятих управлінських рішень і зобов'язань відповідальності, зокрема в галузі збереження стійкості природних екосистем і соціальних установ. Освіта виступає головною передумовою досягнення сталого розвитку і ефективним інструментом суспільно-економічного, природоресурсного, природоощадного управління та розвитку демократії. Перебудова освітніх систем у кожній країні має орієнтуватися на сприяння виховання в населення толерантності, порозуміння демократичних форм, можливості прийняття узгоджених рішень і участі у виконанні накреслених планів [75].

Головне завдання освіти для сталого розвитку полягає у формуванні ноосферологічної свідомості людей, необхідності забезпечення узгодженого способу життя з принципами сталого розвитку, бути більш *інформованими, моральними і відповідальними* щодо можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, де освіта базується на морально-етичних цінностях справедливості, рівноправ'я, толерантності, достатності та відповідальності. Компетенції в галузі освіти для сталого розвитку були прийняті на 6-ому засіданні Європейської економічної комісії ООН (UNECE) в 2011 році [123].

Реалізацію Стратегії освіти для сталого розвитку Євроекономічна комісія ООН рекомендує розглядати через Вільнюські рамки як безперервний процес в етапах її здійснення:

– *політико-організаційний етап* (до 2007 р.) – передбачав створення передумов розвитку в кожній країні-учасниці (розгляд наявного організаційно-правового підґрунтя, фінансових механізмів і планів у галузі освіти та науки, з ідентифікацією перешкод чи не відповідностей; підготовку проектів національних планів дій з розробленням методів оцінювання метрики сталого розвитку);

– *практично-реалізаційний етап* (до 2010 р.) – кожна країна здійснює контроль за виконанням національних стратегем і планів, переглядає, поліпшує їх шляхом доопрацювання.

У прийнятій на рівні закону Стратегія державної екологічної політики України на період до 2020 року [31] наголошується на необхідності формування системи освіти з врахуванням головних принципів та методів освіти сталого розвитку, зокрема, необхідно орієнтуватися на *принцип збалансованості* розвитку економічної, соціальної, природоохоронної та управлінсько-політичної сфер діяльності. Зауважимо, що роль соціальної складової у формуванні стратегії переходу суспільства до сталого розвитку більш значуща, ніж економічної.

– *прогресивний етап* (до 2015 р. та далі) – завершення реалізації першочергових цілей і положень Стратегії та новітніх національних планів дій в усіх сферах [74, с. 21].

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [30] регламентує впровадження аспектів сталого розвитку в систему освіти України з *орієнтацією змісту освіти відповідно до цілей сталого розвитку, декларує* необхідність підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти, інноваційності переходу суспільства до сталого розвитку та забезпечення особистісного розвитку кожного громадянина. Вона передбачає інтегрування модернізованої національної системи освіти у світовий освітньо-науковий простір. Це забезпечує державна освітня політика, основні принципи якої наступні: реформування освітніх систем на основі «людиноцентризму» як стратегії національної

освіти й науки; підвищення якості освіти й дослідження на інноваційній основі; забезпечення доступності та неперервності освіти впродовж життя; упровадження компетентнісного підходу за цілям сталості, створення нормативно-правового базису освітньо-наукових систем; реалізація розмаїття освітніх моделей, соціально-виховних та навчальних закладів; освітнє моделювання різних типів і форм власності, форм та засобів здобуття освіти, а також патріотизму; розвиток наукової та інноваційної діяльності за умови інформатизації освіти. Завданнями для вищої освіти визначено створення нормативно-правової бази для мотивації роботодавців до співпраці зі ЗВО, участі в розробці стандартів вищої освіти, надання баз для проходження практики студентам та першого робочого місця випускникам; переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази ЗВО шляхом цільового фінансування.

Розвиток системи освіти ґрунтується також і на рекомендаціях *Нової стратегічної програми європейської співпраці «Освіта і навчання 2020»*, спрямованої на розбудову інформаційно зорієнтованих європейських суспільств та навчання впродовж життя і доступ для громадян [31]. Програма має забезпечити пріоритетність розвитку науки та науково-технічного потенціалу ЗВО наступним чином: фінансувати перспективні наукові проекти; створити ефективну систему супроводу (методологічного, науково-методичного) модернізації національної освіти, прогнозувати тенденції інноваційного розвитку системи освіти з використанням результатів моніторингових досліджень; генерувати інноваційні ідеї та забезпечити впровадження; формування відкритої інформаційно-аналітичної бази наукових новацій в усіх підсистемах освіти; осучаснити тематику пріоритетних напрямів наукових досліджень у ЗВО, у системі післядипломної педагогічної освіти; створити нормативно-правове, методологічне, науково-методичне, навчально-технічне забезпечення системи освіти, що «враховує оцінювання якості і результативності навчальної та виховної діяльності закладів освіти, системи консультування,

наукових експертиз фахівців-науковців НАН, НАПН України, інших наукових установ» [55].

Саміт ООН зі сталого розвитку Генеральної Асамблеї ООН (Нью-Йорк, США, 2015 р.) прийняв Нові цілі [61]. Опублікована в жовтні 2017 року Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» містить адаптовані для України 17 цілей сталого розвитку до 2030 року [88].

→ Покінчити із зuboжінням у світовому масштабі через освіту і дослідництво, доступ до послуг, сучасних соціальних стандартів, доступ до природоохоронної спадщини рівнозначно чоловіків і жінок.

→ Забезпечити здоровий спосіб життя й якість життя для всіх категорій через екологічне просвітництво, наукові дослідження методології формування якості життя і навколишнього середовища).

→ Гарантувати якісне управління освітніми системами та сприяти позитивному навчанню і дослідництву. Зокрема, забезпечити для всіх жінок і чоловіків рівний доступ до недорогої, якісної технічної, професійної та вищої освіти, в тому числі університетської; сприяти зменшенню безгрошів'я на професійну освіту до 5%; істотно збільшити кількість молодих і дорослих людей, що мають відповідні знання та навички, в тому числі професійно-технічні, для працевлаштування, отримання гідної роботи та підприємницької діяльності; ліквідувати гендерну нерівність у сфері освіти та забезпечити рівний доступ до освіти та професійної підготовки всіх рівнів для вразливих груп населення, в тому числі інвалідів, представників корінних народів і дітей, які перебувають у вразливому становищі; гарантувати, щоб усі учні здобували знання і навички, необхідні для сприяння сталому розвитку, у тому числі за допомогою пропаганди сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, культури миру та ненасильства і концепції глобального громадянства; створювати та вдосконалювати навчальні заклади, що враховують інтереси дітей, людей з інвалідністю та гендерні аспекти; суттєво збільшити в усьому світі кількість стипендій, які надаються країнам, що розвиваються, для здобуття вищої освіти, включаючи

професійно-технічну підготовку та навчання з питань інформаційно-комунікаційних технологій, технічні, інженерні та наукові програми в розвинених та інших країнах; істотно збільшити кількість кваліфікованих учителів, у тому числі за «допомогою міжнародної співпраці в підготовці вчителів у країнах, що розвиваються, особливо в найменш розвинених і малих острівних державах, що розвиваються») [64].

Остання мета в ООН і ЮНЕСКО визнається як нова концептуальна парадигма освіти та науки, якості життя людей за сприяння освіти, її ролі як рушійної сили розвитку та в досягненні інших цілей. Пріоритетне виділення цієї мети із Цілей сталого розвитку аж ніяк не означає, що інші не мають відношення до предметного поля освіти для сталого розвитку.

Очевидно, що модель цивілізаційного розвитку III тисячоліття сформується тільки через механізм системи освіти та науки для сталого розвитку. Освіта для сталості еволюціонує в геосферних, геополітичних, транскордонних масштабах, її глобальна інтенсивність забезпечує ноосферологічні цивілізаційні зміни. У світлі прийняття нового «перетворювального» Порядку денного в галузі сталого розвитку до 2030 року та нових документів ООН і ЮНЕСКО стосовно освіти для сталого розвитку [32], включаючи Глобальну програму дій з *Освіти для сталого розвитку* [26], важливо осмислити їх значення і перспективи. Продовжуючи подальше розгортання Освіти для сталого розвитку, разом з тим необхідно почати реалізацію, по суті, нової стратегії світового освітнього процесу [28].

→ Досягти гендерної рівності із забезпечення прав дівчат і жінок у здобутті освіти та дослідництві в наукових дослідженнях, профстановленні, а також самореалізації і самовдосконаленні протягом життя.

→ Забезпечити стале економічне зростання, зайнятість упродовж життя (в т.ч. працівників сфери освіти і науки).

→ Сприяти інфраструктурі, сталій індустріалізації та інноватиці (Україна взяла на себе зобов'язання реалізації цілей у ланцюгу «освіта – наука – виробництво») [88].

- Усунути нерівність усередині країн і між ними.
- Забезпечити сталість у розвитку міст і населених пунктів.
- Упроваджувати сталі моделі раціонального споживання і виробництва.
- «Вживати невідкладні заходи щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками (просвітництво, поширення інформації і можливості людей та установ щодо пом'якшення гостроти та послаблення наслідків зміни клімату; реалізація Рамкової конвенції ООН про зміну клімату)» [82]..
- Сприяти створенню мирних і вільних від соцбар'єрів товариств в інтересах сталого розвитку, забезпечувати доступ до правосуддя.
- «Зміцнювати засоби досягнення сталого розвитку та активізувати роботу механізмів Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку» [61].

Забезпечення повноцінного та своєчасного оцінювання прогресу у реалізації вимагає покроковості: «...визначати лідерів і координаторів, які стимулюють здійснення Стратегії; політичні механізми, нормативно-правову базу і організаційні основи як опору Стратегії;... *актуальність навчальних планів і програм формальної освіти; ...безперервну підготовку кадрів з питань сталого розвитку, зокрема для педагогів;... навчально-методичні посібники; дослідження і розробки з освіти сталого розвитку; розвиток неформальної освіти і просвіти...*» [74, с. 22].

На жаль, можна констатувати лише започаткування виконання Стратегії ЄЕК ООН в Україні. У рамках виконання *1-го етапу* зі створення передумов розвитку освіти, що забезпечує сталість здійснено часткові заходи, серед яких: Указ Президента щодо «Стратегії сталого розвитку Україна-2020» упровадження в національну систему освіти елементів сталості (2015 р.) [80]; Національна доповідь 2017: «Цілі сталого розвитку: Україна», яка встановлює базові показники для досягнення цілей сталого розвитку, представлено результати адаптації глобальних цілей [88, 57]; Закон України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року»,

у першому читанні (2018 р.) [76]; проект Концепції національної системи освіти для сталого розвитку [15], розроблений під керівництвом професорів О.І. Бондаря і Г.О. Білявського на основі міждисциплінарних і мультидисциплінарних підходах, системній методології цілісності процесів навчання, дослідництва, інноватики та розвитку, збалансованості соціальної, екологічної, економічної та інженерної освітніх систем (різних форм базової і додаткової освіти, інтегрованої мережевої, дистанційної від дошкільної до післядипломної).

Головна мета Стратегії ООН – це заохочення держав до включення елементів освіти сталого розвитку у свої системи формальної і неформальної освіти *в рамках усіх відповідних навчальних дисциплін* (про що йдеться також і в заключному документі саміту Ріо+20); для реалізації мети варто вирішити питання *розширення сфери знань майбутніх фахівців, розвиток їх спеціальних навичок, інтелекту, формування активної життєвої позиції та морально-етичних цінностей*, перехід до сталого розвитку шляхом спрямованої модернізації формальної та неформальної освіти, *освоєння в першу чергу педагогами знань*, що дадуть їм можливість включати питання сталого розвитку до навчальних планів і програм з різних дисциплін. Уряди країн повинні сприяти забезпеченню доступності навчальних засобів і навчально-методичних посібників і підручників з освіти для сталого розвитку всім, хто їх потребує.

Оскільки Стратегію адресовано урядам країн, то кожен уряд має ініціювати та очолити розробку Національного плану дій з реалізації своєї Стратегії переходу до сталого розвитку, з урахуванням місцевих, регіональних та національних умов. Для розробки та виконання Національного плану дій з реалізації Стратегії повинні формуватися міжгалузеві робочі групи за обов'язкової участі громадськості (хоча б у особі громадських екологічних організацій).

План має передбачати розробку спеціальних нормативних документів для створення умов докорінної модернізації освітніх системи з метою

формування більш ноосферно мотивованої поведінки суспільства для збереження природи. Відповідно до завдань Порядку денного XXI ст. і Стратегії ООН освіти для сталого розвитку, розробити заходи щодо [11]: імплементації законодавства України з уніфікованими нормативами ООН, упровадження ідеології сталого розвитку в системи місцевого самоврядування (в т.ч. територіальні громади) муніципального та державного управління; формування в суспільстві зацікавленості та мотиваційних ресурсів для забезпечення системи освіти задля сталого розвитку й отримання мультидисциплінарних компетентностей організації управління поступом сталого розвитку, якомога масштабнішим охопленням громадян; забезпечення громадян навчально-, науково-, інформаційно-аналітичними та статистичними методичними посібниками і підручниками, а також науковою літературою у сфері сталого майбутнього; узгодженість навчальних і наукових програм підготовки й дослідництва фахівців різних напрямів та рівнів управління у сфері сталого розвитку; широка популяризація принципів сталого розвитку (етичних, соціально-економічних, екологічних, ноосферологічних) через заклади (освіти, науки, соціально-виховні, просвітницькі й розвивальні) та засоби масової інформації; формування стимулів у галузі сталого розвитку та освіти для сталого розвитку в усіх сферах життєдіяльності суспільства та геосферного перетворення; першочергове формування компетентностей сталості розвитку у педагогів, науково-педагогічних працівників, керівних й управлінських кадрів усіх спеціальностей, включаючи державних службовців та професійних екологів.

Оскільки перехід суспільства до сталого розвитку має розглядатися як безперервний процес навчання та дослідництва, а також трансформацій усіх суб'єктів формальної, неформальної та інклюзивної освіти, необхідні відповідні якісні зміни в методології формування компетентностей у сфері сталого розвитку в лідерів (державних службовців і політиків), фахівців і, в першу чергу, у викладачів закладів освіти та науки всіх рівнів.

У системі освіти України, на жаль, практично не відбуваються необхідні зміни, тому потрібно в усіх ланках системи формальної та неформальної освіти зробити такі першочергові кроки [13]:

- запровадження системи підготовки педагогічних кадрів з компетентностями в галузі сталого розвитку;
- на рівні вищої освіти при розробці і впровадженні нових стандартів вищої освіти та науки вносити до нормативної складової обов’язкові загальні компетентності зі сталого розвитку з відповідним їх наповненням міждисциплінами змістовними модулями; розробити відповідне навчально-методичне та науково-методичне, інформаційно-довідкове, матеріально-технічне, телекомунікаційне забезпечення (навчальні програми, підручники і навчальні посібники з проблематики сталого розвитку) навчального, дослідницького, управлінського процесів;
- у галузі підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних кадрів з питань *освіти для сталого розвитку* забезпечити прогрес системи підготовки та перепідготовки викладачів, науковців та менеджерів усіх рівнів категорій у галузі менеджменту сталого розвитку, а також включити його принципи до навчальних і наукових програм закладів післядипломної (неперервної освіти дорослих) педагогічної освіти;
- у галузі наукових досліджень та розвитку міжнародної співпраці науково обґрунтувати Національну стратегію сталого розвитку України та на законодавчому рівні забезпечити її виконання; одним з пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної науки визначити формування національної програми наукових досліджень у галузі управління освітою для сталого розвитку із залученням НАПН, працівників ЗВО, учителів та громадських діячів; гарантувати державну підтримку системи наукового забезпечення реалізації основних завдань в освітніх інституціях.

Враховуючи те, що головним завданням освіти для сталого розвитку можна вважати формування ціннісно-орієнтованої особистості, то у процесі

розробки національного плану дій з реалізації Стратегії ЄЕК ООН з освіти для сталого розвитку особливого значення набуває *аксіологічний підхід*, який передбачає зміну структури цінностей сучасного суспільства, а також зв'язків різних цінностей між собою, між соціальними і структурними чинниками та особистістю людини [12].

Хоча жоден з українських університетів не ввійшов до «Асоціації університетських лідерів для сталого майбутнього», формується Національна парадигма сталого розвитку України [58], розроблені Концепції [49] і Стратегії сталого розвитку України [76], оприлюднена Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» [57]. Рішенням колегії МОН України від 27 листопада 2015 року (№10/5–4) рекомендується керівникам ЗВО «використовувати у практичній діяльності вимоги сталого розвитку, гармонійного співіснування суспільства і природи».

Звертає на себе увагу активізація пропаганди і впровадження ідей сталого розвитку в соціальних мережах. Так у Фейсбуці зареєстровано більше 10 спільнот, у назві та меті діяльності яких фігурують ідеї і принципи сталого розвитку.

Для системи післядипломної освіти в Україні в контексті Стратегії ЄЕК ООН освіти для сталого розвитку вже сформульовані концептуальні засади її розвитку [85], проте в програмах і галузевих стандартах педагогічних ЗВО практично відсутні навіть елементи сталості. Водночас експерти з компетентностей у галузі освіти для сталого розвитку, що представляють всі країни зони Європейської економічної комісії ООН, акцентують увагу на ключових і першочергових завданнях для прискорення реалізації Стратегії освіти для сталого розвитку [85]: підвищення професійної кваліфікації *викладачів* щодо проблем переходу суспільства до сталого розвитку; підвищення відповідної професійної кваліфікації *керівництва навчальних закладів* і всіх осіб, що приймають рішення; *розробка навчальних програм і науково-методичного забезпечення* щодо компетентностей викладачів і вчителів у галузі сталого розвитку. Адже викладачі є надзвичайно

важливими провідниками змін у системі освіти в цілому і особливо в системі освіти для сталого розвитку. Головними ініціаторами таких змін мають бути професійно підготовлені керівники факультетів та педагогічних університетів [55].

Це зумовлює актуальність організації професійної підготовки професіоналів із якості освіти у ЗВО.

В авторському баченні розроблено *архітектуру освітньо-наукової системи закладів вищої освіти* для організації управління якістю фахівців і професіоналів у галузі квалітології (див.додаток Б). Її візуалізована структура містить складові (на прикладі ПНУ):

- наглядову; колегіально-управлінську; організаційно-управлінські компоненти управління якістю у ЗВО – уособлюють контент найвищого істеблішменту;

- структурно-організаційні та функціональні підрозділи, а також умови: сприятливе організаційно-управлінське середовище якісної підготовки та психолого-педагогічне середовище управління якістю у ЗВО й її соціальних гарантій – формують контент управлінського адміністрування у компонентах підготовки;

- складові освітньо-наукової взаємодії в досягненні якості підготовки; освітньо-наукова та науково дослідницька підготовка з управління якістю; інституційно-управлінські регламенти регулювання якості освітньо-наукової системи, корпоративні кодекси, положення, настанови та інструкції – забезпечують освітньо-науковий, науково-пізнавальний контент управління якістю підготовки у ЗВО;

- професійна підготовка за спеціальностями магістратури, аспірантури та PhD програмами, як майбутніх фахівців, професіоналів з управління якістю професійної підготовки в освітньо-наукових системах ЗВО – пролонгує результативний контент ефективності зайнятості.

Висновки до розділу 2

Унаслідок посилення взаємозв'язку всіх країн світу за останні десятиріччя інтенсивно зріс процес глобалізації, яка стала панівною тенденцією розвитку світової економіки і має трансформаційний вплив на національні системи вищої освіти.

За гіпотезою Томаса Фрідмана внутрішню динаміку глобалізаційних епох підтримує конкуренція. Спостерігається низка еволюційних процесів, спільних для багатьох соціумів, які утворюють загальний соціальний ефект, зокрема у вигляді глобалізації освіти.

У глобальних умовах змінюється підхід до взаємовідносин людини і природи, оскільки цивілізація дійшла до поворотного пункту від переваги зовнішніх ризиків для соціума до ризиків «рукотворних», які є продуктом діяльності людини та використання новітніх технологій. Ці ризики поширюються не тільки на природу, а й змінюють традиції та звичаї, стають глобальними, що торкаються всіх без винятку. В умовах глобальних ризиків спільноти ризиків не є класовими чи національними спільнотами. У сфері технологічних ризиків необхідна підтримка освітніх та наукових інновацій не лише однієї держави, що спонукає людство об'єднуватися у глобальну космополітичну спільноту. На підставі цього глобалізація освіти сьогодні не є випадковим явищем, а наслідком трансформації самих основ, найперше – основ державного устрою, бо в сучасних умовах зникають кордони, локальні економіки, культури, освітні системи розчиняються в рамках глобальної цивілізації.

Оскільки від позиціонування України в глобальному світі залежить наше входження в європейське та світове товариство, пропонуємо готовність нашого суспільства до реформ, до зміни парадигми вищої освіти оцінювати за допомогою «вимірів глобалізації» - сукупності глобальних показників розвитку. Адже на підставі світ-системного аналізу Україна перебуває зараз на «периферії» сформуваного впродовж останніх кількох століть

капіталістичного світ-господарством з домінантним транснаціональним класом управлінців, фахівців із фінансів, IT-спеціалістів та ін. Водночас за аналізом глобальних індикаторів країна має добрий потенціал.

Аналіз рекомендацій головних міжнародних конференцій, договорів і конвенцій за двадцятилітній період реформування системи освіти для сталого розвитку продемонстрував розширення кола зацікавлених у вирішенні питань поступу до сталості від науковців-екологів та прогресивних економістів до бізнесменів, педагогів і представників урядів, політиків, управлінців. Головним шляхом вирішення проблем стійкості біосфери і суспільства є формування національних систем освіти для сталого розвитку, які повинні використовувати формальні, неформальні інклюзивні демократично орієнтовані моделі освіти та науки і залучати екологічні, соціальні та економічні, організаційно-управлінські аспекти формування якості підготовки фахівців.

Освіта займає провідне місце в концепціях і стратегіях поступу до сталості, як передбачає розроблений Національний план дій з реалізації Стратегії ООН освіти для сталого розвитку. Поширення ідей цього плану сприятиме підвищенню якості освіти і впровадженню принципів «Освіти для всіх». Це реалізується залученням проблематики зі сталого розвитку до навчальних та наукових програм закладів вищої освіти; передбаченням у нових стандартах вищої освіти для всіх спеціальностей пріоритетів Стратегії з обов'язковим долученням до них загальних мультидисциплінарних компетентностей управління сталістю; трансформацією навчальних планів і програм закладів вищої освіти (передусім педагогічних спеціальностей) для формування компетентностей зі сталого розвитку в майбутніх і сучасних викладачів (науковців).

Аналіз досвіду історичного розвитку багатьох країн засвідчив, що головним рушієм у пропаганді і реалізації Стратегії ООН освіти для сталого розвитку стають університети. Досвід реалізації положень «Порядку денного на XXI століття» переконливо доводить необхідність першочергових змін

системи освіти в контексті переходу суспільства до сталого розвитку. Встановлено, що освіту для сталого розвитку варто розвивати в напрямку вдосконалення методології формування у майбутніх фахівців нової системи цінностей на принципах аксіологічного, екосистемного, синергетичного, ноосферологічного підходів.

Національна Стратегія розвитку освіти в Україні (до 2021) регламентує впровадження аспектів сталого розвитку в систему освіти України шляхом *орієнтації змісту освіти відповідно до цілей сталого розвитку*. Основною метою задекларовано забезпечення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти, особистісного розвитку кожного громадянина. Передбачено в нових стандартах вищої освіти для всіх напрямів і спеціальностей пріоритети Стратегії – з обов’язкове включення до них загальних мультидисциплінарних компетентностей управління сталістю. Трансформація навчальних планів ЗВО і програм навчальних дисциплін, в першу чергу таких, що надають педагогічну освіту, для формування компетентностей зі сталого розвитку в майбутніх і сучасних викладачів (науковців) мають стати пріоритетом Національного плану дій з реалізації Стратегії.

Необхідно враховувати, що новітня хвиля цивілізації задекларувала основними завданнями інвестування в локальні та регіональні економіки *покращенням якості освіти* і розвитком інфраструктури, оновлення за сучасними потребами освітніх інституцій. Це зумовлює актуальність організації професійної підготовки професіоналів із якості освіти у ЗВО.

В авторському баченні розроблено архітектуру освітньо-наукової системи закладів вищої освіти для організації управління якістю фахівців і професіоналів у галузі квалітології. Її візуалізована структура містить складові:

- контент найвищого істеблїшменту;
- контент управлінського адміністрування у компонентах підготовки;

– освітньо-науковий, науково-пізнавальний контент управління якістю підготовки у ЗВО;

– результативний контент ефективності зайнятості.

Основні теоретичні положення цього розділу висвітлено у таких публікаціях автора: [38-47].

Література

1. Бауман З. Глобалізація: наслідки для людини і суспільства : [пер. з англ.]. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 110 с.
2. Бауман З. Идентичность в глобализирующемся мире. URL: <http://www.tovievich.ru/bool/print/155.html> (дата звернення 10 квітень 2018).
3. Бауман З. Индивидуализированное общество : [пер. с англ.]. Москва : Логос, 2002. 390 с.
4. Бауман З. Текучая современность : [пер. с англ.]. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 240 с.
5. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономия : (пер. с нем.). Москва : Прогресс-Традиция ; Изд. дом «Территория будущего», 2007. 464 с.
6. Бек У. Заблуждения глобализма. *Сумерки глобализации: настольная книга антиглобалиста* : сборник. Москва : ООО «Изд-во АСТ» ; ЗАО НПП «Ермак». 2004. С. 22-38.
7. Бек У. Общество риска на пути к другому модерну : (пер. с нем.). Москва : Прогресс-Традиция, 2000. 384 с.
8. Бек У. Что такое глобализация? : (пер. с нем.). Москва : Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
9. Боголюбов В. М., Клименко М. О., Мельник Л. Г., Прилипко В. А., Клименко Л. В. Стратегія сталого розвитку : підручник. / За ред.. В. М. Боголюбова. Херсон : Олді-плюс, 2012. 446 с.

10. Боголюбов В. М. Концептуальні підходи до формування освіти для сталого розвитку. *Збірник наукових статей Міжнародної науково-практичної конференції "II-й Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю (Екологія/Ecology-2009)"*, м. Вінниця, 21-24 вересня 2011 р. Вінниця : ФОП Данилюк, 2011. С. 665-668.

11. Боголюбов В. М. Пропозиції щодо розробки національного плану дій з реалізації освіти для сталого розвитку в Україні. *Гуманітарний вісник державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім.Г.Сковороди"*. Київ : Гнозис, 2012. додаток 1 до вип. 27, Том 1 (34): Тематичний випуск «Вища освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору». С. 24-31.

12. Боголюбов В. М. Роль морально-етичних принципів при переході суспільства до сталого розвитку. Теорія і методика професійної освіти: реалії та перспективи ХХІ століття. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 8-11 листопада 2012 р.). Київ : НУБПУ, 2012. С.138-140.

13. Боголюбов В. М. Сталий розвиток суспільства: соціально-екологічні аспекти формування професійної компетентності магістрів-екологів : монографія. Херсон : Олді-плюс, 2013. 334 с.

14. Бондар О. І., Білявський Г. О., Саталкін Ю. М. Концептуальні засади розвитку системи післядипломної екологічної освіти в контексті Стратегії ЄЕК ООН освіти для збалансованого розвитку. *Національна система освіти для збалансованого розвитку : матеріали науково-практичної конференції* (Київ, 24 квітня 2012 р.) : у 3 т. Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2012. Т. 3. С. 5-11.

15. Бондар О. І., Тимочко Т. В., Марушевський Г. Б., Білявський Г. О., Саталкін Ю. М. Концепція національної освіти для збалансованого розвитку. *Матеріали Всеукраїнської наукової екологічної конференції 26 жовтня 2010 р.* Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2010.

16. Будущее мировой экономики : доклад группы экспертов ООН во главе с В. Леонтьевым : [пер. с англ.]. Москва : Международные отношения, 1979. 212 с.
17. Вавак Т. Концепція сталого конкурентного розвитку університету в умовах Європейського Союзу. *Трансформаційні процеси економічної системи в умовах сучасних викликів* : монографія / За заг. Редакцією В. І. Гринчуцького. Тернопіль: Крок, 2014. С. 244-254.
18. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире. Санкт-Петербург : Университетская книга, 2001. 416 с.
19. Валлерстайн І. Глобалізація або вік змін? Довгостроковий погляд на шлях розвитку світової системи. *Глобалізація. Філософія. Регіоналізація. Регіональна політика*. Луганськ : Альма матер ; Знання, 2002. С. 49-67.
20. Валлерстайн И. Конец знакомого мира / Пер. с англ. под ред. В. И. Иноземцева. Москва : Логос, 2004. 368 с. (Социология XXI века).
21. Вернадский В. Несколько слов о ноосфере. *Успехи современной биологии*. 1944. №18, вып. 2. С. 113-120.
22. Герст П., Томпсон Г. Сумніви в глобалізації : [пер. з англ.]. Київ : К.І.С, 2002. 306 с.
23. Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь : [пер. с англ.]. Москва : Весь Мир, 2004. 120 с.
24. Глобализация, рост и бедность. Построение всеобщей мировой экономики / Пер. с англ. Москва : Издательство «Весь мир», 2004. 216 с.
25. Декларация об установлении нового международного экономического порядка / Генеральная Ассамблея. 6 сессия: Резолюции, принятые по докладу специального комитета 6 специальной сессии. 3201. URL: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/072/02/IMG/NR007202.pdf? penElement> (дата звернення 10 квітень 2018).
26. Дорожная карта осуществления Глобальной программы действий по образованию в интересах устойчивого развития. URL:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514r.pdf?fref=gc&dti=675084075956356> (дата звернення 10.03.2018).

27. Еволюція світ-системи глобалізму (Стратегічні імперативи співрозвитку) : колективна монографія / [Білорус О. Г., Гаврилюк О. В., Зернецька О. В. та ін.] ; кер. авт. кол. і наук. ред., д.е.н., проф., академік О. Г. Білорус. Київ : КНЕУ, 2014. 429 с.

28. Енергетична стратегія України на період до 2030 року. URL: <https://de.com.ua/uploads/0/1703-EnergyStratagy2030.pdf> (дата звернення 19.03.2018).

29. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/> (дата звернення 12.03.2018).

30. Закон України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/> (дата звернення 10.03.2018).

31. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». *Відомості ВР України*, 2011, №26, ст.218. Затверджено ВРУ 21 грудня 2010 р. № 2818-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/> (дата звернення 10.02.2018).

32. Инчхонская декларация. Образование-2030: обеспечение всеобщего инклюзивного и справедливого качественного образования и обучения на протяжении всей жизни. 6 с. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233813M.pdf> (дата звернення 17.03.2018).

33. Іванюк І. Освітня політика : навчальний посібник / Університет економіки та права «Крок». Київ : Таксон, 2006. 226 с.

34. Ісаєнко В. М., Ніколаєв К. Д., Бабікова К. О., Білявський Г. О., Смирнов І. Г. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь) : навчальний посібник. Київ : Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2014. 300 с.

35. Камардаш Н. Діалектична взаємодія освіти й суб'єктивності як предмет філософського аналізу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2017. (57). С. 92-103. URL: <https://periodicals.karazin.ua/philosophy/article/view/10971> (дата звернення 29 березня 2018).

36. Кастельс М. Информационная эпоха : экономика, общество и культура : пер. с англ. / Под науч. ред. О. И. Шкаратана). Москва : Гос. ун-т. Высш. шк. экономики, 2000. 606 с.

37. Квек М. Національна держава, глобалізація та Університет як модерний заклад. *Ідея університету : антологія* / Упоряд. М. Зубрицька та ін. Львів : Літопис, 2002. С. 267-294.

38. Кондур О.С. Управління якістю освітніх систем в умовах глобалізації: теорія, методика організації, практика : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 488 с.

39. Кондур О. С. Міжнародні модернізації освітніх систем у сфері управління якістю та забезпечення сталості. Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку : [колективна монографія] / за заг. редакцією Рідей Н. М. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. С. 129-173.

40. Кондур О. С. Стратегії трансформацій менеджменту освіти в інтеграції суспільної теорії та критичної педагогіки. Наукові записки : [збірник наукових статей] / МОН, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; упор. Л. Л. Макаренко. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. СХХХVI (137). С. 125-136. (Серія педагогічні науки).

41. Кондур О. С. Основні тенденції розвитку досліджень освіти в контексті світоглядних засад глобального суспільного розвитку і гуманітаризації менеджменту. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 59. С. 66-74.

42. Кондур О. С. Формування національно-культурної ідентичності молоді у сучасній освітньо-виховній парадигмі. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). 2018. №1 (315), березень Ч.1. С. 252-257. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/3381>.
43. Кондур О. Компаративний аналіз британської та української моделей освітнього менеджменту. Обрії : науково-педагогічний журнал. 2018. № 1(46). С. 17-20.
44. Кондур О. С. Глобалізація як передумова і контекст комплексного впливу на розвиток освіти. Освітній дискурс : збірник наукових праць. 2018. Вип. 5. С 25-36.
45. Кондур О. С. Глобалізація освіти у контексті проблем та перспектив суспільного розвитку. Вища освіта України. 2018. № 2(69). С. 42-47.
46. Кондур О. С. Трансформації освітньо-наукових управлінських моделей у контексті інформаційної революції глобальної системи освіти. Гірська школа українських Карпат : наукове фахове видання з педагогічних наук. 2017. № 17. С. 166-170. doi: 10.15330/msuc.2017.17.166-170. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 56.80).
47. Кондур О. С. Ідейні основи та практика європейської системи освіти у французькій моделі освітньо-наукового менеджменту. Збірник наукових праць Херсонського державного університету «Педагогічні науки». Херсон, 2017. № 80 том 1. С. 157-162. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 40.05).
48. Концепція екологічної освіти в Україні / Г. О. Білявський, В. М. Бровдій, В. П. Кучерявий та ін. Інформаційний вісник НМЦ вищої освіти МОН України. 2002. №9. С.50-61. URL <http://ua-info.biz/legal/basele/ua-xmtbit.htm/>_(дата звернення 12.03.2018).

49. Кухар В. П., Голубець М. А., Буркинський Б. В. та ін. Концепція переходу України до сталого розвитку. *Вісник НАНУ*, 2007, №2. С. 15-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2007_2_3 (дата звернення 15.03.2018).
50. Маловичко А. С. До питання про індексацію світової економіки. *Економічний аналіз*. 2014. Том 18. № 2. С. 304-308.
51. Мальтус Т. Р. Дослідження закону народонаселення : [пер. з англ.]. Київ : Основи, 1998. 535 с.
52. Маркс К. Капітал. Том 4, Часть 3. Теории прибавочной стоимости. Москва, 1961. 554 с.
53. Маркс К., Энгельс Ф. Манифест Коммунистической партии. Москва : Политиздат, 1971. 64 с.
54. Моисеев Н. Н. О необходимых чертах цивилизации будущего (Философские заметки). *Экология, охрана природы, экологическая безопасность* : учебное пособие для системы профессиональной переподготовки и повышения квалификации госслужащих, руководителей и специалистов промышленных предприятий и организаций / Под общ. редакцией проф. А. Т. Никитина, проф. МНЭПУ С.А. Степанова. Москва : Изд-во МНЭПУ, 2000. С. 6-16.
55. Мультимодусні засади післядипломної освіти для сталого розвитку : [колективна монографія] / за заг. редакцією Рідей Н. М., Сергієнко В. П. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 641 с.
56. Наукові основи сталого розвитку агроєкосистем України. Екологічна безпека агропромислового виробництва. Т. 1.: монографія / за наук. ред. О. І. Фурдичка. Київ : ДІА, 2012. 352 с.
57. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення 10.03.2018).
58. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. Київ : Державна установа "Інститут економіки

природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України", 2012. 72 с.

59. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 р. №577-р.). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-80> (дата звернення 10.03.2018).

60. Олійник О. М. Концептуалізація глокалізації : методологічні аспекти. *Гуманітарний вісник ЗДІА*, 2009. Випуск 38. С. 41-51.

61. Организация Объединенных Наций. Саммит по устойчивому развитию 2015 года. Цели в области устойчивого развития. URL: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/summit/> (дата звернення 10.03.2018).

62. Петрас Дж. Інше ім'я рози? Аромат імперіалізму. *Економічний часопис* - XXI. 2002. № 3. URL: <http://soskin.info/ea/2002/3/20020389.html> (дата звернення 20.04.2018).

63. Підготовка вчителів до викладання питань сталого розвитку : навчально-методичні матеріали для викладачів вищих педагогічних навчальних . закладів та системи після-дипломної педагогічної освіти : посібник / О. І. Пометун та ін. ; за ред. О. І. Пометун. Київ : Педагогічна думка, 2015. 120 с.

64. Представництво ООН в Україні. Офіційний сайт. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення 15.03.2018).

65. Прилипко В. А., Боголюбов В. М., Піскунова Л. Е. Стратегія сталого розвитку природи та суспільства : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий центр НАУ, 2008. 118 с.

66. Програма дій «Порядок денний на XXI століття» / Пер. з англ.: ВГО «Україна. Порядок денний на 21 століття». Київ: Інтелсфера, 2000. 360 с.

67. Рикардо Д. Сочинения : [пер. с англ.]. Москва : Госполитиздат, 1955. Т.1. 360 с.
68. Рідей Н. М., Кучеренко Ю. А. Індикатор сталості розвитку взаємин суспільства і природи – екологічна культура. *Таврійський науковий вісник* : науковий журнал. Херсон : Грінь Д.С., 2015. В 91. С. 180-200.
69. Руденко М. Энергия прогресса. Киев : Издатель Михайлюка А. А., 2010. 544 с.
70. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов : [пер. с англ.]. Москва : Соцэкгиз, 1962. 684 с.
71. Сможем ли мы жить вместе? Рецензия на книгу: Touraine A. Pourrions-nous vivre ensemble? Egaux et defferents. Paris: Editions Fayard, 1997. 395 p. URL: <http://postindustrial.net/page/33/> (дата звернення 15 березня 2018).
72. Сорос Дж. Мыльный пузырь американского превосходства. На что следует направить американскую мощь / Пер. с англ. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2004. 192 с.
73. Сталий розвиток регіонів України / Науковий керівник М. З. Згуровський. Київ : НТУУ «КПІ», 2009. 197 с.
74. Стратегія ЄЕК ООН освіти для сталого розвитку : пер. з англ. Одеса : Екологія, 2005. 44 с. URL: <http://www.unecsc.org/fileadmin/DAM/env/documents/2005/ser/ac.13/ser.ac.13.2005.3.rev.1.r.pdf> (дата звернення 10.03.2018).
75. Стратегія реформування освіти в Україні : рекомендації з освітньої політики. Київ : «К.І.С.», 2003. 296 с. URL: http://www.undp.org.ua/files/ua_27489stateg_all_eng.pdf (дата звернення 10.03.2018).
76. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року (проект). URL: <http://sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/Strategiya-stalogo-rozvytku-Ukrayiny-do-2030-roku.pdf> (дата звернення 11.02.2018).
77. Тойнби А. Дж. Постигение истории / Пер. с англ. Е. Д. Жаркова. Москва : Айрис-Пресс, 2006. 640 с.

78. Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории : [пер. с англ.]. Москва : Прогресс, Культура; Санкт-Петербург. : ЮВЕНТА, 1995. 478 с.
79. Тоффлер Э. Шок будущего : [пер. с англ.]. Москва : ООО «Изд-во АСТ», 2002. 256 с.
80. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020». URL: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> (дата звернення 10.03.2018).
81. Україна за індексом «освіта» - у ТОП-5 світового рейтингу розвитку людського капіталу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2575022-ukraina-za-indeksom-osvita-u-top5-svitovogo-rejtingu-rozvitku-ludskogo-kapitalu.html> (дата звернення 15 липня 2018).
82. Урсул А. Д., Романович А. Л. Безопасность через устойчивое развитие. URL: <http://spkurdyumov.ru/economy/bezopasnost-cherez-ustojchivoje-razvitie/2/> (дата звернення 12.03.2018).
83. Урсул А. Д., Урсул Т. А. Ключевая роль образования в достижении целей устойчивого развития. *Социодинамика*. №4. 2016. С. 1-18.
84. Устойчивое развитие: теория, методология, практика : учебник / Под ред. проф. Л. Г. Мельника. Сумы : Университетская книга, 2009. 1216 с.
85. Учиться в интересах будущего: компетенции в области образования в интересах устойчивого развития. Результаты работы Группы экспертов по компетенциям в области образования в интересах устойчивого развития. ECE/CEP/AC.13/2011/6. Distr.: General. 21 January, 2011, Russian. Original : English. 14 с.
86. Форрестер Дж. Мировая динамика : [пер. с англ.]. Москва : Наука, 1978. 167 с.
87. Фридман Т. Плоский мир 3.0. Краткая история XXI века / Пер. с англ. Колопотина М. Москва : АСТ, 2014. 640 с. URL: <http://baguzin.ru/wp/tomas-fridman-ploskij-mir-3-0-kratkaya-is/> (дата звернення 15 березня 2018).

88. Цілі Сталого Розвитку: Україна. URL: https://issuu.com/mineconomdev/docs/sdgs_nationalreportua_web (дата звернення 10.03.2018).
89. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Білявський Г. О. Екологічне управління : підручник. Київ : Либідь, 2004. 432 с.
90. Элиас В. В. Навстречу Десятилетию ООН по образованию в интересах устойчивого развития. 2003 URL: http://www.ecoaccord.org/edu/esd_general_web.htm (дата звернення 10.03.2018).
91. Элиас В. В. Обзор важнейших международных соглашений в области образования для устойчивого развития. *Образование для устойчивого развития : материалы Всероссийского совещания «Образование для устойчивого развития»*/ Под ред. Н.С.Касимова, В.С.Тикунова. Смоленск : Маджента, 2003. 160 с. URL: <http://www.ecoaccord.org/edu/Obzor-Int.agreements.htm> (дата звернення 20.03.2018).
92. Юрчишин В. Чинники і складові структурних змін у світовій економічній системі і наслідки для України : аналітична доповідь. *Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна* / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ : Заповіт, 2018. 202 с.
93. Bauman Z. Glokalisierung, czyli komu globalizacja a komu lokalizacja. *Studia sociol.* Warszawa, 1997. № 3. С. 53–69.
94. Brater M. Schule und Ausbildung im Zeichen der Individualisierung. *Beck U. (Hg.), Kinder der Freiheit.* Frankfurt/M, 1997. S. 149-174.
95. Combs A. Humanism, education and future. Boston : Educational Leadership, 1998. 301 p.
96. Dreher A. Does globalization affect growth? Evidence from a new index of globalization. *Applied Economics.* 2006. 38(10). P. 1091–1110.
97. ETH Zurich KOF. URL: <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (дата звернення 20 листопада 2018).

98. Giddens A. The Consequences of Modernity. Stanford : CA ; Stanford University Press, 2010. 188 p.
99. Global Innovation Index. <https://www.globalinnovationindex.org/Home> (дата звернення 19 березня 2018).
100. Green Andy. Education, Globalization and the Nation State. Macmillan. 1997. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230371132_8 (дата звернення 29 березня 2018).
101. Hardt Michael, Negri Antonio. Empire. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2000. 496 p.
102. Kahl, R. «Globalisierung zwingt zu einer Reorientierung des Lernens», en taz de (nota de Beck), 1997.
103. Kwiek Marek. Competing for Public Resources. *Higher Education and Academic Research in Europe – A Cross-Sectoral Perspective* / J. C. Brada et al. (eds.), International Perspectives on Financing Higher Education, 2015. P. 6-24.
104. Kwiek Marek. Globalization and Higher Education. *Higher Education in Europe*, 2001. Vol. XXVI, No.1. P. 27-38.
105. Kwiek Marek. Universities and Knowledge Production in Central Europe. *European Educational Research Journal*, 2012. Vol. 11, N. 1. P. 111-126.
106. Leslie David., Fretwell E. Wise Moves in Hard Times : Creating & Managing Resilient Colleges & Universities. 1996. 298 p.
107. OECD better life index URL: <http://www.oecdbetterlifeindex.org> (дата звернення 20 листопада 2018).
108. OECD. Redefining Tertiary Education. Paris : Organization for Economic Cooperation and Development, 1998. 164 c.
109. Robertson R. Globalization and sociological study. *Globalization: Critical Concepts sociology* / Ed. by Robertson R. and White K. London ; New-York ; Routledge, 2004. Vol. 1. P. 291-308.
110. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture (Published in association with Theory, Culture & Society). London : Sage Publications Ltd, 1995. 224 p.

111. Robertson R. Interpreting globality. *Globalization: Critical Concepts sociology* / Ed. by Robertson R. and White K. London ; New-York, 2014. Vol. 12. P. 86-94.
112. Robertson R., Knondker H. Discourses of Globalization: Preliminary consideration. *International sociology*. London, 1999. Vol. 13, № 1. P. 25-40.
113. Robertson R. Values and globalization: Communitarianism and modernity. *Globalization: Critical concepts in Sociology* / Ed. By Robertson R. and White K. London ; New-York : Routledge, 2004. Vol. 4. P. 69-74.
114. Rodrik Dani. Has Globalization. Gone Too Far? / Institute for International Economics. 1997. URL: <https://piie.com/bookstore/has-globalization-gone-too-far> (дата звернення 15 березня 2018).
115. Slaughter Sheila, Leslie Larry. *Academic Capitalism: Politics, Policies, and the Entrepreneurial University*. Johns Hopkins University Press, 1997. 296 p.
116. Sklair L. *Sociology of the global system*. New York. The Johns Hopkins University Press. 1991. 352 p.
117. Stehr N. *Knowledge and Economic Conduct: the social foundations of the modern economy*. Toronto : University of Toronto Press, 2002. 384 p.
118. Stiglitz Joseph E. *Making globalization work*. London: Allen Lane. 2006. URL: <https://arlindo-correia.com/041006.html> (дата звернення 29 березня 2018).
119. The Economist Intelligence Unit. URL: <http://www.eiu.com/home.aspx> (дата звернення 15 листопада 2018).
120. The Global Competitiveness Report 2017–2018. *World Economic Forum*. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018> (дата звернення 15 листопада 2018).
121. The Talloires Declaration, 1990. URL: <http://www.ulsf.org/pdf/TD.pdf>. Таллуарська декларація устійчивого розвитку. URL http://ulsf.org/wp-content/uploads/2015/06/Russian_TD.pdf. (дата звернення 15.03.2018).

122. UNECE (United Nations Economic Commission for Europe): Learning for the Future: Competences in Education for Sustainable Development. 2012. URL: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/ESD_Publications/Competences_Publication.pdf (дата звернення 17 лютого 2018).

123. UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) UNESCO Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development. 2014. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf> (дата звернення 17 лютого 2018).

124. UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). Education 2030. Incheon Declaration and Framework for Action. Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. Paris. 2016.

125. United Nations Development Programme: Human Development Reports. URL: <http://hdr.undp.org/en> (дата звернення 20 листопада 2018).

126. Wawak Tadeusz. Pentagon rozwijającego się uniwersytetu. W: *Innowacyjne i jakościowe aspekty w zarządzaniu operacyjnym* / red. Lis Anna, Zieliński Grzegorz. Gdańsk : Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, 2014. S. 65-81.

127. World Development Report 1998/1999: Knowledge for development. *Open Knowledge Repository* / World Bank Group. New York : Oxford University Press, 1999. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/5981?locale-attribute=en> (дата звернення 29 березня 2018).

РОЗДІЛ 3

ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНІХ СИСТЕМ НА ЗАСАДАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1. Парадигмальні засади трансформації освітнього регулювання у комплексну систему управління якістю освіти та науки

У сучасному інформаційному суспільстві стан освіти і науки країни впливає на рівень життя населення. Життя індивіда зокрема і соціуму загалом визначає освіту і виховання. І водночас виховання та освіта впливають на життя. Зрозуміти систему освіти і виховання певного суспільства – означає зрозуміти устрій його життя та стратегії розвитку.

Сьогодні неможливий успіх у будь-якій сфері без перманентного оновлення фахових знань. При цьому трансформувалися зміст, методи отримання та застосування знань. Важливо мати «не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати та управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя» [2, с. 8].

Зреалізувати ці вимоги сьогодення покликана реформа середньої освіти «Нова українська школа», головною метою якої є створення школи, яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у житті. Остаточним результатом цієї реформи має стати формування новітньої генерації освічених українців, усебічно розвинених, відповідальних громадян та патріотів, здатних до ризику та інновацій [47]. Нова концепція розвитку середньої освіти передбачає зміни для учнів, учителів, адміністрацій шкіл та батьків і при цьому акцентує увагу, що «учитель – це людина, на якій тримається реформа» [47].

Для сучасної людини, крім загальнобіологічної мети самозбереження, характерне культурно-моральне існування. Тобто, крім потреб в їжі, одязі,

житті, затребувані духовність, інтелект, наука, мораль. Зокрема наука, наприклад, є знаряддям для досягнення високоефективного господарювання.

На думку Бароу [98, с. 12] «проблеми освіти, її організації, управління нею – це загалом проблеми виховання, моралі, культури, а отже, у першу чергу педагогіки, філософії освіти та менеджменту освіти». Питання «інституалізації менеджменту освіти, систем виховання і навчання, їх організації та управління ними в сучасних умовах набувають глобального і локального характеру та потребують теоретико-прикладного осмислення, моделей упровадження і невідкладного вирішення» [77]. Ці та наступні авторські міркування проанансовано в [38].

За вимогою часу *вища (та її інтегральні складові – початкова та середня) школа України* має постати не лише як інститут освіти і виховання, формування особливих громадянських рис інтелігенції, а й одним з найважливіших соціальних інститутів соціалізації молодого покоління, його адаптації до цінностей суспільства, громадянського стилю життя, інтеріоризації цінностей та норм суспільства.

Особливостям управління ЗВО присвячено чимало публікацій, а саме: науково-прикладні основи висвітили Г. Єльнікова, В. Луговий, С. Савченко, В. Сергієвський, О. Сухомлинська та ін.; застосування інноваційних методів управління запропонували О. Мармиза, С. Ніколаєнко, М. Поташник та ін.; сучасні технології моніторингу описали І. Довгопол, В. Кальней, С. Сисоєва, С. Шишов та ін.; використання стратегічного управління в освіті досліджували В. Андрущенко, Т. Боголіб, М. Денисенко, Г. Єльнікова, С. Захарін, В. Луговий, С. Натрошвілі, М. Степко, І. Тарасенко, Л. Шульгіна та ін.; значення корпоративної культури в управлінні ЗВО стало предметом наукових досліджень В. Гриньової, Д. Мацумото, Г. Хаєта, А. Шевчук та ін.; оптимізацію діяльності ЗВО розглядали Л. Карамушка, Л. Калініна, О. Капітанець, В. Олійник та ін.; проблеми та перспективи розвитку освітнього менеджменту вивчали А. Воронкова і Н. Гриньова, С. Гримблат, І. Кочарян та М. Певзнер, І. Сосін та ін. Проте недостатньо системно описано, які

управлінські методи і для яких процесів в освітніх системах необхідно застосовувати для загальної ефективності. Вирішення цього завдання актуальне для ЗВО у сучасних умовах.

В умовах глобалізації академічної роботи, зростання кількості міжнародних організацій і конференцій, поширеного використання Інтернету як засобу електронних публікацій учених доцільно використати відому ідею Я. Коменського, підтриману Ж. Піаже, про розбудови менеджменту освіти як центру освіти загалом. Суттєва частина проблем менеджменту освіти має глобальний характер. Вона дотична не тільки до змін, які відбуваються в умовах природного буття людини, а й до соціокультурних змін. .

Упродовж останньої чверті XX і початку XXI ст. відбулася низька «соціальних» катастроф, що змінили ситуацію, насамперед у житті українського суспільства загалом і в педагогіці – у сферах виховання та освіти зокрема. Так, «кризові явища в сім'ї та вихованні значною мірою пов'язані з культом споживацтва, з наростанням панування масових стереотипів егоїстичного гедонізму, який трансформує в руйнації сімейні відносини всіх рівнів» [93, с. 191]. Тому сучасна сім'я не може повноцінно (хіба лиш частково) брати на себе роль «домашньої школи». Потреба у швидкій інтелектуалізації суспільного життя, стирання розбіжностей між рівнем знань і ефективно корисними діями громадян обумовили розробку в українській науці філософії менеджменту освіти, спроможної забезпечити більшу швидкість здобуття знань та їх використання порівняно зі швидкістю суспільних змін..

Виникла соціально-наукова потреба створення української системної концепції менеджменту освіти і відповідної прикладної моделі менеджменту освіти і суспільного виховання як передумови розвитку соціального і освітнього простору. У таких очікуваннях, однак, не враховується феномен змінності вимірів концепцій освіти як основи і наслідку повноцінного й ефективного буття системи освіти [100].

Менеджмент знань та освіти XXI століття постає засобом інтеграції науки, економіки, політики, управлінської теорії/практики щодо науки й управління знаннями в сучасному його інтегруючому баченні перспектив процесів творення, виробництва, трансферу, трансформації та використання знань. Управління знаннями в організаціях (навчальних в тому числі) – це *управління інтелектуальним капіталом* як формою капіталу, подібного до матеріального або фінансового, яким керує організація для досягнення своєї мети.

Трансформація філософії менеджменту освіти в управління знаннями (у менеджмент знань) є «її новим виміром, інструментом для перетворення суспільства в суспільство знань, що відображає реальність і відповідає викликам XXI століття» [28, с. 65]. Адже у світі темпи накопичування знань з кожним роком значно зростають, що викликає потребу в перманентному оновленні знань і навичок. Це зумовлює трансформацію освітньої системи, найперше – розширення в ній ланки, яка відповідає за можливості підвищення кваліфікації чи перекваліфікації.

Негативним наслідком глобалізації стало посилення соціально-економічної нерівності в суспільстві, що вплинуло на зростання нерівності в отриманні та використанні інформації й відповідно знань, нерівності у культурному та соціальному капіталі. Перетворення в освітній сфері повинні усунути ці проблеми і зробити освіту суспільним інститутом в інтересах соціальної більшості.

Чимало наукових досліджень присвячено глобалізації управління освітою. Водночас процеси регіоналізації і децентралізації, посилення місця вибору в освітньому процесі вимагають нових управлінських рішень та їх наукового обґрунтування. Адже з початку нашого століття як соціально-культурний інститут школа (від початкової до вищої) й освітній процес набувають кардинально нових характеристик. Тому вивчення управлінських процесів в освітній галузі неможливе без розуміння сутнісних змін в об'єктах управління, а саме: в організації освітнього процесу, у змісті освіти, в

інституційних характеристиках ЗВО. Демократизація управління виявилася неузгодженою з освітніми завданнями, водночас спроби гуманізації освітнього процесу переважно не підтримувалися відповідними управлінсько-організаційними змінами.

Проблемами освітніх інновацій і реформ займалися Н. Бабіна, Л. Буркова, В. Ващенко, В. Вербицький, Н. Дем'яненко, М. Кирст, В. Паламарчук, О. Романовський, С. Сарасон, М. Фуллан, Д. Чапмен, О. Шапран, О. Шевнюк та ін. Демократизації управління освітою присвятили свої дослідження такі вітчизняні науковці, як Л. Антошкіна, Л. Ващенко, Л. Гаєвська, Г. Єльнікова, В. Зінченко, В. Кремень, С. Крисюк, І. Лікарчук, В. Луговий, В. Майборода, Н. Нижник та ін.

Глобалізаційні світові процеси висунули нові вимоги до змісту і цілей освітньої системи, а отже, потребує трансформації менеджменту цієї сфери. Проаналізуємо управлінські та інформаційні процеси сучасної системи освіти в умовах глобалізації.

У будь-якій освітній системі найосновніше – це вчитися. Але за останні десятиліття зміст і характер необхідних знань і вмінь за час активності одного життєвого циклу кардинально оновлюється кілька разів. За таких умов виникає гостра потреба створення великомасштабних систем для отримання додаткових знань чи перекваліфікації великої кількості потенційно цінних працівників. Водночас зростає потреба в кількості носіїв знань та вмінь високої кваліфікації [34]. Реалізація всіх цих вимог без створення відповідних освітніх систем неможлива.

Інституційний аспект глобалізації освіти полягає в:

- забезпеченні варіанту рівності освітніх можливостей, орієнтованого на компенсацію соціальної і культурної нерівності під час участі в освітньому процесі через подолання механізмів соціально-економічної й культурної селекції;

- виявленні і подоланні чинників обмежень в організації і змісті освіти на основі досвіду вільної освіти;

- демократизації освітнього процесу на основі відповідального вибору форм і змісту навчання;
- підтримці різноманіття форм і змісту освіти, щоб задовольнити потреби громадян;
- узгодженні інтересів різних груп, залучених до ухвалення рішень у сфері освіти, через відкриті канали комунікації і критичну дискусію;
- розширенні автономії ЗВО у вертикальній системі управління з позиції посилення суспільного характеру управління освітою.

«Вибір моделі управління освітою пов'язаний зі специфікою соціально-політичних умов країни», про що свідчить аналіз зарубіжного досвіду державного управління розвитком системи освіти в провідних країнах світу» [5]. Соціально-економічні трансформації в українському суспільстві спричинили інноваційні процеси у функціонуванні ЗВО, що посилює потребу зміни традиційних поглядів на управління. На думку академіка В. Кременя [51], стійкого розвитку як країни в цілому, так і окремих галузей суспільного життя можна досягти лише шляхом реформ, орієнтованих на інновації, зокрема впровадження демократичних засад в управлінську діяльність у тісному зв'язку з децентралізацією надання послуг.

Результат реформування управління вищою освітою полягає у створенні й упровадженні сучасної моделі, яка базується на принципах сумісності централізації та децентралізації, активного залучення стейкхолдерів до управління освітою, інтеграція внутрішньої самооцінки ЗВО та зовнішньої оцінки їхньої діяльності незалежними організаціями та експертами [17].

Освіта повинна бути реконструйованою для вирішення завдань НТР та адаптації до змінних ринкових умов, а глобалізацію й технологічну революцію треба використати для радикальної перебудови освіти в напрямку її демократизації і прогресивних соціальних змін. Проте не вистачає системних досліджень з інтегрованого педагогічного та управлінського досвіду комплексного інституційного реформування суспільства, систем

менеджменту, форм освіти і модифікацій соціального виховання провідних країн,

Сучасні телекомунікаційні мережі дозволяють окремим ученим чи науковим колективам ставати членами глобального дослідницького простору у відповідній галузі знань, не залишаючи при цьому свою країну, установу і домівку. У такий спосіб вони отримують доступ до нових ідей, методів чи приладів і приєднуються до глобального творчого процесу. Ці співдружності вчених отримали назву «віртуальних лабораторій». Вони стають усе організованішими, а їхня діяльність – більш ефективною і значущою [115].

Нині набули великого значення проекти з дистанційного навчання та наукові проекти, в яких одночасно беруть участь тисячі дослідників із десятків країн світу. Системи і моделі виховання також глобалізуються, набуваючи не тільки всеохоплюючого суспільного рівня, а й взаємного міжкультурного, міждержавного і суспільно-світового значення для ісіх народів і соціумів планети за вагомістю свого впливу на спільний розвиток.

Глобалізація приводить до нового явища - віртуального звуження світової цивілізації. А саме: люди, значно віддалені географічно, завдяки комп'ютерним мережам, засобам зв'язку, швидкісного транспорту не відчують цього територіального розмежування. Водночас, споживаючи ті ж самі продукти і товари, користуючись тими ж самими соціальними цінностями, технологіями і послугами, вони набувають подібних звичок та елементів культури в межах спільних інститутів суспільства та громадянської практики [116, с. 21].

Проблеми розвитку освіти в умовах сучасної глобалізації знайшли своє висвітлення в західній і вітчизняній науковій літературі, а саме: питанню внеску освіти в економічне зростання країни присвячені праці Г. Беккера, Дж. Мінцера, Ф. Уелча; освіту трактують як найважливіший чинник у новій парадигмі суспільного розвитку Дж. Белл, Дж. Нейсбіт, А. Тоффлер, А. Чухно; освітні системи країн ЄС та шляхи їх інтеграції розглядають І. Бабин, М. Білозерова, Я. Болюбаш, В. Бурега, М. Згуровський, О. Коваленко, Т.

Кристопчук, Ю. Рашкевич, С. Сисоєва, М. Степко, Т. Фініков; сучасні моделі філософії освіти вивчають В. Власов, В. Зінченко, та ін.

У сфері управління якістю *технічне регулювання* передбачає функціональну діяльність, що спрямована на досягнення оптимального рівня впорядкування соціальних, економічних та біологічних потреб і запитів у вимірах часу і простору та за певних умов. В Україні правове регулювання щодо управління якістю визначається законодавчими вимогами у сфері технічного регулювання, правовстановлення взаємин по застосуванню та виконанню обов'язкових загальних вимог до продукції і/чи пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, перевірки дотримання цих вимог шляхом оцінки відповідності або ринкового нагляду.

Технічне регулювання в системі управління якістю через стандартизацію, сертифікацію, ліцензування, акредитацію, метрологію та наукометрію вважається ефективним у складових системного аналізу якості в перелічених підсистемах. Державна політика у сфері якості передбачає визначення, нормування, регламентація та гарантування дотримання основних вимог усіх видів безпеки (визначених законодавством) та якості (в т.ч. соціально-економічної, біологічно-повноцінної та екологічної). Основна мета забезпечення захисту і здоров'я, життя людини (усього живого), гарантування нацбезпеки охорони навколишнього середовища (в т.ч. природнього), а також передбачення, запобігання та усунення ризиків і перетворенню їх у чинники небезпеки, які можуть спричинити порушення рубежів стійкості й витривалості будь-якої системи, як природної, так і антропогенно зміненої (еко-, соціо-, економ-, організаційно-управлінської, політичної, транскордонної, включаючи системи управління якістю).

Об'єктно-предметною взаємодією у сфері технічного регулювання є процеси та явища у системі управління якістю і управління довкіллям, їх сумісна взаємодія, функціональні процедури та діяльність, виражена за правилами і методиками (об'єкти), та продукція, послуги, матеріали, часткові складники, технологічне обладнання, персонал та інституціональні органи,

понятійно-категоріальні нормативи в термінології, маркування, лейбування (ярлики, етикетки, позначки), фасування, предмети.

На транскордонно-геополітичному рівні технічне регулювання здійснюється з метою вільного гарантування міграції послуг міжнародної мобільності (в т.ч. освітньо-наукового простору) та забезпечення свободи руху товарів на внутрішніх ринках.

Міжнародні принципи технічного регулювання передбачають:

- єдиність правил нарядування вимог, методик їх визначення (у показниках і параметрах стану і розвитку систем), процесів і явищ, а також виробничої індустрії, її експлуатації й утилізації, надання послуг та до видів діяльності і продукції;

- гарантування техрегулювання пріоритетам нацбезпеки політики соціально-економічного та еколого-безпечного стану й розвитку за умов нормування матеріально-технічної бази та перспектив науково-технічного потенціалу;

- уповноважена незалежність інституцій стандартизації, сертифікації, акредитації, ліцензування та діяльність експертно-випробувальних лабораторій від зацікавлених сторін;

- єдні підходи і принципи в системі управління якістю та правил акредитації, а також очікування відповідності.

Якісні наукового пізнання та дослідництва – це методично парадигмальна система комплексу теорій, методик, методів і видів досліджень, які використовують сучасні принципи і підходи загальнонаукової, конкретнонаукової та фундаментально-філософської методології пізнання й експертного оцінювання як самих результатів дослідження, так і планів та стратег розвитку проблеми, процесу, явища системи (підсистеми, власне системи, міжсистемного і надсистемного рівнів взаємодії).

Дефіцит методологічного осмислення та забезпечення якості оцінювання стану та розвитку систем різного рівня трансформацій і

перспектив освітньо-наукових процесів, соціальних, економічних, екологічних явищ безпеки сталості для реалізації цілей транскордонної геополітики Болонського процесу освіти для сталого розвитку та форумів якості блокує розуміння перспектив розвитку людської цивілізації та можливості збереження біосфери і взагалі не забезпечує траєкторії якості і безпеки життя від матері до дитини, від учителя до учня, від наставника до послідовника.

Водночас варто зазначити відсутність порозуміння філософсько-гедоністичних, гносеологічних, аксіологічних, акмеологічних морально-етичних (біо- і людоцентричних), квалітологічних принципів, підходів, методів, методик якісного наукового пізнання для формуванн освіти для сталого розвитку і забезпечення якості життя на планеті і її цивілізаційного розвитку.

На нашу думку, новими науковими напрямками пізнання є наступні:

1. Виокремлення класифікаційних ознак специфіки соціоекономічних, психолого-педагогічних, духовно-теологічних екологічних об'єктів, явищ, інституцій, соціальних угруповань та особистостей. Якість дослідництва полягає у фундаментально-філософському тлумаченні загальної теорії та моделюванні стану і розвитку системи будь-якого рівня організації і функціонального призначення, але завжди мають своє виокремлення об'єктно-просторове поле в просторово-часовому вимірі з ідентифікацією умов. Для дослідника найкращою методикою та методом прараметрально-показникового оцінювання є той чи інший, якими він володіє досконально, це забезпечує найменшу похибку достовірності.

2. Застосування системного аналізу якості складових природничо-гуманітрних, історико-культурних, етнографічно-автентичних, сімейно-демографічних, феміністських, етнометодологічних, феноменологічних, соціально-психологічних та біосферних, гендерних і міграційних проблем з метою найефективнішого її вивчення і в результаті – моделювання якості життя цих підсистем для його забезпечення на планеті в цілому.

3. Якнайширше застосовання методик наукового пізнання векторів цивілізаційних ризиків і небезпек (перенаселення, суперспоживання, суперзабруднення, супервиснаження природних ресурсів, неконтрольована міграція різних теологічно орієнтованих і соціально забезпечених груп категорій населення), а також девіантної поведінки соціальних спільнот, груп особистостей та інституцій.

4. Осмислення та системний аналіз реалізації проблемно-практичних ситуацій і явищ систем різного рівня та функціонального призначення у сфері геополітики, планетарно-геосферних змін та ноосферної орієнтації розвитку цивілізації в цілому у глобльних вимірах (структурно-організаційної, структурно-логічної, структурно-функціональної архітекτονіки) у аксіологічно-акмеологічному, енвіроментальному векторах їх амплітуди варіабельності з прогнозуванням потенціалу і можливістю моделювання в перспективі.

5. Забезпечення методологією якості наукового пізнання ноосферно-ар'єргардних завдань процесу усвідомлення цілісності картини розуміння Всесвіту.

6. Передбачення евристичними видами неструктурованих досліджень (спостереження, інтерв'ю, експертне оцінювання) виключно методології експертного оцінювання різного характеру (колективного або індивідуального) за визначеними методиками визнаних науковців-експертів з якості оцінювання стану та розвитку освітньо-наукових систем.

7. Застосування якісних методів разом із стратегічним менеджментом у сфері сталості та маркетингу для оцінювання комфортності і відповідності систем усіх рівнів і призначень у соціально-історичних, соціально-психологічних, політичних, медіа-дослідженнях.

Очевидно, що європейська освітньо-виховна реформа, яка ґрунтується на чітких моделях та методології менеджменту виховання і освіти, покликана здійснити певну гомогенізацію систем менеджменту, соціального виховання і освіти в дусі зусиль зі створення загальноєвропейського (і загальносвітового)

культурного, освітнього, економічного, політичного, правового та суспільно-громадянського простору. Ця реформа, зокрема, втілюється і в системі Болонського процесу. Дослідники аналізують освітньо-виховну реформу і Болонський процес фактично за двома напрямками: одні схильні розглядати реформу ідеологічно (як «відповідь на виклики сучасності» тощо); інші – геополітично (як необхідність консолідації перед конкуренцією з США і науково-освітніми державами Півдня і Сходу). Однак усі вони вбачають у реформі визнання перетворення Європи в «суспільство знання», а отже, визнання необхідності додаткового дослідження систем управління, соціального виховання, філософського узагальнення і посиленого фінансування освіти і науки [118, с. 19].

Питання, пов'язані з управлінням освітою і суспільним вихованням, нині знаходяться в центрі уваги не лише вітчизняної, а й світової громадськості. Зауважимо, що дидактиці управління присвячені праці з комунікації, філософії мови, семіотики, кібернетики, психології, не кажучи про наукові праці власне з менеджменту. Тобто необхідність розвитку досліджень управління освітою – це реальна потреба сьогодення. Як соціальні, так і економічні параметри сучасного суспільства багато в чому залежать від розвитку системи освіти в цілому, від ефективності розвитку системи безперервної освіти зокрема.

Нині системи управління, соціального виховання і освіти в усьому світі швидко реформуються як за змістом, так і за формою. Причому реформа форми, тобто виховного і навчального процесу, є сьогодні домінуючою. Цей процес має привести до заміни старої форми забезпечення освіти і виховання для утвердження нового змісту [124, с. 36].

Соціально-виховна інституційна, управлінська суспільно-державна система, організація, ЗВО мають створювати освітньо-виховне фахове середовище, здійснювати навчання, мобілізувати творчість, а не просто забезпечувати нав'язування управлінських стандартів, соціальних, виховних і навчальних норм, як раніше. Якщо *стара парадигма* передбачала, головним

чином, розробку управлінських і виховних норм та нових організаційних, навчальних програм і курсів з трансляцією їх від менеджера, вихователя, викладача до громадян, працівників, учнів, студентів, то *нова парадигма* передбачає створення атмосфери відповідальності, середовища, що стимулює саморозвиток, самоуправління, самопідготовку, соціально-ціннісну, суспільно-фахову спів/самотворчість, оцінку знань у структурах соціальних інститутів на початку, у середині і кінці розвитку організаційної структури, процесу навчання, роботу кожного з кожним.

За новою парадигмою управлінська, виховна система, керівники-адміністратори, менеджери, «соціальні вихователі», викладачі створюють активне організаційне, навчально-виховне, освітньо-наукове середовище, але самі не обов'язково повинні бути присутніми в окремих формах цієї активності. Головне – сформулювати потяг і творче ставлення до цілей, норм, знання, цінностей, моралі, навчання; створити для цього відповідні умови. Саме тому, зокрема, у сфері освіти (у широкому – суспільному і вузькому – суто навчально-виховному значеннях) управлінець, викладач, вихователь, таким чином, постає не в ролі «ментора», а швидше – тренера, модератора, що розробляє узгоджену стратегію соціального розвитку, управлінської, суспільної, навчально-виховної «гри», вправи, дає поради і співкоординує діяльність членів команди.

Одним з проявів сучасної освітньої парадигми у вищій школі є концепція студентоцентризму. Студентоцентрична модель є стандартом в європейських вищій освіти. Згідно з нею студент виступає активним учасником освітнього процесу, а саме: бере участь у формуванні своєї індивідуальної освітньої траєкторії та несе відповідальність за успішне її виконання [123].

Нині існує велика різноманітність систем освіти. Водночас полімодельність систем освіти не виключає їхніх спільних загальних проблем, зокрема: постійна адаптація до сучасних швидкозмінних потреб ринку праці, безперервне підвищення вимог до рівня та якості освіти.

Концептуальні управлінські моделі, європейські освітньо-виховні реформи зокрема та глобально-світові в цілому висвітлюють три групи питань, які можна проаналізувати з погляду застосування досягнень з теорії і практики менеджменту та соціальної філософії освіти для України.

По-перше, це питання якісної природи та сутності громадянських інституцій, управлінських методик, соціального виховання та цінностей системи освіти. Системи виховання і навчання пов'язують між собою Європейський простір вищої освіти (*EHEA*) та Європейський дослідницький простір (*ERA*). Тоді певна модель виховання має формувати відповідну систему освіти, яка є, з одного боку, фазою навчання, а з іншого боку, – першим етапом соціального розвитку людини.

Моделі менеджменту, виховання й освіти, утілені в програми суспільного розвитку і навчання, найперше призначені для того, щоб навчити людей вміти вести самостійне та оригінальне дослідження себе, соціуму і системи знань. Водночас ці моделі і програми не мають бути відірвані ні від індивідуально-колективної системи моральних і соціальних цінностей, ні від теоретико-прикладного навчання, ні від застосування набутих цінностей, норм і навичок у повсякденному житті, науці, на виробництві - у сфері всіх соціальних інститутів.

По-друге, враховуючи західноєвропейський досвід, необхідно розглядати питання про роль інститутів освіти і суспільного виховання, освітніх закладів і систем управління в них у підготовці соціально орієнтованих і фахово сформованих особистостей. Соціальні інститути виховання й освіти, освітні заклади несуть відповідальність за якість формування громадян та підготовки кваліфікованих, соціально корисних, творчих морально-інтелектуальних індивідів.

По-третє, необхідно висвітлювати питання про *державну відповідальність* у процесі інституційного формування громадянського суспільства, індивідуально-суспільного розвитку і навчально-виховної підготовки – у сферах систем управління, нормативістики і фінансування

виховних, освітніх та науково-дослідних програм, в усуненні організаційно-правових перешкод їхній мобільності і масштабності.

Якісне управління освітнім процесом, його інтенсивністю можна забезпечити

1) використанням новітніх, теоретично обґрунтованих, практично апробованих, філософськи розвинутих, доступних і технічно забезпечених управлінських високих технологій соціальної діяльності, освіти та набуття знань;

2) досконалим оволодінням особистістю методологією самостійної соціально-ціннісної і науково-дослідної діяльності.

Створена структура має надавати однакові умови для рівноправного вибору громадянських, виховних і науково-освітніх дій, виключаючи примус і панування.

Зазначимо, що серед наявних умов і передумов успішного формування і функціонування систем освіти, соціального виховання та правової ефективних моделей багаторівневого менеджменту необхідним є наявність розвинутого громадянського суспільства, яке відрізняється від суспільства загалом тим, що залучає громадян до самоуправління, колективних дій у суспільній, ідейно-ціннісній та політико-правовій сферах для формування і вираження своїх інтересів, обміну інформацією, досягнення спільної мети, висування вимог відповідальності офіційних осіб і до держави загалом. Громадянське суспільство – це посередник між приватною сферою життя людей і державою. Воно згурповує величезне розмаїття формальних і неформальних організацій лише внаслідок розвитку освітньо-виховної сфери і цілеспрямованого суспільно-ціннісного просвітництва. Його становлення пов'язане з відповідним етапом розвитку соціуму, людства, держави та певної системи освіти і виховання [135, с. 417]. Тому аналізувати громадянське суспільство, розробляти основні тенденції його розвитку, значення освіти і виховання в цьому процесі необхідно на світоглядних засад

глобальної гуманізації й цінностей, з урахуванням моделей менеджменту та різних форм/рівнів самоуправління.

Якісно новий період розвитку освіти в епоху глобальних цивілізаційних процесів вимагає теоретичного осмислення проблеми виховання зростаючої особистості, її морально-духовного становлення, ціннісного самовизначення й особистісного вдосконалення. При цьому, як відзначається в Хартії Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини (2010), «управління навчальними закладами, включаючи школи, повинне відображати і пропагувати цінності прав людини та сприяти розширенню прав та активній участі учнів, педагогічних кадрів та зацікавлених сторін, включаючи батьків» [93].

Система якісної освіти, ефективна державна політика в освітній галузі на різних рівнях повинна пропагувати ефективну систему соціального управління, існування якої у свою чергу розвиває інституціоналізоване громадянське суспільство. У Законі України «Про освіту» задекларовано, що «держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина» [28, с. 5].

Демократичної реконструкції потребує й сама освітня галузь, адже вона – ідеологічна платформа всіх суспільних змін. Освіта повинна сприяти отриманню та використанню знань, формуванню критичного мислення з урахуванням швидкого впровадження в усі сфери життя нових технологій. Різке розшарування людей у соціально-економічному сенсі переросло в проблему загальнодоступності до високотехнологічних навичок та культурного капіталу. Виникає нова проблема нерівності – у володінні інформацією, адже в епоху інформаційного суспільства саме інформація є основним капіталом. Одним із способів подолання цілого комплексу нових класів нерівності є реструктуризація освіти з метою доступу всіх до нових

технологій та нових знань у системі демократизованого процесу навчання та виховання.

Проте вседоступність до нових технологій містить у собі й нові загрози. Зокрема постає необхідність розвитку педагогіки соціальних мереж. Виховання «вулицею» трансформувалось у виховання Інтернет-простором.

Зростання політичних, економічних та культурних конфліктів потребує включення в теорію виховання навичок урегулювання конфліктів через посередництво, що є важливою частиною демократичної програми соціального розвитку. У сучасному глобалізованому світі важливо формувати толерантність та співпереживання відносно інших. В освітній галузі це не менш актуально в умовах академічної мобільності та полікультурності. Тому «істотним елементом усього процесу освіти в галузі демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини є сприяння соціальній згуртованості та міжкультурному діалогу й визнання цінності різноманіття і рівності» [93]. Як наслідок - системи і моделі виховання також глобалізуються, набуваючи не тільки всеохоплюючого суспільного рівня, а й взаємного міжкультурного, міждержавного й суспільно-світового значення для всіх народів і соціумів планети за вагомістю свого впливу на спільний розвиток [40].

Таким чином, однією з основних актуальних цілей демократизації освіти є залучення освітньої галузі до реструктуризації та демократизації суспільства. Це узаконено статтею 6 Закону України «Про освіту» [26, ст. 6], у якій визначені засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності. При цьому нового змісту набуває освітній менеджмент, основним завданням якого є сприяння формуванню інформаційно-ідеологічної платформи для прогресивних соціально-політичних змін.

Водночас тільки розвинута стабільна демократична система освіти і суспільного виховання створює можливість утворення ефективних інститутів громадянського суспільства, правової держави. Вона є основою стабільного демократичного устрою й авторитетної влади.

Сучасні моделі управління/самоуправління, систем освіти і самовиховання мають вибудовуватися навколо базових основ, до системи належать суспільно значимі моделі менеджменту, які ґрунтуються на чітко вибудованій світоглядній основі інтелектуального та морального просвітництва, громадянській інституалізації,

Освітньо-виховний процес – це шлях до розвитку, що не вимагає застережень, бо сьогодні він постав чинником загальної світової тенденції глобалізації. Це шлях спільної діяльності країн до узгодженої системи освіти і загальноєвропейського простору наукових досліджень, що має привести до їх піднесення. Тому важлива спільність понятійних стратегій, які визначають суспільний, ідейний, освітній простір світу, Європи й України, що створює можливість існування загальних полікультурних контекстів соціального розвитку, процесів управління, науки та освіти. У такому контексті стає очевидним, що розробка нового типу управління, зокрема, освітою та суспільним вихованням, повинна стати пріоритетною сферою соціального управління.

Повинен бути сформований новий тип соціального контракту між суспільством і державою, який має бути включений у сучасні системи управління, освіти і виховання. Водночас це по-різному виявляється на ґрунті різних національних культур, і через це специфіка суспільного розвитку, культура управління, освіти і виховання в сучасному глобалізованому світі має вибудовуватися на базі міжкультурного діалогу різних країн, соціальних систем та громадянських інститутів.

Зростаюча конкуренція в освітній сфері зумовила активний розвиток *теорії управління ЗВО*. Запропоновано різні дефініції «управління закладом вищої освіти», вироблено чимало управлінських концепцій у працях таких учених, як Н. Бабіна, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, С. Ілляшенко, С. Калашнікова, В. Маслов, В. Мельниченко, С. Натрошвілі, С. Ніколаєнко, Н. Протасова, Т. Рожнова, Є. Хриков та ін.

Аналіз теоретичних досліджень дозволив виокремити найпоширеніші принципи управління ЗВО: соціальної детермінації, гуманізації, науковості і компетенції, інформаційної достатності, аналітичного прогнозування, оперативного реагування, зворотного зв'язку, наступності і перспективності, демократії та централізму, стимулювання та згуртування кадрів, правової пріоритетності, фінансово-економічної раціональності і ділової активності [58]. На цих принципах базуються різні методичні підходи до управління ЗВО. Закцентуємо увагу на тих з них, які забезпечують цілісне бачення управління ЗВО.

Системний підхід – такий напрямок методології наукового пізнання і практичної діяльності, в основі якого лежать дослідження ЗВО як складної цілісної кібернетичної системи [42]. Застосування системного підходу дозволяє якнайкраще організувати процес прийняття рішень на всіх рівнях в системі управління. Комплексний підхід передбачає враховувати при аналізі як внутрішнє, так і зовнішнє середовище навчального закладу. Тобто треба враховувати не тільки внутрішні, але й зовнішні – демографічні, економічні, соціальні, глобалізаційні – процеси. Більшість науковців вважають системний підхід до управління ЗВО найбільш прийнятним і таким, що відповідає вимогам сьогодення.

Для вивчення функціональних зв'язків інформаційного забезпечення системи управління використовують *інтеграційний* підхід. Суть цього підходу полягає в тому, що дослідження проводять як по вертикалі (ректорат – керівники підрозділів, декани/директори – завідувачі кафедр), так і по горизонталі (на всіх стадіях освітнього процесу і наукової діяльності). За такого підходу стають міцнішими зв'язки між окремими підсистемами закладу, конкретизуються завдання та дії. Наприклад, задаються конкретні рівні показників якості освіти чи наукових результатів, конкретні терміни - і тоді під час виконання поставлених завдань досягається основна мета діяльності закладу.

Інтеграція по горизонталі – у розрізі освітньо-наукових процесів – потребує єдиної і чіткої інформаційної системи управління, яка б забезпечувала оперативність та гнучкість. Вертикальна інтеграція об'єднує зусилля керівників різних рівнів і в результаті дає синергетичний ефект. Застосування інтеграційного підходу створює умови для покращення здійснення стратегічних завдань на всіх рівнях системи управління ЗВО, підвищення конкурентноспроможності закладу.

Ситуаційний підхід зумовлений виникненням конкретних ситуацій, які впливають на ефективність управління. Система управління, залежно від характеру ситуації, може змінювати будь-яку із своїх характеристик, а саме: 1) структуру управління (переваги надаються або вертикальним, або горизонтальним зв'язкам); 2) методи управління; 3) стиль керівництва (орієнтація або на реалізацію стратегічних завдань, або на людські стосунки); 4) стратегію розвитку ЗВО; 5) модифікацію організації освітнього процесу та наукової діяльності.

Маркетинговий підхід передбачає проведення аналізу ЗВО на основі результатів маркетингових досліджень. При цьому система управління орієнтується на споживача. Споживачами освітніх послуг є і здобувачі освіти, і працедавці. Маркетинговий аналіз покликаний виявити конкурентні переваги закладу та чинники, що їх визначають. Під маркетинговою якістю в освіті треба розуміти властивість «товару» – підготовленого фахівця чи наукову розробку – відповідати реальній потребі суспільства. При цьому важливо враховувати конкурентну позицію ЗВО на цей час. Отже, маркетинговий підхід має забезпечити заклад усією необхідною інформацією, знання якої дозволить зберегти свою конкурентну позицію на регіональному/ вітчизняному/міжнародному рівні.

Інноваційний підхід базується на вмінні ЗВО швидко реагувати на зміни, зумовлені зовнішнім середовищем, шляхом упровадження нововведень. До останніх належать: використання нових освітніх технологій; ліцензування нових освітніх програм для підготовки фахівців, на яких є не

тільки наявний попит ринку праці, але й прогнозований; комп'ютеризація управлінських та організаційних процесів; проведення наукових досліджень з участю зовнішніх партнерів. Упровадження інноватики вимагає проведення системного аналізу, виявлення можливостей і готовності закладу до новизни.

Суть *нормативного* підходу полягає в тому, що аналіз системи управління з метою її вдосконалення пов'язаний з урахуванням сукупності важливих нормативів, яких дотримується у своїй діяльності керівництво ЗВО. Це і нормативи загальні (державні закони і положення – «Про освіту», «Про вищу освіту», галузеві стандарти, «Про наукову діяльність» тощо), і внутрішні (положення, які регламентують освітню та наукову діяльність ЗВО – положення «Про організацію навчального процесу», «Про факультет/інститут», «Про кафедру», посадові інструкції, штатний розпис тощо). Нормативи можуть мати цільову, функціональну і соціальну спрямованість. До цільових належать ті, які забезпечують реалізацію цілей діяльності ЗВО (Положення «Про внутрішню систему забезпечення якості освіти»). Функціональні нормативи регламентують діяльність (посадові інструкції, графік навчального процесу, моніторинг якості освіти та ін.). Нормативи в соціальній сфері повинні створювати оптимальні умови для спеціального розвитку колективу: методи мотивації, показники стимулювання, необхідність у систематичному підвищенні кваліфікації та заохоченні до професійного росту, показники охорони праці, зокрема, належне матеріально-технічне та інформаційне забезпечення умов праці. Тому нормативний підхід під час проведення аналізу потребує врахування всіх нормативів за всіма аспектами діяльності ЗВО, що сприяє швидшому досягненню успішного результату.

Метою *особистісно-діяльнісного* підходу є створення умов, завдяки яким можлива повна реалізація творчих здібностей кожного співробітника, для усвідомлення особистої значимості в управлінні закладом. Основною повинна стати теза: людина – це найважливіший елемент у системі

управління. Вдало підібрана управлінська команда однодумців і партнерів, здатних розуміти й утілювати ідеї свого керівника (на кожному рівні системи управління), – найважливіша умова загального успіху.

Зауважимо, що в наукових джерелах описані й інші методичні підходи до управління ЗВО: *процесний, рефлексивний, синергетичний, діалоговий* [95] тощо. І водночас зрозуміло, що не існує для всіх єдиного, чітко визначеного, найкращого підходу. Тому, формуючи систему управління ЗВО, потрібно утворювати комплекс із наукових підходів, адекватний наявним умовам існування закладу та відповідно до завдань, які перед собою він ставить.

3.2. Роль стратегічного, інноваційного управління й адаптивних технологій у модернізації та розвитку ЗВО

Для вироблення механізму підвищення конкурентоспроможності ЗВО пропонуємо використовувати методи стратегічного й інноваційного управління, технології адаптивного управління.

Будь-яка система управління складається з локальних підсистем управління, однією з яких є стратегічний менеджмент. Упровадження основ стратегічного управління в системі освіти досліджували В. Андрущенко, Т. Боголіб, М. Володькіна, Ю. Гончаров, М. Денисенко, Г. Єльнікова, С. Захарін, І. Ігнат'єва, І. Каленюк, В. Луговий, А. Наливайко, С. Натрошвілі, В. Пастухова, М. Степко, І. Тарасенко, Л. Федулова, З. Шершньова, Л. Шульгіна та ін. Питання оптимізації діяльності ЗВО удосконаленням освітнього менеджменту розглядали В. Олійник, В. Симонов, Л. Карамушка, Л. Калініна, О. Капітанець та ін. Авторське бачення цієї проблеми анонсоване в [41].

У наш час ЗВО повинен витримати удари кризових явищ у країні, адаптуватися до нових перетворень у державі, оновлюватися, удосконалюватися та модернізуватися. Обґрунтуємо думку, що вміле

використання методів стратегічного управління, у процесі якого формується місія функціонування закладу, проектується та реалізується його основна стратегія, забезпечує оптимізацію функціонування ЗВО.

Сучасний ЗВО є високодиверсифікованою організацією, що займається виробництвом різнопланових економічних благ. ЗВО надає освітні послуги (здійснює навчання, перекваліфікацію, підвищення кваліфікації), послуги з управлінського консультування, наукового обслуговування, готує навчальну, наукову та методичну літературу, організовує та проводить наукові та експертні дослідження, здійснює діяльність із організації проживання, громадського харчування, надання комунальних та комерційних послуг. Як зазначає М. Матвій, важко визначити кінцевий результат діяльності ЗВО «через специфіку вищої школи, її кінцеві результати втілюються в зміну якісних властивостей індивіда. Вони мають комплексний характер і відображають тісний взаємозв'язок результатів роботи працівників навчального закладу з впливом інших чинників, не пов'язаних з ефективністю функціонування вищих навчальних закладів» [59, с. 13].

У провідних ЗВО світу планування розглядають як процес, який ґрунтується на аналізі соціальної місії ЗВО, зовнішніх і внутрішніх умов діяльності для досягнення визначених цілей. Стратегічний план ЗВО охоплює, як правило, тривалий період в 5–10 років. Проте цього щорічно корегують, щоб врахувати зміни в зовнішніх і внутрішніх умовах функціонування, зберігаючи при цьому головні цілі.

Механізм стратегічного управління діяльністю ЗВО складається з таких етапів:

- 1) *стратегічна діагностика*, яка полягає у аналізі мікро- та макросередовища ЗВО;

- 2) *стратегічне планування*, під час якого формуються стратегічні цілі ЗВО, вибирається стратегія розвитку ЗВО, розробляються та оцінюються стратегічні альтернативи, формується концепція розвитку ЗВО, розраховуються напрямки політики ЗВО у стратегічних сферах;

3) *реалізація стратегій*, під час якої відбувається планування, організація та мотивація;

4) *контроль та регулювання*, під час яких проводиться моніторинг та контроль реалізації стратегічних рішень, оцінка ефективності реалізації стратегічних рішень, регулювання діяльності за виявленими відхиленнями, розробка корегуючих дій.

Результативність стратегічного управління ЗВО залежить від урахування внутрішнього потенціалу та ризиків зовнішнього середовища. Детальне вивчення внутрішнього середовища ЗВО зумовлене потребою визначення реального рівня конкурентоспроможності ЗВО в результаті зіставлення відповідних чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. Універсальним методом вивчення внутрішнього середовища ЗВО для надання адміністрації інформації, необхідної для вибору стратегії, є SWOT-аналіз. Цей метод дослідження полягає в розділенні чинників і явищ, впливаючих на функціонування й розвиток ЗВО, на чотири категорії: strengths (сильні сторони), weaknesses (слабкі сторони), opportunities (можливості) і threats (загрози). Унаслідок проведеного SWOT-аналізу визначають цілі діяльності ЗВО і розробляють стратегію.

SWOT-аналіз полегшує зіставлення зовнішніх загроз та можливостей із внутрішніми слабкостями і силами ЗВО та включає три основні етапи: 1) виявлення чинників, що характеризують внутрішнє й зовнішнє середовище об'єкта; 2) оцінка й ранжування виявлених факторів; 3) формулювання стратегій розвитку на основі перетинів пар чинників SWOT.

Продемонструємо цю процедуру на прикладі здійсненого SWOT-аналізу ПНУ за факторами, запропонованими І. М. Башою в [6] (додаток В.1). Для визначення вагомості кожного фактора, імовірності появи можливостей і загроз, а також інтенсивності сильних і слабких сторін проведено їх зважену бальну оцінку:

– у кожному блоці таблиці SWOT-аналізу визначено однакову кількість чинників і оцінено їх за ступенем важливості у функціонуванні ЗВО;

– дано оцінку (експертним методом) за п'ятибальною шкалою кожній тенденції з погляду її впливу на освітній заклад;

– визначено сумарну оцінку кожного блоку факторів (додаток В.2).

Наступним етапом є побудова SWOT-матриці, варіанту синергії.

Загальна сумарна оцінка кожного блоку чинників указує на міру їх впливу на роботу ЗВО. Загальна сумарна оцінка сильних сторін ПНУ становить 3.55, а загроз – 2.0, що свідчить про вагомі резерви ПНУ у протистоянні загрозам зовнішнього середовища.

Зіставлення можливостей ПНУ умовам ринку і узагальнення результатів SWOT-аналізу дозволило побудувати SWOT-матрицю (табл. 3.2.1.) із виявленими можливостями та загрозами середовища.

Таблиця 3.2.1.

**Матриця взаємодії сильних і слабких сторін ПНУ
із можливостями та загрозами середовища**

	Можливості – О		Загрози - Т
	Використання сучасних ІТ в навчальному процесі	Зарубіжні партнерські зв'язки	Поява зарубіжних конкурентів
Сильні сторони -S	SO- стратегії (стратегія використання сили)		ST- стратегії (стратегія усунення загроз)
Високий рівень наукового потенціалу	Забезпечення інноваційного прориву на якісно новий рівень науково-освітньої діяльності, що передбачає досягнення критеріїв, за якими надається статус дослідницького університету.	Системне проведення наукових симпозіумів, конференцій, фахових конкурсів, наукових виставок та ярмарок, постійна участь у міжнародних грантах та проектах, розширення зв'язків з науковцями України та зарубіжних країн	органічне поєднання фундаментальних наукових досліджень, якісної викладацької діяльності, що створить передумови збереження і посилення провідної ролі та високого рейтингу ПНУ

Використання інноваційних освітніх технологій	Реалізація концепції наскрізної комп'ютеризації навчального процесу	Подальше розширення співпраці із зарубіжними партнерами, зокрема збільшення програм подвійних дипломів	Забезпечення високої і стабільної якості навчального процесу відповідно до визнаних міжнародних стандартів
Слабкі сторони -W	WO-стратегії (стратегія подолання)		WT-стратегії (стратегія захисту)
Відсутність мотиваційних механізмів наукової діяльності	Організація процесу підвищення кваліфікації викладачів в напрямку впровадження в навчальний процес інноваційно-інформаційних технологій	Розробка і реалізація моделей стажування викладачів у провідних зарубіжних ЗВО.	Акцент на розвиток у студентів здібностей творчого розв'язання завдань, самостійного орієнтування в інформаційних потоках, перехід до проблемно-дослідницької моделі освітньої діяльності
Неефективна система середньої ланки управління	Створення АСУ на базі Центру ІТ з метою аналізу навчального, наукового та освітнього процесів, контролю виконання рішень	Аналіз міжнародного досвіду та реалізація практичних інструментів підвищення якості управління	Проведення маркетингових досліджень ринку освітніх послуг з метою виявлення та завоювання нових ніш щодо абітурієнтів

*Сформовано з [6, с.120].

Зауважимо, що з блоку WO зреалізовано майже всі елементи, зокрема: для оптимізації організації навчального процесу успішно впроваджено АСУ «Деканат-Р-Університет», яка автоматизує формування навчальних планів, розподіл навчального навантаження, формування електронного розкладу [137], електронна система формування додатків до документів про освіту європейського зразка, діє система електронного діловодства на рівні істеблїшменту ЗВО iDoc [138], а також зросла кількість стажування викладачів у закордонних закладах освіти та наукових установах.

Проте одного SWOT-аналізу для визначення стратегії недостатньо. Розглянемо ще один вид аналізу – PEST (STEP)-аналіз. (political-legal

(політико-правові), economic (економічні), sociocultural (соціокультурні), technological (технологічні) чинники).

PEST – аналіз чи метод стратегічного аналізу - це послідовний, покроковий аналіз чинників. Він є корисним інструментом для розуміння ринку, позиції ЗВО, його потенціалу і спрямованості діяльності, для виявлення аспектів зовнішнього середовища, які можуть вплинути на стратегію ЗВО.

Використано спрощену форму методики проведення PEST-аналізу для ПНУ:

1. Для кожної з чотирьох груп чинників обрано часткові фактори, які, на нашу думку, найбільше впливають на заклад.

2. Кожен з часткових чинників оцінюємо з погляду його впливу на навчальний заклад («+» – «позитивний»; «-» – «негативний»).

3. Підраховуються всі позитивні і негативні оцінки, що встановлені за кожною групою факторів. Якщо позитивних оцінок більше – чинник макросередовища є позитивним для ЗВО і необхідно розробляти шляхи щодо запровадження його позитивного впливу. Якщо негативних оцінок більше – чинник макросередовища є несприятливим для ЗВО і необхідно розробляти шляхи щодо зниження його негативного впливу.

Проаналізовано за допомогою PEST-аналізу ці впливові чинники (додаток В.3). Проведений аналіз дає можливість стверджувати, що на розвиток ПНУ найбільш негативно впливають політичні та економічні чинники. Це свідчить про політичну нестабільність у країні, а також потребу в підвищенні активності держави в сфері економічної підтримки вітчизняної освіти.

Ефективність функціонування ЗВО зумовлюється досконалістю внутрішнього середовища, що знаходить прояв у раціонально-оптимальній взаємодії всіх його елементів. Здатність ЗВО до стабільно результативної роботи – це його діяльнісний потенціал.

За твердженням українських учених В. М. Гейця, Б. Є. Кваснюка, В. П.

Семиноженка «джерелом зростання в економіці знань є як спеціалізовані (наукові), так і повсякденні знання, у результаті яких водночас з природними ресурсами, капіталом і працею домінантним чинником стають процеси накопичення і використання знань, унаслідок чого постійно зростає конкурентоспроможність економіки» [13, с. 31]. Як правильно зауважує В. Андрущенко, «важливим сьогодні є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати та управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя» [3, с. 8]. Ринкові умови визначають шляхи розвитку вищої школи, стають каталізатором трансформації традиційної системи надання освіти. Головним завданням системи вищої освіти стає забезпечення безперервної підготовки людського ресурсу до рентабельного використання в постійно змінюваних умовах формування світового ринкового простору.

Удосконалення діяльності ЗВО вбачаємо у використанні *інноваційного менеджменту*. У [40] подано авторське обґрунтування, що «ринок освітніх послуг є одним з найважливіших елементів національної інноваційної системи» і тому до нього застосовний інноваційний менеджмент, бо ЗВО, які обрали інноваційний шлях розвитку, стають конкурентоспроможними, лідерами на ринку освітніх послуг.

Конкуренція як один з елементів будь-якого ринкового середовища сприяє поліпшенню якості підготовки фахівців, оскільки змушує ЗВО забезпечувати кваліфікований рівень професійної підготовки працівників. Ринок освітніх послуг за допомогою конкурентних механізмів буквально сприяє участі в інноваційних процесах. Конкуренція, заснована на інноваціях, їх якість і своєчасність є важливим параметром виживання ЗВО, слугує вирішальним чинником прискорення розроблення та реалізації нових наукових продуктів. ЗВО, які обрали інноваційний шлях розвитку, стають конкурентоспроможними, лідерами на ринку освітніх послуг. Оскільки «тільки інноваційні ЗВО здатні швидко адаптуватися до змін, то інноваційна

діяльність стає основним фактором їх конкурентоспроможності на ринку» [117].

Інноваційні процеси у системі освіти забезпечують варіативність та особистісно-орієнтовану спрямованість освітнього процесу, унаслідок чого знання, уміння й навички студентів перетворюються на засіб розвитку їх пізнавальних і особистісних якостей, компетентності, що забезпечують їх здатність бути суб'єктом інноваційної професійної діяльності.

Деякі науковці розглядають інновацію в трьох аспектах: як науку та мистецтво управління інноваціями; як вид діяльності; як суб'єкт управління. В. О. Пірус вважає, що «інновації – це нововведення, які виникають і мають майбутнє, що сприяє прогресивному і творчому розвитку. Інновації - це джерело, рушійна сила розвитку і саморозвитку» [67]. Науковець визначає інноваційний розвиток ЗВО як об'єктивний, цілеспрямований, незворотний процес, що розгортається в часі, процес переходу ЗВО з одного якісного стану в інший, що супроводжується внутрішніми творчими перетвореннями.

Необхідно розрізняти поняття «освітні інновації» та «інновації в освіті». Інновації в освіті є ширшим поняттям, ніж освітні інновації. Вони охоплюють науково-технологічні (результати наукових досліджень і розробок, що мають форму об'єктів інтелектуальної власності і передаються для впровадження і застосування у виробництві), соціальні (соціальна підтримка студентів і викладачів ЗВО; створення безпечних умов навчання та позанавчальної діяльності студентів, формування соціально відповідального ЗВО); юридичні інновації (автономія ЗВО, пропозиції з вдосконалення освітнього законодавства) [96, с. 81].

Освітні інновації – це процедура чи метод здійснення освітньої діяльності, які відмінні від звичної практики та спрямовані на підвищення рівня ефективності функціонування ЗВО в умовах конкуренції. Види освітніх інновацій: педагогічні, науково-методичні, освітньо-технологічні. У більшості випадків освітні інновації стимулюють споживачі освітніх послуг. Частина з них є інноваціями, зорієнтованими на задоволення наявних потреб,

а саме: «гармонізацію освітніх і професійних стандартів, залучення представників професійних співтовариств до розробки освітніх програм ЗВО; участь практиків у навчальному процесі та спільних наукових дослідженнях; розробка інноваційних освітніх програм за новими напрямками і спеціальностями підготовки» [4]. В інформаційному суспільстві на зміну класичним лекційно-семінарським заняттям прийшли сучасні проектні, дискусійні, пошукові формати - так зване «перевернуте навчання» з високим ступенем самостійності та активності студентів. Сформувались нові когнітивні інститути - дослідницькі мережі, віртуальні лабораторії, які гнучко організовують ресурси ЗВО чи науково-дослідних установ для реалізації проектів.

Основними складовими інноваційного розвитку ЗВО є [120]: впровадження інноваційних технологій у навчальний процес; студентоцентрованість освітнього процесу; удосконалення системи організації та управління вищої освіти; підвищення рівня кваліфікації кадрового потенціалу закладу вищої освіти; розвиток власного дослідницького потенціалу, виконання науково-дослідницьких робіт і випуск науково-інноваційної продукції; проведення маркетингової роботи з метою розширення ринків освітніх послуг та задоволення запитів споживачів.

Сучасні інноваційні моделі освітнього процесу охарактеризовано в додатку Г.

На рівень конкурентоспроможності та показник інноваційності ЗВО суттєво впливають результати науково-дослідної роботи, зокрема отримання патентів, участь у наукових проектах, особливо із зарубіжними партнерами. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [70] зазначено, що серед актуальних проблем є «відсутність системи мотивації і стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелювання ризиків у зазначеній діяльності». Тому одним із стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти став «розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній

основі», чому сприяє використання методів інноваційного менеджменту в освітньому управлінні, зокрема і ЗВО.

Інноваційні методи в педагогічному менеджменті пропонують у своїх працях Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Луговий, О. Мармиза, С. Ніколаєнко, В. Олійник, І. Осадчий, М. Поташник, Н. Шарат та інші. Більшість з них зазначають, що управління ЗВО – це діяльність, яка забезпечує планомірний і цілеспрямований вплив на управлінську систему з метою її оптимального функціонування.

Інноваційний менеджмент – це складова системи управління ЗВО, серед яких економічні, психологічні, діагностичні, інформаційні технології, за умови застосування яких можливе оперативне й ефективне прийняття керівником управлінського рішення. Вони характеризуються сукупністю модернізованих управлінських функцій керівника закладу разом із цільовими формами і методами управління [8]. До основних напрямів інновації управлінської діяльності керівника-менеджера ЗВО відносяться: концептуальність в управлінні закладом; цільовий підхід до управління; психологізація управління; моделювання структури управління, створення швидкодіючих технологій та механізмів управлінської діяльності; побудова рухливої структури горизонтальних зв'язків; приведення функцій управління відповідно із завданнями ЗВО; рефлексивність діяльності керівника; управління якістю освіти і вироблення нових підходів до визначення ефективності педагогічного процесу; комп'ютеризація, технологізація управління; адаптація досягнень науки менеджменту в соціальній та виробничій сферах до управління ЗВО [11].

Науково-прикладні основи управління ЗВО висвітлили у своїх працях вітчизняні науковці, зокрема Л. Ваховський, Г. Єльнікова, В. Луговий, С. Савченко, В. Сергієвський, О. Сухомлинська та ін. Вивчаючи проблеми управління інноваційною діяльністю в ЗВО, більшість авторів визначають зміст основних понять інноватики в педагогіці, характеризують закономірності впровадження інновацій, особливості функціонування та

розвитку ЗВО. У дослідженнях останніх років питання реформування вищої освіти розробляються переважно з позицій інноваційних змін, яких потребують наявні системи управління ЗВО.

Як освітня організація, ЗВО відповідає основним властивостям системи: цілеспрямованості (основна мета – якість освітньої діяльності); складності (велика кількість структурних підрозділів із різноманітними взаємозв'язками); подільності (різні види діяльності: освітня, науково-дослідна, навчально-методична, господарська), цілісності (функціонування структурних підрозділів підпорядковане єдиним цілям – стратегії ЗВО); структурності (існування ієрархічної залежності між підрозділами) [65]. Сьогодні у вітчизняній науці немає єдиного підходу до обґрунтування необхідності інноваційного розвитку в діяльності ЗВО та визначення самого поняття такого розвитку. Показники інноваційності внутрішнього середовища ЗВО подано в таблиці 3.2.2.

Одним з об'єктів інноваційного менеджменту є інноваційний потенціал – це здатність суб'єктів управління інноваційною діяльністю розвивати інноваційну діяльність.

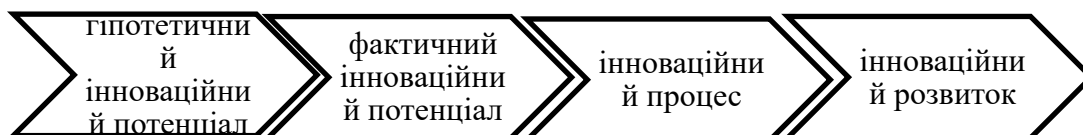
Інноваційний потенціал можна поділити на гіпотетичний і фактичний. Гіпотетичний інноваційний потенціал ЗВО репрезентує ресурси, які можуть бути використані для розроблення і реалізації інновацій. Його елементами є: трудові ресурси (найперше – професорсько-викладацький склад), матеріально-технічне забезпечення (навчальні корпуси та ін.), наукові лабораторії та обладнання, фінансові ресурси, інформаційні ресурси (методичне забезпечення освітнього процесу, бібліотека, доступ до світових академічних інформаційних ресурсів).

Фактичний інноваційний потенціал вказує на здатність закладу до раціонального використання інноваційних ресурсів, формування стратегії інноваційного розвитку та її виконання, адекватне оцінювання внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності.

Основні показники інноваційності внутрішнього середовища ЗВО

Класифікація інновацій	Основні характеристики інноваційності
Освітні інновації	- упровадження нових освітніх програм; - оновлення змісту навчальних планів; - нові педагогічні технології; - підвищення кваліфікації викладачів, зокрема їх стажування у провідних зарубіжних ЗВО - інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу;
Управлінські інновації	- побудова інноваційної структури ЗВО; - удосконалення загальної системи управління ЗВО; - автоматизація управлінської діяльності; - оптимізація системи управління на різних структурних рівнях (факультетів, інститутів, кафедр); - побудова внутрішньої системи забезпеченості якості діяльності ЗВО
Ідеологічні інновації	- участь ЗВО у наукових, освітніх програмах та проектах (ЕРАЗМУС та ін.); - розвиток науково-дослідницького потенціалу, випуск науково-інноваційної продукції; - формування економічного механізму для отримувати додаткових фінансових ресурсів та ощадне їх використання; - постійна співпраця ЗВО із роботодавцями. - взаємодія ЗВО із громадськістю, - побудова маркетингової стратегії з метою розширення ринків освітніх послуг та задоволення запитів споживачів

Вибудовується такий ланцюг зв'язків:

При цьому зв'язок між інноваційним потенціалом та інноваційним розвитком казуальний, бо, з одного боку, завдяки використанню потенціалу реалізуються інноваційні процеси і досягається новий рівень інноваційного розвитку закладу, а з іншого, – набутий інноваційний розвиток підвищує рівень інноваційного потенціалу ЗВО. Це стосується і гіпотетичного, і

фактичного потенціалу, адже результати інноваційної діяльності примножують інноваційні ресурси і підвищують здатність закладу до їх раціонального використання, адекватного оцінювання внутрішнього та зовнішнього середовища.

Оцінити інноваційний потенціал ЗВО можна за допомогою таких показників:

- плинність працівників найвищої кваліфікації (докторів наук, провідних наукових співробітників);
- питома вага працівників найвищої кваліфікації;
- показник винахідницької активності (кількість патентів, винаходів);
- коефіцієнт наукової рентабельності (наукові розробки із зовнішнім фінансуванням);
- рівень освітнього потенціалу (показники якості знань та попит на підготовлених фахівців, тобто частка працевлаштованих випускників) та ін.

Зазначимо, що в ПНУ з метою ефективного використання інтелектуального потенціалу університету, сприяння створенню конкурентоспроможних наукових і науково-прикладних результатів інноваційної діяльності, розвитку системи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності з 2011 року функціонує Центр інноваційної діяльності та трансферу технологій. У листопаді 2015 року укладений договір з Центром трансферу технологій Академії технологічних наук України про приєднання університету до Національної мережі трансферу технологій NTTN. Інноваційна структура Науковий парк «Прикарпатський університет» організовує і проводить конкурси інвестиційних проектів; співпрацює з технопарками Газі (при університеті Газі, м. Анкара, Туреччина), Анкари (у складі найбільшої на Близькому Сході промислової зони OSTIM, м. Анкара, Туреччина), Любліна (Польща); виступив засновником Екоенергетичного кластеру Прикарпаття, який об'єднав науковців та підприємців області у сфері відновлювальних джерел енергії. З 2001 року формуються каталоги інноваційних розробок.

Довіра до університету від європейських інституцій виражається і в тому, що в 2017 році заклад став переможцем конкурсу Програми Європейського Союзу ЕРАЗМУС+ «Розвиток потенціалу вищої освіти». Науковці університету залучені до розроблення стратегії розвитку області в науковій, науково-технічній та інноваційній сферах, вирішення поточних питань у зазначених напрямках. З 2018 р. на платформі університету діє Проектно-освітній центр «Агенти змін», який надає інформаційно-консультаційну та освітню допомогу насамперед територіальним громадам з питань управління проектами розвитку від ідеї до реалізації, поєднуючи у такий спосіб дві ключові реформи – освіти та децентралізацію.

Така співпраця на регіональному рівні між ЗВО, державою та бізнесом дозволяє збільшити ефективність освітньої діяльності, виробити шляхи трансферу технологій у виробництво, комерціалізувати знання загалом. Ефективну модель такої взаємодії запропонував американський учений Генрі Іцковіц, назвавши її моделлю «потрійної спіралі» [16]. Завдяки успішній взаємодії з соціальними партнерами вирішуються проблеми працевлаштування випускників, забезпечується контроль за якістю їхньої підготовки, робиться прогноз потреб у фахівцях певних професій, удосконалюється зміст освітніх програм відповідно до вимог сучасних економічних процесів.

Таким чином, при побудові системи управління ЗВО необхідно включати як підсистему інноваційний менеджмент. Для вироблення стратегії інноваційного розвитку ЗВО спочатку варто визначити інноваційний потенціал закладу. За результатами моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища інноваційного менеджменту керівництво ЗВО повинно ухвалювати управлінські рішення для досягнення цілей підсистеми інноваційного менеджменту і цілей системи управління закладу загалом.

Оскільки на рівень конкурентоспроможності та показник інноваційності закладів вищої освіти (ЗВО) суттєво впливають результати науково-дослідної роботи (НДР) і серед основних показників систем

рейтингування ЗВО є якісний *рівень кадрової та наукової складових*, то актуальне проведення *евалюації діяльності ЗВО* освіти з урахуванням цих показників.

В умовах глобалізації і децентралізації освітньої сфери та зростаючої мінливості зовнішнього середовища стає нагальною необхідністю здатність ЗВО швидко реагувати й шукати методи удосконалення своєї. Тому доцільно застосовувати *методи адаптивного управління*, завдяки яким освітній менеджмент стає гнучким й динамічним. Серед провідних факторів впливу є: зміни в законодавчій базі (освітні реформи); демографічні та міграційні процеси в країні; наявність регіонально близько іншого (інших) ЗВО; фінансові умови, що впливають на величину вартості навчання за контрактом; трудова міграція населення та, як наслідок – зростаючий дефіцит кваліфікованих фахівців; еміграція науково-педагогічних працівників (остаточна або миготлива) – так званий «відтік умів»; освітня еміграція потенційних абітурентів; посилення вимог до якості освіти на європейському рівні; зростання швидкості продукування нової інформації в світі; нестабільність ринку праці. Очевидним є те, що більшість чинників – це наслідки процесів глобалізації та інтеграції країни в європейський простір, де освіта та наука є визначальними. Про це засвідчує стратегія Європа – 2020 [108], прийнята у 2010 році.

Одна з вимог стратегії Європа – 2020 полягає у верховенстві знань і науки. Наука повинна продукувати нові знання, а освіта – їх впроваджувати. Для реалізації стратегії визначено 7 напрямків діяльності. Метою напрямку «Рух молоді» є підвищення ефективності системи освіти, зростання її якості, покращення у сфері зайнятості молодих фахівців. Напрямок «Інноваційний союз» передбачає створення єдиного європейського дослідницького простору для вирішення сучасних основних проблем суспільства. У цих програмах діяльності вказується, що на рівень конкурентоспроможності та показник інноваційності закладів вищої освіти суттєво впливають результати науково-дослідної роботи. Зокрема отримання патентів, участь в наукових

проектах, грантово-проектна діяльність, особливо спільно з закордонними партнерами.

Наукова складова стає пріоритетною і в діяльності українських ЗВО, що знаходить суттєве відображення у законодавстві з питань освіти. Так у «Ліцензійних умовах надання освітніх послуг у сфері вищої освіти» [54] введені сучасні параметри, які визначають рівень наукової та професійної активності науково-педагогічних працівників, а саме: «наявність наукової публікації у періодичному виданні, яке включено до наукометричних баз, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection, рекомендованих МОН; участь у міжнародному науковому проекті» тощо. [54, додаток 12]. У «Порядку та критеріях надання ЗВО статусу національного...» [69] до порівняльних критеріїв також включено «середнє значення показників індексів Гірша [69, додаток 12]. До преміальних критеріїв віднесено місце ЗВО в міжнародних та незалежних рейтингах.

У [49] обґрунтовано теоретичні й методичні основи адаптивного управління розвитком кадрової системи в якості кафедр інститутів післядипломної педагогічної освіти. Також визначено. ефективність впровадження системи моніторингу як механізму оцінювання при здійсненні управління навчальним закладом.

Проблеми *адаптивного управління* досліджуються у роботах таких учених, як Т. Борова, Н. Бояринцева, Т. Давиденко, Г. Єльнікова, В. Маслов, С. Мітін, В. Олійник, П. Третьяков, Л. Фесик та ін.

Сьогодні основними вважаються школи адаптивного управління під керівництвом П. І. Третьякова в Росії та Г. В. Єльнікової в Україні.

П. Третьяков, С. Мітін, Н. Бояринцева розглядають адаптивне управління як «цілеспрямований, психозберігаючий, ресурсозабезпечений процес взаємодії керуючої та керованої підсистем з досягнення запланованого результату, з урахуванням їх індивідуальних особливостей та середовища» [90, с. 2].. Вони є прихильниками психотерапевтичного підходу до проблем управління, зокрема вважають, що основним завданням

адаптивного управління є створення відповідного інтелектуального та емоційного оточення у процесі навчання та управління [901, с. 4].

Г. Єльнікова необхідність застосування адаптивного управління до освітніх систем обґрунтовує потребою врахування ситуацій нестабільності при розвитку економічних відносин, які спричиняють зміни внутрішніх механізмів управлінського процесу [29, 2.]. Розглядаючи адаптивне управління в системі ЗВО, Т. Борова вважає, що системне управління повинне базуватись на відкритій взаємодії учасників управлінського процесу і спрямоване на досягнення кінцевого результату у нестабільній ситуації.

Теорія адаптації в освітньому менеджменті полягає в тому, що будь-яка освітня організація маневрує у розподілі освітніх послуг між своїми структурними підрозділами, а також створює комбінації найвигідніших напрямків дій з урахуванням ситуативних чинників зовнішнього середовища [7, 1.].

К. Пелецькіс демонструє в [126, р. 570], що «активне використання методів адаптивного управління дозволяє університету точніше розглянути зміни «навколишнього середовища» та намагатися вийти на провідні позиції на ринку освітніх послуг та науково-технічних результатів».

На нашу думку, адаптація ЗВО пов'язана з адаптацією науково-педагогічних працівників до змінених параметрів навколишнього середовища. Адже основні споживачі результатів діяльності ЗВО – здобувачі вищої освіти та роботодавці, для яких гарантією якісно підготовленого фахівця є високий рівень якості професорсько-викладацького складу, науковців, дослідників. У результаті адаптації необхідно досягти «балансу інтересів і можливостей».

Безапеляційно основними показниками всіх систем рейтингування ЗВО є якісний рівень кадрової та наукової складових. У зв'язку з цим особливо актуальним стає вироблення чіткого механізму аналізу та оцінки наявного стану діяльності з урахуванням згаданих вище показників для кожного ЗВО – способи проведення еволюційних процедур.

Перехід сучасних університетів до ліберально-підприємницького типу управління дає можливість модифікувати відомі методи і моделі, які напрацьовані раніше і застосовуються в економіко-виробничих та технологічних процесах, для вивчення та управління освітніми явищами і процесами. Варто виокремити особливості освітньої галузі: її «продуктами виробництва» є нові знання, наукові ідеї, інноваційні розробки і найосновніше – формування нової особистості.

Задекларована в Законі «Про вищу освіту» автономія ЗВО вимагає побудови внутрішньої системи якості (ВСЗЯО). Кожен ЗВО формує свою ВСЗЯО внутрішню систему забезпечення якості освіти яка має відповідати, з одного боку, вимогам стандарту ISO 9001, що впливає з документа, прийнятого в рамках Болонського процесу 2005 року «Стандарти та керівні принципи забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти», а з іншого – внутрішнім потребам ЗВО. ВСЗЯО *складається з таких підсистем*: забезпечення якості; оцінка якості; вдосконалення якості освіти. Її основними завданнями є перевірка та аналіз результатів навчання, удосконалення освітніх програм, покращення мотивації співробітників, підвищення рівня викладання.

Внутрішні стейкхолдери (наукові та науково-педагогічні працівники, здобувачі освіти, керівництво ЗВО) повинні не тільки взяти на себе відповідальність за якість та її забезпечення, але і залучати до цих процесів зовнішніх стейкхолдерів (державу, батьків, працедавців, громадськість).

Значною мірою на якість освітньої діяльності ЗВО, через освітній процес, впливає *якісний склад* науково-педагогічних колективу, основними характеристиками якого є: *рівень кваліфікації* (науковий ступінь, вчене звання), *рівень наукової-методичної підготовки* (розробка освітніх програм, написання навчальної літератури, розробка методичних посібників та рекомендацій, використання інновацій у методах викладання)), *наукова і фахова активність* (підготовка здобувачів наукових ступенів, публікація в наукометричних виданнях, участь у наукових конференціях, семінарах,

проектах, бажано – з міжнародною участю, впровадження результатів наукових досліджень в освітній процес через спецкурси, семінари і т.д.), *підвищення кваліфікації* (планове наукове стажування та участь у наукових тренінгах, грантових програмах). Пріоритетним завданням менеджменту ЗВО є відповідальність за якість свого персоналу та створення сприятливих умов для ефективної праці і розвитку.

У процесі дослідження використано алгоритм адаптивного управління з функціональної точки зору, блок-схема якого наведено на рис. 3.2.1. Основою цієї схеми обрано опис алгоритму адаптивного управління Г.Єльникової [21]. Актуальним у нашій модифікації є виділення окремими блоками стейкхолдерів та змін середовища (як внутрішнього, так і зовнішнього), вплив яких на процеси управління та діяльності ЗВО в умовах автономії університету – істотний [21, с. 2.].

Запропонований алгоритм апробований в ПНУ продовж 2013-2018 рр. Технологія адаптивного управління в університеті використовувалась з метою посилення позиції закладу у вітчизняних та міжнародних рейтингах, що вплине на підвищення якості освітнього процесу, сприятиме розробці ще одного напрямку СВЗЯО, а відтак підвищиться інтерес до університету зі сторони внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів.

Зауважимо, що *самомоніторинг процесу* та *моніторинг результату* необхідно вводити одночасно з організацією та кооперуванням дій на результат. Самомоніторинг здійснюють самі виконавці для поточного контролю результативності своїх дій, при потребі корегують свої дії. Моніторинг проводить керівництво, за результатами якого здійснюється прогностичне регулювання для визначення невикористаних резервів. Виявлені потенціали вводяться у критеріальну модель як нові критерії, На новому циклі управління відбувається поновлення критеріїв на підставі змін умов і вимог оточуючого і внутрішнього середовища ЗВО.

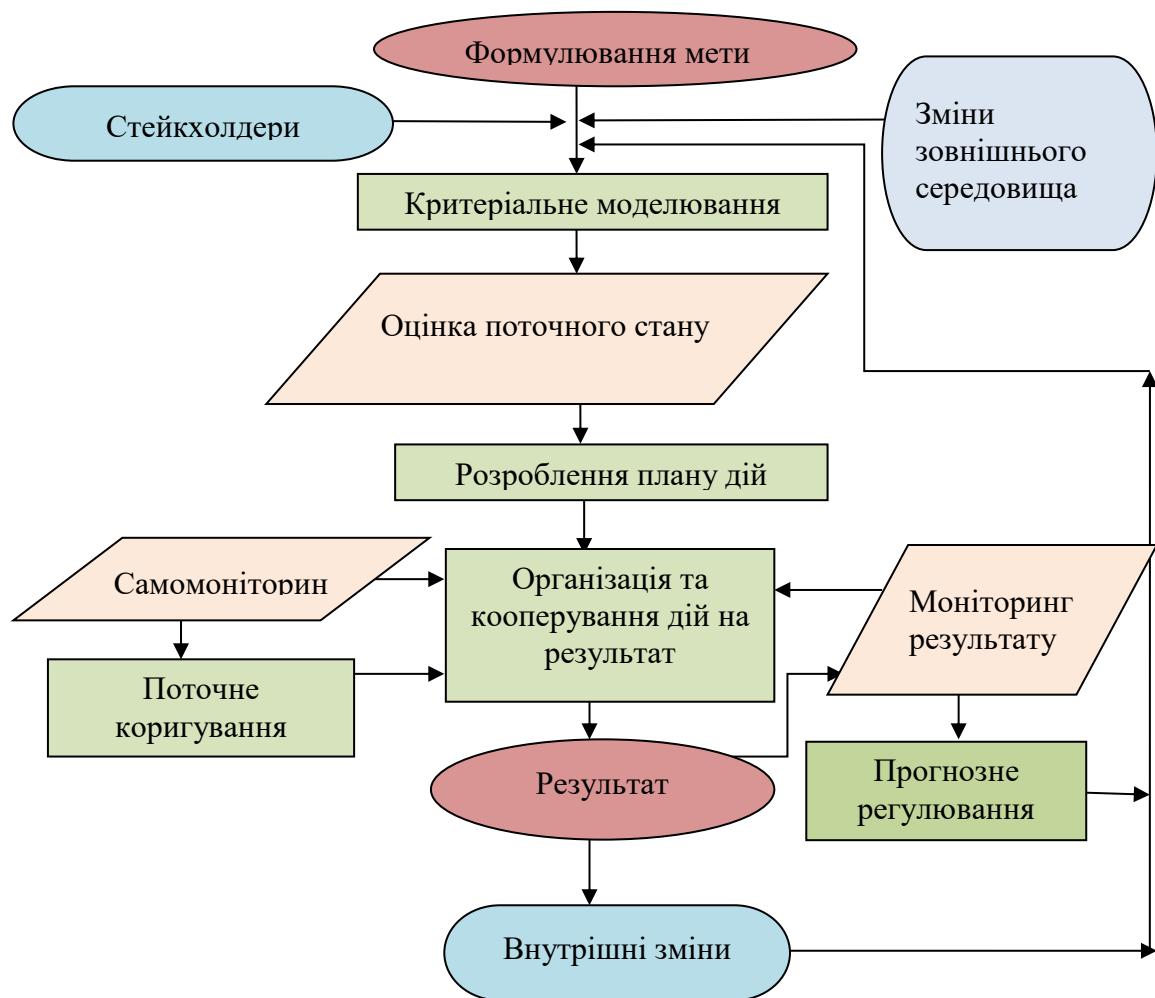

Рис. 3.2.1.. Алгоритм адаптивного управління.*

*Сформовано за описом в [21, 3]

Реалізація блоку «критеріальне моделювання» здійснюється за допомогою кваліметричного інструментарію шляхом побудови кваліметричної факторно-критеріальної моделі діяльності.

Проведений нами SWOT-аналіз виявив важливість і наявний потенціал кадрової та наукової складових. На основі оцінки поточного стану розроблено наступний план дій. З метою вивчення діяльності структурних начальних підрозділів керівництво ПНУ у 2013 році запровадило моніторинг якості надання освітніх послуг (наказ ректора №575 від 17.10.2013р.). Початкова програма моніторингу (додаток С.1) була розроблена автором дисертаційного дослідження на основі Наказу МОН України від 20.06.2013 № 809 «Про затвердження орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності

вищих навчальних закладів» та узгоджена з науково-педагогічними працівниками університету, з яких тим же наказом ректора була сформована евалюаційна група. Програма включала наступні розділи:

1. Загальна характеристика навчального структурного підрозділу.
2. Структура навчального структурного підрозділу.
3. Контингент студентів.
4. Зміст підготовки фахівців, навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчального процесу.
5. Організація навчально-виховного процесу.
6. Ефективність використання науково-педагогічного потенціалу.
7. Забезпечення розвитку та ефективність використання матеріально-технічної бази.
8. Забезпечення розвитку та ефективність використання об'єктів соціально-побутової сфери.
9. Науково-дослідна діяльність і міжнародні зв'язки.
10. Забезпечення якості практичної підготовки.
11. Організація курсового та дипломного проектування.
12. Робота щодо сприяння працевлаштуванню випускників.
13. Організація навчально-виховної роботи.
14. Стан управлінської діяльності

Начальні структурні підрозділи провели самоаналіз своєї діяльності за показниками програми моніторингу. Оскільки програма моніторингу містила нормативне значення для кожного показника, то структурні підрозділи отримати самооцінку і водночас запровадили заходи із вдосконалення своєї діяльності. Тобто факультети зреалізували блок «поточне коригування» алгоритму (рис.3.2.1).

Створена наказом ректора № 575 від 17.10.2013 *евалюаційна група* (з 15 осіб, очолена авторкою дослідження) здійснила моніторинг діяльності навчальних підрозділів, порівняла свої результати із самоаналізами підрозділів. Узагальнивши всі отримані результати, евалюаційна група на

засданні Вченої ради університету виокремила сильні та слабкі сторони діяльності структурних підрозділів у кожному блоці програми моніторингу. При цьому виявлено можливості покращення показників у напрямку кадрової політики та науково-дослідної роботи. З метою реалізації цих можливостей ректоратом було розроблено систему заходів (блок «прогнозне регулювання»), спрямованих на підвищення якості кадрового забезпечення освітнього процесу. А саме: якість кадрового складу з боку адміністрації забезпечується за рахунок: 1) конкретних вимог до конкурсного відбору науково-педагогічних працівників на посади, які регламентуються «Положенням про порядок заміщення посад науково-педагогічних працівників державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»; 2) періодичного об'єктивного всебічного оцінювання діяльності кожного науково-педагогічного працівника на основі «Положення про критерії оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників ДЗВО «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» відповідно до показників міжнародних наукометричних баз даних», за результатами якого відбувається рейтингування працівників в межах кафедри, навчального підрозділу, університету; 3) систематичного контролю за підвищенням кваліфікації працівників згідно з «Положенням про стажування та підвищення кваліфікації наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників ДЗВО «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»; 4) запровадженням програми підтримки докторантів та сприяння у підвищенні рівня академічної мобільності науково-педагогічних працівників; 5) зниження навчального навантаження до 100 годин на рік у випадку наявності публікацій у Scopus, Web of Science, узаконене Положенням про підтримку наукових і науково-педагогічних працівників університету, які публікують праці у виданнях, що входять до наукометричних баз Scopus та Web of Science (див. [139]) . Дієвість цих заходів демонструють позитивні динаміки кількості публікацій та рейтингів

університету в науко метричних базах (рис. 3.2.2). Н-індекс у Scopus становить 38 (у 2018 році – 34), статей – 690, цитувань – 6813; Н-індекс у Web of Science – 35 (у 2018 – 30), статей – 530, цитувань – 5592.

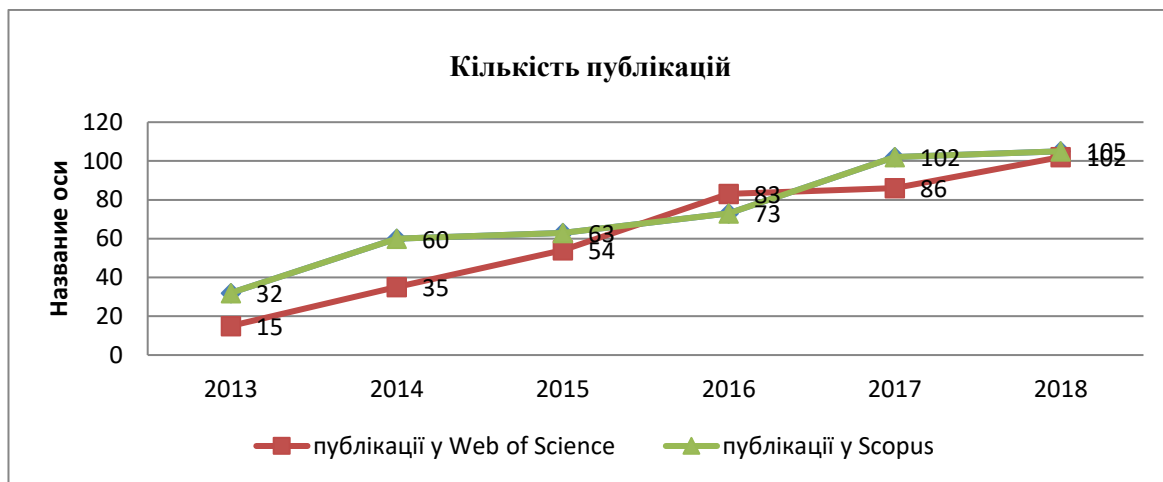

Рис. 3.2.2. Публікації науково-педагогічних працівників ПНУ у Scopus та Web of Science за 2013-2018рр. (джерело [127, 133])

Центр міжнародних проектів «Євроосвіта» разом з міжнародною групою експертів щорічно представляють академічний рейтинг закладів вищої освіти України «Топ-200 Україна». Рейтинг формується з використанням методик, накопичених ЮНЕСКО. Зокрема, за методикою Берлінських принципів ранжування університетів визначають інтегральний індекс діяльності закладу вищої освіти $I_{зво}$, при знаходженні якого використовують:

- індикатори прямого вимірювання (80 %),
- експертну оцінку якості підготовки випускників закладу вищої освіти представниками роботодавців та академічного співтовариства (15 %),
- міжнародні наукометричні і веб-метричні дані (5 %).

Інтегральний індекс $I_{зво}$ обчислюють за формулою:

$$I_{зво} = I_{нп} + I_{н} + I_{мв} ,$$

де $I_{нп}$ – якість науково-педагогічного потенціалу, $I_{н}$ – якість навчання, $I_{мв}$ – міжнародне визнання.

Динаміка значення $I_{\text{ЗВО}}$ для Прикарпатського національного університету за останні роки зображена на рис. 3.2.3. Очевидна позитивна динаміка особливо після початкового циклу адаптивного управління з 2013р. Така ж тенденція спостерігається і за результатами рейтингу Scopus, у якому ЗВО України ранжовані за індексом Гірша — кількісним показником, що базується на кількості наукових публікацій і кількості їх цитувань.

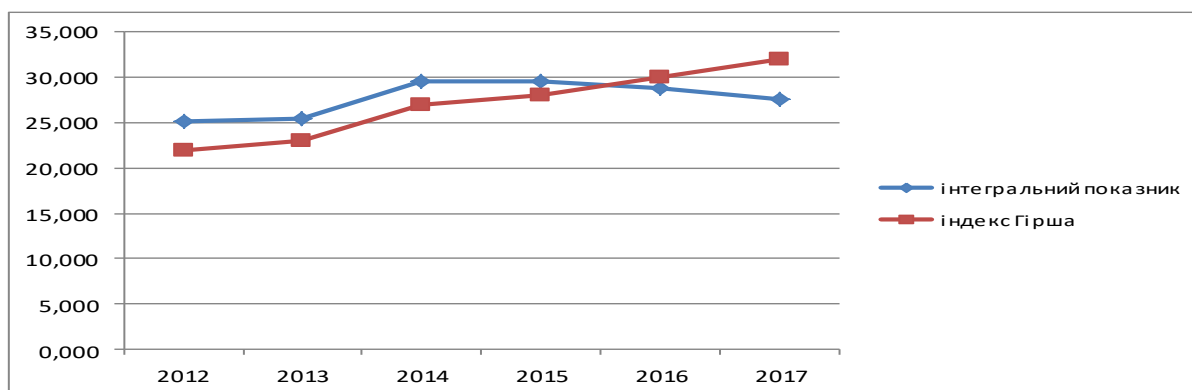

Рис.3.2.3. Інтегральний індекс діяльності ПНУ та індекс Гірша у 2012-2017 рр.*

*Складено на основі даних з [82].

ЗВО беруть участь у дослідженнях з визначення рейтингу не тільки з метою порівняння своєї діяльності з роботою провідних закладів України та світу, але і для врахування думки зовнішніх стейкхолдерів — академічних експертів та роботодавців — при плануванні своєї діяльності. З цією метою у 2015/2016 році індекс $I_{\text{НП}}$ підсилено інноваційною складовою наукової роботи закладів вищої освіти: додатково було введено критерій «Інноваційна діяльність університетів», який кількісно вимірюється обсягом інвестицій, зроблених приватним, високотехнологічним бізнесом в стартапи університетів. Причому в якості стартапів розглядаються не тільки новітні технічні розробки, а й проекти в інших галузях (біологічній, медичній, аграрній, гуманітарній та ін.), які були затребувані на споживацькому ринку.

При підрахунку індексу $I_{\text{МВ}}$ враховується участь закладу вищої освіти у таких європейських програмах, як «Горизонт 2020», Seventh Framework Programme, TEMPUS, Erasmus+.

Покращення наукового та кадрового потенціалу веде до зацікавленості та зростання довіри зовнішніх стейкхолдерів, що знайходить своє відображення у проекто-грантовій діяльності збільшенням загальної кількості наукових проектів, у яких беруть участь науково-педагогічні працівники та здобувачі освіти.

За вимогами часу «розвиток сучасного суспільства передбачає наступні аспекти: знання, люди, які вміють застосовувати ці знання, орієнтування бізнес-систем та суспільства на безперервне навчання та розвиток». Такі ж вимоги висуває і стратегія Європа – 2020 [1]: верховенство знань і науки; наука повинна продукувати нові знання, а освіта – їх впроваджувати, що найкраще реалізується у ЗВО. Тому необхідні сучасні дієві методи управління ЗВО, які б враховували стратегічні цілі розвитку ЗВО та особливості швидкозмінних суспільно-економічних умов. До таких методів відносяться стратегічне та адаптивне управління.

3.3. Європейські модернізації освітніх систем у сфері управління якістю

Сучасні європейські суспільно-економічні умови радикально змінили місію університету як суспільного інституту. Нова Стратегія Європа 2020, прийнята у 2010 році, пропагує співтовариство знань та інновацій з метою продуктивнішого синтезу між освітою, дослідженнями та інноваціями в університетських стінах.

У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року» [64] виписані основні завдання розвитку вітчизняної освітньої галузі з урахуванням європейських тенденцій. При цьому визначено найважливіші проблеми, які стримують розвиток світи, серед них – неефективність управління системою та закладами освіти. Ще на початку цього століття головним завданням модернізації системи освітнього управління називалося створення гнучкої, цілеспрямованої, ефективної системи державно-

громадського управління на всіх управлінських рівнях [91]. Децентралізація освіти та розширення автономії ЗВО, які є важливими кроками в модернізації вищої освіти України, зумовили необхідність уміти правильно дібрати модель управління ЗВО. Крім цього, динамічність суспільних та освітніх процесів вимагає швидкого реагування ЗВО на зміни, що змушує адміністрацію закладу застосовувати адекватні менеджерські методи.

Ключові орієнтири та параметри, які визначають сучасні процеси модернізації європейського простору вищої освіти висвітлено у праці [32] С. Калашнікової. Метою Європейського освітнього простору є такий розвиток вищої освіти, що базується на інституційній автономії та участі здобувачів освіти й науково-педагогічних працівників в управлінні вищою освітою. Розширення автономії ЗВО зумовлює збільшення відповідальності закладів за результати своєї діяльності. Але можливий ризик зловживань отриманою свободою. Цей ризик необхідно контролювати. Водночас автономія в жорстких умовах конкуренції на ринку освітніх послуг змушує університети набувати підприємницької ментальності.

У розвитку університету як підприємницького закладу лежать наступні принципи: домінування ідеї підприємництва при плануванні системних перетворень; посилення зв'язку із реальним бізнесом; диверсифікація джерел фінансування; культивування підприємницької культури у структурних підрозділах шляхом підтримання ініціатив, які підвищують гнучкість і конкурентоспроможність університету на ринку освітніх послуг [87]. ЗВО доцільно реалізувати *інноваційну модель підприємництва*, яка передбачає використання будь-яких можливостей у межах державних норм і законів. Ця модель діє за алгоритмом: 1) формулювання мети; 2) вивчення зовнішнього середовища; 3) пошук альтернативних можливостей; 4) оцінка своїх ресурсів та зіставлення їх зі своїми можливостями; 5) пошук додаткових джерел із зовнішнього середовища, якщо бракує власних ресурсів; 6) реалізація мети за найоптимальнішим альтернативним планом. Алгоритм реалізується методами *стратегічного управління*, оскільки для досягнення поставленої

мети необхідно відшукати оптимальну траєкторію розвитку в умовах динамічного зовнішнього середовища. Для цього повинні бути враховані внутрішні можливості та зовнішні загрози, що реалізується методами SWOT-аналізу [41].

Освітня реформа збільшила кількість стейкхолдерів. ЗВО трансформується у відкриту освітню систему. Тому існує необхідність співпраці між основними стейкхолдерами освітнього процесу: керівництвом ЗВО, академічною спільнотою ЗВО, студентами, їхніми батьками, випускниками та роботодавцями. Це зумовлює перехід на *корпоративну модель* управління [40; 60], яку можна представити як тріаду – взаємозв'язок держави, інвесторів та ЗВО. До інвесторів належать отримувачі освітніх послуг, їх замовники, громадськість. При цьому на стратегічну мету розвитку закладу суттєво впливатимуть стейкхолдери.

Європейський освітній простір ініціює створення освітніх програм з орієнтацією на запити працедавців, тобто готувати фахівця, на який є чи скоро буде попит на ринку праці. Це може забезпечити високу вірогідність працевлаштування випускників і як наслідок – вплине на імідж ЗВО та підвищить його конкурентоспроможність в освітньому галузевому середовищі. Тому сьогодні кожен ЗВО повинен мати найтіснішу *співпрацю з роботодавцями, випускниками та органами місцевого самоврядування*. Це суттєвий чинник в умовах децентралізації як адміністративної, так і освітньої.

За вимогами сьогодення модернізація системи управління ЗВО повинна відбуватися з використанням моделі міжнародного стандарту серії ISO 9001:2009, який базується на принципах менеджменту якості та містить універсальні вимоги до системи якості. Сучасна вітчизняна освітня реформа спрямована на підвищення ефективності якості освіти

Управління на основі якості (з англ. - quality management) – це сукупність цілеспрямованих та координаційно-субординаційних дій контролю якості (скрінінг-аудит, моніторинг, паспортизація, сертифікація,

ліцензування, стандартизація, акредитація) інституцій та управління нею з поліпшенням у перспективі. Інституційна політика у сфері управління якістю та встановлення її дерева цілей передбачає прогнозування, планування, контрольний моніторинг, стратегічний менеджмент поліпшення і моделювання забезпечення щодо вдосконалення якості.

Політика у сфері якості (з англ. - quality policy) – всеохоплююча цілевстановлення цілеспрямованість, як системна, так і інститутаційна, у сфері якості, офіційно сформульована на рівні політик (геополітик, транскордонних політик, регіональних, національних, локальних політик) за згодою зацікавлених сторін та під керівництвом владних структур.

Дерево цілей (з англ. - quality objectives) прагне здобуття якості. Базисом сфери якості стає політика щодо неї, де цілі структурно встановлюються для відповідних структурно-функціональних та структурно-організаційних підрозділів задля управління рівнями організації отрутурування систем.

Управління плануванням якості (з англ. - quality planning) – це складова частина управління якістю, орієнтована на цілевстановлення у її сфері та пролонгування системно-управлінських процесів на базі інформаційно-управлінських платформ та адекватних ресурсів для управління, необхідних у квалітологічному досягненні.

Скринінг-контроль якості орієнтований на релевантність досягнення потреб якості впродовж життя.

Ефективність забезпечення якості – методологічна система переконань щодо гарантування пролонгованих стандартів життя (у тому числі впевненість в якості і безпеці стандартів упродовж життя із забезпеченням зайнятості, гарантій прав для зайнятих і осіб пенсійного віку), які можуть бути виконані через упевненість, що умови якості будуть гарантовані.

Нині новітні моделі якості є технічно регульованими, всеохоплюючими, організаційно поліпшеними, скринінгово-діагностичними

щодо самооцінювання; спрямованими на досягнення найвищого потенціалу якості; механізми реалізації, засоби та форми інструментального інжинірингу якості через технології управління нею.

Управління якістю керується певними *принципами* (з англ. - Quality management principles), які є настановами щодо керування і поліпшенн якості та цілеспрямування інституцій на досягнення якісних результатів. Принципи управління якістю – це креативні принципи мистецтва управління, майстерності і елементарного ремесла щодо їх виконання, серед яких людиноцентрована і природоцентрована компетентності, їх керівні здібності, орієнтовані на аксіологічну систематизацію у єдності і цілістності синергетично-системного процесу управління.

Моделі якості базуються на принципах досягнення задоволення потреб здобувача в просторі у цей момент часу і в розвитку як головної мети, пролонгованого поліпшення в перспективі становлення і розвитку, як основних засобів, так і механізмів; це актуалізація залучення всіх зацікавлених сторін до технічного регулювання у сфері якості – від найвищого естєбішменту до обслуговуючого персоналу; системно-процесне бачення синергізму управління якістю у його циклах для майбутніх трансформацій поліпшень.

Система ISO передбачає: споживчу орієнтацію, трансформацію їх потреб (нині та в перспективі) та нарощення потенціалу задоволення потреб у сфері якості вище потенціалу очікування; роль керівництва, якому варто уможливлювати сприятливість внутрішньосистемного середовища у якому підлеглі повноцінно залучені до реалізації функціональних цілей/завдань інституцій; повноцінне охоплення персоналу всіх рівнів забезпечує базис якості інституції, де реалізується система управління якістю лише за умов використання їх особистих якостей, здібностей, здатностей та компетентностей на користь поліпшення в досягненні якості цієї інституції; процесний підхід у здобутті релевантно бажаного результату, ефективність якого забезпечена управлінням якістю ресурсними потоками як процесами;

системний підхід до управління скринінгом, ідентифікацією та аналітикою усвідомлення самого управління якістю та взаємопов'язаними процесами як системою сприяє ефективній реалізації методики реалізації управління яєстю як системою у здобутті дерева цілей; пролонговане поліпшування і довготривале вдосконалення діяльності інституцій є незмінною домінантою у в досягненні методики організації як мети; інформаційно-аналітичний базис моніторингу даних упровадження системи управління якістю забезпечує ефективність управлінських рішень; взаємовигідні стосунки підвищують потенціал спроможність усіх сторін створювати цінності як самої інституції на усіх системних рівнях, так і її донорів якості.

У системі управління якістю ISO 10014:2006 (ДСТУ ISO 10014:2008) запропоновано поєднання процесного підходу з допоміжними стандартами.

Моделі управління якістю – це візуалізовані системи управління моделі технології управління, моделі міжнародних стандартів ISO, удосконалені моделі фонду з управління якістю, ЄС, з наданням права за видами діяльності, підтвердження відповідності на локальному та регіональному, національному та транскордонному рівні у прагненні набути якості відповідного рівня. З моменту запровадження можна констатувати, що як моделі, так і стандарти нині не мають сутнісного усвідомлення та структурно-функціонального застосування при запровадженні системи державного регулювання управління якістю у сфері освіти та науки.

Принципи якості не завжди усвідомлюються навіть в субординаційно-координаційній взаємодії суб'єктно-об'єктних зв'язків від підлеглих до керівників закладів освіти всіх рівнів підпорядкування. Група інновацій публічних послуг (з англ. - Innovative Public Services Group) запропонувала модель з управління якістю як інструмент упровадження в системи регулювання технологій управління нею з метою не лише бути конкурентноспроможними та здійснити самооцінювання, а й отримати удосконалену якість як траєкторію досягнення успіху не лише в ЄС, а й у світі.

Модель, яку продемонстрували на Конференції з якості публічного адміністрування в ЄС (Лісабон, 2000 р.), після запровадження у більшості країн-партнерів ЄС (до 2002 р.) набула вияву у парамитральному виразі уможливлених підсистем кванторезультативності, де кожен критерій має підкритерії, описані проблемно-ситуативними прикладами для досягнення ефективності в управлінні якістю публічно-соціального значення. Дерево цілей моделі має чотири вектори:

Перший. Самооцінювання від сучасних кордонів стійкості і витривалості системи до амплітуди варіабельності її функціональної діяльності (план - виконання плану до повного циклу якості – самооцінювання і мониторинг – поліпшення).

Другий. Скринінгово-діагностичний інструмент для освітніх систем інституцій і структурно-організаційних підрозділів, які усвідомлено намагаються поліпшити показники якості та вдосконалити діяльність.

Третій. Виконання та вдосконалення функцій щодо забезпечення взаємодії провідництва, напівпровідництва безпосередньої та опосередкованої взаємодії на внутрішньосистемному, міжсистемному, надсистемному рівнях моделей управління якістю.

Четвертий. Стратегічне управління якістю та бенчмаркінг на рівні публічного сектору міжсистемного та міжінституційного рівнів менеджменту освітніх процесів.

Методичні рекомендації щодо реалізації моделі розроблені, і до них забезпечений доступ як до інформаційно-методичного ресурсу [125] більше ніж на двох десятках мов.

Стандарти серії ISO забезпечують здійснення аудитів з управління якістю та керування станом навколишнього середовища, через керування систем за умов застосування системи показників, які гарантують урівноваженість, збалансованість та сталість і спонукають до інноваційної діяльності завдяки процедурам поліпшення.

Здійснимо системно-аксіологічний теоретико-порівняльний аналіз

змісту інтеграційних Європейських форумів із забезпечення якості EQAF з метою наукового пізнання та практично-корисного досвіду для запровадження в Україні.

Європейський форум із забезпечення якості - це щорічний захід, організований групою E4 (ENQA, ESU, EUA і EURASHE). Він є основною європейською конференцією щодо забезпечення якості (QA) в галузі вищої освіти, яка об'єднує всіх ключових зацікавлених сторін у цій галузі, таких як, ЗВО, агентства QA і студентства, що є важливим внеском в політику якості в галузі вищої освіти. У форумі беруть участь ректори і віце-ректори, уповноважені з якості у ЗВО, студенти, керівники агенцій із забезпечення якості та акредитації, співробітники міністерств, промоутери Болонського процесу і члени наглядової групи в Болоньї, професори, представники бізнесу, студентських європейських організацій. Учасники проводять ґрунтовний аналіз якості освіти, оприлюднюють результати різних соціологічних досліджень, зокрема, представляють цілісне бачення стандартів якості освіти у студентів ЗВО Європи.

Систематизація всіх Європейських форумів із забезпечення якості наведена в таблиці 3.3.1.

Матеріали та результати форумів сприяють кращому розумінню загальноєвропейських тенденцій і національних особливостей забезпечення якості вищої освіти та науки. Важливе їх використання у *системі підготовки фахівців з якості освіти у ЗВО* з метою подальшого використання в Україні задля її європейському поступу.

Зокрема науковими напрямками досліджень для аспірантів та PhD-студентів можуть бути наступні: «Навчання та викладання: консолідація європейського виміру», «Забезпечення якості та визнання: поточна практика і виклики», «Стратегічна перспектива Європейського реєстру забезпечення якості», «Європейські стандарти і рекомендації 2015: політика і практика», «Посилення засад розвитку культури якості», «Глобальна перспектива

регіональної співпраці щодо забезпеченні якості», «Забезпечення якості та етика», «Формування корпоративної культури якості» тощо.

Таблиця 3.3.1

Європейські форуми із забезпечення якості

№ п/п	Назва, рік і місце проведення	Основна мета Форуму
1	Впровадження культури якості у вищій освіті Мюнхен, Німеччина 2006	Вироблення спільного розуміння шляхів подальшого розвитку європейського виміру для забезпечення якості, зокрема, просувати надійний підхід до якості, заохочуючи внутрішні поліпшення якості в ЗВО і забезпечувати відповідний баланс між упровадженням потрібних інструментів формування якості та необхідністю сприяння творчості в дослідженнях та освіті, стимулювання наукового пізнання з управлінням якістю освітньо-наукових процесів.
2	Впровадження і використання політики щодо забезпечення якості: стратегія і практика Рим, Італія, 2007	Отримати уявлення, як застосовувати європейські стандарти та керівні принципи з управління якістю освітніх систем; проаналізувати чинники досягнення успіху та гальмівні перешкоди; зрозуміти та усвідомити наслідки реалізації та вивчити перспективи (передбачувані та непередбачувані); обговорити конкретні інструменти (наприклад, оцінки здобувачів освіти, упровадження результатів навчання, звіти агентств із забезпечення якості); вивчити принципи європейських стандартів і керівних нормативів технічного регулювання. Європейські стандарти та керівні принципи розглянуті в контексті Лондонської зустрічі міністрів освіти (2007 р.).
3	Тенденції в забезпеченні управління якістю Будапешт, Угорщина 2008	Вивчити європейські та міжнародні перспективи реалізації політики управління якістю, розглянути наслідки змін щодо забезпечення якості в європейській вищій освіті та дослідництві на міжнародному рівні в запитах поліпшення рівня якості управління освітніми системами. Отримати уявлення, як ЗВО й агентства щодо управління та забезпечення якості реагують на нові форми підзвітності системного аналізу, чи будуть нові форми підзвітності бажаним чином впливати на рівні якості та розвиток дослідництва безпосередніх та опосередкованих усвідомлених та несвідомих наслідків.
4	Творчість і різноманітність: проблеми забезпечення якості після 2010 року Копенгаген,	Надання можливості академічних дискусій, які присвячені як нинішнім, так і внутрішньо-зовнішнім підходам щодо забезпечення політики якості, що враховують інституційну різноманітність і підтримують креативну, інноваційну практику у сфері

	Данія 2009	вищої освіти та науки. У рамках пленарних засідань та секцій відбулося обговорення кола питань довготривалої розбудови Європейського простору вищої освіти та науки.
5	Побудова мостів: усвідомлення якості освіти в європейському, національному та інституційному контекстах Ліон, Франція 2010	Обговорення щодо зосередження на локальному рівні забезпечення політики якості розбудови та розвитку Європейського простору вищої освіти та науки. Сприяння конструктивному діалогу із забезпечення політики якості, який об'єднує національні підходи та сприяє європейському обговоренню питань управління якістю у сфері вищої освіти та науки, зокрема, через їх реформування та формування загальноєвропейського розуміння забезпечення якості за участі всіх зацікавлених сторін. Надати унікальну платформу для вищої освіти та спільнот QA, щоб наслідувати, формувати та прогнозувати розвиток подій на транскордонному, національному, регіональному та локальному рівнях.
6	Якість і довіра: в основі того, що ми робимо Антверпен, Бельгія, 2011	Об'єднати позитивні практики, забезпечити обговорення щодо поточних змін політики в галузі забезпечення якості. Вивчити вплив та зміст внутрішнього та зовнішнього контролю (управління) якості, а також як QA може доопрацювати моніторинг та процедури поліпшення, щоб слугувати принципам якості.
7	Як забезпечується якість? Таллін, Естонія 2012	Вивчити вплив зовнішнього і внутрішнього контролю якості на політику вищої освіти та її інституційні реалії. Дослідження наступних питань: взаємозв'язок між забезпеченням якості, педагогічними підходами та навчанням студентів; якість освіти, яка підтримує інституційні цілі та профілі; роль забезпечення якості в глобалізованій вищій освіті та науці.
8	Працюючи разом над подальшим розвитком якості освіти Готенбург, Швеція 2013	Обговорення питань щодо усвідомлення, як індивідуальні учасники та організації можуть краще зрозуміти ту роль, яку відіграє управління якістю освіти в їх повсякденному житті. Розглянуто нові європейські процеси із забезпечення якості освіти, а саме: перегляд Стандартів та головних напрямів забезпечення якості управління освітою у Європейському просторі вищої освіти та науки для зростання інтернаціоналізації зовнішніх підходів до формування якості за допомогою транснаціональних звітів, підготовлених зареєстрованими у EQAR агенціями. Детально вивчено розвиток забезпечення якості освіти в докторантурі та її ролі щодо забезпечення якості життя в соціальному вимірі для гарантій розвитку сталих суспільств. Наголошено на концепції «культури якості» та важливості ставлення до неї, формування її аксіологічного змісту на всіх рівнях транскордонної співпраці та інтеграції. Інтернаціоналізація визначена

		як головна рушійна сила якості. Наголошено на потребі збереження національних цінностей та необхідності використання транскордонного потенціалу міжнародної інтеграції освітніх систем для формування змісту та розроблення навчальних і наукових програм реалізації спільних учених ступенів.
9	Зміни в освіті для забезпечення якості і поступ від викладання до навчіння Барселона, Іспанія 2014	Навчально-орієнтована освіта, диверсифіковані представництва студентів зі складу різних категорій населення, нові механізми соціальних гарантій портативності навчальних програм і наукового дослідництва в останній час привели до глибоких змін у вищій освіті та науці. Студенти - автономні учні, а вчителі та викладачі використовують інноваційні методики навчання та розробляють методи оцінювання позитивних змін та невідповідностей. Як наслідок – взаємодія між викладачем і здобувачем освіти модернізується, а інституції підтримки студентів розвиваються для сприяння якісному завершеному навчанню та зайнятості впродовж життя. Розглянуто результати проекту HAPHE (інституція з гармонізації підходів до професійної вищої освіти в ЄС) і результативність пілоту PHEXcel (інституція тестування техніко-економічної ефективності маркування якості вищої професійної освіти).
10	Підведення підсумків та очікувань Лондон, Великобританія 2015	Ухвалення переглянутих стандартів ESG, завдяки чому удосконалено оцінювання стану Європейської політики забезпечення якості та експертне оцінювання її впливу всіма зацікавленими сторонами. Розглянути взаємини QA в ENEA з різних поглядів та системного аналізу складових не лише якості освітньо-наукових процесів глобалізації, а й якості і безпеки життя. Оцінити, як конкретні позитивні практики в установах і агентствах відображають політику європейського рівня..
11	Поліпшення якості в контексті - впровадження процедур покращення Люблін, Словенія 2016	Сформувати організаційно-управлінську платформу для обговорення професійного розвитку та обміну досвідом між основними зацікавленими сторонами у сфері якості. Розглянути різні контексти щодо політики і практики, яка адаптується, шанобливого ставлення і поваги до різноманіття у підходах до якості, які залишаються придатними для досягнення мети. Існуюча широка низка деталізованих підходів у глобальному розумінні якості та частковому її тлумаченні повинна бути адаптована до конкретних дисциплінарних, інституційних і національних контекстів культури якості задля забезпечення загальної архітекτονіки модернізації освітньо-наукових процесів (в умовах глобалізації) та повсякденній ефективній роботі щодо її пролонгування.

12	Відповідальне забезпечення якості: цілеспрямований вплив Рига, Латвія 2017	Метою було розвиток привабливого і конкурентоспроможного Європейського простору вищої освіти та науки. Захід слугував платформою для обговорення транскордонної геополітики якості, фахового розвитку, практичного вдосконалення зацікавлених сторін – ЗВО та агенцій із забезпечення її якості, студентів, викладачів, дослідників, керівників, політиків.. Основні теми обговорення: «Навчання та викладання: консолідація європейського виміру», «Забезпечення якості та визнання: поточна практика і виклики», «Стратегічна перспектива Європейського реєстру забезпечення якості та осмислення рішень комітету Реєстру», «Європейські стандарти і рекомендації 2015: політика і практика», «Посилення засад розвитку культури якості», «Глобальна перспектива регіональної співпраці щодо забезпечення якості», «Забезпечення якості та етика» (для гарантування вірогідності та легітимності суб'єкти забезпечення якості мають завжди діяти етично). Визначено напрями розв'язання розглянутих питань у майбутньому згідно з усвідомленими організаційно-управлінськими геополітичними рішеннями. Обговорення пропозицій та проектів співпраці за програмою ЄС Еразмус+, Сприяння кращому розумінню загальноєвропейських тенденцій і національних особливостей забезпечення якості вищої освіти та науки, їх використання в Україні задля її європейському поступу.
13	Розширення сфери контролю якості Відень, Австрія 2018	Можливості створення установами та агенціями з забезпечення якості систем, які охоплюють широкий спектр заходів, включаючи навчання та викладання, дослідження, управління та адміністрування й обслуговування соціуму. Як інструмент підтримки якості вищої освіти, забезпечення якості у багатьох європейських системах вищої освіти визнано навчання та викладання. ЗВО повинні мати політику та процеси контролю якості, які охоплюють інші інституційні заходи, при цьому обов'язкове паралельне зовнішнє забезпечення якості. Питання забезпечення якості електронного навчання.

У «Лісабонській стратегії» викладена основна мета урядів об'єднаної Європи: ЄС повинен стати «співтовариством з найбільш конкурентоспроможною та найдинамічнішою в світі, заснованою на знаннях економікою» [105; 125]. Тобто освіта вже давно стала сектором економіки, здатним приносити надприбутки [107; 132]. Тому міжнародний капітал щорічно організовує в Канаді міжнародні форуми фірм та інвесторів, які

бажають розробляти ринок науково-освітніх послуг [134]. Для завоювання світового ринку вищої освіти формуються партнерські відносини між дослідницькими інститутами та постачальниками знань із приватного сектору. Наприклад, в Америці створені об'єднання університетів Берклі, Мічиганський, Колумбійський із корпораціями Time Warner, Disney Corporation, Microsoft та ін.; в Англії університет Великобританії об'єднався з американською компанією UNEX, яка організувала інтернет-університет Cardean; в Африці Світовий банк і ЮНЕСКО фінансують Африканський віртуальний університет, який складається із 22 африканських інституцій із залученням викладачів провідних закладів вищої освіти Північної Америки, Африки і Європи [109; 121; 123].

Останнім часом зросла популярність інтернет-університетів, які поширюють освітні продукти – «знання», «компетентності» – дистанційно, що забезпечує «оперативну доставку» і найперше становить інтерес для ділових структур. При цьому технологічно у найпростішому випадку використовують електронну пошту для розсилання лекцій та конспектів, інтернет-технологію чатів для організації онлайн-семінарів; складніші моделі застосовують інтерактивні інтерфейси в мережі [105]. Дистанційне навчання онлайн пропонують: у США – університет Фенікса [118]; в Африці – Африканський віртуальний університет [121]; в Австралії – Western Governors University і Motorola University [123]; в Кореї [109]. Проте зауважимо, що здатність засвоювати знання так, щоб вони могли дати фахову реалізацію, залежить від віку. Правильна, необхідна освіта має бути отримана у правильний час. Знання треба набувати у чіткому порядку й відповідно до внутрішньої логіки.

Відбулася трансформація парадигми освіти від «освіти на все життя» до «освіти впродовж життя». При цьому зміни в попиті на послуги освіти не тільки стосуються окремих моментів доступу до освіти протягом життя людини, але й покликані зробити гнучкішою пропозицію у її сфері. Зокрема, активно впроваджуються методи логістики, наприклад, модель «оперативної

поставки», за якою споживач може отримувати освітні програми (часто короткострокові) у тому вигляді і в той час, коли в цьому виникне необхідність.

За концепцією «освіти впродовж життя» зростатиме попит на пожиттєвий доступ до освіти для перепідготовки, особливо з боку комерційних структур, які фінансовими важелями змушуватимуть університети складати освітні програми так, щоб вони відповідали потребам ринку. Це зумовить ЗВО замість надання освітніх послуг за кількарічний термін переходити на більш комерційно орієнтовані короткотермінові курси для своїх «споживачів». Фактично заклади змагатимуться за контракти з роботодавцями, особливо – з великими корпораціями.

Мінливий характер ринку праці означає, що ЗВО повинні оперативно і гарантовано надавати якісні послуги з професійної підготовки. Не кожний із них витримає конкуренцію, що приведе до формування їх ієрархії. Попит на освітні послуги набуває короткострокового характеру, що зумовить велику гнучкість і посилить ієрархізацію робочої сили в академічній сфері. Зростатиме глобальна конкуренція на ринку праці.

Розвиток гнучкого дистанційного навчання з використанням сучасних інформаційних технологій приведе до збільшення кількості громадян, які отримують вищу освіту (особливо для підвищення професійного рівня), що позитивно вплине на рівень свідомості та культури суспільства. Дистанційне навчання може бути масовим для достатньо зрілих, дорослих людей, які свідомо бажають учитися. Причому навчання має бути регулярним, відповідно сертифікованим і таким, що дає визнаний на ринку праці диплом і відповідний йому набір знань та вмінь.

Наслідками того, що пропозиція на ринку освіти має відповідати логістичній моделі «оперативної поставки», є: 1) освіта швидше «тягнеться» за ринковим попитом, ніж «проштовхується» самостійно; 2) збільшення гнучкості пропозиції на ринку освітніх послуг вимагає пошуку нових засобів для постачання цих послуг; 3) виникає потреба в частішому застосуванні

високотехнологічних засобів, щоб користувачі (навчальні заклади та здобувачі освіти) з їх допомогою могли впоратися з гнучкістю пропозиції і попиту без зайвих витрат. Тобто збільшується попит на освіту, яка поширюється за допомогою інформаційних технологій.

Завдяки розширенню мобільних технологій теоретично можна забезпечити навчання для всіх і в будь-який зручний час. Одним із найвідоміших у світі нових способів отримання знань для широких мас є дистанційне навчання. Великий крок уперед матеріальне та технічне оснащення дистанційного навчання зробило з появою Інтернету, який є глобальною, самоорганізуючою, незалежною, загальнодоступною інформаційною мережею. Інтернет – це вдала форма реалізації ідеї В. Вернадського, Е. Ле-Руа і Тейяра де Шардена [12] про ноосферу як саморозвивальну, розумову, моральну «оболонку» земної кулі.

Але така освіта може бути *лише вищою чи її еквівалентною*, але аж ніяк не середньою, адже через досвід шкільного і/або студентського життя найперше відбувається соціалізація особистості.

Нині різноманітні центри та інститути дистанційного навчання, віртуальні університети, міжуніверситетські об'єднання, територіальні організації активно пропонують програми навчання за освітнім рівнем «бакалавр» і «магістр», зазвичай у заочно-дистанційній формі.

Під час дистанційного навчання є проблема відсутності зворотного зв'язку. І, на жаль, чомусь не актуалізуються проблеми якості освіти, контролю надійності засвоєння знань та взагалі питання, які науки і кому не можна викладати дистанційно. Зрозуміло, що фахівці з отриманим дистанційно дипломом лікаря, інженера, математика, хіміка, фізика, біолога є ненадійними, а деколи і небезпечними.

Електронний освітній простір повинен містити в собі як важливу складову *інтерактивну систему керівництва та контролю* над дистанційним спілкуванням студента з викладачем. Тільки так можна забезпечити якість навчання, наближену до стаціонарної форми. При цьому

важливе виконання наступних умов: 1) наявність у студентів мотивації, тобто студенту цікаво вчитися (отримувати певні знання), або ж він зацікавлений у затребуваності на ринку праці; 2) реальне існування інформаційного середовища. Ідея віртуального кампусу насправді полягає в тому, щоб якнайповніше і в найкоротший термін та за якнайменші гроші задовольнити вимоги ринку праці, вимоги гідного працевлаштування.

Проте основна функція освіти в сучасних умовах – це не тільки розвиток особистості, а й забезпечення стійкого соціально-економічного та науково-технологічного розвитку країни з урахуванням як особливих національних і соціокультурних цінностей, так і глобальних тенденцій [84]. Водночас сучасні світові вимоги щодо розвитку освіти та економіки як середовища її існування трансформували ЗВО в сукупність бізнес-процесів, які об'єднані в інформаційну та управлінську систему. Ці освітньо-управлінські тенденції необхідно використати для радикальної перебудови освіти на демократичних засадах.

У Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.) [63] зазначено, що «освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені» і визначено фінансування освіти як пріоритетного напрямку видатків бюджетів усіх рівнів; передбачено формування багатоканальної системи фінансового забезпечення освіти.

Фінансове забезпечення функціонування освітньої галузі вивчали Т. Боголіб, В. Буковинський, С. Єрохін, І. Скоропад та ін. Тому актуально з'ясувати розмір видатків на фінансування освітньої реформи та методи їх розподілу.

З метою реалізації ідей та положень Національної доктрини розвитку освіти прийнята Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2013р.) [64], у якій обґрунтована потреба у підвищенні якості і конкурентоспроможності національної системи освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграції її в європейський і світовий освітній

простір [64]. Серед проблем, які стримують розвиток освітньої галузі, в Стратегії виокремлено «низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів; слабку мотивацію суспільства та бізнесу до інвестування в освіту». Тому в V розділі «Фінансове та матеріально-технічне забезпечення системи освіти» передбачено зокрема:

- перехід у фінансуванні навчальних закладів від принципу утримання навчальних закладів до принципу формування їх бюджетів, виходячи з чисельності контингенту;

- оптимальне та цільове використання переваг ринкової економіки і сучасних технологій для досягнення інноваційного розвитку освіти та виконання її основних функцій; багатоканальне фінансування освіти через запровадження системи субсидій, грантів, кредитів, їх поєднання та диференціації в розрізі категорій отримувачів цих коштів» тощо [64].

Трансформацію освітньої системи уряд почав із перетворень вищої школи, затвердивши у 2014 році Закон України «Про вищу освіту» [24], адже вища школа формує основний кадровий потенціал економіки країни і продукує основні інноваційні розробки. На сьогодні вітчизняна система вищої освіти перебуває під впливом таких світових трендів [22]:

- 1) масовість та динамізм розвитку вищої школи;
- 2) орієнтація якості навчання на кінцевий результат;
- 3) запровадження безперервної освіти (освіта протягом життя);
- 4) дистанційне навчання;
- 5) диверсифікація та інтернаціоналізація вищої освіти;
- 6) індивідуалізація вищої освіти;
- 7) спрямованість на науково-дослідницьку діяльність;
- 8) трансформація змісту вищої освіти.

Для реалізації цих напрямів у освітній галузі потрібне посилене фінансування. У статті 71 Закону України «Про вищу освіту» визначено, що «фінансування державних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок

коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством» [25].

Ключовою реформою середньої освіти стала Концепція Міністерства освіти і науки «Нова українська школа» (2016 р.), основною метою якої є створення школи, яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у житті. Передбачено реалізацію цієї реформи протягом трьох фаз: I фаза – 2016-2018 рр.; II фаза – 2019-2022 рр., III фаза – 2023-2029 рр. Уже на першій фазі вибрано 100 пілотних шкіл, які мають перетворитись у сучасні кузні знань. З 2018-19 н.р. усі перші класи країни почали працювати по-новому. Оскільки Концепція передбачає інформатизацію навчального процесу, то витрати на середню школу теж зростають. У Державний бюджет 2018 року заклали субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» в розмірі 1 369 086.80 тис. грн.

У прийнятому в 2017 році Законі України «Про освіту» [26,] у статті 78 «Фінансування системи освіти» встановлено, що державні видатки на освіту повинні становити не менше ніж 7% ВВП і формуватись «за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством» [26]. Встановлені нормативи фінансування за рахунок видатків державного бюджету України підготовки фахівців з вищою освітою [24, ст. 72, п.8]. Динаміка видатків з державного бюджету на підготовку кадрів закладами вищої освіти III і IV рівнів акредитації та забезпечення діяльності їх баз практики наведено на рис. 3.3.1. У 2018 році витрачено майже на 20% більше, порівняно з 2017 роком.

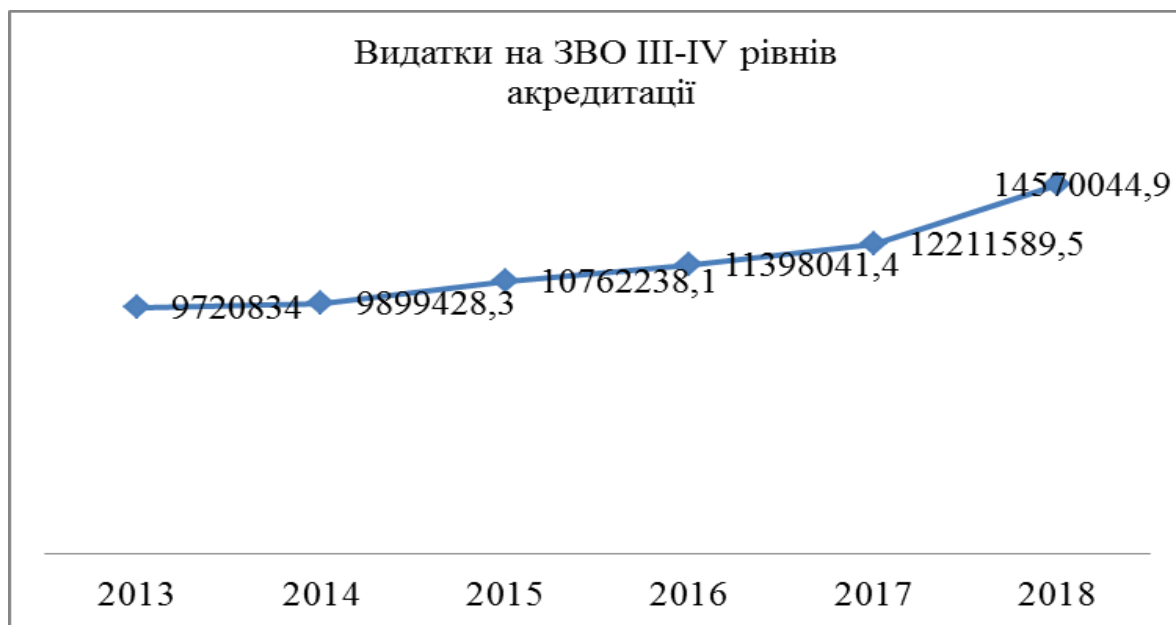

Рис.3.3.1. Видатки на заклади вищої освіти III і IV рівнів акредитації, тис. грн*

* Складено на основі [9; 25].

Зауважимо, що на підготовку кадрів у професійно-технічних навчальних закладах за професіями загальнодержавного значення видатки не змінилися і становлять 119 600,80 тис. грн. Водночас на 2018 рік запланована субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів на 100 000 тис. грн. Для державної підтримки особам з особливими освітніми потребами з метою виконання відповідного Закону [23] з державного бюджету виділена субвенція місцевим бюджетам в обсязі 504 458,30 тис. грн.

Зростають також видатки на наукову та інноваційну діяльність: тільки по МОН України на 2018 рік збільшення фінансування на дослідження, наукові, науково-технічні розробки, підготовку наукових кадрів, виконання робіт за державними цільовими програмами та державними замовленнями (на 12%), державні премії, стипендії і гранти в галузі освіти, науки і техніки (на 34%).

Освітньою реформою визначені дотації на міжнародну співпрацю. Євроінтеграційні процеси України в науковій сфері фінансово забезпечувались у 2018 році видатками на виконання наступних зобов'язань:

- у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва – 66 925,40 тис. грн (на 70% більше, порівняно з 2017 роком);
- у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» – 232 440,80 тис. грн. (на 11% більше, порівняно з 2017 роком).

Фінансуються не тільки наукові розробки та проекти. Наприклад, у бюджеті на 2018 р. виділене окреме фінансування в обсязі 20 000,00 тис. грн на будівництво Міжнародного центру зустрічі студентської молоді України та Республіки Польща в селі Микуличин Івано-Франківської області. Ініціатором та учасником цього міжнародного проекту є Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. На 2019 рік заплановано в чотири рази більше фінансування.

Освітня реформа покликана не тільки запровадити сучасні навчально-методичні інновації в освітній процес, посилити вимоги до випускників навчальних закладів, структури та рівня компетентностей, які вони мають набуті під час навчання. Завдання ЗВО полягає у формуванні нового покоління фахівців для національної та міжнародної економіки. Це мають бути люди з інноваційним типом мислення, інноваційним видом культури, готовим до інноваційної діяльності. Тобто результати трансформацій в освіті повинні вплинути на розвиток економіки та суспільства в цілому.

Висновки до розділу 3

Під час побудови стратегії модернізації освіти і науки, яка має безпосередній вплив на трансформацію соціуму, необхідно вивчити наявні моделі освітньо-наукових систем світу та методи управління ними.

Інтернаціоналізація та інтеграція вищої освіти в глобальному вимірі висувають нові питання перед теорією і практикою освітнього менеджменту.

Аналіз теоретичних досліджень дозволив виокремити найпоширеніші принципи управління закладами вищої освіти (ЗВО): соціальної детермінації, гуманізації, науковості і компетенції, інформаційної достатності, аналітичного прогнозування, оперативного реагування, зворотного зв'язку, наступності і перспективності, демократії та централізму, стимулювання та згуртування кадрів, правової пріоритетності, фінансово-економічної раціональності і ділової активності. На цих принципах базуються різні методичні підходи до управління ЗВО.

Система освіти і заснований на її засадах менеджмент освіти, відіграють важливу роль у виявленні взаємозв'язків різних наук, зокрема, педагогіки з філософією, етикою, соціологією і соціальним управлінням, адмініструванням у сфері діяльності навчальних установ, органів влади, підприємств, а також у встановленні їх внутрішніх закономірностей. З-поміж різних наук існує потреба застосування концептуально-прикладних результатів цього напрямку у сфері менеджменту різних рівнів і напрямів. При цьому необхідно враховувати, що українська вища школа має постати не лише як інститут освіти і виховання, формування особливих громадських рис інтелігенції, а й одним з найважливіших соціальних інститутів соціалізації молодого покоління, адаптації до цінностей суспільства, громадянського стилю життя.

Основною метою управління ЗВО є вдосконалення та розвиток його діяльності. Оскільки тільки інноваційні ЗВО здатні швидко адаптуватися до контекстуальних суспільно-економічних змін, то проілюстровано особливості застосування інноваційного менеджменту в управлінні ЗВО, визначено основні показники інноваційності внутрішнього середовища ЗВО. Запропоновано врахувати інноваційний потенціал для прийняття ефективних управлінських рішень і забезпечення досягнення стратегічної мети діяльності ЗВО.

В умовах мінливого зовнішнього середовища для діагностики та трансформації параметрів освітньої системи ЗВО повинен використовувати адаптивні технології. Проведене дослідження з використання технології адаптивного управління в освітній галузі дозволило прийти до висновку, що підвищення якості кадрового забезпечення та заходи стимулювання і контролю за здійсненням наукової діяльності науково-педагогічних працівників неодмінно ведуть до зміцнення позиції ЗВО у вітчизняних та міжнародних рейтингах і, як наслідок, – до зростання його привабливості, покращення іміджу, популярності та зацікавленості внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів. Внутрішні стейкхолдери (наукові та науково-педагогічні працівники, здобувачі освіти, керівництво закладу вищої освіти) повинні не тільки взяти на себе відповідальність за якість освіти та її забезпечення, але і залучати до цих процесів зовнішніх стейкхолдерів (державу, батьків, працедавців, бізнес, громадськість тощо).

Оскільки сучасний розвиток освітніх систем відбувається в умовах глобалізації та інтернаціоналізації суспільних процесів, то при формуванні рейтингу закладів враховується наукова, інноваційна складові й рівень міжнародного визнання. Тому при стратегічному управлінні університетом необхідна посилена увага до наукової діяльності і якості кадрового забезпечення діяльності закладу.

В авторському тлумаченні розкрито поняття: управління на основі якості, політика у сфері якості, управління плануванням та ефективність забезпечення якості, принципи та моделі забезпечення якості, дерево цілей моделей якості за векторами.

Здійснено системно-аксіологічний теоретико-інтегральний аналіз Форумів з якості для впровадження практично-корисного досвіду взаємодії освітньо-наукових систем різного рівня для зиску України.

У ХХІ ст. інструментами технічного регулювання управління якістю освітньо-наукових систем визначено: впровадження культури якості вищої освіти, застосування політики якості через стандарти управління нею в ЄС;

програми навчання впродовж життя, креативні механізми подолання перешкод у досягненні бажаної якості на рівнях організації освітньо-наукових систем (європейському, національному та інституційному); контролю та моніторингу для розроблення процедур поліпшення у сфері якості, доброчесної довіри за умови впровадженні дії, зовнішньо-внутрішня взаємодія контролю якості реалізації освітньої політики суб'єктами, усвідомлення ролі управління якістю освіти у формуванні якості життя; імплементація фінансування національного рівня в інтернаціоналізовану вищу освіту (синергетична реалізація потенціалу міжнародної інтеграції освітніх систем у розробленні навчальних і наукових програм), трансформація освітньо-наукових систем від викладання до навчіння з соціальними гарантіями студентоцентризованої освіти, дослідництва, зайнятості впродовж життя, удосконалених стандартів на підґрунті складових не лише якості освітньо-наукових процесів глобалізації, а й якості і безпеки життя; адаптації конкретно дисциплінарних, інституційних і національних контентів культури якості для формування синергетики модернізації архітекτονіки взаємодії освітньо-наукового синергізму, геополітики якості та взаємодії всіх зацікавлених сторін.

Основні теоретичні положення цього розділу висвітлено у таких публікаціях автора: [35-46; 120; 122].

Література

1. Андрущенко В., Михальченко М. Гуманізм і гуманітаризм: спільне і специфічне. Вища освіта України. 2005. № 4. С. 5–11.
2. Андрущенко В. П. Пріоритети розвитку освіти ХХІ ст. Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. Київ : Знання України, 2000. С. 3-11.
3. Андрущенко В. Ціннісний дискурс в освіті. Вища освіта України. 2008. № 1. С. 5-8.

4. Бабіна Н. О. Організація інноваційної діяльності вищих навчальних закладів. URL: <http://www.stattionline.org.ua> (дата звернення 29.01.2018).
5. Бабічев А. В. Зарубіжний досвід із питань управління змінами в системі вищої освіти. Теорія та практика державного управління. 2017. 2(57). С. 1-9.
6. Баша І. М. Маркетингові дослідження на ринку освітніх послуг / Дис. на здоб. наук. ст. к.е.н. 2013р. Київ. 237с.
7. Борова Т. А. Розвиток теорії адаптивного управління у контексті вищого навчального закладу / Т.А. Борова // Проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків, 2011. – № 7. – С. 11-14
8. Буркова Л. В. Педагогічні інновації та їх діагностична експертиза: теоретичний аспект. Київ : Науковий світ, 1999. 37 с.
9. Бюджет освіти та науки CEDOS URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/13OFxHcWDjgqtpDhJVn5ieIfyrKKQeK_9wkO9BuvYKIw/edit#gid=1032325871. (дата звернення 20.01.2018)
10. Ващенко В. П. Инновационное образование: обусловленность и сущность. URL: <http://www.gier.ru> (дата звернення 29.01.2018).
11. Вербицький В. В. Інноваційні технології в управлінні навчальним закладом URL: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog> (дата звернення 29.01.2018).
12. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. Научная мысль как планетарное явление. Москва, 1977. С. 139-150.
13. Геєць В. М., Семиноженко В. П., Кваснюк Б. Є. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України. Київ : Фенікс, 2007. 539 с.
14. Гладченко М. М. SWOT-аналіз – складова частина стратегічного менеджменту вищих навчальних закладів в країнах ЄС. Педагогічні науки : збірник наукових праць. 2013. Вип. 109. С. 33-40.

15. Горбань Г. О. Прийняття управлінських рішень у соціальних системах: соціально-психологічний аспект : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2012. 348 с.
16. Грищенко І. М. Підприємницькі аспекти трансформації вищих навчальних закладів України. Вісник КНУТД. 2013. №5. С. 50-64.
17. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики / Уклад.: Е. А. Афонін, Л. В. Гонюкова, Р. В. Войтович. Київ: Центр сприяння інституц. розвитку держ. служби, 2006.. 219 с.
18. ДСТУ ISO 9000:2007. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. На заміну ДСТУ ISO9000–2001 ; надано чинності 2008–01–01. Київ : Держспоживстандарт України, 2008.
19. ДСТУ ISO 9001:2009. Системи управління якістю. Вимоги : (ISO 9001:2008, IDT). На заміну ДСТУ ISO 9001–2001 ; надано чинності 2009–09–01. Київ : Держспоживстандарт України, 2009.
20. ДСТУ ISO 10014:2008. Системи управління якістю. Настанови щодо реалізації фінансових та економічних переваг. Надано чинності 2010–01–01. Київ : Держспоживстандарт України, 2010.
21. Єльнікова Г. Адаптивні технології в освіті. URL: <http://adaptive.16mb.com/tag/адаптивне-управління> (дата звернення 26.01.2018)/
22. Єрмаченко В. Є., Дериховська В. І. Особливості трансформації світової системи вищої освіти у XXI столітті. Економіка і суспільство. 2017. №10. С. 518-522.
23. Закон «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (2017). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2053-19>. (дата звернення 26.01.2018)
24. Закон України «Про вищу освіту» (2014) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення 26.01.2018)

25. Закон України «Про Державний бюджет України на 2018 рік». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2246-viii>. (дата звернення 26.01.2018)
26. Закон України «Про освіту». Док. № 2145-19 від 05.09.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 28.01.2018).
27. Зінченко В. Неоліберальна модель глобального розвитку, критична соціальна філософія освіти і світові системні перспективи демократичної інституалізації. Філософія освіти. 2014. №1(14). С. 127-157.
28. Зінченко В. В. Соціальна філософія менеджменту і освіти в інституційному вимірі глобального розвитку (інтегративна концептологія). Київ : Люксар, 2011. 664 с.
29. Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи: [Колективна монографія] [За заг. ред. Г. В. Єльнікової] – Чернівці: Технодрук, 2009. – 570 с
30. Єльнікова Г. В., Борова Т.А, Полякова Г. А. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи: [Колек]тивна монографія . [За заг. ред. Г. В. Єльнікової].– Чернівці: Технодрук, 2009. – 570 с.
31. Ісаєнко В. М., Рідей Н. М., Навроцька Д. В., Уліщенко А. Б. Синергетична педагогіка : [навчально-методичний посібник] Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 334 с.
32. Калашнікова С. Європейська політика модернізації вищої освіти: ключеві орієнтири. Вища освіта України. 2012. №2. С. 80-84.
33. Карамушка Л. Психологія освітнього менеджменту : підручник. Київ : Либідь, 2004. 424 с.
34. Карлов Н. В., Кудрявцев Н. Н. Ноосфера образования. область удаленного доступа к знаниям. URL: <http://spkurdyumov.ru/education/noosfera-obrazovaniya/> (дата звернення 28.01.2018).

35. Кивлюк О. П. Проблеми трансформації змісту та технологій навчання під впливом інформаційної революції. Гілея (науковий вісник) : збірник наукових праць. 2009. Вип. 28. С. 329-334.
36. Кондур О.С. Управління якістю освітніх систем в умовах глобалізації: теорія, методика організації, практика : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 488 с.
37. Кондур О. С. Транскордонна модернізація освітніх систем за умов глобалізації. Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку : [колективна монографія] / за заг. редакцією Рідей Н. М. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. С. 97-129.
38. Кондур О. Глобальні процеси та інтеграція педагогіки і менеджменту в освіті України в контексті європейської освітньо-наукової системи. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2017. Вип.3(35). С. 280-287.
39. Кондур О. С. Інноваційний менеджмент у системі управління вищим навчальним закладом. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. №4 (59). С. 254-258.
40. Кондур О. С. Корпоративне управління закладом вищої освіти в умовах модернізації освіти. Освітній простір України. 2017. №11. С. 63-70.
41. Кондур О. С. Роль стратегічного освітнього менеджменту для розвитку вищого навчального закладу. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка і психологія. 2017. Вип. 2(6). С. 27-32.
42. Кондур О. Системний підхід при забезпеченні якості вищої освіти в Україні. Сучасний викладач у студентоцентричній моделі освітнього процесу університету : матеріали науково-практичного семінару. Івано-Франківськ : ТОВ ВГЦ «Просвіта», 2016. С. 33-35.
43. Кондур О. С. Ідейні та концептуальні засади трансформації менеджменту освіти у систему менеджменту знань // Вісник Чернігівського

національного педагогічного університету ім.Т.Г.Шевченка. Вип.150. – Чернігів: ЧНПУ, 2018. – 66-69.

44. Кондур О. С. Роль міжнародного співробітництва вищого навчального закладу в системі забезпечення якості освіти. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). 2017. № 8 (313), листопад Ч. І. – С. 174-179. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2216/discover> . 24.

45. Кондур О. С. Роль стратегічного освітнього менеджменту для розвитку вищого навчального закладу. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка і психологія. 2017. Вип. 2(6). С. 27-32. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 51.60).

46. Кондур О. С., Цюпа О. П. Вплив освітньої реформи на фінансове забезпечення освіти і науки. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2018. Vol 1, No 14. С. 52-57. (фахове видання України з економіки, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 62.80). Здобувачеві належить постановка проблеми та обґрунтування результатів дослідження.

47. Концепція «Нова українська школа» (2017). URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 28.01.2018).

48. Концепція та науково-методичні рекомендації з формування професійно-практичної компетентності фахівців з управління природокористуванням в агросфері : науково-методичне забезпечення для наукових і науково-педагогічних працівників вищих аграрних навчальних закладів для підготовки майбутніх екологів як фахівців з управління природокористуванням в агросфері / Рідей Н. М., Ісаєнко В. М., Білявський Г. О., Шофолов Д. Л. та ін. Херсон : Вид-во ФОП «Грін» Д. С.». 2014. 459 с.

49. Kravchenko, H. Annienkova I, Pochuieva O. Monitoring as a Mechanism of Adaptive Management of Development of the Chair System of the Institutes of Postgraduate Pedagogical Education [Текст]/ Педагогічні науки:

теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, О. Є. Антонова [та ін.]. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – № 6 (70). – С. 83–95.
<http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/4370>

50. Кравченко О. І. Етапи розроблення стратегії розвитку університету. Науковий вісник НУБПУ. Педагогіка, психологія, філософія. Київ, 2015. Вип. 208, ч. 2. С. 128-136.

51. Кремень В. Освіта і наука України. Шляхи модернізації. Київ : Грамота, 2003. 216 с.

52. Кремень В. Г., Пазиніч С. М., Пономарьов О. С. Філософія управління : підручник. Вид.2-ге, доп.і перер. Харків : НТУ «ХП», 2008. 524 с.

53. Кучеренко Д. Г. Стратегічні напрями розвитку сфери вищої освіти України в умовах інноваційних трансформацій. Вища освіта. 2014. № 1. С. 174-178.

54. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності закладів освіти (2015) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF/page>

55. Лисенко В. П., Рідей Н. М., Зазимко О. В. та ін. Організація навчально-виховного процесу в університетах дослідницького типу : монографія / за заг. ред. акад. Д. О. Мельничука. Видавничий центр НУБіП України, 2012. 612 с.

56. Маматова Т. В. Управління на основі якості: методологічні засади для органів державного контролю : монографія. Дніпропетровськ : Свідлер А. Л., 2009.

57. Маніє Ф., Чувпило О. О. Технічні правила і стандарти в ЄС. Технічне регулювання в Україні : навчальний посібник. Київ : ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. 135 с.

58. Маслов В. І., Шаркунов В. В. Принципи менеджменту в установах освіти. Освіта і управління. 1997. № 1. С. 77-84.
59. Матвій С. І. ЗВО як складова інноваційної моделі розвитку економіки України. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua> (дата звернення 28.01.2018).
60. Мороз О. В., Карачина М. П., Халімон Т. М. Корпоративне управління на підприємствах України: постприватизаційний етап еволюції : монографія. Вінниця : УНІВЕРСУМ–Вінниця. 2008. 180 с.
61. Натрошвілі С. Г. Організація інноваційної діяльності установ вищої освіти. Економіка і управління. 2014. № 1. С. 21-25.
62. Натрошвілі С. Г. Стратегічне управління вищим навчальним закладом: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : КНУТД, 2015. 320 с.
63. Національна доктрина розвитку освіти (2002) URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>. (дата звернення 26.01.2018)
64. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) : Указ Президента України від 25.06.2013р., № 344/2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення 29.01.2018).
65. Ніколаєнко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України : монографія. Київ : Київський Нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 419 с.
66. Островерхова Н. М., Даниленко Л. І. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект : наукове видання. Київ : Школяр, 1996. 301 с.
67. Пірус В. О. Формування інноваційного розвитку вищого навчального закладу: теоретичні аспекти. URL: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog> (дата звернення 29.01.2018).

68. Пономарьов О. С. Філософія спілкування в контексті культури соціального управління. Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2011. №1. С. 23-30.

69. Порядок та критерії надання закладу вищої освіти статусу національного, підтвердження чи позбавлення цього статусу (2017) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/912-2017-%D0%BF>

70. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 29.01.2018).

71. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України. Відом. Верхов. Ради України (ВВР). 2006. № 12. Ст. 101 ; із змінами, внесеними згідно із Законом №1107V від 31 трав. 2007 р. ВВР. 2007. №35. Ст. 488.

72. Путівник у прикладну наукометрію : навчальний посібник / Рідей Н. М., Зазимко О. В., Кліх Л. В., Кіщак Т. С. та ін. Херсон : Вид-во Олді плюс, 2014. 190 с.

73. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация : [пер. с англ.]. Москва : «Когито-Центр», 2002. 396 с.

74. Рідей Н. М., Богуцький Ю. П., Шолудяк А. А. Аналіз функцій управління в системі вищої освіти: аксіологічний і порівняльний аспекти. Нова педагогічна думка. Рівне, 2015. №4. С. 13-23.

75. Рідей Н. М., Богуцький Ю. П., Шолудяк А. А. До питання управління якістю освіти: засоби технічного регулювання. Вісник Інституту розвитку дитини : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених [«Дитинство.Освіта.Соціум»]. (м. Київ, 19 березня 2015 р.). Київ, 2015. Вип.6. С. 517-520.

76. Рідей Н. М., Богуцький Ю. П., Шолудяк А. А. Сучасний стан дослідження у сфері управління освітою: аналіз керівництва ВНЗ. Нова педагогічна думка. Рівне, 2015. 23 с.

77. Рідей Н. М., Ільчик А. А., Шофолов Д. Л., Паламарчук С. П. Аналіз міжнародного інституційного регулювання у сфері управління й забезпечення якості освіти. Освіта і управління. 2012. Т. 15. № 4. С. 29-42.
78. Рідей Н. М., Шолудяк А. А. Процедури акредитації вищих навчальних закладів в Україні та США. Духовність особистості: методологія, теорія і практика : збірник наукових праць. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. Вип. 3(62). С. 112-118.
79. Рідей Н. М., Шофолов Д. Л., Ільчик А. В. Міжнародні стандарти та настанови із забезпечення й управління якістю освіти. Освіта і управління. Київ, 2012. том 15, № 1. С. 23-33.
80. Рідей Н. М., Шофолов Д. Л., Паламарчук С. П. Управління якістю у сфері освіти : міжнародні стандарти України та США. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародна співпраця в освіті в умовах глобалізації», (Алушта-Форос, 13-15 вересня 2012 р.) Сімферополь. 2012. С. 268-282.
81. Рідей Н. М., Шофолов Д. Л. Управління підготовкою майбутніх екологів до збалансованого природокористування. Сборник трудов VIII Международной научной конференции «Современные достижения в науке и образовании», 28 апреля – 5 мая 2013 года, Париж, Франция. Хмельницкий : ХНУ, 2013. С. 111-113.
82. Рейтинги ВНЗ. URL : <http://osvita.ua/vnz/rating>
83. Річні звіти ENQA : [Інтернет-портал]. URL: <http://www.enqa.eu/index.php/events-2/upcoming-events/> (дата звернення 28.01.2018).
84. Сафонова В. Є. Інноватика та інноваційна здатність системи освіти: економіко-теоретичний аспект. Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. 2014. № 4 (52). С. 230-239.
85. Семенова В. В. Качественные методы : введение в н\гуманистическую социологию. Москва : Добросвет, 1998. 289 с.
86. Стадний Є, Когут І. Бюджет освіти та науки 2018: що прийняв парламент. URL: <https://docs.google.com/>.(дата звернення 26.01.2018)

87. Стадник В. В. Підприємницькі університети в інфраструктурі інноваційного розвитку національної економіки. Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. С. 91-92.
88. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого : підручник для науковця. Київ : НМЦ «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. 648 с.
89. Телєтова С. Г. Педагогічний маркетинг у діяльності навчальних закладів. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 3. Т. 2. С. 117-124.
90. Третьяков П. И., Митин С. Н., Бояринцева Н. Н. Адаптивное управление педагогическими системами: Учеб. пособ. для студентов высш. учеб. заведений / Под ред. П. И. Третьякова. – Москва: Центр «Академия», 2003. – 368с.
91. Управління освітою / Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; за науковою ред. В. П. Беха ; редкол.: В. П. Бех, М. В. Михайліченко [та ін.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 546 с.
92. Форуми із забезпечення якості вищої освіти : [Інтернет-портал]. URL: <http://www.enqa.eu/index.php/events-2/upcoming-events> (дата звернення 28.01.2018).
93. Хартія ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe-charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education> (дата звернення 28.01.2018).
94. Хмелевська Л. П., Кузміна С. А., Музиченко О. А. Створення концепції інноваційної освіти як основи подальшого економічного розвитку держави. Вісник КНУТД. 2012. № 4(66). С. 102-107.
95. Хриков Є. Управління навчальним закладом : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 365 с.

96. Шевченко Л. С. Типологізація інноваційної діяльності та інновацій в освітній сфері. *Право та інновації*. 2013. № 4. С. 78-91.
97. Юзьків Я. М., Тетера В. П. Стандартизація та суміжні сфери діяльності в системі технічного регулювання. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2003. № 6. С. 23-26.
98. Ярошенко А. О. Потенціал і ефективність освітньо-інформаційної політики. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. 256 с.
99. Barrow R. *Moral Philosophy for Education*. Boston ; London : George Allen and Unwin, 2008. 367 p.
100. Burbules N. C. Forthcoming in the International Encyclopedic Dictionary of Education, Routledge Publishing. URL: <http://www.ed.uiuc.edu/facstaff/burbules/ncb/papers/phed.html> (дата звернення 28.01.2018).
101. Engel C., Fitzpatrick S. Presentation of the study: "The use of the CAF in European Public Administrations". European CAF Event. EIPA, 2003. URL: <http://www.eipa.nl>. (дата звернення 28.01.2018).
102. Ewby H. *Some Possible Futures for Higher Education*. London : CVCP, 2009. URL: www.cvcp.ac.uk/WhatWeDo/Speeches. (дата звернення 12.09.2018).
103. Clement St. *Handbook of education technology*. London : Steven Hackbarth Books, 2004. 284 p.
104. Cohen S., Brand R. *Total qualitymanagement in government: a practical guide for the real world*. San Francisco : Jossey-Bass publishers, 1993.
105. Cole M. Globalisation, Modernisation and Competitiveness: a critique of New Labour in Education. *International Studies in Sociology of Education*. 2008. v. 8 n. 3. P. 315-332.
106. Combs A. *Humanism, education and future*. Boston : Educational Leadership, 1998. 301 p.
107. CVCP and HEFCE. *The Business of Higher Education*. UK Perspectives, 2010. URL: www.cvcp.ac.uk.and www.hefce.ac.uk. (дата звернення 28.01.2018).

108. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth. (2010) URL: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm
109. Insung J. Korea: Virtual University Trial Project, TechKnowLogia, 2010, 1:1, Jan/Feb. URL: www.techknowlogia.org. (дата звернення 28.01.2018).
110. Kellner D. Critical Theory, Marxism, and Modernity. Cambridge, UK and Baltimore, Md. : Polity Press and John Hopkins University Press, 2014. 288 p.
111. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Serman L. Innovation of education and educational innovations in conditions of modern higher education institution. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2018. Vol. 5, No. 1. P. 9-16. (видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 81.40). Здобувачеві належить розробка схем та обґрунтування й узагальнення результатів.
112. Kurz R. Kollaps der Modernisierung: vom Zusammenbruch des Kasernensozialismus zur Krise der Weltökonomie. Frankfurt am Main : Eichborn, 2009. 288 s.
113. Kondur O. Management education in the context of social and pedagogical transformations. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. № 12, 2018. С. 69-74.
114. Kondur O. Bildungs-Prozess bei der Integration von Humanisierung der Gesellschaft und der Weltanschaulichen Grundlagen der Bildung. Scientific Bulletin of Hełm – Section pedagogy. 2018. P. 11-22. (зарубіжне видання Польщі)
115. Kwiek M. The University and the State. A Study into Global Transformations. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2006. 424p.
116. Lafontaine O. Die Gesellschaft der Zukunft: Reformpolitik in einer veränderten Welt. Hamburg : SPD, 2012. 341 s.
117. Leebron D. W. A look at the competitiveness of higher education. 2014. URL: <http://thehill.com/blogs/pundits-blog/209980-a-look-at-the-competitiveness-of-higher-education>. (дата звернення 29.01.2018).

118. Liessmann K. P. Theorie der Unbildung: Die Irrtümer der Wissensgesellschaft . Wien: Paul Zsolnay, 2010. 176 s.
119. Löffler E., Vintar M., Mark K. Improving the Quality of East and West European Public Services. Oxon : Ashgate Publishing, 2004.
120. Lutsan N., Mykhaylyshyn G, Kondur O. Modern Educational Technologies in Ukrainian High School. Edukacja-Technika-Informatyka : Kwartalnik naukowy. Wydawnictwo: Oświatowe FOSZE 2015. 4 (14). P. 74-79.
121. Mactar D. The African Virtual University: Bridging the Gap for Development, TechKnowLogia, 2009, 1:1 Jan/Feb. URL: www.techknowlogia.org. (дата звернення 28.01.2018).
122. Mykhailyshyn G., Kondur O., Chervinska I. The monitoring of the university quality education in the context of globalization challenges of the present time. 6th International Scientific Conference on Idealized Design: Redesigning Higher Education. Kraków. San Juan. January 21-22, 2017. URL: <http://jacko.econ.uj.edu.pl/Konf/IdealizedDesign/6/> (дата звернення 12.09.2018).
123. NTEU (National Tertiary Education Union – Australia), Universitas21 and NewsCorp - going global or going under? Media Release, 20 Nov. URL: http://www.nteu.org.au/whatsnew/newmediarel/universitas2115_nov.pdf (дата звернення 28.01.2018).
124. Orban P. Sozialisation und Emanzipation des Volkes. Kritik der erzieherischen Erkenntnis. Berlin : Argument-Verlag 2013. 312 s.
125. Osterwalder K. Conclusions of the Thematic Groups: Report on the conclusions of Convention of European Higher Education Institutions, Salamanca, 2001, 29-30 March. URL: <http://www.salamanca2001.org>. (дата звернення 28.01.2018).
126. Peleckis Kęstutis. Conditions for applying the adaptive management of the Higher Educational Institution: theoretical and practical aspects. 5-th International Scientific Conference Business and Management'2008. 16-17 May 2008, Vilnius, Lithuania. – P. 570-575.

127. Scopus URL:: <https://www.scopus.com/results/results.uri?sort=plf-f&src=s&nlo=1&nlr=20&nls=afprfnm-t&affilName=Vasyl+Stefanyk&sid=a9d578806d230699225cab512bbcabb1&sot=afnl&sdt=afsp&sl=69&s=%28AF-ID%28%22+Vasyl+Stefanyk+Precarpathian+National+University>
128. Sintschenko V. Wissensgesellschaft und eine Kulturgeschichte der Elemente (Soziale und philosophische Kontext der Ideen). Sozialforschung und Wissensgesellschaft (Ausgabe «Bildung und Demokratisierung»). № 70. 2017. S. 127-132.
129. The Common Assessment Framework (CAF). Improving an organization through self-assessment. European institute of Public Administration, 2006. URL: http://www.eipa.eu/CAF/CAF_2006/Brochures/English_2006.Pdf (дата звернення 28.01.2018).
130. University of Phoenix. URL: www.uophx.edu (дата звернення 28.01.2018).
131. Uscher R., Edwards R. Postmodernism and Education. Different voices, different worlds. London ; New York : Routledge, 2014. 256 p.
132. Warwick D. The Future Business of Universities, Speech to the Association of Business Schools. URL: www.universitiesuk.ac.uk/services. (дата звернення 28.01.2018)
133. Web of Science URL: https://apps.webofknowledge.com/CitationReport.do?product=WOS&search_mode=CitationReport&SID=F6jLvUcUy1u7oHIUkYz&page=1&cr_pqid=2&viewType=summary&colName=WOS
134. World Education Market, May 21-24, 2015, Vancouver Exhibition and Conference Centre, Vancouver, British Columbia, Canada. URL: <http://www.wemex.com>. (дата звернення 28.01.2018).
135. Zinchenko V. Institutional Aspects of Globalization and Regionalization in the Context of the Transformation of Society Journal of Social Sciences and Humanities. 2015. Vol. 1, No. 4. P. 415-421.

136. Zinchenko V. V. The Education in techno-structures of Society. Studies in Philosophy and Education (Volume «The Culture and Power of Knowledge: Inquiries into Contemporary Societies»). 2016. P. 235-240.
137. <http://asu.pnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi>
138. <https://pnu.idoc.com.ua/documents?type=myDocuments> ,;
139. <https://nauka.pnu.edu.ua/положення/>

РОЗДІЛ 4

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

4.1. Організаційно-управлінські процедури регламенту документообігу науково-методичного забезпечення управління якістю у ЗВО

У дослідженні [8] вивчено вплив організаційної культури та задоволеності працею на якість послуг, що надаються у вищій школі. Результати показують, що розуміння природи цих зв'язків має суттєвий вплив на прийняття управлінських рішень щодо підвищення якості освіти.

Авторське трактування організаційно-управлінських процедур регламенту діловодства у сфері управління якістю у ЗВО (власна розробка) викладені у вигляді структурованого регламенту (див. рис. 4.1.1).

Організаційно-управлінські процедури регламенту документообігу науково-методичного забезпечення управління якістю у ЗВО складають контент, які поетапно обґрунтовують та формують регламент.

Передумови обґрунтування регламенту діловодства.

I етап: концептуально-стратегічний контент, який слугує системо-формульним базисом для ратифікації світових глобальних концепцій і стратегій розвитку в сфері освіти, науки та інноватики, а також національного концептуально-стратегічного бачення транскордонної імплементації освітніх, освітньо-наукових систем України до світового академічного простору; нормативно-правовий контент, що забезпечує базис національного правового регулювання у сферах освіти і науки (дошкільної, позашкільної, загально-середньої, професійно-технічної та вищої освіти; наукової, науково-технічної й інноваційної діяльності, науково-технічної інформації, технічних регламентів та оцінки відповідності, авторського

суміжного права доступу до публічної інформації), природоохоронній (охорони довкілля та геосфер, екологічної експертизи та аудиту, державної екологічної політики) та соціального захисту (постраждалих ЧАЕС, охорону праці, державну соціальну допомогу інвалідам дитинства, державне пенсійне та соціальне страхування, зайнятість населення).

II етап: технічно-регламентуючий контент, який є метрикою міжнародної і національної стандартизації, а саме: міжнародні вимоги до менеджменту якості та процедури її поліпшення, до соціальної відповідальності, до лабораторій, до менеджменту інформаційної безпеки, екологічного менеджменту, менеджменту охорони праці, менеджменту безпеки харчової продукції, менеджменту енергоефективності; державні вимоги по цих же напрямках, ратифіковані й адаптовані до міжнародних; стандарти в сфері освіти і науки.

Обґрунтування та формування регламенту діловодства як частини політики управління якістю у ЗВО.

III етап: політико-квалітологічний контент визначає політику управління якістю у ЗВО, яка реалізує місію інституції у досягненні бажаної якості надання освітніх, наукових, інноваційних і сервісних науковоємких продуктів та послуг з метою забезпечення траєкторії професійного успіху, саморозвитку та самовдосконалення випускників з пролонгуванням позитивної зайнятості й гарантій якості та безпеки життя, захисту прав людини (в т. ч. соціальних гарантій); реалізує кадрову політику управління якістю у ЗВО, яка полягає у створенні системи формування управління розвитку кадрового потенціалу з високим рівнем професіоналізму та корпоративної академічної культури, етики міжособистих взаємин у сприятливому морально-психологічному кліматі колективу, сприяє зацікавленості кожного представника академічної спільноти у досягненні релевантності дерева цілей політики якості ЗВО через саморозвиток і самовдосконалення в професійному та особистому житті.

IV етап: морально-етичний контент забезпечує дотримання кодексу академічної честі професіонального реноме та науково-метричного іміджу рейтингу представлення ЗВО через інструктивно-процедурні, організаційно-управлінські заходи основних положень з попередження, запобігання, та усунення академічного плагіатування, а також організаційно-управлінські процедури системи забезпечення якості у ЗВО в основоположних сисемоутворюючих принципах поведінки учасників і зацікавлених сторін системних процесів управління ЗВО та за видами процедур (правилами поведінки студентів і працівників ЗВО, відповідальності в академічному просторі освіти, науки та інноватики, організації роботи уповноважених комісій з питань академічної етики та доброчесності).

Обґрунтування, формування та самоаналіз ефективності процедур регламенту діловодства як частини політики управління якістю у ЗВО.

V етап: настановчо-інструктивний контент забезпечує програму організації моніторингу якості надання освітніх послуг структурними навчальними підрозділами у ЗВО, систему внутрішнього забезпечення якості з організаційно-управлінськими процедурами згідно з принципами та за видами організації управління (стратегічного менеджменту та маркетингу, проектами і процесами, плануванням, інноватикою, релевантністю, працею, якістю, поліпшенням), регламентними положеннями і настановами (запобігання академічному плагіату; рейтингове оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників; рейтингове оцінювання структурних навчальних підрозділів, рейтингове оцінювання здобувачів вищої освіти; моніторинг рівня знань здобувачів вищої освіти; академічну мобільність учасників освітнього процесу; порядок реалізації права на вільний вибір навчальних дисциплін; дистанційне навчання).

Політико-квалітологічний контент регламенту визначає політику управління якістю у ЗВО та обґрунтовує її складові. На підставі нього та з урахуванням вивченого міжнародного і вітчизняного досвіду забезпечення

регулювання якості освітньо-наукових систем структуровано процедури формування політики якості професійної підготовки у ЗВО (рис. 4.1.2).

Політика якості професійної підготовки у ЗВО передбачає: принципи управління складовими системи підготовки; організаційні принципи системи управління; етапи системного управління; будову системи управління та її підсистем; тлумачення управління, як системи за складовими компонентами; алгоритм аналізу стану системи управління; типи організації структури системи управління. Виокремлено види управління та управлінської праці, методи системного управління, різновиди організаційної демократії та самоуправління через лідерство, фактори підвищення ефективного квалітологічного потенціалу інституції (менеджерська компетентність до прогнозування, організаційна оструктуреність, кваліфікований персонал, команда менеджерів-новаторів здатна до реформування, синхронність командних дій, стратегічність, інноваційність, корпоративна культура, організаційно-педагогічне сприятливе середовище для навчання, лабільність амплітуди варіабельності, ринкова зорієнтованість, відповідне фінансове забезпечення ефективності системи управління). Результативність управління професійною підготовкою оцінюється факторами, які виражають якість наступних чинників: освітніх послуг, наукових продуктів, управління, підготовки фахівців і професіоналів, життя та його безпеки, навколишнього середовища.

Уцілому політика управління якістю у ЗВО та кадрова політика ЗВО з інструктивно-процедурним забезпеченням представлені в регламенті діловодства.

Організаційно-управлінські процедури регламенту діловодства у сфері управління якістю у ЗВО

Концептуально-стратегічний контент

<i>Глобальні, регіональні</i>	<i>Національні</i>	<i>Місцеві, локальні</i>
<i>Стратегія ЮНЕСКО: діяльність в сфері освіти програми та підпрограми: "Освіта для всіх"; "Демократизація освіти"; "Розробка та втілення політики в галузі освіти"; "Освіта, підготовка кадрів і суспільство"</i> <i>Стратегія освіти для сталого розвитку ЄЕК ООН</i> <i>Стратегічна програма Європейського співробітництва «Освіта і навчання 2020»</i> <i>Стратегія розбудови ЄВПО до 2020 року</i> <i>Європа-2020</i> <i>Регіональні стратегії Азіатсько-тихоокеанського, Карибського регіонів, Фландрії, Південно-східної Азії, Африки, Середземномор'я та Латинської Америки</i>	Стратегії та новітні плани дій у всіх сферах <i>Стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021</i> <i>Стратегія екологічної політики України</i> <i>Стратегія сталого розвитку Україна 2020</i> <i>Концепція і стратегія освіти для сталого розвитку</i> <i>Стратегія сталого розвитку України 2030</i> <i>Концепції: НУШ, національного та художньо-естетичного виховання, гуманітарного розвитку та розвитку педагогічної, екологічної, неперервної, післядипломної, професійно-технічної освіти, медіаосвіти, розвитку цифрової економіки та суспільства</i>	Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року; стратегія розвитку міста Івано-Франківська на період до 2028 року; програма розвитку освіти Івано-Франківщини 2016-2023 роки, Регіональна стратегія розвитку Київської області на період до 2020; Міська комплексна цільова програма «Освіта Києва. 2019-2023 роки».

Нормативно-правовий контент

регулювання у сферах: Правове ЗУ «Про державну службу» (2015)		
<i>Освіти і науки</i>	<i>Природоохоронній</i>	<i>Соціального захисту</i>
Про: освіту (2017); дошкільну освіту (2001); позашкільну освіту (2000); загальну середню освіту (1999); професійно-технічну освіту (1998); вищу освіту (2014); наукову і науково-технічну діяльність (2015); доступ до публічної інформації (2011); інноваційну діяльність (2002); авторське право і суміжні права (1993); науково-технічну інформацію (1993); технічні регламенти та оцінку відповідності (2015). основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності (2007), Положення про Державну службу якості освіти України (2018), Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері освітньої діяльності» (2018);	Про: охорону навколишнього природного середовища (1991), екологічну експертизу (1995), екологічний аудит (2004), Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року (2010), оцінку впливу на довкілля (2017);.	Про: статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (1991), охорону дитинства (2001), охорону праці (1992), державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам (2000), загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (2003), соціальне страхування (2010); зайнятість населення (2012).

Технічно-регламентуючий контент

<i>Технічні регламенти</i>	
ISO: Менеджмент якості ISO 9001 Процедура поліпшення ISO 9004 Соціальна відповідальність ISO 26000, SA 8000 Вимоги до випробувальних лабораторій ISO 17025 Менеджмент інформаційної безпеки ISO 27000 Екологічний менеджмент ISO 14001 Менеджмент охорони праці OHSAS 18001 Менеджмент безпеки харчової продукції ISO 22000, HACCP, FSSC Менеджмент енергоефективності ISO 50001	ДСТУ: ДСТУ ISO 9001:2009 Системи управління якістю. Вимоги. ДСТУ-П IWA 2:2007 Система управління якістю. Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 в сфері освіти. ДСТУ-П IWA 2:2009 Системи управління якістю. Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 в сфері освіти на зміну ДСТУ-П IWA 2:2007. ДСТУ-П CWA 14645:2009 Інформаційні технології. Допустимість альтернативних мовних версій навчального ресурсу в даних навчальних об'єктів. ДСТУ ISO 10015:2008 Управління якістю. Настанови щодо навчання персоналу (ISO 10015:1999, IDT). ДСТУ-Н ISO/TS 22004: 2009 Системи управління безпечністю харчових продуктів. Настанова щодо застосування ISO 22000:2005. ДСТУ ISO 14001:2006 Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 14001:2004 Environmental management systems - Requirements with guidance for use). ДСТУ ISO 19011:2003 Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю і (або) екологічного управління (ISO 19011:2002 Guidelines for quality and/or environmental management system audition). ДСТУ EN 1040:2004 Засоби хімічні дезінфікувальні і антисептичні. Основна бактерицидна активність. Метод випробування та вимоги (стадія 1) (EN 1040:1997, IDT). ДСТУ EN 1275:2004 Засоби хімічні дезінфікувальні і антисептичні. Основна фунгіцидна активність. Метод випробування та вимоги (стадія 1) (EN 1275:1997, IDT). ДСТУ EN 473:2001 Неруйнівний контроль. Кваліфікація і сертифікація персоналу в галузі неруйнівного контролю (EN 473:2000, IDT). ДСТУ 2293-99 Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. ДСТУ 3008-95 Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. ГОСТ 7.83-2001 Электронные издания. Основные виды и выходные сведения. ДСТУ 180 9001-2000 Системи менеджменту якості. Вимоги. ДСТУ 2681-94 Методологія. Терміни та визначення. ДСТУ EN 294-2001 Безпечні відстані для запобігання можливості досягнення небезпечних зон руками (EN 294:1992, IDT). ДСТУ EN 457-2001 Безпечність машин. Звукові сигнали небезпеки. Загальні вимоги, проектування та випробування (EN 457:1992, IDT). ДСТУ EN 54-10:2004 Системи пожежної сигналізації. Частина 10. Сповіслювачі пожежні полум'я точкові (EN 54-10:2002, IDT). ДСТУ EN ISO 10075-2:2004 Ергономічні принципи визначення психічного робочого навантаження. Частина 2. Принципи проектування (EN ISO 10075-2:2000, IDT). ДСТУ ISO 13090-1:2004 Вібрація та удар механічні. Настанова із заходів безпеки під час випробування та експериментів за участю людей. Частина 1. Вплив загальної механічної вібрації та повторюваного удару (ISO 13090-1:1998, IDT). ДСТУ ISO 14011-97 Настанови, щодо здійснення екологічного аудиту. Процедури аудиту. Аудит систем управління. ДСТУ ISO 14050:2004 Екологічне керування. Словник термінів. ДСТУ ISO 9000-2001 Системи управління якістю основні положення та словник. ДСТУ ISO 14001-97 Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування. ДСТУ ISO 14122-1:2004 Безпечність машин. Стаціонарні засоби доступу до машин. Частина 1. Вибір фіксованих засобів доступу (ISO 14122-1:2001, IDT). ДСТУ ISO 14012-97 Настанови, щодо здійснення екологічного аудиту.

Кваліфікаційні вимоги до аудиторів з екології. ДСТУ 2874-94 Системи оброблення інформації. Бази даних. Терміни та визначення. ДСТУ ISO 14004:2006 Система екологічного управління. Загальні настанови щодо принципів, систем та засобів забезпечення. ДСТУ ISO 2631-1:2004 Вібрація та удар механічні. Оцінка впливу загальної вібрації на людину. Частина 1. Загальні вимоги (ISO 2631-1:1997, IDT). ДСТУ ISO 20252:2008 Ринок, опитування громадської думки та соціальні дослідження. Словник термінів і вимоги щодо обслуговування ISO 14001 Система екологічного менеджменту (EMS). Специфікації з використання. ДСТУ 4976:2008 Охорона навколишнього природного середовища. Комплекс стандартів у сфері охорони ґрунтів. Основні положення. ДСТУ 4976:2008 Охорона навколишнього природного середовища. Комплекс стандартів у сфері охорони ґрунтів. Основні положення. ДСТУ 4288:2004 Якість ґрунту. Паспорт ґрунтів. СОУ 73.10-37-694:2008 Загальні вимоги до проведення екологічної паспортизації територій агросфери. ДСТУ 46.081:2004 Якість ґрунтів. Сертифікація земель (ґрунтів) сільськогосподарського призначення Вимоги до органів з сертифікації земель та порядок їх акредитації. ДСТУ 4976:2008 Охорона навколишнього природного середовища. Комплекс стандартів у сфері охорони ґрунтів. Основні положення. ДСТУ 4004-2000 Охорона довкілля та раціональне поводження з ресурсами. Сигналізатори токсичності природних та стічних вод біологічні. Загальні технічні вимоги та методи випробувань. ДСТУ 3940-99 Охорона довкілля та раціональне поводження з ресурсами. Аналізатори складу та властивостей води. Загальні технічні вимоги і методи випробувань. ДСТУ ISO 14015:2005 Екологічне управління. екологічне оцінювання ділянок та організацій. ДСТУ 4976:2008 Охорона навколишнього природного середовища. Комплекс стандартів у сфері охорони ґрунтів. Основні положення. ДСТУ ISO 14040:2004 Екологічне керування. Оцінювання життєвого циклу. Принципи та структура. ISO/TS 10004:2010 Управління якістю. Задоволеність споживачів. ДСТУ 4276:2004 Система стандартів у галузі охорони навколишнього природного середовища та раціональне використання ресурсів. ГОСТ 28681.1-95 Проектування туристичних послуг. ДСТУ 4903:2007 Лісокористування рекреаційне. Терміни та визначення понять. ГОСТ 28681.2-95 Загальні вимоги до туристично-екскурсійного обслуговування. ДСТУ ISO 9241-5:2004 Ергономічні вимоги до роботи з відеотерміналами в офісі. Частина 5. Вимоги до компонування робочого місця та до робочої пози (ISO 9241-5:1998, IDT). ДСТУ ISO 10005:2007 Системи управління якістю. Настанови щодо програм якості. ДСТУ 4518-2008 Продукти харчові. Маркування для споживачів. Загальні правила. ISO/TS 22004:2005 Системи управління безпекою харчових продуктів. Настанови з застосування стандарту. ДСТУ-П ISO/TS 22003:2009 Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до органів, що здійснюють аудит та сертифікацію систем управління безпечністю харчових продуктів. ДСТУ 3145-95 Коди та кодування інформації. Штрихове кодування. Загальні вимоги. ISO/TS 22002-1:2009 Програми обов'язкових попередніх заходів щодо забезпечення безпеки харчових продуктів. Частина 1. Виробництво харчових продуктів. ДСТУ ISO 14041:2004 Екологічне керування. Оцінювання життєвого циклу. Визначення цілі і сфери застосування інвентаризації. ДСТУ ISO 9004-4-98 Управління якістю та елементи системи якості. Частина 4. Настанови щодо поліпшення якості. ДСТУ 2296-9 Система сертифікації УкрСЕПРО. Знак відповідності. Форма, розміри, технічні вимоги та правила застосування. ДСТУ 4161-2003 Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги. ISO 22000:2005 Системи управління безпечністю харчових продуктів. ДСТУ EN 50014-2001 Апаратура електрична для потенційно вибухонебезпечних середовищ. Загальні вимоги (EN 50014:1992, IDT).

Політико-квалітологічний контент

Політика управління якістю у ЗВО

Мета полягає у створенні стійкої довіри до ЗВО зі сторони суспільства та працедавців до постачальника високоосвічених та високопрофесійних кадрів, які відповідають кращим світовим аналогам та володіють високим рівнем якості отриманих знань.

Для реалізації політики в області якості ЗВО керується наступними принципами:

- Трактуючи якість як ступінь задоволеності потреб, вимог та очікувань споживачів науково-освітніх послуг (в просторі та часі), працівники ЗВО та керівництво усвідомлюють їх поточні та футуристичні запити та потреби у потенціалі поліпшення якості у майбутньому та прагнуть передбачити можливості її досягнення працюючи у сучасному інформаційному суспільстві випереджувальних наукових знань, дослідження та інноватики.
- Керівництво ЗВО, усвідомлюючи свою відповідальність за якість діяльності закладу в цілому, на всіх рівнях цілеспрямовано вимагає відповідність ідеям та принципам менеджменту якості, методології системного управління нею та експертного оцінювання релевантності результатів, сприяє участі у програмах управління якістю, забезпечує єдність цілей та напрямків розвитку ЗВО для усіх зацікавлених сторін у системі студенто-центрованого навчання та зайнятості шляхом наукового пізнання.
- Прагнення оптимізації балансу координаційно-субординаційних повноважень та професійної відповідальності ЗВО керівництво забезпечує внутрішнє корпоративне академічне середовище для наповненого та ефективного залучення персоналу до реалізації стратегічних та тактичних цілей нарощення потенціалу якості. Усвідомлення та відповідальність всього персоналу щодо постійного якісного покращення діяльності ЗВО.
- Системне процесне управління діяльністю ЗВО як єдиним комплексом структурно-логічної, організаційної і цільової функціональної діяльності у процесах ресурсозбезпечення керівництво ЗВО несе професійну відповідальність впевненість у ефективному ресурсовикористанні та їх ощадності і своєчасному попереджанню можливих невідповідностей та постійному розвитку й реалізації науково-навчального потенціалу ЗВО.
- Постійне покращення управління якістю системної діяльності ЗВО як стратегічна ціль, усі зацікавлені сторони, керівництво, студентство, слухачі та всі працівники прагнуть досягти підвищення релевантності системних процесів у ході реалізації політики і культури якості, впровадженням нових цінностей світового рівня у академічний простір освіти, науки та інноватики України.
- Моніторинг та метрика результативності системних процесів за напрямками діяльності ЗВО, рада трудового колективу, під контролем наглядової ради, громадськості та усіх зацікавлених осіб зобов'язує керівництво приймати рішення, що засновані лише на достовірних, доведених фактах з метою досягнення релевантності розробленої, впровадженої та експериментально перевіреної системи менеджменту якості у ЗВО за потенціалом поліпшення досягнення додаткової амплітуди варіабельності задоволення потреб споживача.

Якість науково-освітніх послуг досягається за рахунок безперервного підвищення професійного рівня працівників, мотивації та стимулювання їх праці, формування та вдосконалення інформаційної, матеріально-технічної та навчально-методичної бази ЗВО, створення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі.

Покращення якості науково-освітніх послуг постійно планується, відслідковується та аналізується. Рішення, що приймаються у сфері якості ґрунтуються на даних безперервного моніторингу за встановленими критеріями та носять обов'язковий характер. Цілі ЗВО у сфері якості та заходи, які направлені на їх досягнення, орієнтовані на споживачів науково-освітніх послуг.

Керівництво ЗВО на чолі із ректором бере на себе відповідальність за реалізацію даної політики, приділяючи першочергову увагу питанню якості, а також досліджуючи міжнародний досвід, прагнучи підвищити конкурентоспроможність та показники якості науково-освітньої діяльності ЗВО до рівня міжнародних стандартів.

Кадрова політика управління якістю у ЗВО

Кадрова політика є складовою стратегічної політики ЗВО.

В основі формування і реалізації кадрової політики ЗВО, що має статус дослідницького, закладено принципи інноваційності, системності, підвищення конкурентоспроможності та показників якості освітньо-наукової діяльності ЗВО до міжнародних стандартів, соціальної захищеності працівників. Підхід відповідає сучасним тенденціям у сфері управління людськими ресурсами, спирається на формування і зміцнення «людського капіталу», вимагає впровадження сучасних методів управління персоналом.

Стратегія управління персоналом ЗВО базується на його високій кваліфікації, конкурентоздатності готовності до необхідних якісних та кількісних змін. Базовими цінностями для персоналу визначені сучасні наукові знання, компетентність представників академічного простору освіти та науки, ефективність (рівень якості підготовки та його релевантність у трицикловій системі ЗВО), співпраця і взаємодія, паритетна відповідальність керівництва і співробітників за успішний розвиток ЗВО. Прагнучи до оптимізації балансу повноважень та відповідальності усіх працівників, керівництво створює внутрішнє корпоративне середовище для найбільш повного та ефективного залучення персоналу до реалізації стратегічних та тактичних цілей.

Формування корпоративної культури, етики міжособистісних відносин створення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі сприяє зацікавленості кожного співробітника в досягненні високих результатів.

Мета кадрової політики полягає у створенні системи формування, управління і розвитку кадрового складу ЗВО з високим рівнем професіоналізму, необхідного для досягнення цілей університету.

Кадрова політика *направлена* на забезпечення навчального процесу висококваліфікованими кадрами, що приймають участь у підготовці фахівців відповідних напрямів і спеціальностей за усіма освітньо-кваліфікаційними та науковими рівнями. Визначені основні види робіт науково-педагогічних працівників – навчальна, наукова, науково-методична, навчально-науково-інноваційна та міжнародна діяльність, культурно-виховна, соціально-побутова, рекреаційно-реабілітаційна, фінансова, адміністративно-господарська.

Кадрова політика ЗВО *орієнтована* на стратегію державної кадрової політики і ведеться з дотриманням законодавчої та нормативно-правової бази: Конституції України, Кодексу законів про працю України, нормативних документів, постанов, наказів, інструкцій Кабінету Міністрів України, МОН України, Статуту ЗВО, Колективного договору ЗВО, правил внутрішнього розпорядку рішень вченої ради ЗВО.

Принципи кадрової політики:

- *Відповідність діяльності по кадровому забезпеченню цілям ЗВО;*
- *Дотримання норм законодавства;*
- *Дотримання демократичних норм при обранні та призначенні на посади;*
- *Направленість кадрової політики на підвищення професійного рівня працівників ЗВО, мотивація та стимулювання їх праці;*
- *Системність процесу підготовки кадрів і кадрового резерву;*
- *Оновлення кадрового складу;*
- *Високий рівень вимог і об'єктивність в оцінці кадрів;*

Завдання кадрової політики:

- *Розробка нормативно-правової бази щодо кадрової політики ЗВО;*
- *Розробка на науковій основі та на основі чинних нормативних актів прогнозу потреби в кадровому потенціалі ЗВО;*
- *Комплектування ЗВО науково-педагогічними, педагогічними працівниками та навчально-допоміжним персоналом необхідної кваліфікації;*
- *Добір і та кадровий розподіл висококваліфікованих кадрів;*
- *Облік та аналіз (кількісного та якісного) стану забезпечення ЗВО науково-педагогічними, педагогічними працівниками та навчально-допоміжним персоналом;*
 - *Організація і проведення конкурсного відбору та атестації співробітників ЗВО;*
 - *Здійснення контролю виконання положень, наказів, розпоряджень щодо кадрових змін та навчальної роботи ЗВО;*
 - *Інформування співробітників ЗВО про нові та внесення змін до діючих нормативних документів з питань освіти та кадрової політики;*
 - *Інформування колектив ЗВО про стан кадрового забезпечення;*
 - *Аналіз якісних показників викладацької та науково-дослідної діяльності та інформування співробітників ЗВО про результати;*
 - *Створення умов для самореалізації, розкриття професійних можливостей співробітників ЗВО;*
 - *Створення системи підвищення кваліфікації та матеріального стимулювання для професійного росту співробітників ЗВО;*
 - *Фінансове забезпечення на основі сформованих пріоритетів кадрової політики;*
 - *Використання сучасних методів управління кадровим потенціалом;*
 - *Забезпечення соціальної захищеності співробітників і розвиток позитивного соціального середовища;*

Критерії оцінки:

- *Покращення кадрових показників;*
- *Результати конкурсного відбору і атестації співробітників;*
- *Збільшення кількості висококваліфікованих спеціалістів з науковими ступенями та вченими званнями;*
- *Усвідомлення і дотримання норм корпоративної політики співробітниками ЗВО.*

Морально-етичний контент доброчесності

Кодекс академічної честі професіонального реноме та науково-метричного іміджу рейтингу представлення ЗВО

Організаційно-управлінські процедури системи забезпечення якості вищої освіти у ЗВО:

Основоположні системоутворюючі

За принципами поведінки учасника і зацікавлених сторін системних процесів управління ЗВО:

- академічної доброчесності учасників і зацікавлених сторін освітньо-наукової системи;
- особистого прикладу педагога, наставника, вихователя, наукового консультанта, менеджера;
- професійної відповідальності за прийняті управлінські рішення щодо поліпшення потенціалу якості ЗВО;
- соціальної та академічної справедливості щодо позитивної мобільності та зайнятості;
- академічної мужності власного волевиявлення і новаторства;
- академічної волі обрання напрямку наукових досліджень і забезпечення доступу до результатів наукового пізнання;
- шанобливого ставлення та взаємоповаги;
- доступності та прозорості системної діяльності управління якістю у ЗВО;
- взаємної довіри;
- партнерського сприяння та міжсистемної реалізації;
- компетентності й професіоналізму;
- безпеки, добробуту та якості життя і позитивної зайнятості;
- законності та гарантій прав захисту людської гідності.

За видами процедур:

- правилами поведінки студентів і працівників ЗВО;
- достойними для студентів і працівників;
- не прийнятними для працівників та студентів;
- невідповідності і порушення академічної доброчесності;
- відповідальності у академічному просторі освіти, науки та інноватики;
- організації роботи уповноважених комісій з питань академічної етики та доброчесності.

IV етап обґрунтування та формування процедур регламенту діловодства

Настановчо-інструктивний контент

Нормативні регламенти ЗВО

Програма про організацію моніторингу якості надання освітніх послуг структурними навчальними підрозділами у ЗВО.

Затверджено Програму моніторингу якості надання освітніх послуг структурними навчальними підрозділами (факультетами, інститутами). Створено робочу групу з моніторингу якості надання освітніх послуг структурними навчальними підрозділами.

Доручено провести: самоаналіз діяльності за встановленою формою та подати його результати до групи з моніторингу; оцінювання адекватності самоаналізу діяльності структурних навчальних підрозділів; ректорські контрольні роботи з перевірки якості знань студентів з усіх нормативних дисциплін за власними тестовими завданнями (одна група з напряму підготовки (спеціальності), але не більше двох контрольних робіт в одній групі); а також роботи з перевірки якості знань студентів з нормативних дисциплін у вигляді тестування; рейтинг структурних навчальних підрозділів за результатами проведеного моніторингу.

Контроль за виконанням наказу покладається на профільних проректорів

Система внутрішнього забезпечення якості управління у ЗВО

Положення про систему забезпечення якості вищої освіти у ЗВО

Організаційно-управлінські процедури системи забезпечення якості вищої освіти у ЗВО:

За принципами

- відповідності національним і стандартам ЄС якості вищої освіти;
- автономії ЗВО;
- процесного та системного підходів до управління якістю на всіх етапах освітнього, науково-дослідницького, практично-стажувального, міжнародно-транскордонно-інтеграційного процесів інноваційного розвитку ЗВО;
- розроблення і впровадження метрики здійснення моніторингу та наростаючого поліпшення наростаючого потенціалу якості шляхом усунення невідповідностей надання освітніх послуг і наукоємних продуктів;
- залучення зацікавлених сторін до процесу забезпечення якості (студентів, роботодавців, громадськості);
- забезпечення доступу до інформації усіх зацікавлених на всіх етапах забезпечення якості у ЗВО;
- академічної культури та доброчесності у забезпеченні авторського інтелектуального права, гідності і шанобливого ставлення до розмаїття волі – наукового самовиявлення, вираження, власних умовиводів і ставлень до існуючих парадигм, теорій та ідей у свободі слова, обрання наукового напрямку власної самореалізації, розроблення авторських курсів, як експериментальних, за результатами наукових досліджень, так і теоретико-методологічних, мовленевого і інформаційно-соціального самовираження у полікультурному і професійному середовищі (в тому числі гендерному, релігійно-конфесійному, статевому самовираженню і самовдосконаленню) реалізуючи філософію і соціальну місію (мобільності, гарантій, прав захисту і позиттєвої зайнятості) – адміністративно-територіальної, громадсько-субсидіарної здатності ЗВО.

<i>За видами організацій управління:</i> • стратегічного менеджменту та маркетингу; • проектами і процесами; • плануванням; • інноваційною; • релевантністю; • працею; • якістю; • поліпшенням
<i>За видами процедурами:</i> • планування освітньої, науково-дослідницької, практико-стажувальної, інформаційно-аналітичної, науково-методичної, соціально-побутової, адміністративно-господарської, фінансової, міжнародно-інтеграційної, кадрової, матеріально-технічної діяльності; • науково-методичне забезпечення формування управління якістю підготовки здобувачів освіти; • розробка, обґрунтування, впровадження та експериментальна перевірка метрики оцінювання знань студентів, аспірантів та Ph.D-студентів. • кадровий менеджмент якості управління в ЗВО; • процедура діагностики конкурсного добору та призначення на посади у ЗВО; • скринінг планування звітування працівників ЗВО; • метрика моніторингу якості за видами діяльності у ЗВО; • поліпшення кваліфікації співробітників ЗВО та нарощення потенціалу їх професійної реалізації; • ресурсозабезпечення для організації процесів управління якістю за видами системної діяльності й управління підтримкою здобувачів у ЗВО інформаційно-аналітична та технологічно-мультимедійне управління якістю системних процесів у ЗВО; • забезпечення доступу громадськості і зацікавлених сторін до публічної інформації про системну діяльність у ЗВО; • запобігання, передбачення та усунення порушення принципів академічної доброчесності у наданні освітніх послуг, представленні наукоємних інноваційних продуктів і результатів працівниками та здобувачами у освітньо-наукових системах ЗВО; • формування національного та міжнародного іміджу ЗВО.
<i>Регламентні положення і настанови ЗВО</i> запобігання академічному плагіату; рейтингове оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників; рейтингове оцінювання здобувачів вищої освіти; моніторинг рівня знань здобувачів вищої освіти; академічну мобільність учасників освітнього процесу; порядок реалізації права на вільний вибір навчальних дисциплін; дистанційне навчання

У етап обґрунтування, формування та самоаналіз ефективності процедур регламенту діловодства як частини політики управління якістю у ЗВО.

Рис. 4.1.1. Регламент діловодства у сфері управління якістю ЗВО.

Рис. 4.1.2. Методологічні засади формування політики якості професійної підготовки у ЗВО

Авторська участь у науково-методичному доробку забезпечення організаційно-управлінських процедур ЗВО наступна:

1. Секретар Науково-методичної ради університету (Наказ ректора ПНУ № 59 від 12.02.2013 року «Про склад науково-методичної ради університету»).

2. Голова робочої групи з моніторингу якості надання освітніх послуг структурними навчальними підрозділами університету (Наказ ректора ПНУ № 575 від 17.10.2013 року «Про організацію моніторингу якості надання освітніх послуг»).

3. Заступник голови робочої групи з моніторингу якості надання освітніх послуг структурними навчальними підрозділами університету (Наказ ректора ПНУ № 635 від 21.10.2014р. «Про організацію моніторингу якості роботи навчальних структурних підрозділів університету»).

4. Член постійної комісії Вченої ради ПНУ з моніторингу якості надання освітніх послуг (Наказ ректора ПНУ № 672 від 03.11.2014 р. «Про склад постійних комісій Вченої ради університету»).

5. Координатор ЄКТС університету. (Наказ ректора ПНУ № 426 від 13.07.2015 року «Про призначення координатора ЄКТС університету»).

6. Член комісій (за згодою) Державної інспекції навчальних закладів МОН України (реорганізована у січні 2018 р. у Державну службу якості освіти України) 2012-2016 рр.

7. Заступник голови робочої групи з проведення внутрішнього аудиту роботи кафедр з питань навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. (Розпорядження ректора ПНУ № 5-р від 09.02.2017 р.).

8. Член робочої групи для координації роботи щодо підготовки до акредитації університету. (Наказ ректора ПНУ № 584 від 06.10.2017 року «Про заходи щодо підготовки до акредитації університету». Повторний аудит 05.12.-15.12.2018 за програмою, складеною за акредитаційними вимогами, ,(додаток С.3

Організаційно-управлінськими процедурами системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти є: планування освітньої, науково-дослідницької, практико-стажувальної, інформаційно-аналітичної, науково-методичної, соціально-побутової, адміністративно-господарської, фінансової, міжнародно-інтеграційної, кадрової, матеріально-технічної діяльності.

Планування освітньої діяльності (розробка, затвердження, моніторинг і систематична діагностика освітніх програм) реалізується згідно з Положенням про організацію освітнього процесу ЗВО та документорегулювання з організації процесу підготовки фахівців, професіоналів. Основні організаційно-змістові документи забезпечення освітнього процесу наведено в таблиці 4.1.1.

Освітня програма (освітньо-професійна, освітньо-наукова) повинна відповідати вимогам технічного регулювання у сфері стандартизації вищої освіти. Стандарти вищої освіти за рівнями вищої освіти та спеціальностями галузей науки та знань застосовуються для оцінювання метрики якості змісту та релевантності освітньої діяльності. До складу проектної групи з розробки освітньої програми входять провідні фахівці зі спеціальності на чолі з гарантом програми, а також представники студентського самоврядування, учасники освітнього процесу та роботодавці. На основі освітньої програми складається навчальний план - нормативний документ, який забезпечує зміст навчання та регламентує організацію освітнього процесу. Він затверджується рішенням Вченої ради ЗВО й ухвалюється наказом ректора.

Діагностика освітніх програм відбувається за результатами моніторингу якості надання освітніх послуг. Критеріальна метрика оцінювання освітніх програм формується за результатами зворотного зв'язку з науково-педагогічними працівниками, студентами, випускниками і роботодавцями, а також внаслідок прогнозування розвитку галузі та потреб суспільства. Відповідальними за впровадження та виконання освітніх програм є: випускові кафедри, методичні комісії (науково-методичні ради) та

вчені ради факультетів (інститутів), навчально-методичний відділ, проректори з науково-педагогічної роботи, Вчена рада ЗВО.

Таблиця 4.1.1.

Базове документорегулювання освітнього процесу

№	Документ	Призначення	Розробник	Погоджує
1	Стандарт вищої освіти/ Тимчасовий стандарт ЗВО	Для різних освітніх рівнів та різних спеціальностей галузей науки та знань	МОН України/ ЗВО	НАЗЯВО /Вчена рада ЗВО
2	Освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова) програма спеціальності	Для кожної спеціальності	Проектна група на чолі з гарантом	Вчена рада ЗВО
3	Навчальний план	Для кожної освітньої програми	Деканат, і проектний колектив випускової кафедри	Вчена рада ЗВО
4	Робочий план	Для кожної освітньої програми	проектний колектив випускової кафедри	Вчена рада ЗВО
5	Програма дисципліни	Для кожної дисципліни	Викладач(і)	Випускова кафедра, науково-методична рада підрозділу, проректор

Критеріальні показники оцінки освітніх програм за наступними рівнями оновлюваності, участі роботодавців (у розробці та внесенні змін), задоволеності студентів-випускників, індексу працевлаштування (відсоток працюючих за фахом випускників). Значимі міжнародна сертифікація освітніх програм, участь у міжнародних програмах підготовки, рейтинг ЗВО за оцінками роботодавців. Показники успішності освітньо-наукових програм:

наявність конкурс при прийомі на спеціальності, рівень досягнень студентів на конкурсах студентських наукових і творчих робіт, турнірах, олімпіадах, кількість статей, що публікуються молодими ученими персонально або у співавторстві, виконання НДР з оплатою, проектів тощо .

Науково-методичне забезпечення формування управління якістю підготовки здобувачів освіти.полягає в наступному:

1) *якість набору студентів бакалаврату* забезпечується за рахунок: підготовки учнів за предметами незалежного оцінювання якості освіти та випускних випробувань; пошуку та підтримки талановито-обдарованої молоді, сприяння профілізації у подальшій освіті; профорієнтаційної роботи випускників шкіл; співробітництва із середніми навчальними закладами регіонального, місцевого і локального рівнів; забезпечення організованої діяльності приймальної комісії ЗВО; високих показників: конкурсу за спеціальностями; рівня початкових знань студентів;

2) *якість набору магістрантів, аспірантів, PhD-студентів і докторантів* забезпечується за рахунок: заохочення: студентів до участі в наукових дослідженнях на кафедрах та у науково-дослідних інститутах; апробації наукових досліджень молодих учених на міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях; форумах, симпозіумах, круглих столах, участі молодих учених у міжнародних, українських, університетських олімпіадах та конкурсах, турнірах, публікації наукових робіт молодих вчених за результатами їхньої науково-дослідної роботи; об'єктивності та вимогливості при наданні рекомендації випускникам до навчання в аспірантурі, докторантурі;

3) *якість організації практичної підготовки студентів* регламентується Положенням про організацію та проведення практики (в т. ч. стажування) у ЗВО. Моніторинг якості організації практики – це щорічні опитування студентів, випускників, потенційних роботодавців, а також аудиторів підсистеми студентського моніторингу якості освітнього процесу. Критеріальні показники практичної підготовки: індекс працевлаштування

випускників, кількість зацікавлених у продовженні навчання та підвищені кваліфікації, рейтинг за оцінками роботодавців, попит ярмарки вакансій управлінців;

4) *оцінювання рівня підготовки студентів за допомогою впровадженої метрики оцінювання знань* - системи вхідного, поточного, підсумкового (семестрового) контролів, контролю залишкових знань (ректорський контроль) та атестації здобувачів вищої освіти;

5) *ранжування здобувачів освіти* за успішністю після кожної сесії відповідно до Положення про рейтингове оцінювання здобувачів вищої освіти;

6) *фідбек від студентів* з метою розширення участі здобувачів освіти (у системі студентоцентрованого навчання) у моніторингу якості освіти та оцінюванні роботи науково-педагогічних працівників у ЗВО шляхом соціологічного опитування.

Кадровий менеджмент якості управління у ЗВО полягає у ефективній процедурі діагностики конкурсного добору та призначення на посади у ЗВО, яка регулюється Положенням про порядок заміщення посад науково-педагогічних працівників та інших учасників освітньо-наукового процесу трициклової підготовки фахівців, професіоналів, докторів.

Скринінг планування звітування працівників ЗВО. Організація оцінювання ефективності діяльності науково-педагогічних працівників здійснюється відповідно до Положення про рейтингове оцінювання результативності роботи науково-педагогічних працівників та відповідних структурних положень.

Документальним регламентом з планування та обліку професійної діяльності працівників у ЗВО визначено індивідуальні плани роботи усіх учасників освітньо-наукового процесу, в яких зазначають всі види робіт, які передбачаються на навчальний рік: навчальна, методична, наукова, транскордонно-інформаційна, інформаційно-аналітична та організаційна. Індивідуальні плани викладачів розглядаються на засіданні кафедри та

затверджуються протоколом. Індивідуальні плани завідувачів кафедри затверджуються на радах факультету/інституту. Звіти про їх виконання обговорюються наприкінці навчального року на засіданнях кафедр.

Поліпшення кваліфікації співробітників ЗВО та нарощення потенціалу їх професійної реалізації відбувається шляхом поглиблення, розширення й оновлення професійних компетентностей згідно з Положенням про стажування та підвищення кваліфікації наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників, обслуговуючого та адміністративного персоналу. Стажування відбувається у ЗВО чи наукових установах України або/та за кордоном. Показниками результативності є дані звітів ЗВО про виконання критеріїв надання та підтвердження статусу національного, національні та міжнародні дослідження з визначенням рейтингів ЗВО, оцінка фахового рівня науково-педагогічних працівників студентами, випускниками, зовнішніми експертами.

Ресурсозабезпечення для організації процесів управління якістю за видами системної діяльності й управління підтримкою здобувачів у ЗВО (в тому числі ресурсоощадність видів діяльності). Забезпечення необхідними ресурсами освітньо-наукового процесу і підтримки здобувачів вищої освіти в ЗВО повинне відповідати ліцензійним та акредитаційним вимогам і вимогам технічних регламентів: матеріально-технічна база ЗВО повністю пристосована для підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування фахівців і професіоналів; освітній процес забезпечено необхідною літературою на паперових та електронних носіях; оцінювання рівня забезпечення ресурсами освітнього та інших системоутворюючих процесів і підтримки здобувачів вищої освіти та наукових ступенів здійснюється шляхом соціологічних опитувань студентів та студентського моніторингу освітнього процесу, проведення щорічного аналізу відповідними уповноваженими структурами. Показники результативності: рівень задоволеності здобувачів вищої освіти, відповідність ліцензійним та акредитаційним вимогам.

Інформаційно-аналітична та технологічно-мультимедійне управління якістю системних процесів у ЗВО здійснюється завдяки ефективному функціонуванню системи електронного документообігу: «Загальний відділ», «Деканат», «web–представлення кафедри», «Приймальна комісія», «Електронний розклад», «Особистий кабінет», «Електронний журнал», «Наука», «Дослідницький щоденник аспіранта (докторанта)», «Достовірні данні наукової метрики» тощо. Система електронного документообігу передбачає наявність університетського стандарту діловодства підсистеми електронного підпису, шаблонів електронних документів та системи їхнього редагування, програмного забезпечення електронного документо-регулювання. Інформаційні системи дозволяють забезпечити моніторинг якості діяльності ЗВО та прийняттю ефективних управлінських рішень щодо її покращення.

Забезпечення доступу громадськості і зацікавлених сторін до публічної інформації про системну діяльність у ЗВО гарантується Законом України «Про доступ до публічної інформації» [5] та Указом Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» [18],. На офіційному сайті ЗВО розміщується інформація, яка підлягає обов'язковому оприлюдненню а саме: документи, що регламентують діяльність ЗВО (Статут ЗВО, Положення про організацію освітньо-наукового процесу, основні документи з організації освітнього процесу; положення про колегіальні органи та їх персональний склад: положення про Вчену раду ЗВО, положення про Наглядову раду, положення про структурні підрозділи ЗВО); загальні аналітичні матеріали про діяльність ЗВО (звіти ректора, річні звіти про виконання критеріїв надання та підтвердження статусу національного ЗВО, річні звіти з різних напрямів діяльності, щорічні рейтинги кафедр); інформація з кадрових питань (склад керівних органів ЗВО, перелік вакантних посад, призначення на які здійснюється на конкурсних засадах, штатний розпис на поточний рік); інформація та документи, пов'язані з організацією освітнього процесу

(перелік спеціальностей та спеціалізацій, за якими проводиться підготовка фахівців, освітні (освітньо-професійні, освітньо-наукові) програми, положення про планування роботи, звітування і оцінювання науково-педагогічних працівників, відомості про аспірантуру та докторантуру); *інформація для вступників* (правила прийому до ЗВО на поточний рік та зміни до них, перелік спеціальностей та спеціалізацій, на які оголошено прийом, розмір оплати за навчання та надання додаткових освітніх послуг); *інформація для студентів* (відомості про діяльність студентського самоврядування, організацію студентського дозволу, зразки документів); *інформація про наукову діяльність ЗВО* (напрями наукової діяльності та наукові проекти; конференції, семінари, конкурси та виставки, що проводяться в ЗВО; наукові видання, спеціалізовані вчені ради); *інформація, щодо фінансової діяльності ЗВО* (кошторис ЗВО на кожний рік та всі зміни до нього, річний фінансовий звіт з урахуванням інформації про надходження та використання коштів, інформація про використання коштів у розрізі програм, інформація щодо проведення тендерних процедур); *інформація про участь ЗВО в національних і міжнародних рейтингах закладів вищої освіти.*

Запобігання, передбачення та усунення порушення принципів академічної доброчесності у наданні освітніх послуг, представленні наукоємних інноваційних продуктів і результатів працівниками та здобувачами у освітньо-наукових системах ЗВО здійснюється завдяки чіткій системі запобігання та виявлення плагіату у ЗВО, створеній відповідно до кодексу честі ЗВО, ухваленого Конференцією трудового колективу ЗВО, та положення про запобігання плагіату, затвердженого Вченою радою ЗВО.

Організаційно-управлінські процедури системи управління забезпеченням якості у ЗВО формулює *Кодекс академічної честі ЗВО* (див.приклад у додатку Д.1). Цим документом встановлюються загальні морально-етичні принципи та правила поведінки осіб, що навчаються і працюють у ЗВО, якими вони мають керуватись у своїй діяльності учасники освітньо-наукового процесів. *Кодекс академічної честі* є інституалізацією

практики академічної доброчесності, ознакою позитивних зміни суспільної свідомості та важливим кроком до системного впровадження високих стандартів навчальної та дослідницької діяльності у ЗВО. Дотримання його у ЗВО характеризує рівень культури якості закладу. Адже виконання його основних положень веде до покращення формування із студентів фахівців високого рівня, підвищення якості праці професорсько-викладацького складу, утворення корпоративних стосунків між всіма. Накопичення і повторення цих процесів між студентами, викладачами, адміністрацією зумовлює створення в академічній громаді сукупності стійких форм діяльності, тобто її культури, про що свідчить європейський досвід формування культури забезпечення якості освіти.

З метою моніторингу дотримання членами університетської громади морально-етичних та правових норм даного кодексу створюється *комісія з питань етики та академічної доброчесності*, яка наділяється правом одержувати та розглядати заяви щодо порушення кодексу честі та надавати пропозиції адміністрації університету (факультетів, інститутів, коледжів) щодо накладання відповідних санкцій (після ухвали відповідних рад, органів самоврядування). Учасники академічної спільноти беруть на себе зобов'язання дотримуватися кодексу, порушення норм якого передбачає накладання санкцій як академічного, так і дисциплінарного характеру. Доповненням до Кодексу честі є Засади запобігання плагіату (додаток Д.2).

Авторські пропозиції удосконалення роботи комісії з академічної доброчесності та етики.

1. Вважаємо за доцільне визначитися у структурно-організаційному, структурно-функціональному підпорядкуванні органів управління рівнями та ступенями підготовки для удосконалення координаційно-субординаційної взаємодії розгляду питань академічної етики та розроблені конкретних інструктивних організаційно-управлінських процедур, настанов та положень.

2. Необхідно здійснювати функціональний розподіл повноважень, а саме:: регулювання питань з академічної етики при розгляді дисертаційних і наукових робіт (служба ученого секретаря, відділи аспірантури та докторантури); закріплення повноважень щодо перегляду наукових робіт та творчих доробків (відділ організації наукових досліджень, редакційно-видавничий відділ університету); дотримання академічної етики при підготовці бакалаврів, магістрів, написання ними робіт апробаційного характеру, випускових бакалаврських та магістерських робіт та проектів (факультетські комісії).

3. Важливим є загальна координація юридичного відділу для забезпечення правочинних вимог загальнодержавного, галузевого, соціального та працевхоронного характеру, що гарантуватиме дотримання прав захисту особи (усіх учасників освітнього та науково-дослідницького процесів), а також запобігання й усунення кадрових та юридичних спорів, конфліктів інтересів.

4. Системоутворюючим електронним врядуванням є створення інформаційного репозиторію при науковій бібліотеці університету в зв'язку з тим, що здійснення перевірки статей, наукових робіт повинно бути термінованим для того, щоб вибірки перевірки мали вимірну метрику (у порівнянні з визначеним базисом репозиторію).

5. Обов'язковим є підготовка працівників, які задіяні на рівнях управління забезпечення академічної етики, до роботи з відповідними програмами коректної перевірки на плагіат для забезпечення достовірності результатів, що потребує організації відповідних інформаційно-методичних семінарів та тренінгів.

6. Лімітуючим чинником може стати одночасне обмеження графіку освітнього процесу у перевірці бакалаврських і магістерських робіт оскільки за два тижні переглянути їх в значній кількості, не представляється можливим навіть при задіяні усіх членів комісії та забезпеченні їм доступу

роботи з програмою. А оформлення довідок перевірки – це окремий затратний вид технічної діяльності.

7. Допустимим у вирішенні цих питань може бути вибіркове діагностування бакалаврських та магістерських робіт, оскільки потенціал працездатності технічного забезпечення, матеріальних витрат на підготовку є невизначеним і потребує вивчення та апробації.

8. Попередній розгляд робіт має носити характер конфіденційності, а результати перевірки обговорені на профільних кафедрах, радах факультетів за участі представників органів самоврядування.

Формування національного та міжнародного іміджу ЗВО відбувається шляхом участі ЗВО у національних і міжнародних дослідженнях з визначення рейтингів ЗВО. Внаслідок порівняння діяльності ЗВО з роботою провідних ЗВО світу та України визначаються заходи із підвищення якості підготовки фахівців з вищою освітою та наукових кадрів, зміцнення наукового підґрунтя освітньої діяльності, інтернаціоналізації освітньо-наукового процесу, врахування думки академічних експертів і роботодавців. Критеріальні показники: результати національних і міжнародних досліджень з визначення рейтингів ЗВО.

Актуальна проблема розвитку *культури якості* у ЗВО. У роботі [26] вказано, що «якість культури у вищій школі є складною концепцією, і досі важко встановити загальноприйнятий підхід. Європейська асоціація університетів підтвердила в 2006 році, що якісна культура розуміється як набір елементів: спільні цінності, очікування та прагнення до якості». До культури якості належить готовність всіх учасників освітнього процесу до інновацій та експерименту, високий рівень колегіальності у прийнятті рішень (що важливе в умовах корпоративної моделі управління), сприяючі умови та перспективи фахового зростання персоналу, прозорість діяльності та підзвітність громадськості та інше. Культура якості освіти базується на таких принципах: академічної свободи і доброчесності, прагнення до досконалості,

науковості, творчості, відповідальності, прозорості діяльності, підзвітності, поваги до всіх учасників освітнього процесу.

Для формування культури якості освіти необхідні організаційні передумови, створення клімату взаємної довіри та підтримки, створення сприятливого середовища, яке надає зацікавленим сторонам можливість самостійно керувати та постійно вдосконалювати всі процеси.

В європейській системі освіти відбувається трансформація університетів у ліберально-підприємницький тип, що зумовлює перехід до корпоративної моделі управління закладами вищої освіти. У такій моделі відбувається диверсифікація повноважень і відповідальності за результативність освітньої та наукової діяльності закладів. Ефективність такої системи управління неможлива без розвитку корпоративної культури тих, хто працює в них. «Корпоративна культура – це система цінностей організації, які формують її робочу атмосферу, психологічний клімат і надають їй індивідуального забарвлення» [8, с. 419]. Вона впливає на ставлення до праці, на відносини управління, контролю, із зовнішнім оточенням, на міжгрупові та міжособистісні відносини. Корпоративна культура виконує два основні завдання:

- 1) адаптацію закладу вищої освіти, як єдиного організму, до навколишнього середовища;
- 2) забезпечення єдності організаційного середовища закладу вищої освіти через інтеграцію всіх членів закладу[1].

Основним джерелом корпоративної культури є її виконавча влада в особі найвищого керівництва, яке закладає свою філософію життя в заклад.

Існує також поняття професійної культури. Вона складається із професійного світогляду, із вироблення і розвитку знань, умінь, навичок і здібностей, від яких залежить успішне виконання професійних функцій. На думку О. Ярошенко професійна культура викладача закладу вищої освіти проявляється в «оволодінні історичною та культурною спадщиною, без якої неможливий розвиток людини як особистості; у культуротворчій діяльності

педагога, спрямованій на формування та розвиток студента, як особистості; у дієвому прояві викладачем власної культури у професійній діяльності, у ставленні до інших людей, до світу, до себе» [19]

Очевидно, що корпоративна культура є елементом системи управління ЗВО, професійна культура – елементом освітньої діяльності. Розвиток корпоративної культури ЗВО веде до досягнення високого рівня освіти та її якості. Адже основна мета існування та функціонування ЗВО – це надання якісних науково-освітніх послуг.

Загальні питання корпоративного менеджменту описали Р. Брейль, В. Геєць, О. Кузьмін, С. Кукура, П. Самуельсон та ін. Роль корпоративної культури в управлінні ЗВО досліджували В.Гриньова, А.Шевчук та інші. Принципи культурології освіти вивчали С. Сисоєва, М. Галицька. Проблеми формування культури якості у вітчизняних освітніх системах розглядали Т. Добко, С. Гришко, А. Михацька. У дослідженні [25] вивчено вплив організаційної культури та задоволеності працею на якість послуг, що надаються у вищій школі. Результати показують, що розуміння природи цих зв'язків має суттєвий вплив на прийняття управлінських рішень щодо підвищення якості освіти. У публікації [9] ми вивчали співвідношення між корпоративною (організаційною) культурою, професійною культурою (зокрема з точки зору професійної сатисфакції викладачів) та культурою якості (як визначальним та результуючим елементом системи внутрішнього забезпечення якості освіти) (див.рис. 4.1.3). Очевидно, що зв'язки носять двосторонній характер, тобто має місце взаємовплив.

Корпоративна модель управління ЗВО передбачає участь у стратегічному управлінні закладом стейкхолдерів: внутрішніх – науково-педагогічних працівників, студентів; зовнішніх – роботодавців, членів наглядових рад навчальних закладів, представників громадськості (що актуально в умовах територіально-адміністративної децентралізації). У роботі [27] визначено ролі стейкхолдерів у формуванні системи внутрішнього забезпечення якості та культури якості освіти, аргументовано,

що успішний розвиток культури якості вимагає активної співпраці всіх зацікавлених сторін. При цьому акцентується, що зовнішні зміни та вимоги ринку праці впливають на покращення якості, отже, і на зміст культури якості.

Рис.4.1.3.. Співвідношення культуральних компонентів ЗВО.

Нами систематизовано фактори, які впливають на систему забезпечення якості освіти та відповідно культуру якості:

зовнішні фактори:

- світові норми якості освіти (як наслідок глобалізаційно-інтеграційних процесів);
- національні норми якості освіти (ліцензійні та акредитаційні умови, інші нормативні документи);
- стейкхолдери: замовники підготовки фахівців (держава, батьки, роботодавці), наглядова рада, громадськість (представники ОТГ);
- умови та вимоги ринку праці до фахівців;
- децентралізація освіти (забезпечує організаційну та повну/часткову фінансову автономію закладів);
- академічна мобільність учасників навчального процесу;
- випускники ЗВО.

внутрішні фактори:

- внутрішні вимоги до якості освіти (визначені освітніми програмами, положенням про організацію освітнього процесу та ін.);
- стейкхолдери: студенти, науково-педагогічні працівники, керівництво/засновники ЗВО;
- студентоцентризм (збільшує можливості студента у самостійному формуванні своєї навчальної магістралі, але і переносить на нього значну відповідальність за якість навчання);
- автономія ЗВО (вільність у виборі стратегії розвитку);
- модель організації та управління;
- стратегічна місія університету.

Згідно зі Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти «забезпечення якості та покращення якості є взаємопов'язаними. Вони можуть сприяти розвитку культури якості, яку сприймають усі: від студентів і академічних працівників до керівництва й адміністрації закладу» [17].

Культуру якості освіти ЗВО можна використовувати як засіб покращення управління, підвищення академічної якості та фінансово-економічної оптимізації діяльності ЗВО. За європейською практикою кожен ЗВО має будувати власну стратегію з урахуванням глобалізаційних концепцій і своїх унікальних систем цінностей водночас, бо вони відображають його специфіку діяльності та цілі. Культура якості – це інноваційний потенціал ЗВО, його візитка. Її рівень впливає на конкурентоспроможність закладу в сучасному освітньому середовищі. Це проявляється в привабливості ЗВО для абітурієнтів, для ринку праці, для міжнародних партнерів у науці та дидактиці.

В корпоративній моделі управління культуру якості освіти слід трактувати як зміну мислення з егоцентричного на соціоцентричне: «Я досягну успіху тільки тоді, коли до успіху прийде суспільство».

4.2. Моніторинг якості надання освітніх послуг ЗВО

Процедура технічного регулювання організації моніторингу з управління якістю у ЗВО складається з наступних етапів.

Сфера застосування. Першочергово визначається сфера в якій буде впроваджено систему моніторингу з управління якістю у ЗВО. Розробляються інституційні технічні регламенти та настанови на основі міжнародних або національних ратифікованих стандартів, які передбачають організацію системи управління якістю (СУЯ) освітніх послуг та демонструють здатність надавати ефективні навчальні послуги. СУЯ має бути спрямована насамперед на задоволення споживачів освітніх послуг та інших зацікавлених сторін, а також поліпшувати невідповідні навчальне планування, організацію навчання, результативність навчання студентів, і підтримувати послуги у відповідності з цілями досягнення бажаної якості.

СУЯ забезпечує фундамент для акредитації та сертифікації органів у задоволенні зацікавлених сторін і безперервного вдосконалення діяльності до їх вимог. ЗВО повинні визначати і управляти навчальним проектуванням та розвитком, навчальним процесом, процедурами впровадження, оцінками результатів та умовами для прийняття рішень при наданні послуг.

Організації в процесі моніторингу повинні визначити системи і процеси для вдосконалення управління.

Головні принципи розроблення, впровадження СУЯ у ЗВО:

- орієнтація на споживача: діяльність організації безпосередньо залежать від своїх споживачів і тому представники академічної спільноти повинні усвідомлювати їх потреби, задовольняти вимоги і прагнути перевершити їх очікування;
- лідерство та лідери: визначають дерево цілей у досягненні мети, спрямування структури організації, створюють сприятливе середовище для працівників і їх залучення у забезпеченні бажаної якості;

- залучення працівників: передбачається на всіх рівнях та сприяє розкриттю їх здібностей для блага організації;
- процесний підхід: бажаний результат досягається ефективніше при управлінні ресурсами і діяльністю як процесом;
- системний підхід до менеджменту: виявлення, розуміння та управління системою взаємопов'язаних процесів сприяє результативності та ефективності функціонування та розвитку організації;
- постійне поліпшення як мета діяльності;
- обґрунтоване прийняття рішень: ефективні рішення базуються на логічному або інтуїтивному аналізі даних та інформації;
- взаємовигідні відносини з партнерами, зацікавленими сторонами: здатність організації та її партнерів у створенні аксіологічного потенціалу, який підвищується за рахунок взаємовигідних відносин.

Відповідальність керівництва. Естеблішмент ЗВО у співпраці з викладачами визначають професійну проблематику і наповнення освітніх програм дисциплінами, загальноприйняті та спеціальні методи навчання, встановлюють необхідність застосування організаційно-управлінських процедур і заходів для визначення відповідності їх цілям освітнього процесу. Керівництво розробляє політику та стратегічні цілі, відповідно зі стратегічною метою ЗВО. Адміністративний апарат визначає підходи до моніторингу та параметральну метрику оцінювання ефективності системи управління якістю, щоб переконатися, що стратегічні цілі будуть досягнуті.

Успіх ЗВО залежить від розуміння та задоволення поточних і майбутніх потреб і очікувань. СУЯ передбачає прагнення перевершення очікувань всіх зацікавлених сторін, включаючи задоволення вимог органів акредитації та організації освітнього процесу. ЗВО створює і підтримує внутрішню СУЯ із забезпеченням дотримання законодавчих та нормативних вимог.

Політика в сфері якості в ЗВО повинна:

- узгоджуватись з професійними стандартами, державними нормами і правилами, з іншими політиками ЗВО, бути зрозумілою та реалізовуватись і підтримуватись усіма адміністраторами, допоміжним персоналом і замовниками, що потребує відповідної підготовки представників академічної спільноти та партнерів з питань менеджменту якості;

- відповідати меті організації та включати зобов'язання удосконалення; забезпечувати динамічний перегляд цілей; передбачати очікувані результати задоволення споживачів;

- узгоджуватись із перспективним розвитком ЗВО у майбутньому.

Планування. Цілі в сфері якості повинні бути частиною навчальних завдань ЗВО та підтримуватися технічними (інформаційними й адміністративними) службами, включати показники, параметри та індикатори оцінювання ефективності. Вони є специфікою складового процесу планування, яке узгоджується з політикою і має власну метрику вимірювань. Завдання планування мають бути розгорнуті й доведені до відома всіх відповідних осіб, цілі періодично переглядатися і оновлюватися. Адміністрація забезпечує встановлення цілей і функцій на різних рівнях організації, вони повинні бути вимірними та відповідати політиці. ЗВО планує і розробляє процедури, оцінювання їх ефективності системно-процесної підтримки діяльності, розподіл ресурсів, критерії оцінки, і вдосконалення процедур у досягненні бажаних результатів.

Адміністрування. Системи управління якістю освіти розробляються і впроваджуються зрозумілими і сприйнятим в рамках навчальних програм підготовки, процесів системи навчання, організаційної структури, відповідальності та ресурсорозподілу, які забезпечують якість навчання. Керівництво координує СУЯ для забезпечення задоволення потреб та очікувань зацікавлених сторін; виконує та перевіряє роботу, що впливає на якість навчання; виявляє, реєструє та вирішує проблеми зі специфікації освітніх систем.

Для поінформування усіх учасників освітнього процесу, майбутніх споживачів та працедавців, громадськості та інших стейкхолдерів розробляються і впроваджуються інформаційні комунікації, мережі та сайти, що забезпечує доступ наведених вище категорій до вимог політики якості у ЗВО, принципів управління нею та моніторингу її ефективності і сприяє їх участі у досягненні цілей у сфері якості.

Інструментами інформаційної комунікації є брифінги, інформаційні стенди, повідомлення в ЗМІ, web-сторінка ЗВО, окремі сторінки у соціальних-мережах (Academia.edu, ResearchGate, Mendeley, Google Scholar, LinkedIn, Scopus, Scientific Social Community, Українські науковці у світі (Ukrainian Scientists Worldwide), Українська науково-освітня телекомунікаційна мережа УРАН, facebook та ін..)

Керівництво має визначити необхідну документацію для підтримки системи управління якістю, характер і обсяг документації повинні підтримувати потреби організації та контролювання її діяльності. Інформація про підручники, видання, книги або інші інструкції підлягає контролю і відслідковується ще на початку процесу їх формування (проектування).

Аналіз СУЯ має включати запланований періодичний огляд освітньої системи та системи підтримки, задоволеність зацікавлених сторін, критеріїв оцінки, її результатів, а також поліпшень.

Вхідні дані для аналізу з боку керівництва містять результати аудитів системи менеджменту якості, визначення задоволеності потреб зацікавлених сторін у виконанні процесів, аналіз відповідності релевантності навчання, стан коригувальних та попереджувальних дій, зміни у вихідних даних, розробка концепції якості, фінансові, соціальні, екологічні умови та відповідні нормативні зміни.

Вихідні дані включають аналіз дій з удосконалення СУЯ та її процесів, результатів згідно з вимогами споживачів та потреби в ресурсах. Зауваження, рекомендації, висновки та рішення для дій, для полегшення моніторингу

нотуються і використовуються як вхідні дані для наступних перевірок. Процес аналізу ефективності та покращення оцінюється керівництвом.

Управління ресурсами. Ресурси, необхідні для реалізації стратегії ЗВО і досягнення цілей системи менеджменту якості повинні бути визначені та доступні. Увагу приділяють ефективному та своєчасному ресурсозабезпеченню: за потребами та згідно з можливостями і обмеженнями; матеріальні ресурси, такі як допоміжні навчальні, дослідницькі приміщення, інтелектуальна власність, інноваційні ресурси та механізми, що стимулюють поліпшення організаційних структур, в тому числі проекти, управління інформацією; підвищення компетенції за допомогою навчання, освіти; враховують також потреби у природних ресурсах.

Посадовими інструкціями визначається вчений ступінь працівника, його трудовий стаж, наявність спеціальних курсів або сертифікатів, підвищення кваліфікації та практично-корисного досвіду з методології системного управління якістю, її моніторингу та технічного регулювання.

Компетентність та навчання персоналу. Встановлюються навички компетентності (управлінські, квалітологічні), необхідні для кожного виду діяльності, що визначають їх продуктивність; оцінюється компетентність працівників для їх виконання; розробляються плани усунення недоліків та розглядається необхідність персональних тренінгів та підготовки кадрів для перспективного розвитку професійно-практичних компетентностей персоналу.

В залежності від очікувань досягнення бажаної якості освітніх послуг у ЗВО здійснюється аналіз його архітектоніки та інфраструктури (робочий простір, програмне інформаційно-мережеве, комунікативне забезпечення, інструменти та обладнання, допоміжні послуги зв'язку, транспорту та обладнання тощо).

ЗВО ідентифікує і управляє людськими та фізичними факторами робочого середовища для досягнення відповідності якості підготовки та/або

послуги, враховує та діагностує оточуюче середовище, що можуть вплинути на інфраструктуру. Інструктивні процедури включають вимоги до плану та умов для безпечного навчання, офіси, лабораторії, гуртожитки. Допоміжні послуги повинні сприяти навчанню, а не гальмувати освітній процес підготовки.

ЗВО обирає партнерів для отримання зиску від співпраці для розвитку та сприяння відкритій, щирій взаємодії для поліпшення освітнього процесу.

Керівництво планує фінансове забезпечення та контроль за фінансовими ресурсами для здійснення та підтримки СУЯ та досягнення цілей організації, розглядає питання щодо розробки інноваційних фінансових підходів для підтримки та заохочення їх поліпшення.

Якість освітніх послуг. Вимоги до якості відносяться до діяльності, а цілі у сфері якості досягаються забезпеченням вимог до неї. Перевірці піддається набір процесів і видів діяльності. Для забезпечення роботи всіх процесів аналізується, як вони взаємопов'язані. З цією метою процес представляють у вигляді неперервного, поетапного потоку за видами функціональної діяльності, це сприяє у визначенні базисних відповідних входів, вказує на ресурси й дії для досягнення бажаних результатів. Результати валідації процесів слід розглядати як вихідний базис для досягнення якості процесу постійного поліпшення та просування практично-корисного досвіду в усій організації. Поліпшення процесів має покращити СУЯ в ЗВО.

Управління процесами: необхідно визначити процеси, необхідні для задоволення вимог споживачів і зацікавлених сторін. Перевірка якості освітніх, наукових, психологічних, соціальних послуг повинна забезпечити їх відповідність вимогам і консультативно-дорадницьким потребам клієнтів і задоволеності зацікавлених сторін.

Здебільшого ЗВО надають послуги, що є нематеріальними, не зберігаються та використовуються в освітньому процесі: надають можливість студентам оволодіти сучасними знаннями та застосувати на практиці. ЗВО

має аналізувати вимоги замовника. Якщо вимоги до освітньої послуги змінюються, то забезпечується відповідне корегування у змісті й організації підготовки, причому учасники освітнього процесу мають бути поінформовані щодо змін.

ЗВО визначає і впроваджує механізми узгодженого спілкування з замовниками та споживачами освітніх послуг для опрацювання запитів, контрактів, угод чи замовлень та змін, зі зворотнім зв'язком з споживачами. Проектування діяльності повинно відповідати меті та тривалості навчання, встановленні вимог до освітнього процесу та навчальних програм і розгляді критеріїв їх оцінювання в різних форматах і етапах.

Структурні підрозділи ЗВО надають інформацію, що може бути використана в процесі моніторингу управління якістю, при цьому розробляється процес експертного оцінювання згідно розробленої та затвердженої методики, яка повинна бути апробованою перед застосуванням. Звіти оцінювання потреб у якості освітніх послуг та проведеного аналізу результатів оцінювання враховуються при проектуванні освітнього процесу.

При проектуванні освітньої послуги або процесів її забезпечення ЗВО враховує повний цикл підготовки, безпеку, попит, оцінку ризиків, оцінку потенціалу майбутньої професійної зайнятості для здійснення запобіжних заходів передбачення, запобігання, пом'якшення та удосконалення виявлених ризиків. Передбачена підтримка студентів після завершення навчання у вигляді моніторингу працевлаштування, консультування та дорадництва, можливого підвищення кваліфікації, продовження навчання для самовдосконалення та професійного розвитку.

Системні процеси управління якістю у ЗВО повинні досліджуватися з метою удосконалення. ЗВО ідентифікує процеси найбільшого вагового впливу на задоволення потреб споживачів та зацікавлених сторін у якості надання освітніх послуг.

Вимірювання, аналізування та поліпшення. Результати вимірювальної метрики демонструють рівень досягнень, визначають тенденції ефективності

розвитку ЗВО, необхідність використання статистичних методів для аналізу даних. Вимірювання, аналіз та удосконалення, як організаційно-управлінські процедури, використовуються для встановлення пріоритетів організації. Вимірювання, що використовується організацією повинні періодично переглядатися, а дані постійно перевірятися на точність, повноту і достовірність.[10]

Порівняльний аналіз окремих процесів, а також задоволеність споживачів повинні бути використані в якості інструментів процедури поліпшення.

Вимірювання та моніторинг ефективності СУЯ у ЗВО визначається задоволеністю замовників і споживачів освітніх послуг ЗВО, що передбачає широку амплітуду джерельної бази інформації для замовників.

Внутрішній освітній аудит – це організаційно-управлінська процедура, яка забезпечує перевірку якості для визначення ефективності методів навчання, дослідництва, організації управління тому відповідні процеси системи якості і коригувальні дії документуються у ході самоаналізу.

Фінансові підходи: методологія зв'язку фінансових обґрунтувань з системою менеджменту якості має бути створена й оцінена для можливості інформування щодо результатів діяльності ЗВО в даних фінансових умовах.

Вимірювання та моніторинг класифікують для:

— процесів, а саме, щодо необхідності оцінки та аналізу результатів звітної доповіді самоаналізу мають бути доступні, контролюватися для покращення якості процесів підготовки та наукового дослідництва з метою гарантування досягнення бажаних результатів якості освітніх послуг студентами та учасниками академічної спільноти (що їх надають);

— послуг та сервісів (освітніх, наукових, інформаційно-технічних, консультаційних та дорадчих, науково-метричних, мережевих, соціальних), організаційно-управлінських процедур, регламентів, настанов та інструкцій з їх застосування, а також їхнього оцінювання, тестування та поліпшення для

вимірної метрики моніторингу СУЯ у ЗВО та самоаналізу навчальної та дослідницької ефективності;

— задоволеності стейкхолдерів, щодо визначення інформації для вимірювання якості процесів у ЗВО, наявність необхідних даних щодо задоволення потреб на відповідних етапах надання освітньої послуги споживачам.

Аналіз даних для поліпшення. Статистичні методи можуть бути застосовані до будь-якого аспекту системи якості. Статистичний аналіз засвідчує мінливість показників, досягнень, задоволеності студентів та слухачів, передбачає аналіз тенденцій для переконання ефективного контролювання процесів, який є частиною СУЯ в ЗВО.

Навчальні процеси часто мають як кількісні, так і якісні характеристики. Багато кількісних чинників, що знаходяться поза параметрами «аудиторної кімнати», також впливають на ефективність навчання. ЗВО аналізує дані з різних джерел для оцінки ефективності СУЯ, її цілей, планів та визначає механізми для її покращення. Аналіз даних самоаналізу сприяє визначенню причини виникнення проблеми, і тому керівництво призначає ефективні коригувальні і превентивні заходи, що передбачає аналіз технічних характеристик і кваліфікаційних ознак результативності відповідних процесів, операцій і якості управлінських процедур.

Коригувальні дії: звіт самоаналізу оприлюднюється з метою привернути увагу студентів, які не досягли прийнятного рівня релевантності навчання за наданою освітньою послугою на першому етапі та поінформувати їх при наданні додаткових інструкцій для майбутнього успішного опанування навчального плану, або можливих змін траєкторії навчання на перехресних і додаткових програмах підготовки. ЗВО повинне планувати й організувати процес прийняття коригувальних заходів. Коригувальні дії при плануванні повинні включати оцінку значимості проблем, які впливають на якість, визначити джерела інформації, збирати її для коригування і поліпшення.

Визначені коригувальні дії та бути спрямовані на усунення причин невідповідностей і дефектів для уникнення рецидиву втрати якості.

Запобіжні дії: ЗВО повинен ідентифікувати превентивні дії з метою усунення причин потенційних невідповідностей для запобігання їх виникнення. Превентивні дії повинні відповідати на вплив потенційної проблеми, передбаченням її, запобіганням і ліквідацією чинників її спонукання.

Процес поліпшення: стандартизована методологія для поліпшення процесів може стати інструментом для покращення внутрішньої дієвості та ефективності, а також підвищення задоволеності замовників та інших стейкхолдерів. Поліпшення також повинні бути сплановані у перспективних проектах для досягнення конкретних цілей.

Рейтингове оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників.

Мета запровадження рейтингового оцінювання – встановлення ефективності діяльності науково-педагогічних працівників, які працюють на основній роботі чи за сумісництвом у ЗВО (можливо і зовнішнє сумісництво), за результатами науково-дослідницької, навчально- та науково-методичної, організаційної, виховної, міжнародної та іншими видами робіт.

Оцінювання здійснюється шляхом визначення рейтингів згідно з Базовим положенням про рейтингове оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників. Параметри рейтингової метрики ґрунтуються на переліку видів діяльності науково-педагогічних працівників, педагогічних і наукових працівників, акредитаційних і ліцензійних вимогах, вимогах посадових інструкцій, сертифікаційних вимогах до діяльності ЗВО. Рейтингова модель оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників інституту/факультету складається з блоків параметральної метрики:

- особливі заслуги науково-педагогічного працівника;

- навчально-методична робота;
- науково-дослідницька діяльність;
- організаційна, суспільно-громадська діяльність;
- профорієнтаційна та виховна робота.

Підрозділ вихідних даних може бути розширений переліком блоків показників, якщо вимагає специфіка цільового функціонування інституту/факультету, підрозділу

Ооцінка діяльності науково-педагогічних працівників педагогічного факультету ПНУ .(додаток Е) розроблена автором на основі Закону України «Про вищу освіту» (№ 1556-VII), наказу МОН України від 26 вересня 2005 року №557 «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ» та Базового положення про рейтингове оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» затверджено Вченою радою університету (протокол №10 від 21 листопада 2014 р.) і введеного в дію наказом ректора №756 від 1 грудня 2014 р. Рейтингова модель оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників педагогічного факультету складається з таких блоків показників:

- 1 блок. Особливі заслуги науково-педагогічного працівника;
- 2 блок. Навчально-методична робота;
- 3 блок. Наукова робота;
- 4 блок. Організаційна та громадська робота;
- 5 блок. Профорієнтаційна та виховна робота

Індивідуальні рейтинги характеризують якість кадрового складу. Результати рейтингового оцінювання можуть враховуватись при проведенні конкурсу на заміщення вакантних посад, висуненні кандидатів для заохочення і нагородження вченою радою ЗВО, інституціями державного регулювання та органами влади, представлення до присвоєння почесних звань, інших форм заохочення та мотивації.

У дослідженні [11] автором обґрунтовано важливість управлінської складової у професійній компетентності працівника освітньої галузі, модернізації методів її формування та вимірювання рівня сформованості. Адже «трансформаційні зміни у функціонування освітньої галузі висувають нові підвищені вимоги до професійної компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників, їх особистистих якостей, професійної культури, рівня володіння сучасними інноваційними освітніми технологіями та здатності їх впровадження в освітній процес» [11, с. 96].

При вивченні питань педагогічної компетентності вчені послуговуються результатами досліджень британського психолога Дж. Равена [16], який дав розгорнуте тлумачення компетентності, описав її 37 різновидів. У загальному під професійною компетентністю працівника освіти розуміють синтез когнітивного, наочно-практичного й особистісного досвіду.

Більшість дослідників до ключових складових професійної компетентності працівника освітньої галузі відносять наступні: інтелектуальну, психологічну, мотиваційну, проєктивну, методичну. Проте лиш деякі виокремлюють *управлінсько-квалітологічну* компоненту професійної компетентності, причому тільки на рівні базових вмінь. Як правило, під нею розуміють здатність планувати, організовувати й контролювати навчально-виховний процес та власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату, конкретизувати цілі навчання з навчальних дисциплін і виховання. Це проявляється у керуванні здобувачами освіти на заняттях, організації їх самостійної навчальної та науково-дослідної роботи, оцінюванні їх рівня знань, використанні різноманітних форм і методів контролю. Тобто управлінська компетентність викладача розуміється як вміння організувати колектив здобувачів освіти, проявляти лідерські задатки. Проте, на думку В. Кременя та інших, суспільні трансформації породжують нові тенденції в управлінських процесах [12, с. 376.]:

1) подальша «демократизація управління, поступовий перехід від адміністративно-силових методів примусу до психологічних та морально-етичних методів мотивації, а також створення належних умов, за яких людина сама працюватиме з найвищою продуктивністю й прагнучиме максимальною мірою реалізувати свій творчий потенціал у своїх власних і суспільних інтересах»;

2) все більше «розосередження управлінських функцій, їхнє переміщення на нижчі рівні управлінської ієрархії і використання здібностей, можливостей і управлінського потенціалу більшої кількості людей. Залучення їх до управління сприятиме подальшому зростанню його ефективності»

Щодо першої тенденції, то важко змінити менталітет керівників: командувати авторитарним стилем керівництва чи демократичним. Демократичний стиль керівництва передбачає справжнє партнерство та рівність комунікативного процесу. Демократичний управлінець не зосереджується на проблемі влади. Він пропагує широке спілкування в команді, використовуючи різні методи: офіційні та неофіційні, рольові та особисті, односторонні та двосторонні та ін. Як зазначає Карамушка Л., «демократично орієнтований лідер завжди повинен враховувати потреби та інтереси кожного працівника, щоб створити найкращі умови його особистої реалізації» [6].

Друга тенденція сприяє впровадженню так званої дифузної теорії управління, коли управлінські процеси поширюються аж до найнижчої ланки організаційної ієрархії. У результаті більша кількість працівників залучається до відповідальності за успішне досягнення стратегічної мети організації, розширюється коло їх спілкування, розвивається управлінська культура.

Ці загальні тенденції управління проектуються і на освітню систему. В умовах децентралізації освіти, підвищення рівня автономності ЗВО науково-педагогічні працівники стають стейкхолдерами. Тому актуально залучати їх

до управлінських процесів, зокрема до стратегічного управлінні ЗВО з метою постійного удосконалення організації та змісту навчального процесу.

Управління розподіляється із вищого на нижчі рівні завдяки і через внутрішню автономію структурних підрозділів – факультетів/інститутів, кафедр/циклових комісій. При цьому учасники освітнього процесу не тільки відповідають за його науково-методичне супроводження та результативність, яка виражається показниками якості освіти. Вони ще й можуть та повинні брати участь у прийнятті управлінських рішень та відповідати за їх результати.

Горбань Г.О. у [2.] відзначає, що особливих рис процес прийняття управлінського рішення набуває, коли він зумовлений активними діями з боку соціальних систем як психологічної цілісності реальних суб'єктів (особистість, спільнота, колектив). «Сучасні умови розвитку суспільства значно підвищують вимоги щодо оперативності та адекватності аналізу ситуацій і станів задля прийняття обґрунтованих рішень на всіх рівнях соціальних дій» [2, с. 13].

Таким чином, реалізація освітньої реформи висуває нові вимоги до професійної компетентності фахівців освітньої галузі. Це необхідно враховувати при підготовці фахівців з якості освіти, а саме: студент, який здобуває освітній фах, повинен володіти сучасними теоріями і методами менеджменту в освітніх системах. Моніторинг професійної компетентності фахівця допомагає розкрити і надалі розвивати його творчі потенційні можливості особистості, його професійну компетентність, інтелектуальний і загальнокультурний рівні, рівень готовності до «навчання продовж життя» – впродовж всієї своєї освітньої діяльності.

Рівень сформованості управлінської компетентності викладача запропоновано вимірювати за допомогою наступної технологічної карти (табл.. 4.2.1), побудованої на основі модифікації методики з [13, с. 196 -197.].

Таблиця 4.2.1

**Технологічна карта оцінювання ефективності
управлінської компетентності викладача**

№ п/п	Показник	Оцінка в балах
I	<i>Професійний рівень</i>	
1	Професіоналізм	
2	Академічна мобільність	
3	Підвищення кваліфікації	
4	Участь у освітніх та менеджерських тренінгах	
5	Знання нормативно-законодавчої бази з питань освіти	
	Всього за I блок	
II	<i>Організаційно-методична поведінка</i>	
6	Участь в організації освітнього процесу	
7	Співпраця з колегами	
8	Організація роботи здобувачів освіти	
9	Використання інноваційних освітніх технологій	
10	Участь у реалізації освітніх завдань навчального структурного підрозділу	
	Всього за II блок	
III	<i>Управлінська культура</i>	
11	Участь в реалізації стратегічної місії ЗВО	
12	Здатність до ділової комунікації	
13	Здатність приймати управлінські рішення	
14	Відповідальність	
15	Орієнтація на кінцевий результат	
	Всього за III блок	

Оцінювати показники можна за трибальною шкалою: «2» – показник реалізований, «1» – частково реалізований, «0» – не реалізований. Це дає

можливість використання комп'ютерної обробки та аналізу даних. За допомогою експертної оцінки кожному з трьох блоків технологічної карти визначено ваговий коефіцієнт. Наприклад, блок I – $k_1 = 0,3$, блок II – $k_2 = 0,3$, блок III – $k_3 = 0,4$. Максимально можливий результат – $\max k_{\text{еф.упр.скл.}} = 10$. Коефіцієнт ефективності управлінської складової професійної компетентності викладача $k_{\text{еф.упр.скл.}}$ обчислюється як відносна величина суми оцінок в балах фактично реалізованих параметрів до максимально можливого значення. Пропонуємо такі критерії оцінювання рівнів ефективності [13.]:

$k_{\text{еф.упр.скл.}} < 5$ – низький рівень;

$5 \leq k_{\text{еф.упр.скл.}} \leq 7$ – номінальний рівень;

$7 < k_{\text{еф.упр.скл.}} \leq 9$ – середній рівень;

$9 < k_{\text{еф.упр.скл.}} \leq 10$ – високий рівень.

Після первинної оцінки рівня управлінської компетентності викладача керівник (навчального підрозділу чи ЗВО) повинен запропонувати викладачу спланувати заходи щодо підвищення свого рівня. Після реалізації цих заходів необхідно провести повторне вимірювання.

Очевидно, що для формування управлінської складової у науково-педагогічних працівників керівникам ЗВО потрібно не тільки залучати їх до управлінської діяльності, але й мотивувати їх до самовдосконалення шляхом участі у тренінгах, освітніх та менеджерських проектах.

Складовою моніторингу якості освітньої діяльності є *визначення рейтингів підрозділів за підсумками навчального року* з метою встановлення підрозділів, що роблять найбільший внесок у підвищення якості підготовки фахівців і розвиток наукових досліджень. Критерії оцінки охоплюють кваліфікаційні показники науково-педагогічних і наукових працівників, науково-методичну діяльність, підготовку кадрів вищої кваліфікації..

Кафедра є базовим структурним підрозділом ЗВО. Процес рейтингового оцінювання діяльності кафедр пропонується проводити на основі Положення про рейтингове оцінювання роботи кафедри (завідувача кафедри) ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя

Стефаника» (див. [28] за такими показниками: 1) індикатори, які мають вплив на рейтингові показники університету і є першочерговими при оцінці роботи кафедри; 2) індикатори, які стосуються забезпечення кафедрою освітнього процесу та виконання працівниками своїх службових обов'язків відповідно до плану роботи кафедри; 3) індикатори профорієнтаційної роботи працівників кафедри та роботи, яка направлена на підтримку іміджу університету. Кваліметричну модель діяльності кафедри наведено в таблиці 4.2.2.

Таблиця 4.2.2.

Кваліметрична модель діяльності кафедри

Фактор	Вагомість фактора	Критерій	Вагомість критерію	Значення показника	Оцінка критерію	Оцінка фактора
F_i	M_i	K_{ij}	V_{ij}	P_{ij}	OK_i	OF_i
Кадровий склад	0,1	Професорів, докторів наук серед штатних науково-педагогічних працівників кафедри (%)	0,5			
		Працівників з науковим ступенем серед штатних науково-педагогічних працівників кафедри (%)	0,2			
		Захищених дисертацій працівниками кафедри і/або виконання нормативів майстра спорту України чи вищого класу, отримання почесних звань (шт.)	0,3			
			1			OF_1
Наукова діяльність	0,25	Публікацій штатних працівників, аспірантів та докторантів кафедри у виданнях, що входять до наукометричних баз Scopus та Web of Science за звітний рік (шт.)	0,5			
		Середнє значення показників індексів Гірша працівників у наукометричних базах	0,1			
		Наукових монографій, виданих штатними працівниками, аспірантами та докторантами	0,3			

		кафедри у закордонних видавництвах у звітному році (шт.)				
		Наукових монографій, виданих штатними працівниками, аспірантами та докторантами кафедри за рішенням вченої ради університету у звітному році (шт.)	0,1			
			1			OF ₂
Проектна діяльність	0,2	Міжнародних наукових проектів, що фінансуються із зовнішніх джерел, у яких беруть участь штатні працівники кафедри (шт.)	0,35			
		Участь штатних працівників кафедри у міжнародних освітніх та інфраструктурних проектах від імені університету, які фінансуються із зовнішніх джерел (шт.)	0,3			
		Держбюджетних та госпдоговірних тем, якими керують штатні працівники кафедри (шт.)	0,35			
			1			OF ₃
Міжнародна діяльність	0,1	Діючих програм подвійного (паралельного) навчання з закордонними навчальними закладами за профілем кафедри (шт.)	0,3			
		Укладених міжнародних договорів за посередництвом штатних працівників кафедри у звітному році (шт.)	0,1			
		Участь штатних працівників кафедри в організаційних або наукових і програмних комітетах міжнародних наукових конференцій (осіб)	0,2			
		Залучення зарубіжних учених для участі в навчальному процесі (читання лекцій, проведення круглих столів, тренінгів тощо) (осіб)	0,1			
		Участь викладачів і студентів кафедри у Міжнародних наукових конференціях за кордоном (за наявності відрядження), стажування за кордоном (осіб)	0,3			

			1			OF ₄
Атестаційна та експертна діяльність	0,05	Участь штатних працівників експертами в експертних радах і комісіях Кабінету Міністрів, Верховної Ради, МОН України (осіб)	0,3			
		Участь штатних працівників у спеціалізованих вчених радах на посадах голови, заступника або вченого секретаря (осіб)	0,2			
		Участь штатних працівників на посадах членів у спеціалізованих вчених радах (осіб)	0,1			
		Опонування дисертацій працівниками кафедри (шт.)	0,1			
		Участь штатних працівників у редколегіях іноземних міжнародних наукових журналів, які входять до наукометричних баз даних Scopus, Web of Science та Index Copernicus (для соціо-гуманітарних наук) (шт.)	0,3			
			1			OF ₅
Освітня діяльність	0,1	Магістерських програм, для яких кафедра є випусковою (шт.)	0,5			
		Спеціальностей, за якими діє докторантура за профілем кафедри (шт.)	0,3			
		Спеціальностей, за якими діє аспірантура за профілем кафедри (шт.)	0,2			
			1			OF ₆
Методична діяльність	0,1	Підручників та навчальних посібників, виданих штатними працівниками і переданих у бібліотеку у звітному році (шт.)	0,3			
		Електронних навчальних матеріалів, виданих штатними працівниками у звітному році і розміщених на Web-сторінці факультету (шт.)	0,3			
		Розробка нових, інноваційних методик навчання (к-сть)	0,4			
			1			OF ₇
НДРС	0,05	Призерів 2-го етапу Всеукраїнської студентської олімпіади, конкурсу студентських наукових робіт та конкурсів, які до них прирівнюються (у тому числі спортивних змагань),	0,8			

		підготовлених штатними працівниками кафедри у звітному році (осіб)				
		Участь штатних працівників в журі Всеукраїнських та Міжнародних учнівських та студентських конкурсах і олімпіадах, в обслуговуванні (суддівстві) спортивних змагань всеукраїнського та міжнародного рівнів (осіб)	0,2			
			1			OF ₈
Підтримка іміджу ЗВО	0,05	Виступи працівників у ЗМІ щодо популяризації діяльності ЗВО (к-сть)	0,4			
		Участь працівників у роботі керівних органів департаментів освіти і науки ОДА та Міської ради (осіб)	0,6			
			1			OF ₉
Загальна оцінка	1					SO

Вагові коефіцієнти M_i факторів F_i , $i \in \{1, \dots, n\}$, відображають ступінь важливості фактора для реалізації актуальних стратегічних завдань університету. Вони є динамічними та визначаються експертною групою з членів Постійної комісії вченої ради з моніторингу якості надання освітніх послуг. Критерії K_{ij} конкретизують та вимірюють кожен фактор F_i . Залежно від очікуваних результатів діяльності, кожен критерій K_{ij} має свою вагу V_{ij} . При цьому враховані вимоги Порядку підтвердження ЗВО статусу національного [14]. На сьогодні акцент зроблено на наукову, грантово-проектну діяльність.

Загальна оцінка роботи кафедри обчислюється за формулою

$$SO = \sum_{i=1}^n M_i * OF_i$$

де

$$OF_i = \sum_{j=1}^{n_j} OK_{ij} = \sum_{j=1}^{n_j} V_{ij} * P_{ij}$$

У разі виявлення фактів плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі загальна кількість балів анулюється рішенням Комісії з питань етики та академічної чесності.

Моделі роботи кафедри і кожного науково-педагогічного працівника трансформуються для оцінки роботи структурного навчального підрозділу ЗВО. Синергуванням навчального і наукового потенціалів науково-педагогічних працівників, кафедр, структурних навчальних підрозділів одержується оцінка фактичного стану роботи ЗВО та визначається його загальний потенціал.

Кваліметричний метод дозволяє кількісно оцінити якісні показники досліджень. Кваліметричну теорію розвивали Г. Азгальдов, В.Беспалько, В.Давидов, Д.Ельконін, Г. Єльнікова, О.Касьянова, О. Лисенко, Г.Полякова, Е. Райхман, З.Рябова, Г.Сухович, В. Черепанов, В. Циба та ін

Встановлено ефективність використання кваліметричного методу для реалізації блоку «критеріальне моделювання» в алгоритмі адаптивного управління (рис.3.2.1) з метою підтвердження отриманих результатів та виокремлення інших вагомих критеріїв підвищення якості управління закладом вищої освіти і процесу надання освітніх послуг загалом.

Моніторинг якості рівня знань здобувачів вищої освіти

Мета ранжування оцінювань студентських знань полягає у розробленні та впровадженні рейтингу, який має стати інформаційно-аналітичним базисом, а також необхідний для нарахування стипендій студентам денної форми навчання за рахунок коштів державного замовлення. *Рейтингова оцінка студента* обчислюється на основі оцінок, отриманих студентом під час останньої заліково-екзаменаційної сесії (без врахування оцінок, отриманих при перездачі), за формулою (точність – до сотих):

$$R = (2 RE + RZ) / 3,$$

де $RE = (E1 + E2 + \dots + En) / n$ – середнє арифметичне екзаменаційних оцінок (балів), n – кількість навчальних дисциплін у семестрі

з підсумковою формою контролю іспит, E_i – оцінка у 100 бальній шкалі за i -ту навчальну дисципліну з підсумковою формою контролю екзамен,

$RZ = (Z_1 + Z_2 + \dots + Z_m) / m$ – середнє арифметичне залікових оцінок (балів), m – кількість навчальних дисциплін у семестрі з підсумковою формою контролю залік, Z_i – оцінка у 100 бальній шкалі за i -ту навчальну дисципліну з підсумковою формою контролю залік.

Оцінки за курсові роботи (проекти) сприймаються як екзаменаційні оцінки, а за всі види практик – заліковими оцінками.

Моніторинг якості стану освітньо-наукового процесу підготовки – це спостереження, скринінг, прогнозування і моделювання якості підготовки здобувачів освітньо-дослідницького процесу у трицикловій системі та її забезпечення. Основним завданням моніторингу є отримання достовірної інформації щодо освітнього процесу шляхом контролю якості досягнення завдань державної освітньої політики, з оцінюванням стану та результатів навчальної діяльності, рівнів навчально-пізнавального та науково-методичного, матеріально-технічного, інформаційно-аналітичного забезпечення та кадрового менеджменту у підготовці фахівців, професіоналів, докторів.

Квалітологія освітньо-наукового процесу – це її інтегральна метрика у трицикловій освітньо-науковій системі, яка реалізує відповідність бажаної релевантності освітньо-наукових умов технічного регулювання (ліцензування, акредитація, сертифікація), нормативам захисту прав людини, гендерної рівності, соціального виміру та особистісного саморозвитку та самовдосконалення. Якість освітньо-наукового процесу складається з якісних компонентів рівня задоволеності у здобутих освітніх, дослідницьких компетентностях, мобільності та позиттєвої зайнятості.

Моніторинг якості підготовки фахівців, професіоналів, докторів у трицикловій системі це не лише якість їх підготовки, а й діагностування якості викладання, методики організації освітньо-дослідницького процесу, релевантність синергетики якого становить інтегрована траєкторія успіху у

соціально-побутовому, професійному та оточуючому середовищі, а також самореалізації у суспільстві випускника.

Моніторинг здійснюється на рівнях: учасники, замовники та зацікавлені сторони з числа студентів, їх угруповань, курсів, факультетів; педагогів, вихователів, тьюторів, коучів, наставників, науково-педагогічних працівників кафедр, факультетів, інститутів, університетів; теоретичного, практичного навчання та стажування, циклів підготовки (кластерів, декад), навчального плану освітньо-професійних та освітньо-наукових програм.

Моніторинг здійснюється навчально-методичним відділом або уповноваженим органом відповідно до нормативно-правових документів та діючих регламентів.

Мета моніторингу - забезпечення ефективного об'єктивного інформаційного відображення стану якості освітнього процесу, відстеження динаміки якості надання освітніх послуг, ефективності СУЯ підготовки фахівців, професіоналів, докторів.

Завдання моніторингу: розробка та використання єдиних нормативних матеріалів; застосування інформативно-телекомунікаційних методів збирання, узагальнення, класифікації та аналізу інформації; отримання достовірної та об'єктивної інформації про умови, організацію, зміст та результати освітнього процесу; систематизація інформації, удосконалення технології інформаційно-аналітичної діяльності; своєчасне виявлення динаміки та тенденцій у розвитку освітнього процесу; своєчасне виявлення змін у підготовці фахівців; розробка технологій використання зібраної інформації як основи для прийняття управлінських рішень.

Об'єктами моніторингу – навчальне середовище; освітнє-науковий стажувальні процеси (навчально-методичне забезпечення, аналіз вхідного, поточного, модульного, підсумкового та відстроченого контролю); якість та результативність науково-педагогічної діяльності викладачів.

Складовими моніторингу є контроль якості компетентностей та достовірності наукового пізнання, здібностей, здатностей, якостей

адаптуватися на першому робочому місці у ході стажування, професійного саморозвитку та самовдосконалення у позитивній зайнятості (самоконтроль, контроль у структурному підрозділі фахової та професійної підготовки, інституційний контроль, контроль найвищого керівництва (ректорський).

Застосовуються такі види контролю: вхідний, поточний, модульний, підсумковий, строковий, довготерміновий та відстрочений. Однією з форм поточного контролю є *зрізи залишкових знань* здобувачів вищої освіти в трицикловій системі.

Керівник підрозділу визначає метрику діагностики залишкових знань. Графік проведення зрізів складається функціональними підрозділами. Реципієнти діагностики мають право ознайомитися з графіком та критеріями оцінювання параметрів і рівнів за два тижня до проведення зрізів.

Комплекти творчих проблемних завдань, перехресних та на продовження тестів, розрахунково-графічних робіт, професійно-орієнтованих запитань готуються викладачами, науково-педагогічними працівниками, наставниками, які несуть відповідальність за підготовку.

Науково-педагогічні працівники, аудитори моніторингової системи якості реєструють у системі тестового контролю результати компетентнісного та кваліфікаційного рівня. Відповідальність та відповідність контрольних завдань зрізів робочій програмі навчальної дисципліни та за їх оновлення несуть експерти моніторингової комісії. Результати зрізу знань зберігаються не менше п'яти років.

Зрізи залишкових знань проводяться педагогічними працівниками відповідних структурно-організаційних та функціональних підрозділів за присутності представника деканату або центру підготовки аспірантів, докторантів, PhD. Явку реципієнтів забезпечують структурні підрозділи.

Норма часу на проведення зрізів з використанням ІТ-технологій складає 1 академічну годину, на паперових носіях – до 2-х академічних годин. Критерії діагностики та ректорського контролю з кожної фахової дисципліни з попередньої декади, квадри, семестру циклу підготовки

узагальнюються шляхом інтегрованого іспиту завдань закритої форми (лише одна відповідь є вірною).

Для профільних завдань, що не містять практичних компетентностей, запитання подаються в одному файлі, кожне з яких містить не менше 40 питань. Для завдань з практичною складовою подають окремі файли з завданнями (теоретичними, практичними, управлінськими, креативними). Кількість практичних тестових завдань може складати 50 і більше відсотків від загальної кількості завдань. Кожне випробування містить 10 теоретичних і 10 практичних завдань.

Діагностика здійснюється за єдиною шкалою, у відсотках вірних відповідей. Зрізи повинні бути перевірені членами профільних комісій, які відповідають за діагностику відповідних видів діяльності. Оцінювання відбувається шляхом розрахунку від загальної кількості тестових завдань, запропонованих до виконання, які вважаються за 100% за схемою:

- оцінка «2» за менше 45% правильних відповідей;
- оцінка «3» за правильних відповідей від 45% до 74%;
- оцінка «4» за правильних відповідей від 75% до 84%;
- оцінка «5» за правильних відповідей від 85% до 100%;

Відомість результатів зрізів підписується експертом, який перевіряв результати роботи, педагогічним працівником, який здійснював контроль за проведенням ректорської контрольної роботи, та керівником навчального підрозділу. Результати подаються у відповідний підрозділ.

Підсумки університетського контролю обговорюються на засіданні ректорату, на засіданнях кафедр, вчених рад та методичних комісій навчальних підрозділів з метою виявлення найбільш характерних помилок та недоліків у підготовці здобувачів вищої освіти, їх причин та формування комплексу заходів з удосконалення якості підготовки фахівців, професіоналів, докторів.

У нинішніх суспільно-політичних умовах інтеграції до європейської спільноти необхідно провадити освітню діяльність на рівні європейських

норм. Це зумовлене й активізацією за останні роки міжнародної співпраці наших ЗВО, зокрема у вигляді академічної мобільності як викладачів, так і студентів. ЗВО повинно забезпечувати реалізацію права здобувачів освіти на *академічну мобільність*. Основними цілями академічної мобільності є:

- підвищення якості вищої освіти та ефективності наукового пізнання;
- підвищення конкурентоздатності випускників ЗВО на вітчизняному та міжнародному ринках конкурентоспроможності освітніх, наукових послуг та працевзайнятості;
- індивідуальний саморозвиток та самовдосконалення у ході практичнокорисного досвіду студентів та представників академічної спільноти працедавців, громадськості, владних структур щодо міжнародних моделей сервісів продукування та поширення сучасних наукових знань;
- залучення світового інтелектуального потенціалу до вітчизняного освітнього процесу шляхом угод співпраці між ЗВО-партнерами;
- встановлення внутрішніх та зовнішніх інтеграційних зв'язків для імплементації освітньо-наукових систем до світового академічного простору в умовах глобалізації;
- гармонізація освітніх, працевзхоронних та інформаційної безпеки, соціальних, управлінських, ресурсо- та енергозбереження, валідності досліджень і випробувань стандартів до міжнародного рівня.

Приклад Положення про академічну мобільність учасників освітнього процесу наведено у додатку Д.4), в якому прописано права та обов'язки учасників освітнього процесу, які беруть участь у програмах академічної мобільності. Не менш важливим є фінансове забезпечення організації академічної мобільності. Зауважимо, що *академічна мобільність* – одна з *ознак освітньої глобалізації!*

Існує порядок реалізації студентом права на вільний вибір навчальних дисциплін. Вибіркові навчальні дисципліни, у межах, передбачених освітньою програмою та навчальним планом, в обсязі, що становить не менше 25% загальної кількості кредитів ECTS, встановлюється з метою:

- поглиблення професійних знань та компетентностей в межах обраної освітньої програми та здобуття додаткових, перехресних, дотичних спеціальних професійних із здобуттям професійної кваліфікації, покращення сучасних наукових знань для здобуття додаткових загальних і загально-професійних компетентностей в межах спеціальності або споріднених спеціальностей за галузями науки та знань;
- ознайомлення з сучасним рівнем наукових досліджень інших галузей науки знань, а також поглиблення результатів підготовки за загальними (базовими та ключовими) компетентностями;
- посилення конкурентоспроможності, затребуваності випускника на ринку праці

У глобалізованому світі актуальна *дистанційна форма навчання*. Під дистанційним навчанням розуміється персоніфікований процес набуття знань, умінь, навичок і компетентностей способами навчально-пізнавальної діяльності здобувачами освіти, який відбувається переважно з безпосередньою взаємодією віддалених учасників освітнього процесу у інформаційно-комунікаційному спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базисі новітніх форм організації навчання за обраними програмами підготовки освітніх, соціальних, інформаційно-телекомунікаційних мережових технологій. Приклад Положення про дистанційну форму наведено у Додатку Д.5.

Всі описані процедури сприяють забезпеченню якості освітньо-наукового процесі та достовірній оцінці якості. Оцінка якості – евалюація - полягає в оцінці процесів на загальному та індивідуальному рівнях. Німецьке евалюаційне товариство визначило *чотири стандарти евалюації*: корисність, виконуваність, коректність, точність. [24]. Евалюація трактується як соціальний процес. Л. Корпоровіч в [21] характеризує ефект, який спричиняє *evaluation intervention* у соціумі. Евалюація належить до системних інновацій поліпшення якості управління освітньою системою. Оцінювання може допомагати внутрішнім стейкхолдерам у запобіганні

проблемних ситуацій і забезпечувати швидке розв'язування проблем. Водночас евалюація дозволяє чітко звітувати перед зовнішніми стейкхолдерами. Важливість цих процедур обґрунтована Левіною в [22]. У статті [23] запропонована концепція інформаційного підходу до управління розвитком вищої освіти в умовах високої турбулентності зовнішнього та внутрішнього середовища.

4.3. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти

Нами розроблено *структурно-логічний алгоритм* обґрунтування, формування і забезпечення методики організації управління освітніми системами ЗВО (див. додаток І). Алгоритм складається з трьох етапів:

- *цільовий* – передбачає встановлення соціального замовлення на підготовку фахівців з управління якістю на рівнях управління; визначення потреби у категоріях фахівців з управління якістю (технічного регулювання, метричного обліку, контролю, експертно-аналітичного та цільового функціонального призначення); ідентифікація кваліфікацій фахівців з управління якістю згідно ДК 2010 з доповненнями [7] (деталізовані рекомендації можливих професій майбутніх випускників професійної підготовки з управління якістю ЗВО у додаткуЖ);

- *функціональний* – конкретизація функціональних інституцій-замовників підготовки фахівців з управління якістю (правового регулювання, метрології, освітньо-наукового, науково-дослідного, соціального, експертного, діагностико-аналітичного, метричного, природоохоронного та природоресурсного); вивчення кон'юнктури ринку освітньо-наукових послуг, продуктів, сервісу, консультування і дорадництва (конкурентноспроможність ЗВО, академічне реноме ЗВО, академічна мобільність, рейтинг національний, регіональний, WEBOMETRIKS, відповідальність вимогам соціального виміру); стратегічні (маркетинг, управління, планування, проектування);

- *технологічно-релевантний* – обґрунтування і розроблення політики якості ЗВО (моніторингова структура якості; громадський контроль і експертиза проектної діяльності управління якості; соціальний і правовий захист учасників навчально-виховного, науково-дослідного, транскордонно-інтегративного процесів; експертно-аналітичне оцінювання релевантності, освітньо-наукових послуг і продуктів навчання і наукового пізнання, комунікативної взаємодії і забезпечення доступу до них; адаптації, становлення і професійного саморозвитку і самовдосконалення як педагогічної технології самоменеджменту); метрика стандартів ISO; якість освіти і наукового пізнання (якість адаптації, професійного стажування, становлення та розвитку професійної діяльності; якість життя, його безпека та задоволення квалітологічних потреб особистості; зайнятість впродовж життя з соціальними і правовими гарантіями).

Під моделлю *організації професійної підготовки* майбутніх фахівців із якості освіти у ЗВО розуміємо комплекс заходів, дій, умов, вимог організаційно-управлінського характеру (структурних, змістових, функціональних; матеріально-технічного, фінансового, інформаційно-аналітичного, соціального і кадрового, працезохоронного забезпечення; діагностики, моніторингу, аудиту за видами підготовки, виробничі, педагогічні, територіальні, інституційні за призначенням підготовки), організаційно-педагогічного, фінансового, методичного і соціального характеру (науково-методичне, інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне, інструментально-лабораторне, кадрове кваліфікаційне, працезохоронне забезпечення підготовки, програм науково-дослідного пошуку – польових, експедиційних, лабораторних, планів виробничо-інституційного стажування; цілей та задач підготовки, керівника, студента в групах); професійно-спеціального характеру, які спрямовані на безперервність, наскрізність, наступність та системну послідовність у навчанні (природничо-гуманітарних, суспільно-політичних, соціально-економічних, професійно-орієнтованих і спеціального циклів, в т. ч.

навчальних практик науково-дослідних, виробничо-технологічних, інституційно-стажувальних), передбачають формування та розвиток професійно-практичних умінь і навичок, компетентностей, одержання досвіду професійно-орієнтованої діяльності відповідно до сучасних і майбутніх вимог працевлаштування й потреб суспільства.

Методика є комплексним об'єднанням видів навчальної (теоретико-практичної, навчально-дослідної, навчально-господарсько-інституційної, навчально-тренінго-організаційної) роботи, спрямованих на закріплення теоретичних і практичних знань, отриманих студентами в процесі навчання (дослідництва, проектування, мобільності, стажування), з метою набуття здобувачами освіти практичних умінь, навичок, здатностей, якостей і компетентностей фахівців у сфері управління якістю.

Професійна діяльність фахівця з управління якістю в сфері освіти і науки – це процес, який передбачає:

- *володіння фахівцем системно-управлінськими здатностями* (організаційно-управлінськими, психолого-педагогічними, науково-дослідницькими, інтелектуальними, комунікативними), *професійно-важливими якостями* (науковими фундаментальними та прикладними, міждисциплінарними знаннями, самодостатністю, ініціативністю, цілеспрямованістю, інтуїтивною передбачуваністю, рішучістю, стратегічним аналітичним міжпредметним ноосферо- та суспільно-системним мисленням) спеціальними *уміннями й навичками* (формувати та аргументовано висловлювати й відстоювати свою точку зору шляхом конструктивного діалогу, приймати адекватні самостійні управлінські рішення; моделювати та прогнозувати стан і розвиток освітньо-наукових систем);

- *готовність фахівця до виконання* професійних педагогічних, психологічних, соціально-економічних, організаційно-управлінських, науково-дослідних, проектних, контрольних, експертних, нормативних, квалітологічних, просвітницьких завдань у сфері управління якістю

часткових компонентів середовища освітнього простору та його систем в цілому;

- *сформованість у фахівця професійно-практичної компетентності* (ефективно здійснювати професійну, педагогічну, просвітницьку, соціоекономічну, управлінські діяльності згідно з вимогами професійного середовища ефективно реалізовувати механізми управління якістю в сфері освіти і науки; бути *акредитованими уповноваженими органами* щодо прав проведення експертно-контрольної, інспекційної, страхової, дозвольно-ліцензійної (експертиза, аудит, сертифікація) і нормувальної (стандартизації, верифікації метрології) діяльності у ході професійної адаптації, становлення та підвищення кваліфікації самовдосконалення та зайнятості впродовж життя;

- *сформованість у фахівця управлінсько-квалітологічної компетентності* (з методології навчання професійноорієнтованих та спеціальних дисциплін у галузі квалітології та управління нею, управлінсько-педагогічної методології, освітнього менеджменту та політики, системного аналізу якості складових академічного простору освіти та науки, стратегічного менеджменту, маркетингу та технологій управління, загальної та професійної педагогіки та психології, організації управління якістю у ЗВО, педагогічного моделювання, контролю та інноватики, менеджменту і проектування соціально-педагогічних систем, організації системних процесів управління у ЗВО).

За допомогою розробленого протоколу (додаток К) оцінюють рівень (недостатній (FX або F); достатній (E або D); середній (C); підвищений (B); високий (A)) знань, умінь, навичок та управлінсько-квалітологічної компетентності здобувачів освіти за обраними критеріями: мотиваційно-аксіологічним (репродуктивним); когнітивним (евристичним); діяльнісним (креативно-творчим) (див. табл. 4.3.1).

Таблиця 4.3.1

Критерії оцінювання професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності за рівнями їх сформованості у майбутніх управлінців з якості у ЗВО

Рівні сформованості	Критерії			Шкала оцінювання		Середній бал
	Мотиваційно-аксіологічний	Когнітивний	Діяльнісний	Н*	Е**	
не достатній	Відсутність мотиваційного інтересу, зацікавленості у здобутті знань, вмінь, навичок та компетенцій з організації управління, не намагання опанувати ними, байдуже, негативне ставлення до вивчення дисциплін управлінського спрямування та майбутнього їх професійного застосування	Поверхневі не стабільні знання з управління зі слабким володінням понятійно-категоріальним апаратом, що унеможливує їх практичне відтворення та застосування у вигляді організаційно-управлінських вмінь та навичок	Не володіння елементарними організаційними управлінськими навичками організаційно-управлінської культури, низький рівень сформованості професійно значимих управлінських здібностей та компетентностей, механічне наслідування поведінки лідерів, відсутність вмінь здійснювати організаційно-управлінську діяльність	2	<i>FX, F</i>	2-2,99
достатній	Відсутність мотивації достатнього рівня знань до відтворення науково-дослідної діяльності організаційно-управлінського спрямування, несформованість власних переконань у практичній реалізації управлінської діяльності	Достатній але не повний професійний рівень сформованості професійних, організаційних і управлінських умінь та навичок для самостійного прийняття управлінських рішень за проблемними завданнями	Непереконливі мотиви аксіологічного осмислення власного творчого підходу застосування здатностей для вирішення управлінських проблем в традиційних професійних умовах	3	<i>E, D</i>	3,00-3,99

середній	Професійний інтерес до фахової діяльності, представлення професійних знань та вияв прагнень долучитися до науково-дослідницької діяльності у сфері управління без можливостей власної участі та намагання їх реалізації	Професійноорієнтований інтерес до практичної управлінської діяльності у застосуванні вмінь та навичок для прийняття управлінських рішень подолання проблемних ситуацій за індивідуально розробленим планом розвитку об'єкту управління з використанням управлінських методів і методик	Обґрунтування, розроблення, організація управлінської діяльності на різних об'єктах (рівнях організації, видів функціонування, типів цільового призначення) управління, наявність практичних управлінських здатностей та квалітологічних компетентностей системно-управлінської діяльності та способами застосування власного креативного підходу до вирішення проблемних ситуацій в умовах професійно-практичної діяльності	4-	C	4,00-4,49
підвищений	Особисте цілепокладання та визначення завдань для досягнення мети здійснення професійної діяльності шляхом опанування професійно-орієнтованих і спеціальних фахових дисциплін, наполегливість і конструктивність у власному самовираженні через наукове пізнання та апробацію їх результатів (на основі обраних методів, методик методології, засобів технічного регулювання), прагнення професійного саморозвитку	Фундаментальні і прикладні знання про особливості управлінської діяльності, закономірності, підходи та принципи, методології системного управління, управління якістю, освітньої політики та менеджменту, системного аналізу якості управління освітньо-науковими системами	Наявність практичних здатностей, компетентностей з організації, планування, прогнозування, проектування та моделювання стану і розвитку управлінських систем (освітніх, наукових, соціальних), управлінських компетентностей з моніторингу якості, аудиту, квалітологічної метрики та її регулювання в сфері освіти, науки та інноватики	4+	B	4,50-4,99

ВІСОКИЙ	Сформованість квалітологічно-ціннісних особистих управлінських якостей, цілісна єдність орієнтацій якості у здійсненні професійної, соціально-побутової, громадської, природоохоронної, інституційної управлінської діяльності та прагнення професійного самовдосконалення	Сформованість системи професійно-практичних управлінсько-квалітологічних здатностей та компетентностей реалізації управлінського контролю – аудиту, моніторингу, експертизи, технічного і правового регулювання для прогнозування і моделювання стану та розвитку освітньо-наукових, соціальних систем та прийняття професійно відповідальних управлінських рішень щодо поліпшення якості їх функціонування для задоволення споживачів, замовників у якості управління наданням освітніх послуг та наукоємких продуктів	Сформованість та готовність здійснювати системно-управлінську професійну діяльність щодо поліпшення якості в сфері освіти, науки та інноватики на основі розроблених стратегій управління нею, системного аналізу якості управління освітньо-науковими системами (локального, національного, регіонального і транскордонного рівнів) для передбачення ризиків виникнення невідповідностей, моделювання бажаної якості через політику, стратегічні плани, програми, організаційно-управлінські процедури та методик організації з метою забезпечення сталого розвитку галузей освіти та науки	5	A	5,00

Примітка: * Н– шкала оцінювання за національною системою; ** Е – шкала оцінювання ЗВО, відповідно до системи ECTS

Процес отримання результатів автоматизовано і дозволяє діагностувати групи від 1 до 25 осіб. (додаток Л).

Розроблена нами методика передбачає формальні та неформальні види організації теоретико-практичної підготовки фахівця з якості освітніх систем. До перших, *формальних*, належать теоретична *навчально-пізнавальна* діяльність з методики навчання спеціальних педагогічних і психологічних, соціально-гуманітарних і суспільно-політичних дисциплін, наприклад: освітня політика, менеджмент якості, екологічний і соціальний менеджмент, теорія управління, стратегічний менеджмент та маркетингу, квалітологія й наукометрія, статистика системного аналізу якості, педагогічна статистика, методологія наукових досліджень; організації науково-дослідної практичної діяльності. До других, *неформальних*, відносять ті, які базуються на спонтанній соціальній взаємодії, міжособистісних взаєминах, особистому виборі для забезпечення відчуття причетності, взаємодопомоги, партнерського спілкування, відображення реального стану виконаної роботи колективу у групах, особисто здобувачем освіти, евристичні методи.

Запропонована модель охоплює наступні складові:

- *методичну* – сукупність форм, методів, заходів організації теоретичної, практичної та стажувальної педагогічної діяльності для виконання практичного організаційно-управлінського освітньо-наукового планування, проектування, конструювання, прогнозування, моделювання, моніторингу, аудиту, професіоналізації, паспортизації, дослідження;

- *організаційну* як складне, *інституційне утворення* (об'єднання) сформоване з навчальних, наукових, виробничих, громадських, соціальних, управлінських, інституційних підрозділів, органів самоврядування у *форіа спільної діяльності* керівництва, адміністраторів, науково-педагогічних працівників, студентів, науковців, роботодавців, громадськості;

- *опис* конкретних прийомів, заходів, способів, науково-педагогічної, педагогічної, науково-дослідної діяльності, міжінституційної мобільності в процесі професійної підготовки;

- *систему* операцій, процедур визначення, встановлення фактів, дослідження явищ і процесів;

- *комплекс заходів/дій*, спрямованих на досягнення результату (ефективність і якість) практичної і професійної підготовки.

Синтез організаційно-управлінських, організаційно-методичних, організаційно-педагогічних заходів забезпечує вибір і побудову *методики організації теоретико-практичної підготовки за ефективними і оптимальними формами.*

Висновки до розділу 4

У ході аналізу правового, нормативного, програмного інституційного забезпечення регулювання якості освітньо-наукових систем (міжнародного та вітчизняного досвіду) у авторському трактуванні обґрунтовано і спроектовано організаційно-управлінські процедури, які викладені у вигляді структурованого регламенту, розроблених запланованих операцій та положень політики з управління якістю у ЗВО.

Організаційно-управлінські процедури регламенту документообігу науково-методичного забезпечення управління якістю у ЗВО удосконалено у контентах регулювання: концептуально-стратегічному; нормативно-правовому; технічно-регламентуючому; політико-квалітологічному; морально-етичному; настановчо-інструктивному.

Політико-квалітологічний контент регламенту охоплює розроблену політику управління якістю ЗВО (в тому числі кадрову політику), обґрунтовує їх складову політику управління якістю освітніх систем, що передбачає: принципи управління складовими системи, організаційні принципи системи управління, етапи системного управління, будову системи управління та її підсистем, розгляд управління, як системи за складовими компонентами, алгоритм аналізу стану системи управління та типи

організації структури системи управління, виокремлює види управління та управлінської праці, методи системного управління, різновиди організаційної демократії та самоуправління через лідерство, фактори підвищення ефективного квалітологічного потенціалу інституції, результативність управління. Розроблена схема методологічних засад формування політики управління якістю освітніх систем ЗВО.

На підставі аналізу науково-педагогічних нормативно-регулятивних джерел запропоновано уніфікацію процедури технічного регулювання організації моніторингу з управління якістю у ЗВО: у сферах застосування; організації системи управління якістю (за головні принципи розроблення, впровадження); компетентної відповідальності уповноваженого керівництва (у організаційно-управлінських планування, адміністрування, управління персоналом); управління ресурсозабезпеченням та ресурсоощадністю; опису і змісту бажаної якості надання освітніх послуг; системне управління процесами; вимірювання, аналізування та поліпшування; вимірювальна метрика та моніторинг якості (внутрішній аудит; фінансування; самооцінка; управління невідповідностями; аналіз інформаційного базису даних для поліпшення; методологічні аспекти поліпшення; коригувальні та запобіжні дії виникнення невідповідностей; тлумачення процесу поліпшення).

На основі базових положень та їх підходів удосконалено та запропоновано до впровадження з апробацією ефективності регламентні положення і настанови ЗВО: рейтингове оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників; кваліметрична модель оцінки діяльності кафедри, моніторинг якості рівня знань здобувачів вищої освіти; рейтингового оцінювання здобувачів вищої освіти; академічна мобільність учасників освітнього процесу; порядок реалізації здобувачами вищої освіти права на вільний вибір навчальних дисциплін; порядок організації дистанційного навчання.

Розроблено протокол оцінюють професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності у майбутніх управлінців з якості у ЗВО. Для

оцінки обрано мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний), когнітивний (евристичний), діяльнісний (креативно-творчий) критерії, дана їх детальна характеристика за рівнями сформованості, які відповідають прийнятим у ЗВО: недостатній (FX, F); достатній (E, D); середній (C); підвищений (B); високий (A). Процес отримання результатів автоматизовано.

Частину теоретичних тверджень цього розділу викладено у роботах автора [8-11; 20]

Література

1. Андрусяк Н. С. Корпоративна культура в туризмі: навч. посібник / Н.С. Андрусяк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 253 с.
2. Горбань Г.О. Прийняття управлінських рішень у соціальних системах: соціально-психологічний аспект: монографія. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – 348с.
3. Закон України «Про освіту» (2017 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page4> (дата звернення 22.01.2018).
4. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 22.01.2018).
5. Закон України «Про доступ до публічної інформації» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314.
6. Карамушка Л. Психологія освітнього менеджменту: підручник. – Київ: Либідь, 2004. – 424с.
7. Класифікатор професій ДК 003:2010. URL^ <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>.
8. Кондур О.С. Менеджмент організацій: навчальний посібник / О.С. Кондур, В.І. Гуменник, Ю.С. Копчак. — К. : Знання, 2012. — 503 с. (Вища освіта XXI століття).

9. Кондур О. С. Культура якості в корпоративній моделі управління освітніми системами. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2018. Вип. 1 (36). С. 25-32.

10. Кондур О. С. Познавательные технологии и методология науки эмпирического педагогического исследования в системе менеджмента образования. *Современный менеджмент: проблемы, модели, перспективы* [Электронный ресурс] : сб. науч. ст. / Урал. гос. пед. ун-т ; под науч. ред. А. А. Симоновой, С. Л. Фоменко ; общ. ред. Н. Е. Поповой. – Электрон. дан. – Екатеринбург : [б. и.], 2018. – С. 202-207.

11. Кондур О. С. Управлінська компонента професійної компетентності фахівця в освітній системі // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Випуск 21. – Полтава, 2018. – Серія «Педагогічні науки». – С. 95-99.

12. Кремень В. Г., Пазиніч С. М., Пономарьов О.С. Філософія управління:: підручник. Вид.2-ге, доп.і перер. – Харків: НТУ «ХПІ», 2008. – 524 с.

13. Островерхова Н. М., Даниленко Л. І. Ефективність управління загальноосвітньою школою : Соціально - педагогічний аспект : Наукове видання. – К.: Школяр, 1996. – 301 с

14. Порядок та критерії надання закладу вищої освіти статусу національного, підтвердження чи позбавлення цього статусу (2017) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/912-2017-%D0%BF>

16. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. [пер. с англ.]. – М.: " Когито-Центр", 2002. – 396 с.

17. .Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). — К. : ТОВ «Поліграф плюс», 2015. – 32 с.

18. Указ Президента України № 547/2011 «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» від 5 травня 2011 року
19. Ярошенко О.В. Професійна культура викладача ВНЗ URL: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2012/S20>
20. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Chervinska I. Social and Cultural Determinants of Monitoring the Quality of University Education. IntellectualArchive. – 2017. – Vol. 6, №1. – P.27-32.
21. Korporowicz L. Interactive aspects of evaluation process: between analysis and animation of social change . Evaluation in the Making. Contexts and Methods / Edited by Haber A., Szalaj M. – Warszawa : Polish Agency for Enterprise Development, 2009. – С. 54–62.
22. Levina, E.Y. The problem of development of education: stakeholders approach. Kazan Pedagogical Journal, 6(1), 2015. P/ 11 - 15.
23. Levina E. Y. Bazhenova N. G., Beydina T. E., Denisova R.R., Popova N.N., Makarov A .L., Shakhnina Z. Adaptive mechanisms of management in educational system development . International Journal of Sustainable Development ,6(8), 2015. P 292 – 297.
24. Selected Comments to the Standards for Evaluation of the German Evaluation Society URL:: <http://www.degeval.de>
25. Trivellas P., Dargenidou D. Organisational culture, job satisfaction and higher education service quality: The case of Technological Educational Institute of Larissa. TQM Journal, 2009. Вип. 21(4). С. 382 - 399.
26. Vilcea M.A. Quality Culture in Universities and Influences on Formal and Non-formal Education / Procedia Social and Behavioral Sciences. – 2014. – Vol. 163. – P. 148-152.
27. .Jawad S., Jamshaid I., Wahab F. Quality culture in higher education institutes: perspective of different stakeholders / VFAST Transaction on Education and Social Sciences. – 2015. – V.6, №2. – P. 72-79.
28. <https://nauka.pnu.edu.ua/положення/>

РОЗДІЛ 5

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

5.1. Організація системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти

З метою ефективного формування професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності у майбутніх фахівців і професіоналів з управління якістю в ЗВО нами розроблено структурно-функціональну модель їх підготовки (див. рис. 5.1.1.). Модель побудовано на засадах системного, програмно-цільового, структурно-функціонального, синергетичного, системно-діяльнісного підходів і вона є цілісною єдністю взаємодії у таких блоках: цільовому, змістовному, теоретико-методологічному, організаційно-методичному, практичному та контрольно-результативному.

Запропонована структурно-функціональна модель розглядається автором як аналітично-графічна візуалізація опису об'єкту дослідження – процесу формування професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності майбутніх фахівців, професіоналів з управління в ЗВО.

Цільовою аудиторією споживачів освітніх послуг, наукоємних продуктів, сервісу консультування та дорадництва з питань управління якістю вважаємо аспірантів, PhD-студентів зі спеціальностей 04, 02, 01, 07; 011, 014, 015, магістрантів – майбутніх професійних управлінців, керівників, бізнес адміністраторів навчальних закладів (різного типу та форм організації неперервної освіти) і ЗВО, у галузях освіти й науки педагогічного, психологічного, філологічного, природничого, історичного спрямування, закладів фізичної культури та спорту, професіоналів з безпеки та якості й

професіоналів з контролю за якістю (згідно з Класифікатором професій ДК 003:2010, коди 247 й 2471 відповідно).

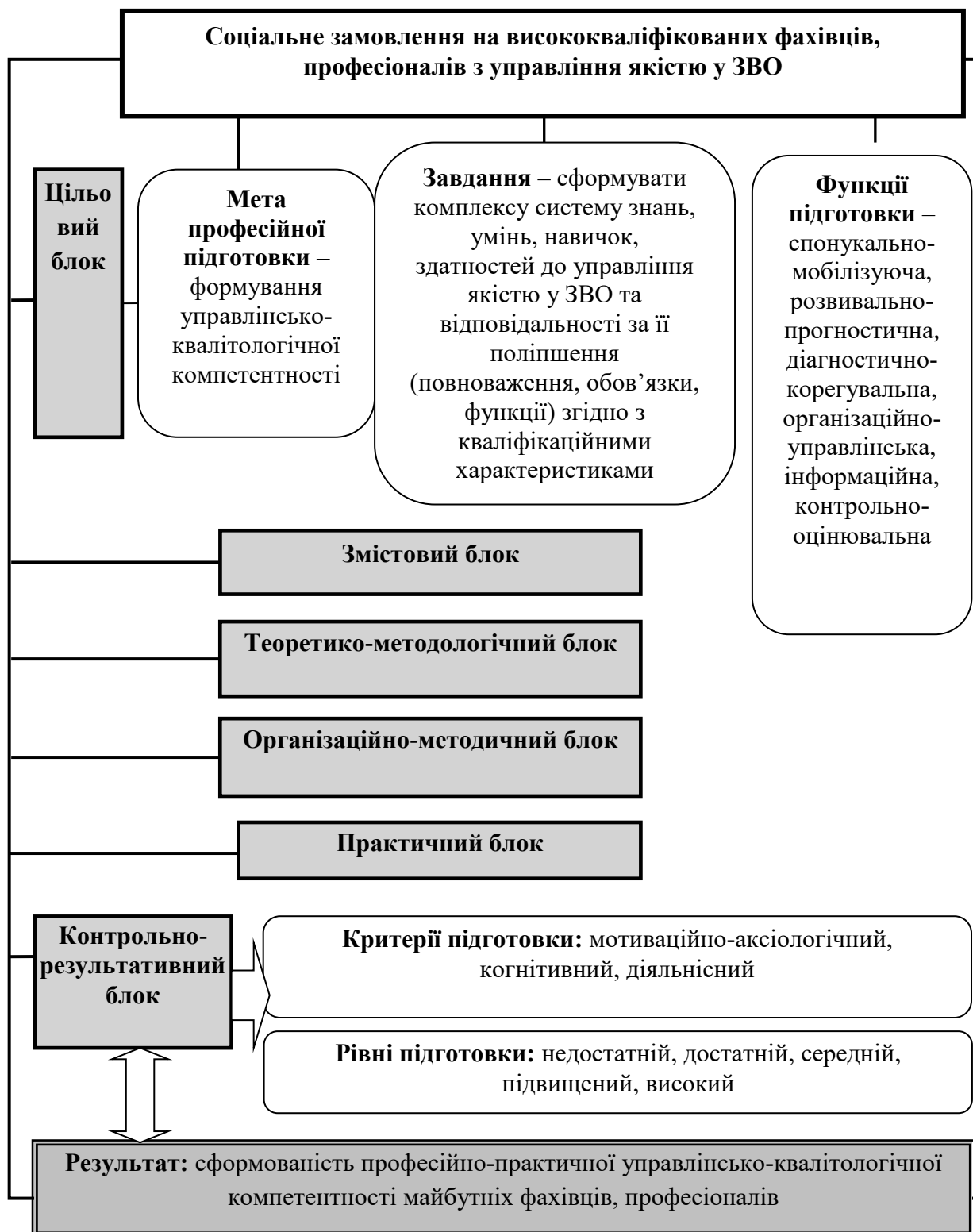
Підставою для структурно-функціонального моделювання процесу підготовки фахівців, професіоналів управлінсько-квалітологічними компетентностями для сфери освіти, науки та інноватики з управління якістю у ЗВО є *соціальне замовлення* – суспільна потреба у висококваліфікованих спеціалістах (у розлоговому трактуванні) з організації якості професійної підготовки в освітньо-наукових системах закладів вищої освіти в умовах глобалізації.. Модель є схематизованою візуалізацію організаційно-управлінських та організаційно-педагогічних заходів забезпечення результативності освітнього процесу підготовки, як системи структурно-організаційних та структурно-функціональних компонентів у блоках цільовому, організаційно-формульованому, діагностико-результативному

Цільовий блок моделі визначає мету професійної підготовки – формування управлінсько-квалітологічної компетентності; цілевстановлення та досягнення якої визначено у завданнях:

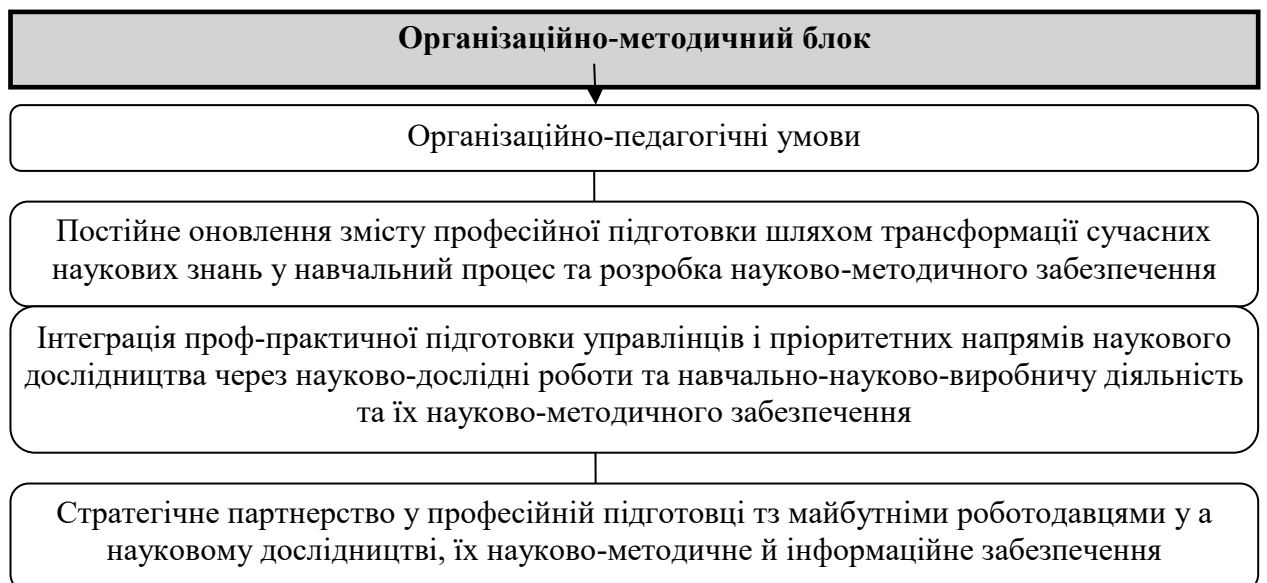
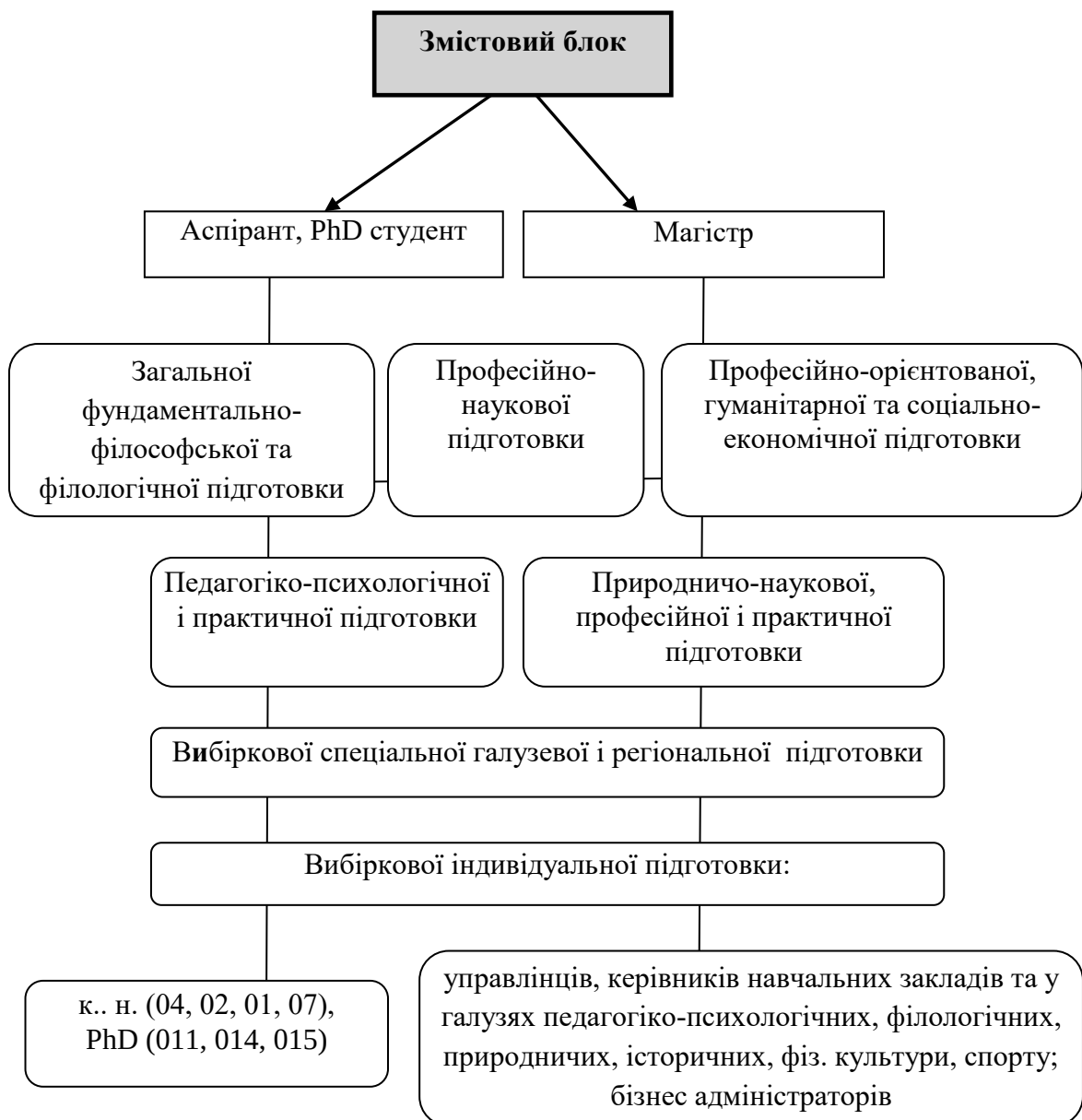
- навчити здобувачів освіти застосовувати сформований комплекс знань, умінь, навичок, власних якостей і здатностей до управління якістю у ЗВО,

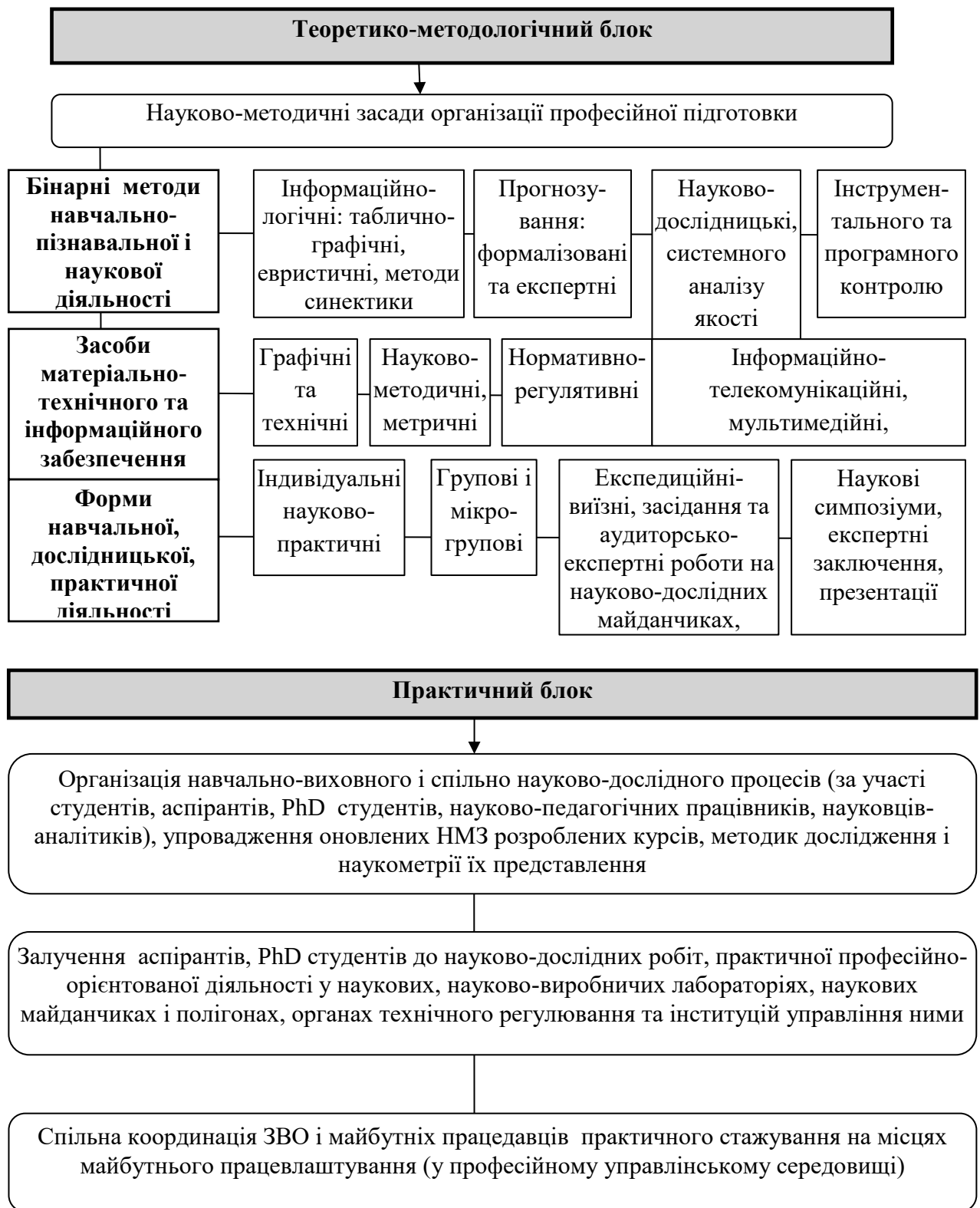
- створити умови для формування професійно-практичних компетентностей управління якістю ЗВО та відповідати за її поліпшення згідно кваліфікаційної характеристики;

- підготувати, адаптувати шляхом практичного стажування на першому робочому місці до професійно-практичної управлінської діяльності в сфері якості, метрології та технічного регулювання освітньо-науковими системами.

а) загальна структура моделі;

б) основні складові блоки моделі

Рис. 5.1.1. Структурно-функціональна модель професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у ЗВО

Цільове призначення функціональної специфіки підготовки:

спонукально-мобілізуюча функція (мотиваційно-орієнтувальна діяльності викладача для виявлення потенціалу діагностики лідерського потенціалу сформованості професійно-орієнтованої компетентності студента до управління),

розвивально-прогностична функція (змістовно-формувальна, мотиваційно-аксіологічна, теоретико-практична діяльності викладача у безпосередній взаємодії в процесі навчання, наукового пізнання та практичного стажування шляхом мотивування студентів до управління якістю під час навчання; вивчення досвіду позитивних міжнародних та національних практик технічного регулювання якості функціонування систем різного типу і рівня організації в сфері освіти, науки та інноватики й інституційного управління нею; організації освітньо-стажувального процесу підготовки в різних професійних середовищах; забезпечення науково-дослідницької діяльності у процесі спільного наукового пізнання викладача і студентів або під керівництвом викладача в рамках підготовки курсових робіт/проектів, виконання практичних проблемних, сценарних робіт при моделюванні та прогнозуванні стану та розвитку освітніх, соціальних, інституційних систем, підготовки випускових магістерських та дисертаційних робіт; освоєння студентами функціональної та прикладної управлінсько-квалітологічної інформації з її креативно-компетентністним практичним застосуванням і відповідальності за неї; формування компетенцій про суть місії управління якістю у цілому і ЗВО зокрема, за рахунок вивчення методології управлінських досліджень та методології навчання спеціальних управлінських дисциплін для здійснення власних наукових досліджень методології системного управління якістю і набуття компетентності власної педагогічної практики методики навчання міжнародного та національного технічного регулювання, метрології, квалітології, менеджменту якості, системного аналізу якості);

організаційно-проектна функція (управлінська діяльність викладача та студента щодо організації планування власної траєкторії освітнього і дослідницького процесів професійної підготовки, стажування та управління саморозвитком і самовдосконаленням, корпоративною культурою ділового спілкування і застосування науково-метричних систем, інформаційно-мультимедійних, телекомунікаційних платформ, мереж, баз даних для представлення професійного іміджу та конкурентоспроможності на ринку праці),

діагностико-коригуюча функція (моніторингово-прогностична діяльність по самоаналізу – внутрішнього аудиту управління якістю системи професійної підготовки уповноважених викладачів, представників працедавців, громадськості самоврядування та моніторингу якості підготовки студентством, а саме – представниками спілки молодих учених, студентського самоврядування шляхом навчання та практики технічного регулювання, моніторингу якості діяльності викладачів, рейтингового оцінювання навчальних здобутків студентів, методології наукового пізнання та експертного оцінювання результатів, менеджменту освіти, освітньої політики, системного аналізу якості, управління якістю, педагогічного моделювання та прогнозування, методики навчання та педагогічного дослідження, педагогічної інноватики, тощо),

організаційно-управлінська функція (система процедур, операцій, підготовки фахівців, професіоналів з управління якістю ЗВО, взаємоузгоджених регламентів упорядкування, архітектоніка управлінської ієрархії системи ступеневої цільової професійної підготовки як інституційного синергізму освітнього процесу – формування професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей у керівників, адміністраторів, управлінців якістю ЗВО),

інформаційна функція (системна формувальна діяльність усіх учасників академічної спільноти щодо обґрунтування, розроблення та

створення інформаційного базису системи ступеневої підготовки висококваліфікованих спеціалістів у сфері управління якістю ЗВО),

контрольно-результативна (диференціація результативності процесу ступеневої професійної підготовки за критеріями оцінювання з табл.4.3.1 для визначення рівня підготовки.

Змістовний блок структурно-функціональної моделі (рис.5.1.1, б) охоплює організаційно-управлінську складову структури та змісту підготовки цільових категорій магістрантів, аспірантів і PhD-студентів, відповідне змістове наповнення професійно-орієнтованих та соціально-економічних, природничо-наукового професійно-практичного циклів, вибіркової спеціальної, регіональної та індивідуальної підготовки магістрів як майбутніх керівників, адміністраторів, управлінців з якості у ЗВО. Даний блок ефективно реалізується у синергетичному поєднанні з *теоретико-методологічним* через науково-методичне забезпечення організації професійної підготовки цільових категорій магістрантів, аспірантів і PhD-студентів, відповідне змістове наповнення професійно-орієнтованих та соціально-економічних, природничо-наукового професійно-практичного циклів, вибіркової спеціальної, регіональної та індивідуальної підготовки магістрантів як майбутніх керівників, адміністраторів, управлінців із якості в ЗВО та в галузях науки та знань – педагогічної, психологічної, філологічної, природничої, історичної, фізкультури та спорту; загально-фундаментальної, філософської, професійно-наукової, педагогічно-психологічної та практичної, вибіркової спеціальної галузевої, регіональної та індивідуальної підготовки аспірантів і PhD-студентів як майбутніх кандидатів (педагогічних) наук (04, 02, 01, 07) і докторів філософії (011, 014, 015) з основними професійно-практичними додатковими, перехресними компетентностями з управління якістю освітньо-наукових систем ЗВО.

Практичний блок передбачає організацію освітнього і науково-дослідного процесів, залучення аспірантів і студентів до науково-дослідних робіт, практичної професійно-орієнтованої діяльності у наукових, науково-

виробничих лабораторіях, наукових майданчиках і полігонах, органах технічного регулювання та інституцій управління ними, спільну координацію ЗВО і майбутніх працедавців.

Контрольно-результативний блок включає оцінювання за рівнями підготовки у визначених критеріях параметральної метрики. Результатом передбачена професійно-практична управлінсько-квалітологічна компетентність майбутніх фахівців із якості освіти, науки та інноватики.

Упровадження, апробація та результативність моделі забезпечується через *організаційно-педагогічні умови* (постійне оновлення змісту професійної підготовки шляхом трансформації сучасних наукових знань в освітній процес та модернізації науково-методичного інформаційно-аналітичного забезпечення; інтеграція професійної практичної підготовки майбутніх фахівців із якості з пріоритетними напрямками науково-дослідних тем і робіт в освітньо-науковому процесі з інституційно-виробничим стажуванням та їх науково-методичне забезпечення; стратегічне партнерство в професійній підготовці з майбутніми працедавцями та науковому дослідництві з відповідальним організаційно-методичним та науково-методичним інформаційним забезпеченням).

Змодельована *система професійної підготовки майбутніх фахівців* із якості освіти у ЗВО у вигляді схематизованої візуалізації організаційно-управлінських та організаційно-педагогічних заходів забезпечення результативності освітнього процесу підготовки як єдності структурно-організаційних та структурно-функціональних компонентів у цільовій, організаційно-формульованій та діагностико-результативних підсистемах (рис. 5.1.2).

Цільова підсистема моделі організовує ціленаправленість процесу дослідження, визначає стратегічну мету та конструктивні тактичні завдання і ґрунтується на фундаментально-філософських, загально- та конкретно-наукових принципах наукового пізнання, системного аналізу якості, управління, оцінювання та педагогічної практики.

Рис. 5.1.2 . Модель організації системи професійної підготовки майбутніх управлінців з якості в ЗВО

Організаційно-формувальна підсистема передбачає такі етапи підготовки: діагностико-орієнтувальний (формування у майбутніх управлінців із якості професійно-орієнтованої спрямованості мотивації та зацікавленості для вирішення соціальних, політичних, управлінських, педагогіко-психологічних проблем у сфері квалітології); прогностично-скрінінговий (фахова орієнтація студента на здобуття додаткових перехресних компетентностей із методології системної підготовки фахівців із якості освіти на основі інформаційного скрінінгу попередньо здобутих знань, умінь, навичок, здатностей і здібностей шляхом системного аналізу їх інтелектуального потенціалу загально-професійної підготовки); змістовно-забезпечувальний (набуття професійно-практичних компетентностей управлінсько-квалітологічного характеру для розроблення, обґрунтування, планування управління якістю складних систем у сфері освіти, науки та інноватики); моніторинго-закріплювальний (перевірка якості рівнів підготовки за розробленими критеріями параметральної метрики); результативний (системний аналіз ефективності організації управління освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців і професіоналів з управління якістю, ідентифікація чинників невідповідності алгоритмізації організаційно-управлінських процедур, релевантності навчальних і наукових результатів).

Процес організації якості та релевантності освітніх систем та моделей управління професійною підготовкою передбачає виконання низки функціонально-послідовних організаційних процедур, які алгоритмізовані в порядку виконання необхідних для результативності операцій, інструкцій, правил технічного регулювання координіційно-субординаційної взаємодії структурно-організаційних та структурно-функціональних підрозділів у ЗВО, зокрема й регламенту діловодства та ведення документообігу.

Система професійної підготовки майбутніх фахівців із якості у ЗВО містить *організаційні процедури управління якістю* освітньої системи в підсистемах: змістова організаційно-планувальна; системоорганізувальна

проектувальна (лінійна, функціонально-цільова, лінійно-функціональна, дивізійна, мережева (консорціум на)); функціонально-технологічна (за функціями професійної підготовки: орієнтувальна, змістовно-формувальна, виконавчо-прогностична, технологічно-моделююча, управлінська, контрольна, результативна). Контроль здійснюється за критеріями: мотиваційно-аксіологічним, організаційно-компетентнісним, системно-управлінським, креативно-квалітологічним), результативність оцінюється за рівнями: не достатній, достатній, середній, підвищений, високий) (див. додаток П).

Синергетична єдність функціонування організаційної моделі управління системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості в ЗВО у підсистемах забезпечуються контрольно-результативною функцією підготовки для забезпечення *діагностико-результативної підсистеми*.

5.2. Педагогічне моделювання організації професійної підготовки майбутніх фахівців з якості освіти у ЗВО

Ппрактична реалізація методики організації управління якістю освітньо-наукових систем тлумачиться нами як двоаспектна модель (рис. 5.2.1):

Перший аспект – *система:*

синергетичних методів, до яких включаємо науково-обґрунтовані методи навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, практично-стажувальної інформаційно-логічної діяльності; прогнозування та системного аналізу якості складових компонентів освітньо-наукової системи.;

синхронізованих форм теоретичного та практичного навчання, навчально-дослідницької, наукової, проектно-пошукової, виробничо-інституційної, адміністративно-управлінської, педагогічно-психологічної діяльності;

засобів забезпечення освітньо-наукової системи, до яких відносяться матеріально-технічні, інформаційно-телекомунікаційні, науково-методичні, нормативно-регулятивні для контролю за станом середовища (як внутрішнього, так і зовнішнього), засоби соціального, суспільно-політичного, екологічного, психолого-педагогічного моделювання, прогнозування, системного аналізу та регулювання якості складових навколишнього середовища.

Рис. 5.2.1. Методика організації управління якістю освітньо-наукових систем.

Другий аспект- спосіб організації професійної підготовки студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів до управління якістю в ОНС є навчання принципів навчально-виховного, системно-аналітичного, скринінгово-діагностичного, прогностичного, проектно-моделюючого, організаційно-управлінського, моніторингового, аудиторського, стратегічно-планувального процесів. Це відбувається під час виробничо-інституційного практичного навчання і стажування, синергетичної взаємодії з наставником у спільних

наукових пошуках, залучення транскордонних процесів, академічної мобільності.

Модель підготовки – це результат педагогічного моделювання, проект ефективної технології організації процесу підготовки; її відображення шляхом імітації функціонування ступеневої системи професійної підготовки, віддзеркалення її будови, складових компонентів (блоків, елементів), якостей специфіки (властивостей і функцій), системних процесів і взаємозв'язків, змісту за цільовим призначенням на рівнях організації системного управління підготовкою та її забезпечення (науково-, організаційно-, методичного й організаційно-педагогічного, інформаційно-технологічного) теоретичного та практичного навчання, дослідництва, стажування у професійному середовищі (різного типу), базис прогнозування розвитку ступеневої неперервної системи цільової підготовки як об'єкта педагогічного дослідження, презентація культурної форми педагогічної моделі соціокультурної практики професійної підготовки.

Педагогічне моделювання досліджувала велика когорта вчених [див. 2, 7, 9, 18-20, 30 та бібліографію], серед яких: Брюханова Н. О., Б. Глинський, Корольова Н. В., В. Штоф, Г. Щедровицький (як метод пізнання); А. Вербенець, А. Дахін, І. Зязюн, В. Кремень, О. Савченков (як особливий вид педагогічної діяльності); Н. Бібік, М. Бурда, О. Ляшенко, Ю. І. Мальований, О. Савченко, Ю. Шапран (методичні засади на різних освітніх рівнях); І. Зязюн, В. Беспалько, В. Кушнір, Т. Колодько, М. Левшин, В. Сластьонін, Н. Тітаренко та ін. (у контексті проектування педагогічних технологій); Г. Бачинський, В. Бондар, А. Семенова (як метод навчання); Л. Красюк (педагогічні ситуації)

Модель у педагогічному дослідженні має дуальне значення, оскільки є об'єктом та засобом наукового пізнання, а отже засобом педагогічного експерименту.

Педагогічне моделювання як процес включає компоненти – власне дослідника як суб'єкта, об'єкта пізнання та моделі вираження авторського бачення дослідника об'єкта який пізнають.

Процес педагогічного моделювання (циклічний, динамічний) полягає у поетапному формуванні моделі, а саме:

1 етап: *скрінгово-діагностичний* інформаційного базису об'єкту, що досліджується як оригіналу традиційної системи професійної підготовки вивчення пізнавального потенціалу моделі, оскільки тотожне наслідування оригіналу зменшує потенційну ефективність розробленої моделі; тому для вирішення педагогічної проблеми може бути запропоновано декілька спеціальних моделей на основі скелету-структури базової моделі;

2 етап: модель набуває статусу *об'єкта наукового пізнання*, який у ході експериментального моделювання системно досліджується при варіюванні умов функціонування розробленої моделі, що сприяє збору, узагальненню та систематизації інформаційних даних про специфіку функціонування систем і процесів (підготовки), які моделюються;

3 етап: *екстраполяція інформаційних даних моделі*, яка апробується на базовий оригінал, що дозволяє моделювати її трансформації у перспективі (в інформаційних даних) та сприяє прогнозуванню її розвитку (як системи, явища або процесу);

4 етап: *практичне оцінювання* апробації розробленої моделі, перевірка результатів отриманих інформаційних даних у ході експерименту та застосування їх для аналізу тенденцій і закономірностей організації функціонування та трансформації розробленої моделі як об'єкту пізнання, а також ідентифікації потенційних можливостей удосконалення – корекції, проектування, планування.

Для розроблення структурно-організаційної архітектоніки моніторингової структури управління якістю ЗВО розглядається поетапність системних процесів:

- 1) скрінінг статичних та динамічних даних ЗВО;

2) моніторинг, вимірювання – розроблення процедур метрики системних процесів управління якістю в ЗВО;

3) внутрішній аудит – самоаналіз результатів освітніх наукових продуктів, послуг;

4) експертно-аналітичне оцінювання – працедавцями, громадськими установами, оприлюднення у соціальних мережах, експертів за фахом, які визначають внутрішню і зовнішню метрику якості;

5) визначення процесів управління якістю: сфери застосування; нормативно-правового регулювання нею; систематизація процесів управління якістю; ідентифікація систем управління нею, встановлення відповідальних управлінців, керівників, адміністраторів; управління ресурсозабезпеченням і ресурсозбереженням; надання освітніх і наукових послуг; моніторинг і метрика оцінювання та поліпшення;

6) процедури управління якістю – політичні, організаційно-управлінські, організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні, технічного регулювання та поліпшення, керування навколишнім середовищем, якості верифікації лабораторних досліджень, управління енергозбереженням, працезахоронного регулювання, менеджменту інформаційної безпеки тощо;

7) координаційно-субординаційної відповідальності, уповноважених осіб, органів нагляду (транскордонного, державного, інституційного);

8) структурно-організаційна та структурно-функціональна будова структурно-організаційного підрозділу управління якістю ЗВО.

Системно-функціональні особливості управління ЗВО залежать від :

- форм організації та підпорядкування;
- цільового призначення професійно-спеціальної підготовки та управління нею;

- регіонально-виробничого замовлення у специфіці складності суспільних і геосферних ситуацій (соціальних, економічних, політичних, екологічних);

- типів державного управління та регулювання організації державного, районного, адміністративного, територіально-громадського субсидіарного, місцевого самоврядування, громадянського;
- цілісної єдності, рясності, мозаїчності, складності, компонентності, емерджентності;
- типів системної діяльності пізнання - аналізу інформації, прогнозування, програмування, моделювання, проектування і конструювання, оцінювання; діагностування і поліпшення освітніх, освітньо-наукових, освітньо-науково-виробничих, інноваційно-освітніх, інноваційно-освітньо-наукових і соціально-економічно-екологікопросвітницьких.

Підставою моделювання організації управління процесом професійної підготовки фахівців і професіоналів з управлінсько-квалітологічними компетентностями для сфери освіти, науки та інноватики, як і у попередній структурно-функціональній моделі, є суспільне соціальне замовлення на висококваліфікованих управлінців якістю ЗВО, які професійно відповідальні здійснювати – управлінську, науково-дослідницьку, проектно-пошукову, організаційно-планувальну, консультативно-дорадчу, технологічно-регламентуючу, експертно-аудиторську, психолого-педагогічну та квалітологічну просвітницьку діяльність на рівнях управління якістю освітніх систем за цільвим призначенням.

У якості конструктивних завдань досягнення реалізації мети враховано розроблення методики організації управління якістю у ЗВО для ефективної підготовки управлінців з якості сфери освіти, науки та її модернізації за умов глобалізації. Тому нами вивчено у розділі 3 сучасні методи управління ЗВО, у розділі 2 запропоновано для аналізу макропоказники. макропоказники для

Система професійної підготовки майбутніх фахівців з якості освіти у ЗВО будується на наступних принципах:

- цілеспрямованість (дерево цілей у визначенні і прийнятті управлінських рішень для здобувачів освіти та представників академічної спільноти),

- академічність (академічна культура глобального виміру транскордонної, регіональної, національної модернізації освітньо-наукових систем, студенто-центрованого навчання і пролонгованої зайнятості впродовж життя на засадах сталого розвитку з соціальними і правовими гарантіями захисту і мобільності),

- плановість (концептуально-стратегічне планування за видами організаційно-управлінських процедур функціонування освітньо-наукових систем в цілому та професійної підготовки зокрема),

- гуманізація (акмеологічно-аксіологічне вираження особистості здобувача освітньої послуги, наукоємких продуктів і сервісів у ЗВО шляхом задоволення бажаної якості освіти, наукового пізнання, управлінської інноватики і забезпечення майбутньої професійної зайнятості),

- синергетичність (міждисциплінарна підготовка, футуристична методологія системного управління якістю освітньо-наукових систем, яка ґрунтується на світоглядній парадигмі цілісності спільноосвіту; методології цілісності інтеграційних процесів пізнання, навчання і розвитку; методах виховання і навчання, орієнтована на усвідомлення цілісності взаємодії людини і соціоприродного суспільства та його сталого розвитку),

- системна емерджентність (збалансованість потенціалів пізнання, науки, управління і практики оцінювання результатів у системній методології управління, що забезпечує якість, ефективність досягнення максимального емерджентного ефекту синергії функціонування й життєдіяльності системи професійної підготовки, вияву її синергетичного потенціалу емерджентних властивостей, коли продуктивність діяльності системного цілого перевищує силу ефектів від складових підсистеми),

- колегіальність з єдиноначальністю (координаційно-субординаційний регламент управління персоналом зреалізований в кадровій політиці управління якістю професійної підготовки та її організації), соціальна, гендерна і андрагогічна справедливість (статева, вікова, національна, релігійна рівноправність, матеріально-фінансового

забезпечення, статусу і професіонального реноме у академічному середовищі),

- наскрізність (фундаментальної та прикладної професійно-орієнтованої, фахової спеціальної підготовки до управління якістю освіти, дослідництва та практичного стажуванням),

- ступеневість (неперервність професійної освіти на засадах сталого розвитку життєвого навчання, зайнятості, саморозвитку та самовдосконалення),

- квалітологічність (формування культури якості управління у здобувачів освіти та наукових ступенів в процесі підготовки до самоуправління портативністю освітніх і наукових програм та траєкторіями успіху кар'єрного зростання, якості і безпеки життя),

- креативність (використання естетично-художніх, образотворчих, музичних, інноваційно-мистецьких підходів до змісту, форм, методів навчання для розкриття творчих здібностей у студентів з прийняття якісно-обґрунтованих управлінських рішень),

- біосоціальна єдність (вивчення етиології процесів управління якістю, дослідження чинників виникнення потреби управління якістю соціоприродних та освітньо-наукових систем, акмеологічні, андрагогічні, психологічні, екзистенціальні дослідження існування особистості, її становлення як здатної до саморозвитку, в тому числі професійного, у біосоціальній єдності з довкіллям),

- інтеграційність (багаторівнева і прострово різноспрямована функціональність освітньо-наукових систем і видів системної діяльності ЗВО узгоджена на рівнях і за типами управління професійною підготовкою),

- персоніфікованість (організація освітнього процесу з врахуванням індивідуальних особливостей студентів, рівня розвитку їхніх здібностей при розробленні персональних портативних траєкторій навчальних та дослідницьких програм в умовах інклюзії),

- релевантність (забезпечення управління якістю професійної підготовки майбутніх фахівців і професіоналів для досягнення результатів очікуваної якості освітніх послуг, наукових продуктів та сервісів ЗВО).

Під час моделювання формування професійної компетентності, як зазначає Ю. Шапран в [30], розв'язуються наступні проблеми:

- формулювання конкретної мети для викладачів і студентів, якої вони повинні досягти;
- здійснення контролю за ефективністю процесу формування професійної компетентності;
- конкретизації вимог суспільства до знань, умінь, навичок і особистісних рис майбутніх фахівців у вигляді набутих компетенцій та усвідомлення студентами значення професійної компетентності в процесі їхнього фахового становлення;
- активізації рефлексії студентів та спрямованості їх на саморозвиток.[30, С.41].

Одним із видів педагогічного моделювання є педагогічний експеримент. Під час нього шляхом створення нових умов відповідно до мети дослідження здійснюється активний вплив на педагогічні процеси.

Педагогічний експеримент – як метод наукового пізнання досліджує предметно-практичні трансформації об'єкта і використовується для перевірки гіпотез шляхом застосування операцій зміни умов експерименту дослідником (ученим) для моніторингу його (об'єкту) модернізації і набуття нового стану; уможливорює визначення причинно-наслідкові взаємодії з метою встановлення чинників впливу і системного аналізу процесу або явища; переважно використовується для перевірки ефективності нових форм, методів і моделей організації, управління якістю освітніх систем ЗВО; засіб отримання, накопичення, узагальнення та систематизації інформаційного базису параметрального оцінювання за показниками, рівнями та критеріями кількісні та якісні зміни стану, ефективності функціонування, розвитку об'єкта в результаті впливу чинників, які моделюються – програмуються,

імітуються, управляються і контролюються у розроблених моделях для прогнозування розвитку освітньої системи.

На відміну від інших методів наукового пізнання педагогічному експерименту притаманні висока активність, перетворення об'єкта дослідження, забезпечення дослідником моделювання, прогнозування структурної організації та ефективності функціонування; виконує суспільні функції – моніторингову, методологічну, інноваційну, прогностичну; роль у суспільстві постійно зростає з посиленням динаміки соціальних змін і суспільного розвитку в умовах глобалізації.

Педагогічний експеримент сприяє діагностиці ідентифікації характерних ознак і властивостей об'єкта, перевірці гіпотези, прогнозуванню футуризму процесів, накопиченню практично-корисного досвіду сучасних наукових знань які можуть використовуватися в навчальних цілях. У структурі експерименту можна виділити три етапи, кожний із яких поєднує комплекс операцій: *підготовчий* – обґрунтування та розроблення методології експерименту та методики організації програми його проведення; *реалізаційний* – здійснення предметно-практичної діяльності згідно методики організації, схеми та умов проведення експерименту, контролю змін та управління дослідженням; *системного аналізу результатів* – перетворення достовірних фактів у факти аргументації доведення педагогічної науки.

Розроблення схеми програми експерименту передбачає методологічне обґрунтування (аналіз педагогічної ситуації, формулювання проблеми пізнання, цілей і завдань дослідження, виокремлення об'єкту та предмету, висунення гіпотез, побудова моделі та схеми експерименту) та формування методики (планування, оцінювання, характеристики умов та об'єктів). Розроблення методики передбачає: обрання традиційних або застосування нами розробленої методичної схеми експерименту; засобів впливу, його тривалості; розробку параметральної метрики вимірювання, контролю, аналізу результатів.

Кінцевим етапом експерименту є інтерпретація інформаційних даних встановлених результатів попереднього етапу до науково доведених фактів.

Методика проведення експерименту передбачає визначення мети, предмету та об'єкту дослідження, встановлення дерева цілей (завдань, місць та термінів проведення, характеристики цільових груп вибірки задіяних в експерименті; загальні описи моделей та матеріалів, які використовувалися для їх розроблення, методики організації приведення, додаткових трансформацій та чинників модернізації моделей систем, методики фіксування, обробки та інтерпретації інформаційних результатів дослідження).

Розроблена методика організації системи підготовки майбутніх фахівців з якості освіти у ЗВО верифікована, тобто здійснено експериментальну перевірку припущення про те, що ефективність освітнього процесу професійної підготовки можна суттєво удосконалити шляхом впровадження структурно-функціональної моделі формування професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності майбутніх фахівців, професіоналів з управління якістю в ЗВО.

Експеримент здійснювався з 2013 по 2018 рр. за етапами: підготовчим, реалізаційно-дослідницьким (у констатувальному і формувальному підетапах) та системного аналізу результатів дослідження.

Підготовчий-камеральний етап сприяє виокремленню актуальних педагогічних проблем і проблем організації управління освітньо-науковими системами, які підлягають експериментальному дослідженню, визначення цілей і завдань, побудову гіпотез, проектування плану-програми експерименту, розробку методики організації експерименту та методики організації управління якістю освітніх систем.

Реалізаційно-дослідницький етап забезпечується шляхом обробки даних експерименту (математичний апарат обчислення передбачає застосування статистичних прийомів, формул, параметральної метрики оцінювання та кількісних розрахунків, інформаційно-програмного

забезпечення розрахунків ймовірності, перевірку гіпотез), інтерпретація даних (системний аналіз отриманих даних педагогічного експерименту, їх наукове обґрунтування, встановлення закономірностей і тенденцій трансформації), формулювання доведених висновків, впровадження результатів в практику організації управління освітніми системами.

Констатувальний підетап експерименту спрямовується на встановлення фактичного стану скринінг рівня сформованості у майбутніх фахівців і професіоналів – випускників ЗВО професійно-практичних компетентностей з управління якістю, формування робочої гіпотези.

На *формуальному* підетапі забезпечується педагогічний вплив, спрямований на формування професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей магістрів, аспірантів, PhD- студентів

На *підготовчому етапі* опрацьовано нормативну базу з процесів забезпечення та контролю за якістю освітніх процесів, за допомогою логіко-системного аналізу зарубіжної та вітчизняної літератури вивчено методи діагностики і управління в освітніх системах, проаналізовано хронологію Болонського процесу (див. п.1.1), досліджено вплив глобалізації на трансформації у вищій освіті (п.1.3, 2.3), ознайомлено із напрацюваннями Європейських форумів із забезпечення якості (п.3.3), вивчено досвід польських колег із забезпечення якості, зокрема на наукових семінарах у рамках Тижня якості освіти (2014 р., 2016 р.) і під час наукового стажування на тему «Сучасні методи та засоби управління якістю освіти» (2016 р.) в Ягеллонському університеті (м.Краків, Польща).

Оскільки для оптимізації діяльності ЗВО необхідно враховувати ситуативні чинники зовнішнього середовища, то рекомендовано застосовувати методи адаптивного управління, завдяки яким освітній менеджмент стає гнучким й динамічним.

За допомогою розробленого алгоритму адаптивного управління (див. п.3.2) зроблено стратегічний аналіз стану освітнього середовища модельного ЗВО (ПНУ, 2013-2014 рр.) та виявлено, що на якість освітньої діяльності ЗВО

впливає якісний склад науково-педагогічних колективу. Тому для розробки стратегії діяльності та менеджменту ЗВО доцільно проаналізувати потенціал кадрової та наукової складових. на підставі змін умов і вимог оточуючого і внутрішнього середовища навчального закладу. На новому циклі управління варто врахувати зміни зовнішнього середовища і оновити параметри критеріальної моделі, яка будується з використанням кваліметричного інструментарію у вигляді рейтингової оцінки науково-педагогічних працівників, навчальних структурних підрозділів.

Для виявлення ефективності освітнього процесу, якості підготовленості випускників ЗВО було проведено опитування викладачів про розуміння якості вищої освіти, проаналізовано проранжовані ними впливові фактори, досліджено рівень знань магістрантів про сучасні методи забезпечення якості освіти. З'ясовано, що мало уваги приділяється формуванню управлінської компетентності безпосередніх учасників освітнього процесу – викладачів та здобувачів освіти..

У результаті проведених досліджень на підготовчому етапі встановлено актуальність потреби підготовки фахівців з якості освіти у ЗВО та сформовано теоретичні підходи до вирішення цієї проблеми.

У дослідницькій частині експерименту здійснено обробку даних за допомогою підібраних відомих методів теорії ймовірностей і математичної статистики [5], зокрема – групування даних, знаходження числових характеристик вибірки, застосування теорії гіпотез.

На костатувальному етапі експерименту:

- 1) робляться заміри показників, які засвідчують сформованість професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності у здобувачів освіти;
- 2) за розробленими критеріями встановлюється фактичний стан і рівень сформованості професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності у майбутніх фахівців з управління якістю;
- 3) формулюється робоча (нульова) гіпотеза.

За експериментальну площадку обрано наступні ЗВО: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова НПУ, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (ПНУ), Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. (ТНПУ). Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. (СДПУ), Бердянський державний педагогічний університет (БДПУ), Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди (ХНПУ), про що засвідчують довідки про впровадження .

На *реалізаційно-дослідницький етап* утворено дві групи здобувачів освіти: експериментальну в кількості 533 особи, контрольну - 523 особи. До них входили магістранти спеціальностей 012 дошкільна освіта, 013 початкова освіта, 014 середня освіта, 015 професійна освіта, 017 фізична культура і спорт, 073 менеджмент і аспіранти спеціальностей 011 освітні, педагогічні науки, 014 середня освіта, 015 професійна освіта *Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, магістранти спеціальностей 011 освітні, педагогічні науки, 012 дошкільна освіта, 013 початкова освіта, 014 середня освіта, 073 менеджмент та аспіранти спеціальностей 011 науки про освіту, 014 середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 професійна освіта (за спеціалізаціями), 017 фізична культура і спорт, 051 економіка ДВНЗ *«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*, магістранти спеціальностей 013 початкова освіта, 014 середня освіта та аспіранти педагогічних спеціальностей *Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*.

Перші результати *констатувального під етапу* пропонується оформляти у вигляді протоколів оцінювання представників цільових груп здобувачів освітніх і наукових ступенів (див. додаток К) за рівнями сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей (недостатній (FX, F); достатній (E, D); середній (C); підвищений (B); високий (A)) та за

критеріями оцінювання професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності, детальний опис яких представлено у таблиці 4.3.1:

мотиваційно-аксіологічним (репродуктивним) – оцінювання сформованості управлінських знань і готовності до управлінської діяльності (соціально-правового регулювання; метрології та технологічного регулювання; стратегічного менеджменту та маркетингу; методології педагогічних досліджень; адміністративного менеджменту; освітньої політики (соціальної, екологічної, економічної); управління якістю в сфері освіти; методології педагогічної освіти; методології навчання спеціальних педагогічних дисциплін; методології системного управління якістю);

когнітивним (евристичним) – оцінювання умінь і навичок (організаційно-управлінські; інформаційно-аналітичні; науково-методичні; професійні, спеціальні; дослідницькі; контрольно-метричні (моніторинг, ОВНС, експертиза, паспортизація, аудит); квалітологічні (метрологічні, стандартизації та сертифікації, ліцензування й акредитації, маркування));

діяльнісним (креативно-творчим) – оцінювання здатностей (актуалізувати завдання за визначеною метою для досягнення бажаної якості, що задовольняє споживача; вирішувати професійні завдання управління якістю (на рівнях управління та за цільовим призначенням); системний аналіз якості складових систем управління і навколишнього середовища; обґрунтування, розроблення, та впровадження: планування, програмування, проектування стратегічного розвитку систем та адміністративно-територіальних одиниць (відкритих та замкнених у кордонах організації); відповідати за прийняті організаційно-управлінські рішення; міжнародної взаємодії та співпраці у вирішенні системних завдань управління якістю; міжнародного та вітчизняного технічного регулювання; розроблення та впровадження політики якості; обґрунтовування, розроблення і впровадження моніторингу системи управління якістю систем різного роду; мобільність освітньої, дослідницької, громадської, соціальної, міжнародної діяльності).

Використовуючи. запрограмовані шаблони (додаток Л), з'ясуємо рівень знань, умінь, навичок та управлінсько-квалітологічної компетентності здобувачів освіти обох груп. Результати оцінювань студентів викладачами наведено у таблиці 5.2.1.

Формули розрахунку оцінки *i*-того здобувача освіти за *j*-тим критерієм (*j*=1, 2, 3) має вигляд:

$$O_{ij} = m_{ij} / k_j, \quad (5.2.1)$$

де k_j – кількість показників, які характеризують *j*-тим критерій (з табл. 4.3.1 маємо $k_1 = k_3 = 10$, $k_2 = 7$)

m_{ij} – максимальне (сумарне) значення балів, отриманих *i*-тим студентом за показники з *j*-того критерія,

$$m_{ij} = 5 \times \{A\} + 4 \times \{B\} + 4 \times \{C\} + 3 \times \{D \text{ або } E\} + 2 \times \{F \text{ або } FX\}, \quad (5.2.2)$$

де $\{A\}$, $\{B\}$, $\{C\}$, $\{D \text{ або } E\}$, $\{F \text{ або } FX\}$ – це кількість балів, здобутих *i*-тим студентом за *j*-тим критерієм відповідно до рівня (оцінки): А (відмінно) – високий; В (добре) – підвищений; С (добре) – середній; D або Е (задовільно) – достатній; F або FX (незадовільно) – не достатній; 5, 4, 3, 2 – числова характеристика цих якісних параметрів (рівнів).

Число O_{ij} порівнюють із інтервалом для середнього балу (останній стовпчик таблиці 4.3.1), а тоді студенту приписують відповідний рівень сформованості компетентності за відповідним критерієм.

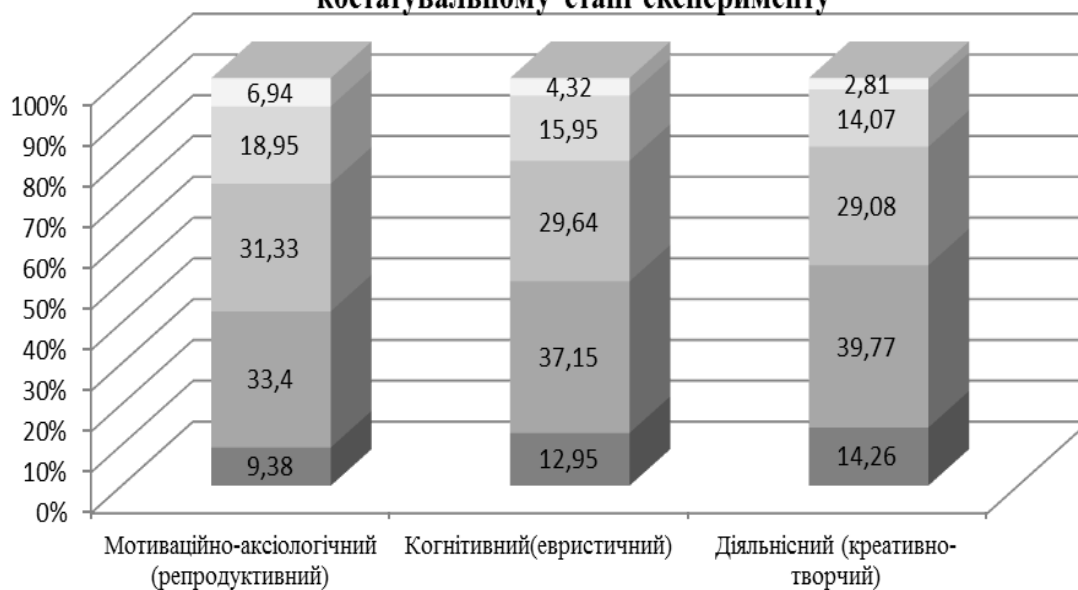
Діаграмна візуалізація (рис. 5.2.2) дозволяє стверджувати, що на початковій стадії рівні знань, вмінь та компетентностей обох груп є статистично рівний.

Таблиця 5.2.1

Показники сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей у студентів експериментальних і контрольних груп на *костатувальному* етапі експерименту

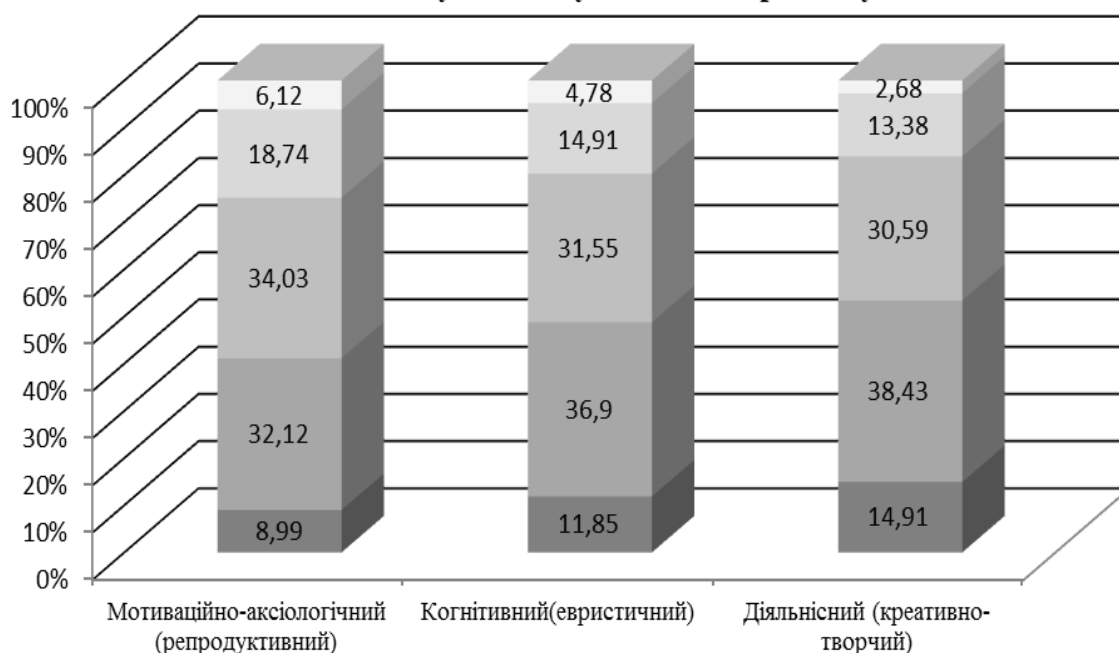
Критерії Рівні	Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний)				Когнітивний (евристичний)				Діяльнісний (креативно-творчий)			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Високий (А)	37	6,94	32	6,12	23	4,32	25	4,78	15	2,81	14	2,68
Підвищений (В)	101	18,95	98	18,74	85	15,95	78	14,91	75	14,07	70	13,38
Середній (С)	167	31,33	178	34,03	158	29,64	165	31,55	155	29,08	160	30,59
Достатній (Е, D)	178	33,40	168	32,12	198	37,15	193	36,90	212	39,77	201	38,43
Недостатній (FX, F)	50	9,38	47	8,99	69	12,95	62	11,85	76	14,26	78	14,91
Всього	533	100	523	100	533	100	523	100	533	100	523	100

**Показники сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей
у студентів, аспірантів, PhD студентів експериментальних груп на
костатувальному етапі експерименту**

а) експериментальні групи;

**Показники сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей
у студентів, аспірантів, PhD студентів контрольних груп на
костатувальному етапі експерименту**

б) контрольні групи.

Рис. 5.2.2. Результати оцінки рівня сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей у студентів на костатувальному етапі експерименту, %

За мотиваційно-аксіологічним критерієм переважають середній і достатній рівень (близько 32%) в обох гркпвх, за когнітивним критерієм найбільше оцінено на достатній рівень – 37%, за діяльнісним критерієм переважає достатній рівень – 38% опитуваних. Більше студентів з недостатнім рівнем за креативно-творчим критерієм (14,4%), найменше – за репродуктивним – 9%. Високий рівень знань і навичок показали у середньому 4,67%: від 2, 68% у контрольній групі за діяльнісним критерієм до 6,94% за мотиваційно-аксіологічним критерієм в експериментальній групі.

Сформульовано наступні гіпотези:

нульова гіпотеза H_{0j} - рівень сформованості компетентностей за j -тим критерієм в експериментальній та контрольній групах на констатувальному етапі експерименту однаковий;

альтернативна гіпотеза H_{1j} - рівень сформованості компетентностей за j -тим критерієм в експериментальній та контрольній групах на констатувальному етапі експерименту відрізняється суттєво.

Перевірку гіпотез здійснимо за критерієм К. Пірсона, який дає оцінку відмінності між двома розподілами. Розрахункове значення критерію:

$$\chi^2_{ном. j} = \frac{1}{n_1 \cdot n_2} \cdot \sum_{s=1}^5 \frac{(n_1 \cdot l_{2js} - n_2 \cdot l_{1js})^2}{l_{1js} + l_{2js}}, \quad (5.2.3)$$

де $n_1=533$ $n_2=523$, l_{1js} та l_{2js} – число об'єктів першої (експериментальної) та другої (контрольної) груп відповідно, які за j -тим критерієм отримали s -ту оцінку (рівень) вибірки s -тої категорії, $s=1,2,3,4,5$. Результати обчислень наведено у табл.5.2.2. $\chi^2_{крит}$ знаходять за степенями вільності $k=5-1-2=2$ (кількість рівнів $s=5$ відняти 1 і відняти кількість параметрів розподілу – два) та заданим рівнем значущості (похибкою) α (див. [4; 6; 15; 17]).

Значення χ^2 -критерію Пірсона для експериментальної і контрольної груп на констатувальному етапі експерименту

Критерії Значення χ^2	Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний)	Когнітивний (евристичний)	Діяльнісний (креативно-творчий)
$\chi^2_{\text{спост.}j}$	1,424289	1,626036	0,889385
$\chi^2_{\text{крит.}}(\alpha=0,05)$	5,915		
$\chi^2_{\text{крит.}}(\alpha=0,01)$	9,2104		

Оскільки $\chi^2_{\text{спост.}j} < \chi^2_{\text{крит.}}$, то *приймається* гіпотези H_{0j} про статистичну рівність з надійністю 0,99 рівня за усім трьома критеріями рівня знань здобувачів освіти в обох групах.

Загалом констатувальний етап експериментальної роботи дозволив встановити, що студентам бракує знань про основні принципи забезпечення якості освіти, методи оцінки якості освітньої діяльності закладів вищої освіти.

Розширення спектру досліджень здійснено за рахунок наступних результатів підетапу, оформлених у вигляді анкети «Експертна оцінка задоволеності запитів працедавців у фахівцях і професіоналах з управління якістю у ЗВО» (див. додаток М.1.). Рівні системи оцінювання: А – абсолютно задоволений; В – задоволений; С – задоволений у переважній більшості; D – частково задоволений; Е – переважно незадоволений; F – не задоволений; FX – абсолютно не задоволений. Блоки параметрів:

рівень підготовки фахівців та професіоналів з управління якістю у ЗВО (рівень сформованості професійних управлінсько-квалітологічних компетенцій у випускників; професійно-практична готовність до управління якістю в інституціях різного цільового призначення; професійна підготовка з організації управління якістю освітньо-наукових систем; відповідність

компетентностей випускників сучасним вимогам організації управління якістю у ЗВО; сформованість особистих здатностей (здібностей, якостей), як кваліфікаційних ознак професійного становлення, саморозвитку майбутніх управлінців якістю у ЗВО; функціональна системність неперервної підготовки (за галузями наук і знань));

організація управління підготовкою фахівців та професіоналів як менеджерів з якості (готовність освітньо-наукової системи до якісних змін; координаційно-субординаційна взаємодія при реалізації методики організації управління якістю у ЗВО; розроблення і впровадження моніторингової структури з управління якістю; самоаналіз якості управління освітньо-науковою системою; зовнішнє оцінювання освітньо-наукової системи; ресурсозабезпечення та ресурсоощадність);

співпраця з працедавцями у пріоритетних видах системного управління якістю у ЗВО (стратегічне партнерство у розробленні та реалізації управлінських науково-дослідних та науково-технічних проєктів; залучення до системної діяльності з управління якістю інституцій різного цільового призначення студентів, слухачів, стажистів, курсистів в умовах професійного середовища; можливість стажування та працевлаштування студентів, слухачів, стажистів в інституціях-партнерах професійної адаптації першого робочого місця; організація систем управління якістю за специфікою професійних середовищ; взаємовигідність впровадження спільної науково-технічної та техніко-регламентуючої продукції; професійна готовність майбутніх управлінців з якості; корпоративна взаємодія ЗВО і працедавців у організації дозвілєвої діяльності здобувачів вищої освіти).

Аналіз результатів засвідчив *часткову* задоволеність рівня підготовки запиту, параметр організації управління підготовкою відповідає запиту, співпраця з працедавцями - у переважній більшості задовольняє потреби.

5.3. Верифікація моделі організації професійної підготовки майбутніх фахівців з якості освіти у ЗВО

Формувальний підетап організовується в природних умовах освітнього процесу, для якого характерно ціленаправлене варіювання у різних групах з рівнозначними вихідними умовами окремих параметрів, які підпадають дослідженню, і порівнянню кінцевих результатів. Принципи структурування змісту, його наповнення та уточнення критеріїв оцінювання сформованості компетентностей студентів слугує теоретично-обґрунтованим переходом від теоретичної до емпіричної гіпотез (оскільки вони досліджуються експериментально). Зробимо припущення, що ефективність освітнього процесу професійної підготовки можна суттєво удосконалити шляхом впровадження структурно-функціональної моделі формування професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності майбутніх фахівців, професіоналів з управління якістю в ЗВО (рис. 5.1.1).

З метою підвищення рівня сформованості управлінсько-квалітологічної компетентності студентів експериментальної групи теоретико-методологічний блок підготовки наповнено розробкою елективних навчальних курсів: для магістрантів - «Педагогічна статистика», для аспірантів - «Вища освіта в умовах глобалізації». Елементами цих кірсів і теоретичними модулями з теоретико-методичною інформаційною базою з питань якості, її забезпечення та оцінки, збагачено зміст навчальних дисциплін: «Дидактичні системи у вищій освіті», «Методика викладання у вищій школі», «Організація управління навчальним процесом у ЗВО» «Педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача», «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти». «Моделювання в системі управління освітою», «Інноваційні технології навчання і виховання у ЗВО», «Управлінська аналітика», «Методи прийняття управлінських рішень», «Менеджмент в освіті» тощо. У процесі роботи з і студентами

експериментальних груп використано різноманітні освітні технології (дослідження, ігрові, кейси, портфоліо, проектні, тренінгові).

Здобувачі освіти ПНУ в рамках курсу «Педагогічна статистика» вивчали на базі Івано-Франківського регіонального центру оцінювання якості освіти елементи системи зовнішнього забезпечення якості освіти.

Проведено анкетування 290 магістрантів та випускників-бакалаврів (додаток М.2), під час якого вони повинні були за 5-ти бальною шкалою оцінити вплив на якість університетської освіти запропонованих факторів. Найвизначальнішими факторами названо: компетентність викладачів у предметах, які вони викладають; науковий рейтинг викладача (що підтвердило наші дослідження про вплив кадрової складової у забезпеченні якості освіти в ЗВО, описані в п. 3.2); чіткість організації навчального процесу (зокрема, електронний розклад), відповідність програми навчання сучасним потребам галузі. Як результат навчання найчастіше опановано постійну потребу в самоосвіті, набуті навички стратегічного бачення, роботи в команді, креативність мислення, вміння шукати, обробляти та аналізувати інформацію (що найперше зумовлене вимогами сучасної хвилі глобалізації). Викладачі серед запропонованих їм факторів найвище оцінили: формування студентом своєї освітньої траєкторії (навчального план., тобто реалізація основних ідей студентоцентризму в освіті), рівень науково-дослідної роботи викладачів, можливість залучення до читання лекцій провідних фахівців з інших ЗВО.

Після проведеного експерименту повторно одержано оцінку рівня сформованості у здобувачів освіти необхідних знань, умінь, навичок та компетентностей. Результати подані в таблиці 5.3.1 з відображенням динаміки змін.

Очевидні позитивні зміни рівня професійно-практичних знань, умінь і навичок, здатностей, компетентностей у здобувачів освіти експериментальної групи, який на початку експерименту був однаковим із контрольною групою.

Удвічі зріс найвищий рівень діяльнісного критерію. За всіма критеріями рівні від середнього до високого зросли в середньому на 4,5%.

На рис. 5.3.1 проілюстровані порівняльні дані рівнів сформованості знань, умінь, навичок і компетентностей студентів експериментальних груп на констатувальному та формувальному етапах експерименту.

У результаті експерименту за кожним критерієм зросли високий та підвищений рівні знань студентів. Най більший позитивний приріст отримав підвищений рівень за мотиваційно-аксіологічним критерієм на 8,26%.. Найбільше знизився недостатній рівень за когнітивним критерієм – на 4,5%.

Формувальний етап полягав у експериментальній перевірці системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти.

З метою якісного аналізу розробленої методики проводиться експериза оцінювання на основі експертного анкетування (за анкетой з додатку Н.1).. Експертному оцінюванню (за 5-ти бальною шкалою) підлягають «цільове призначення та необхідність запровадження методики організації управління якістю у ЗВО»; «ефективність методики організації управління якістю у ЗВО»; «релевантність якості професійної підготовки», а також обставини, що унеможливають об'єктивність експертизи (конфлікт інтересів). Вимоги до професійних компетентностей експертів при організації плануванні експертного оцінювання наведено в додатку Н.2..

Результативність оцінювання реалізується шляхом внутрішнього і зовнішнього експертного оцінювання у ході індивідуальних (нестандартизовані, персонального опитування та творчі), групових методи інтерв'ювання та анкетування і колективних (мозкової атаки, аналітико-систематичного, сценаріїв, схеми знань, структування записів, формального порівняння, «Монте-Карло», «365») експертиз як у алгоритмах параметрального дослідження та і при оцінюванні планів і програм розвитку системи.(див. [1; 3; 6; 10; 25; 31-33]).

Таблиця 5.3.1

**Динаміка змін рівня сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей у студентів, аспірантів, PhD
студентів в експериментальній і контрольній групах на формувальному етапі експерименту
(порівняно з констатувальним етапом)**

Критерії Рівні	Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний)						Когнітивний (евристичний)						Діяльнісний (креативно-творчий)					
	ЕГ			КГ			ЕГ			КГ			ЕГ			КГ		
	к- сть	%	відхи лення, %	к- сть	%	відхи лення, %	к- сть	%	відхи лення, %	к- сть	%	відхи лення, %	к- сть	%	відхи лення, %	к- сть	%	відхи лення, %
Високий (А)	44	8,26	1,31	34	6,50	0,38	34	6,38	2,06	26	4,97	0,19	26	4,88	2,06	14	2,68	0,00
Підвищений (В)	145	27,20	8,26	100	19,12	0,38	104	19,51	3,56	81	15,49	0,57	102	19,14	5,07	72	13,77	0,38
Середній (С)	160	30,02	- 1,31	180	34,42	0,38	192	36,02	6,38	171	32,70	1,15	193	36,21	7,13	165	31,55	0,96
Достатній (Е, D)	152	28,52	-4,88	164	31,36	-0,76	158	29,64	-7,50	185	35,37	-1,53	167	31,33	-8,44	195	37,28	-1,15
Недостатній (FX, F)	32	6,00	-3,38	45	8,60	-0,38	45	8,44	-4,50	60	11,47	-0,38	45	8,44	-5,82	77	14,72	-0,19
Всього	533	100		523	100		533	100		523	100		533	100		523	100	

Показники сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей у студентів, аспірантів, PhD студентів експериментальних груп на констатувальному та формувальному етапах експерименту

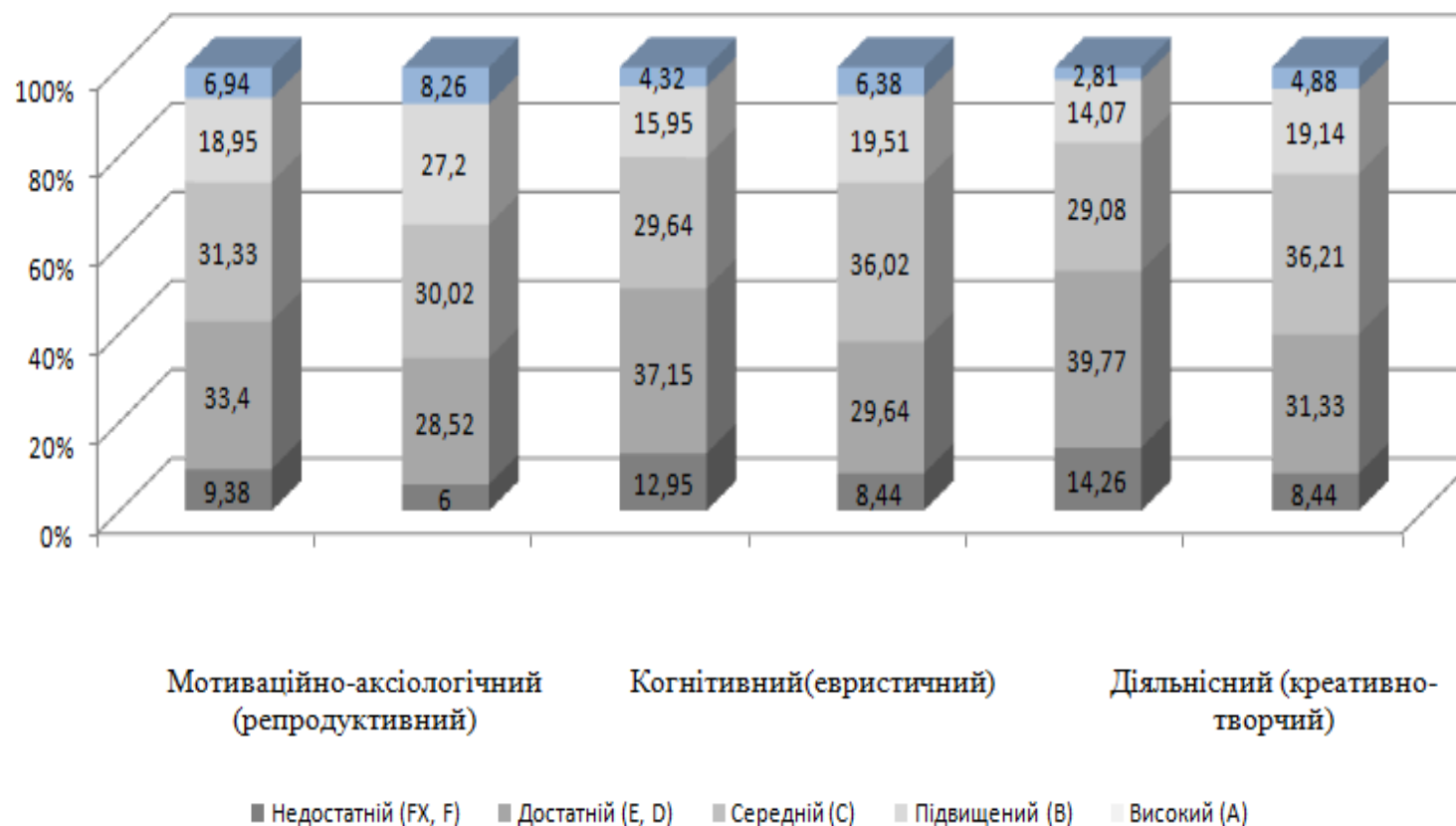

Рис. 5.3.1. Порівняльні дані рівнів сформованості знань, умінь, навичок і компетентностей студентів експериментальних груп на констатувальному та формувальному етапах експерименту, %.

Експерт – високо кваліфікований фахівець, професіонал, науковець-практик у галузі експертного оцінювання; педагог, який компетентний з методики навчання методології експертного оцінювання, аудитор в сфері технічного регулювання розроблення та впровадження системи менеджменту якості в організації, представник громадськості зареєстрований як громадський експерт в галузі освіти та науки; з якостями – професійною кваліфікацією, науково-практично-корисним досвідом роботи з методологічного забезпечення й і використання інформаційного базису, обґрунтування функціональної специфіки організації розроблення та реалізації стратегічних та короткострокових планів, застосування методик оцінювання, підготовки експертних заключень і компетентністю з управління якістю функціонування та збалансованого розвитку освітньо-наукових систем ЗВО. Тому до експертизи залучаються уповноважені з числа керівників, завідувачів структурно-організаційних, функціональних підрозділів а також членів учених, науково-методичних та навчально-методичних рад за призначенням оцінювання методики організації управління процесами: освітнім, виробничо-технологічним, інституційно-стажувальним, соціально-громадським, науково-дослідним, адміністративно-господарським, міжнародно-інтеграційним.

Анкета структурована за контентами:

- *цільовий* якості професійної підготовки фахівців, професіоналів з управління якістю ЗВО (мета методики організації управління якістю у ЗВО; цільове призначення методики організації управління якістю у ЗВО; завдання методики організації управління якістю підготовки фахівців і професіоналів);
- *змістовний* якості професійної підготовки фахівців, професіоналів з управління якістю ЗВО (загальна характеристика змісту підготовки);
- *організаційно-методичний* методики (стан методичного забезпечення якості підготовки та управління нею; методи навчально-пізнавальної діяльності: навчання, дослідництва, управління; форми і засоби організації навчально-пізнавальної діяльності за видами: освітньої,

навчально-дослідницької, науково-методичної, виробничо-технологічної і стажування; програми за видами підготовки (плановий зміст, змістовні модулі, структура, обсяги, терміни, графіки, критерії діагностики та оцінювання); стан методичного забезпечення системи управління якістю підготовки (положення, організаційно-управлінські процедури, регламенти, інструкції, настанови) (відповідає вимогам +5 балів, не відповідає вимогам – 5 балів));

- *результативний* методики (вагомості релевантності);
- *авторський науково-методичний* доробок (науково-методичний доробок; оцінювання науково-методичної компетентності автора; наукові роботи та публікації з даної теми (за наявності чи відсутності за кожним + або – (відповідно) 5-ть балів); авторська участь у розробленні нормативних регламентів).

Експертне оцінювання виражається у загальній кількості набраних балів з ефективності методики. Індивідуальні заключення експерта описуються і враховуються як персоніфіковані іменні в разі якщо цей експерт найвищої академічної кваліфікації.

Якість ефективності результатів проведеного педагогічного експерименту відображено у таблиці 5.3.2, де значення обчислюються як середнє арифметичне відповідних рівнів за трьома критеріями.

Таблиця 5.3.2.

Рівні сформованості професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей у магістрантів, аспірантів, PhD студентів

Вибірка	Рівень сформованості										всього
	високий		підвищений		середній		достатній		недостатній		
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	
ЕГ	35	6,57	117	21,95	182	34,15	159	29,83	40	7,5	533
КГ	25	4,78	84	16,06	172	32,89	181	34,61	61	11,66	523

Очевидні (візуалізація – на рис. 5.3.2) позитивні зміни рівня професійно-практичних знань, умінь і навичок, здатностей, компетентностей у здобувачів освіти експериментальної групи, який на початку експерименту був однаковим із контрольною групою.

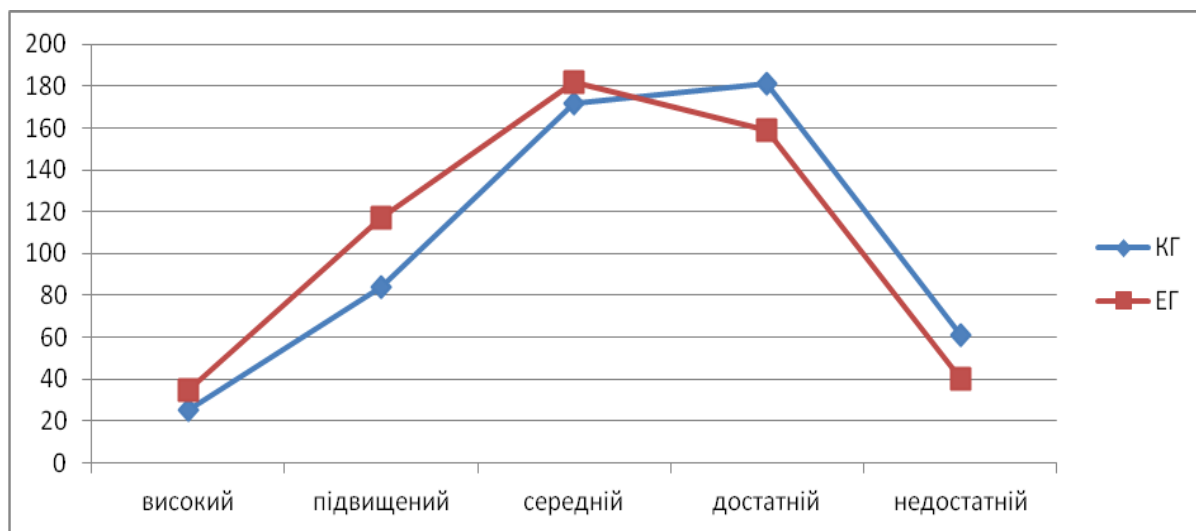

Рис. 5.3.2. Рівні сформованості професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей у магістрантів, аспірантів і PhD студентів.

Для перевірки валідності розробленої моделі використаємо статистичні методи з теорії гіпотез. Аналогічно перевірено достовірність отриманих результатів за допомогою χ^2 - критерію К. Пірсона.

Висунуті гіпотези

нульова гіпотеза H_0 - відмінність результатів за рівнями сформованості професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей в експериментальній та контрольній групах не суттєва;

альтернативна гіпотеза H_1 - відмінність результатів за рівнями сформованості професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей в експериментальній та контрольній групах суттєва.

Значення критерію обчислюють на основі тих же формул (5.2.2) за даними таблиці 5.3.1. Результати наведено в таблиці 5.3.4. Крім цього,

обчислено $\chi^2_{спост}$ - узагальнення значення критерію Пірсона за даними з таблиці 5.3.2

Таблиця 5.3.4

Значення χ^2 -критерію Пірсона для експериментальної і контрольної груп на на формувальному етапі експерименту

Критерії Значення χ^2	Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний)	Когнітивний (евристичний)	Діяльнісний (креативно-творчий)
$\chi^2_{спост.j}$	14,01503	7,833906	21,80759
$\chi^2_{спост.}$	13,44223		
$\chi^2_{крит.}(\alpha=0,05)$	5,915		
$\chi^2_{крит.}(\alpha=0,01)$	9,2104		

Оскільки для $\alpha=0,05$ всі спостережувані значення критерія Пірсона перевищують критичне значення

$$\chi^2_{спост.j} > \chi^2_{крит}, \chi^2_{спост} > \chi^2_{крит},$$

то з надійністю $p=0,95$ можна стверджувати про зростання у здобувачів освіти експериментальної групи рівня сформованості управлінсько-квалітологічних компетентностей за всіма критеріями і загалом.

У випадку посилення рівня надійності до $\alpha=0,01$ одержано підтвердження висновків про покращення рівня сформованості професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей студентів експериментальної групи тільки за репродуктивним і креативно-творчим критеріями, а також загалом.

Додатково проведено однофакторний дисперсійний аналіз ANOVA (ANalysis Of VAriances) [17, с.173]. Цей метод математичної статистики використовується для дослідження зв'язку між якісними ознаками та кількісною (неперервною) змінною. Його розглядають як параметричний

критерій для порівняння центрів кількох вибірок. Зауважимо, що при використанні ANOVA для двох вибірок, результати є ідентичними, як і при застосуванні t-критерію Стюдента. Непараметричним аналогом одновимірного дисперсійного аналізу є критерій Краскела-Уолліса. Проте, на відміну від інших статистичних критеріїв, однофакторний дисперсійний аналіз досліджує проблему детальніше. Ним тестується гіпотези про рівність середніх арифметичних кількох вибірок. У нашому випадку це дозволяє з'ясувати, чи зміна показників у експериментальній групі після застосування розробленої методики справді зумовлена впливом додаткового фактора.

Таким чином, перевіряється

нульова гіпотеза $H_0 : X_{EG} = X_{KG}$ (середні значення обох вибірок однакові, тобто вплив застосованої методики неістотний);

альтернативна гіпотеза $H_1 : X_{EG} \neq X_{KG}$ (середні значення вибірок істотно відрізняються, тобто існує вплив застосованої методики на результативний показник).

Дисперсійний аналіз базується на законі, що сума квадратів відхилень об'єднаної вибірки дорівнює сумі квадратів внутрішньогрупових відхилень та сумі квадратів міжгрупових відхилень. У ньому використовується критерій Фішера-Снедекора для встановлення статистичної значимості відмінності міжгрупових дисперсій від внутрішньогрупових. Передумовами застосування даного аналізу є: 1) нормальність розподілу ознаки (рівня сформованості компетентності); 2) гомоскедастичність вибірок (рівність дисперсій).

Середні значення та дисперсії вибірок відповідно рівні: $X_{EG} = 3,617$, $D_{EG} = 0,5177$; $X_{KG} = 3,468$, $D_{KG} = 0,5779$. Оскільки $D_{EG} \approx D_{KG}$, то існує явище гомоскедастичності. Враховуючи «правило 3 σ » і те, що обсяги вибірок великі $n_{EG} = 533$, $n_{KG} = 523$, можемо стверджувати, що ознака розподілена за нормальним законом.

Реалізація однофакторного дисперсійного аналізу наведена у табл. 5.3.5. Розрахункове значення критерію

$$F_{\text{ном}} = MSA / MSW = 588,0114$$

підпорядковується закону розподілу Фішера-Снедекора зі ступенями вільності $\nu_A=1$ та $\nu_W=1055$. Зі спеціальної таблиці критичних точок цього розподілу [5; 15; 17; 21; 28] знаходимо $f_{кр}=3,84$ для $\alpha=0,05$ і $f_{кр}=6,64$ для $\alpha=0,01$.

Таблиця 5.3.5

Однофакторний дисперсійний аналіз

Вхідні дані для однофакторного дисперсійного аналізу:

Номер досліджу (група)	Фактори (рівні сформованості професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей)					Обсяг вибірки, пі
	високий	підвищений	середній	достатній	недостатній	
ЕГ	35	117	182	159	40	533
КГ	25	84	172	181	61	523

Вихідні дані для однофакторного дисперсійного аналізу

Компоненти дисперсії	Сума квадратів відхилень	Число ступенів вільності	Усереднена сума квадратів
Факторіальна	$SSA = 5,8456$	$\nu_A=1$	$MSA = 5,8456$
Залишкова	$SSW = 10,4880$	$\nu_W=1055$	$MSW = 0,0099$
Тотальна	$SST = 16,3336$	$\nu_T = 1056$	-

Очевидно, що $F_{спост} > f_{кр}$, тому можна з вірогідністю $p=0,99$ стверджувати, що гіпотеза H_0 хибна, має місце гіпотеза H_1 .

Таким чином, реалізація авторської моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з якості освіти у ЗВО сприяє формуванню професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей; у здобувачів освіти. Зокрема, застосування структурно-функціональної моделі підготовки студентів ефективно при формуванні професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності майбутніх фахівців, професіоналів з управління якістю у ЗВО.

Інтегральний показник P_e ефективності розробленої структурно-функціональної моделі формування професійно-практичної управлінсько-

квалітологічної компетентності майбутніх фахівців, професіоналів з управління якістю в ЗВО розраховуємо:

- як середнє арифметичне:

$$P_e = (P_{1e} + P_{2e} + P_{3e}) / 3;$$

- як середнє геометричне:

$$P_e = (P_{1e} * P_{2e} * P_{3e})^{1/3};$$

де P_e – інтегральний показник ефективності організації системи підготовки,

P_{ke} – індивідуальний показник ефективності функціонування окремого критерію, кількість критеріїв – три.

Індивідуальний показник визначає ймовірність досягнення цілей і розраховується як відношення сумарної кількості отриманих балів за критерій по всіх рівнях (n_k) до максимально можливої кількості балів за критерій (m_k):

$$P_{ke} = n_k / m_k$$

$$n_k = 5 \times \{A\} + 4 \times \{B\} + 4 \times \{C\} + 3 \times \{D \text{ або } E\} + 2 \times \{F \text{ або } FX\},$$

де $\{A\}$, $\{B\}$, $\{C\}$, $\{D \text{ або } E\}$, $\{F \text{ або } FX\}$ – це сумарна кількість балів, отриманих студентами експериментальної групи відповідно до рівня та оцінки: А (відмінно) – високий; В (добре) – підвищений; С (добре) – середній; D або Е (задовільно) – достатній; F або FX (незадовільно) – не достатній; 5, 4, 3, 2 – числова характеристика цих якісних параметрів (рівнів);

$$m_k = A * R_k$$

R_k – число показників підсистеми (кожного критерія), тобто кількість рівнів.

За результатами нашого експерименту:

$$n_1 = 2460, n_2 = 2318, n_3 = 2301,$$

$$R_k = 533, m_1 = m_2 = m_3 = 2665,$$

$$P_{1e} = 0,9231, P_{2e} = 0,8698, P_{3e} = 0,8634.$$

Тоді

за адитивною формулою:

$$P_e = 0,8854,$$

за мультиплікативною формулою:

$$P_e = 0,8850.$$

З урахуванням якісних критеріїв ефективності моделі формування професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності майбутніх фахівців з управління якістю у ЗВО (додаток П.2) одержуємо підвищену ефективність, оскільки $0,80 \leq P_e \leq 0,89$.

Теоретичними положеннями дисертаційної роботи доповнено зміст навчальних дисциплін для магістрантів спеціальностей 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 014 Середня освіта, 073 Менеджмент та аспірантів галузі знань 01 Освіта/педагогіка: «Педагогіка вищої школи», «Педагогічна діагностика в системі моніторингу якості освітнього процесу», «Організація і управління освітнім процесом у ДНЗ», «Теорія та практика менеджменту організацій», «Професіограма керівника організації», «Інноваційний менеджмент та управління змінами», «Стратегічний менеджмент та управління проектами», «Управління якістю», «Особливості управління організаціями різних типів і форм власності», «Галузевий менеджмент»), що сприяло формуванню у здобувачів освіти професійно-практичної компетентності фахівців з якості освіти.

Використання елементів запропонованої уніфікації процедури технічного регулювання організації моніторингу з управління якістю (п.4.2) дозволило підвищити ефективність освітньо-наукового процесу у Харківському національному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди. Крім цього теоретичні дослідження успішно збагатили навчальні дисципліни для магістрантів педагогічних спеціальностей, зокрема: «Педагогіка вищої школи», «Педагогічна діагностика в системі моніторингу якості освітнього процесу», «Організація і управління освітнім процесом у

ДНЗ», «Теорія та практика менеджменту організацій», «Професіограма керівника організації», «Інноваційний менеджмент та управління змінами», «Стратегічний менеджмент та управління проектами», «Управління якістю».

У Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка використано теоретичні рекомендації із методів та моделей управління ЗВО в глобалізованому освітньому середовищі (для навчальних дисциплін «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти», «Інноваційний менеджмент в освіті», «Методологія та організація наукового дослідження, її роль в діяльності менеджера освіти», «Моделювання в системі управління освітою»). та в організації практичної підготовки.

Матеріали дослідження рекомендовані до використання для розробки тематики науково-дослідних робіт для магістрантів спеціальностей 012 дошкільна освіта, 013 початкова освіта, 014 середня освіта, 015 професійна освіта, 073 менеджмент у Бердянському державному педагогічному університеті.

На підставі отриманих результатів можна вважати запропоновану модель професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти верифікованою і поширити отриманий позитивний висновок на всю концепцію загалом.

Висновки до розділу 5

Вперше сформульовано сутність поняття «практична реалізація моделі управління якістю освітніх систем у закладі вищої освіти» у двоаспектному тлумаченні. Розроблено авторську методику організації управління якістю професійної підготовки у ЗВО як *систему (науково-обґрунтованих синергетичних методів, засобів матеріально-технічного та інформаційно-телекомунікаційного забезпечення, синхронізованих форм теоретичного та практичного навчання)* і як *спосіб організації професійної підготовки студентів, слухачів: за видами діяльності.*

Вперше сформульовано дефініції *«методика організації професійної підготовки майбутніх фахівців і професіоналів з управління якістю ЗВО», «професійна діяльність фахівця з управління якістю в сфері освіти і науки».*

Конкретизовано у етапах процес педагогічного моделювання в заданих умовах. Для ефективного формування ефективності професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності у майбутніх фахівців і професіоналів з управління якістю в ЗВО розроблено структурно-функціональну модель їх професійної підготовки, яка синергетично поєднує у *цільовому блоці* – мету завдання та функції підготовки; у *змістовому блоці* – структурну організацію змісту підготовки за освітніми та освітньонауковими рівнями та ступенями магістра, аспіранта, PhD студента як майбутніх управлінців, керівників, адміністраторів ЗВО, а також майбутніх представників управлінського персоналу у галузях науки і знань педагогіки, психології, філології, природничих, історичних наук та фізкультури і спорту, кандидатів педагогічних наук і докторів філософії; у *теоретико-методологічному блоці* з науково-методичними засадами організації професійної підготовки у методах, засобах і формах навчально-пізнавальної діяльності; у *організаційно-методичному та практичному блоках* зі специфікацією організаційно-педагогічних умов взаємодії модернізованої професійної підготовки, її науково-методичного забезпечення з інтеграцією професійно-практичної підготовки управлінців з якості у пріоритетних напрямках наукового дослідництва, стратегічного партнерства з майбутніми працедавцями; у *контрольно-результативному блоці* визначені критерії (мотиваційно-аксіологічний, когнітивний, діяльнісний) та рівні (не достатній, достатній, середній, підвищений, високий).

З метою забезпечення ефективності модернізації освітньо-наукової системи ЗВО розроблено структурно-організаційну модель управління якістю підготовки майбутніх управлінців з якості в ЗВО у синтезі структурно-організаційних та структурно-функціональних компонентів логіки організації підготовки, яка включає блоки: *цільовий* – мету, завдання,

принципи професійної підготовки; *організаційно-формувальний* – за організаційними етапами підготовки (діагностико-орієнтувальний, прогностично-скрінінговий, змістовно-забезпечувальний, моніторингово-заіплюваний, результативний) та організаційними процедурами управління якістю освітньої системи у підсистемах змістовій організаційно-планувальній (у системних модулях управлінської підготовки), самоорганізуюча проектувальна (за видами структурної організації), функціонально-технологічна (функції, контроль, результативність); *діагностико-результативний*.

Сформульовано практичні рекомендації з організації, планування, забезпечення та експериментальної перевірки авторських моделей модернізованої професійної підготовки майбутніх фахівців і професіоналів з управління якістю в ЗВО з професійно-практичними управлінсько-квалітологічними компетентностями, з організації управління через розроблення та впровадження структурно-організаційної моделі управління якістю підготовки майбутніх управлінців з якості в ЗВО.

Автором укомплектовано Протокол оцінювання студента, аспіранта, PhD студента; Анкету експертна оцінка задоволеності запитів працедавців у фахівцях і професіоналах з управління якістю у ЗВО; Анкету ефективності методики організації управління якістю підготовки у ЗВО. Для підсумкової атестації фахівців пропонується використовувати розроблені Критерії готовності майбутніх фахівців і професіоналів до управління якістю у сфері освіти та науки (додаток П)

Зреалізовано педагогічний експеримент, результати якого підтверджують припущення, що запропонована експериментальна сукупність умов професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти є ефективнішою (порівняно з традиційними умовами) для формування управлінсько-квалітологічної компетентності майбутніх фахівців із якості освіти у ЗВО. Гіпотеза про ефективність запропонованої моделі статистично підтверджена різними методами із усередненою ймовірністю 0,967.

Встановлено, що застосування розробленої системи формування фахівців з управління якістю у ЗВО має підвищений рівень ефективності, чим успішно верифіковано модель.

Основні теоретичні положення цього розділу висвітлено у таких публікаціях автора: [5; 11- 14; 27].

Література

1. Бешелев С.Д., Гурвич. Ф.Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. М. : Статистика, 1980. – 263 с.
2. Брюханова Н. О., Корольова Н. В. Педагогічне моделювання: стан і тенденції розвитку / Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2015. – № 3. – С. 64-71.
3. Булах І Є Комп'ютерна діагностика навчальної успішності. К.: ЦМК МОЗ України, УДМУ, 1995 –221 с.
4. Вайнеберг Дж., Шуменер Дж. Статистика : Пер. с англ. М. : Статистика, 1979. — 389 с.
5. .Вища математика : курс лекцій у трьох частинах. Частина 2 : Теорія ймовірностей та математична статистика / Лавренчук В. П., Кондур О. С., Готинчан Т. І., Дронь В. С. Івано-Франківськ : Вид-во. Прикарпатського нац.ун-ту, 2011. (Рекомендовано МОН України лист №1/11-149 від 22.02.2011р.).)
6. Гласс Дж., Стэнли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии. — Москва: Прогресс, 1976. — 496 с.
7. Гнезділова К.М., Касярум С.О.. Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи: навч. посіб. ,– Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2011. – 124 с. 52.
8. Гуменник В. І., Копчак Ю. С., Кондур О. С. Менеджмент організацій : навчальний посібник. Київ : Знання, 2012. 503 с.
9. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование как средство

модернизации образования в открытом информационном сообществе [текст]
// Стандарты и мониторинг в образовании. – 2004. – № 4. – С. 46-60.

10. Ермаков С. М. Метод Монте-Карло и смежные вопросы. – М Наука, 1975.– 471с

11. Кондур О. С. Управлінська компонента професійної компетентності фахівця в освітній системі // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Випуск 21. – Полтава, 2018. – Серія «Педагогічні науки». – С. 95-99.

12. Кондур О. С. Познавательные технологии и методология науки эмпирического педагогического исследования в системе менеджмента образования. Современный менеджмент: проблемы, модели, перспективы : сборник научных статей / Урал. гос. пед. ун-т ; под. науч. ред. А. А. Симоновой, С. Л. Фоменко ; общ. ред. Н. Е. Поповой. Екатеринбург, 2018. С. 202-207. URL: <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/10738/1/konf000317.pdf>

13. Кондур О. С. Модель цільової підготовки фахівців з управління якістю у закладах вищої освіти. Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Мукачеве, 16-17 травня 2019 р.). С. 156-157.

14. Кондур О. С., Михайлишин Г. Й. Організаційно-управлінські процедури системи внутрішнього забезпечення якості освіти у ЗВО. II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми формування успішної особистості в сучасному освітньому просторі» (м. Вінниця, 15-17 травня 2019 р.).

15. Кремер Н.Ш. Теория вероятностей и математическая статистика. М. : ЮНИТИ, 2000.

16. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти (За заг. Ред.. В О Огнев'юка) –К.: Перун, 2004 – 176 с.

17. Личковський Е. І, Свердан П. Л. Вища математика. Теорія наукових досліджень : підручник. Київ: Знання, 2012. – 476 с.
18. Лодатко Є. О.. Моделювання в педагогіці: точки відліку / «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку». Випуск №1, 2010. URL:http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/
19. Лузік Е. В., Евтух М. Б., Кулик М. С. Ільїна Т. В. Математичне моделювання в психологічних та соціологічних дослідженнях. Підручник. — К. ТОВ «Інформаційні системи», 2012. — 428 с.
20. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: монографія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.
21. Мюллер П., Нойман П., Шторм Р. Таблицы по математической статистике : [Пер. с нем.] — М. : Финансы и статистика, 1982.— 178 с.
22. Окунь Я. Факторный анализ : Пер. с польск. — М. : Статистика, 1974.
23. Рабоча Т. П. Інформатика і системологія. Ч. 2: методичні вказівки. К.: Вид-во “Азбука”, 2010. – 72 с.
24. Равен Дж. Педагогическое тестирование проблемы, заблуждения, перспективы (Перевод с англ.). Изд 2-е, испр.) — М.: «Когито- Центр», 2001. — 142 с.
25. Середа Л. Можливі переваги застосування сучасної теорії освітніх вимірів для обробки результатів зовнішнього тестування в Україні / Засоби навчальної та науково - дослідної роботи Збірник наукових праць Вип. 20. Харків. 2003. С.149–157.
26. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологи. — СПб. : «Речь», 2001. — 350 с.
27. Статистика : навчальний посібник для студентів вузів / Баран Р. Я., Кондур О. С., Жолоб Л. І., Зозуля О. М. Чернівці : ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2008. 240 с. (Рекомендовано МОН України, лист №1.4/18 Г-752 від

04.09.2006р.).

28. Таблиці функцій та критичних точок розподілів. URL : <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/1530/1/Tablici.pdf/>

29. Тарасенко Р. О., Гаріна С. М., Рабоча Т. П. та ін. Інформаційні технології. Навчальний посібник. - ТОВ «Алефа», 2010. – 240 с.

30. Шапран Ю. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. Рідна школа. № 12, 2011 С. 39-43.

31. Krocke Linda M. Introduction to classical & modern test theory. Wadsworth Group, 1986. – 482 p

32. Nicolas T. Longford Models for uncertainty in educational testing. Springer Verlag New York, Berlin, Heidelberg, London, Paris, Tokyo, Hong Kong, Barcelona, Budapest, 1995.- 285 p.

33. Ruth Ravid. Practical statistics for Educators. University Press of America, 2000 - 368 p.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні подано теоретико-методологічне доведення і запропоновано розв'язання наукової проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти.

Узагальнення результатів здійсненого дослідження дало підстави сформулювати такі висновки:

1. Теоретично обґрунтовано вплив процесів глобалізації на сучасні трансформації освіти та вимоги до її якості. Систематизовано хронологію Болонського процесу з аксіологічним оцінюванням глобалізації та проаналізовано понятійно-категоріальний апарат дослідження. Виокремлено основні глобалізаційні впливи на сучасні трансформації української вищої освіти, підвищення вимог до її якості та системи управління закладами вищої освіти. Оскільки для розуміння цих процесів необхідно зважати на сучасну зміну світового суспільно-політичного ладу, то описані історичні форми глобалізації й обґрунтовано, що глобалізація та інтеграція зумовили кризу освітніх інституцій і водночас створили базис для їх трансформацій.

2. Проаналізовано стан розроблення проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти. Виявлено, що є потреба інституційних органів управління в мобільних фахівцях із якості освіти (наприклад, розбудова національної мережі експертів із якості вищої освіти із залученням до неї представників від здобувачів освіти) і водночас немає системного науково-методичного та інформаційно-аналітичного забезпечення їх професійної підготовки й управління нею в системі неперервної освіти. З'ясовано, що передумовами розбудови системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти є соціальне замовлення суспільства на висококваліфікованих фахівців із якості освіти й управління нею в закладах вищої освіти.

3. Досліджено специфіку трансформаційного базису освітніх інституцій. Указано на наявність трансформаційного впливу глобалізації на національні системи вищої освіти. Акцентовано увагу на змінах, які

відбуваються на ринку праці, що зумовлюють потреби в додаткових ресурсах для освіти, розвитку інформаційних технологій та створенні глобальної освітньої-наукової мережі. Установлено, що модернізація професійної неперервної освіти має базуватися на концептуальних засадах Стратегії ООН освіти для сталого розвитку. Обґрунтовано, що від позиціонування України в глобальному світі залежить наше входження в європейське та світове товариство. Запропоновано готовність нашого суспільства до реформ, до зміни оцінювати парадигми вищої освіти за допомогою «вимірів глобалізації». Аналіз деяких глобалізаційних індексів виявляє наші можливості та ресурси.

4. Виявлено і схарактеризовано міжнародні тенденції трансформацій та перспектив управління якістю систем професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти. На підставі аналізу міжнародних Форумів із якості освіти встановлено, що основним інструментом технічного регулювання управлінням якістю закладу вищої освіти є впровадження культури якості, яка містить готовність усіх учасників освітнього процесу до інновацій та експерименту, високий рівень колегіальності в прийнятті рішень, який є важливим в умовах корпоративної моделі управління, сприятливі умови та перспективи фахового зростання персоналу, прозорість діяльності й підзвітність громадськості та інше.

5. Схарактеризовано на підставі аналізу правового, нормативного, програмного інституційного забезпечення регулювання якості освітньо-наукових систем організаційно-управлінські процедури регламенту документопорядження науково-методичного забезпечення квалітологічного управління в системі професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти. Запропоновано уніфікацію процедури технічного регулювання організації моніторингу з управління якістю в закладах вищої освіти.

6. Розроблено структурно-функціональну модель формування професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності

майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти, яка побудована на засадах системного, програмно-цільового, структурно-функціонального, синергетичного, системно-діяльнісного підходів і є цілісною єдністю взаємодії цільового (мета, завдання та функції підготовки), змістовного (структурна організація змісту підготовки за освітніми та освітньо-науковими рівнями та ступенями майбутніх управлінців, керівників адміністраторів закладів вищої освіти), теоретико-методологічного, організаційно-методичного (організаційно-педагогічні умови взаємодії), практичного (інтеграція професійно-практичної підготовки управлінців із якості з майбутніми працедавцями) та контрольньо-результативного блоків (критерії: мотиваційно-аксіологічний, когнітивний, діяльнісний; рівні: недостатній, достатній, середній, підвищений, високий). Результатом передбачена сформованість професійно-практичної управлінсько-квалітологічної компетентності майбутніх фахівців, професіоналів сфери освіти, науки та інноватики. Теоретико-методологічний блок наповнений розробкою селективних навчальних курсів для магістрантів «Вища освіта в умовах глобалізації», «Педагогічна статистика», збагачено зміст навчальних дисциплін («Актуальні питання інноваційного розвитку освіти», «Моделювання в системі управління освітою», «Дидактичні системи у вищій освіті», «Інноваційні технології навчання і виховання у ЗВО», «Методика викладання у вищій школі», «Управлінська аналітика», «Методи прийняття управлінських рішень», «Організація управління навчальним процесом у ЗВО», «Педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача», «Управлінська аналітика», «Менеджмент в освіті» тощо) темами про забезпечення якості освіти та управління нею; у процесі роботи з експериментальною групою використано різноманітні освітні технології (дослідження, ігрові, кейси, портфоліо, проектні, тренінгові).

7. Експериментально перевірено систему професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти та візуалізовано модель її організації у вигляді схематизованих організаційно-управлінських

та організаційно-педагогічних заходів забезпечення результативності освітнього процесу підготовки як єдності структурно-організаційних та структурно-функціональних компонентів у цільовій, організаційно-формульованій та діагностико-результативній підсистемах. Ефективність системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти визначена і динамікою рівнів сформованості як окремих компонентів професійної компетентності студентів контрольної та експериментальної груп за відповідними критеріями, і динамікою професійної компетентності майбутніх фахівців із якості освіти цілому. Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність розробленої системи професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти. У представників експериментальних груп удвічі зріс найвищий рівень діяльнісного критерію. За всіма критеріями покращилися показники в середньому на 4,5%. Гіпотеза про ефективність запропонованої моделі статистично підтверджена з імовірністю 0,967.

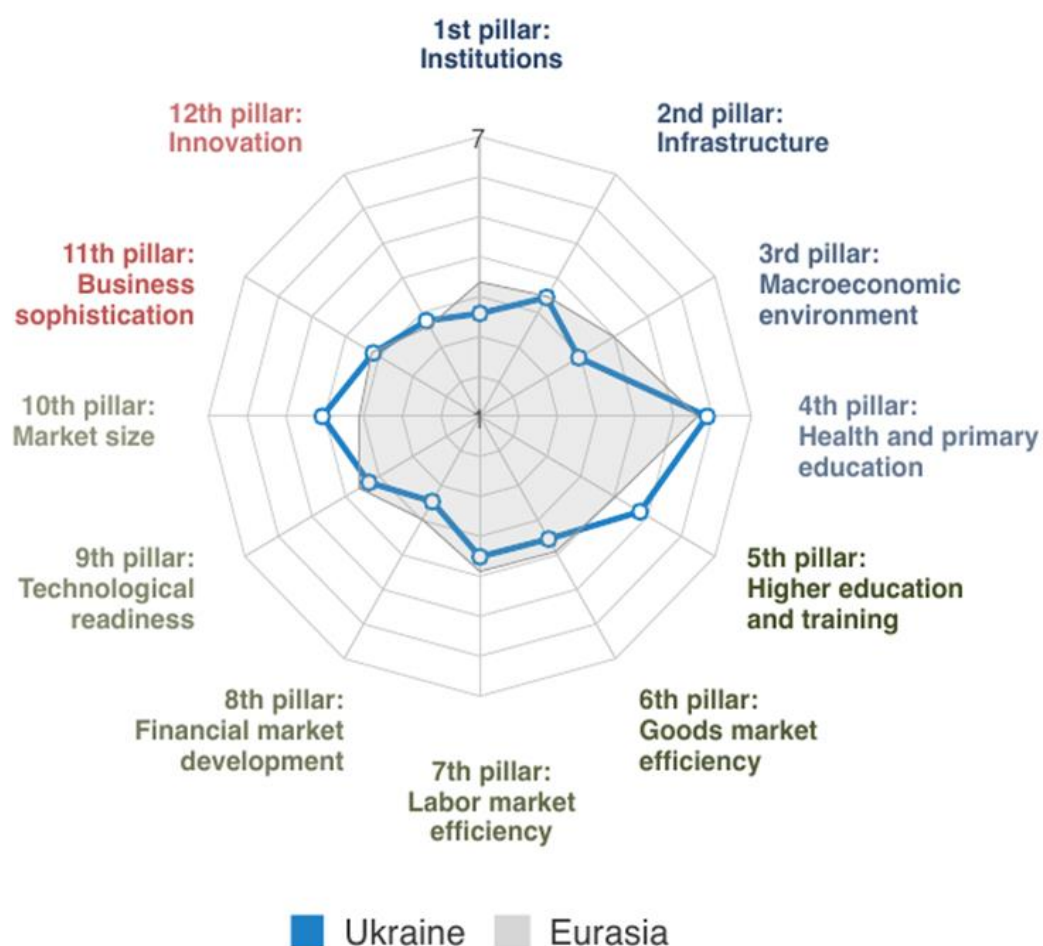
Проведене дослідження не вичерпує всієї повноти розгляду аспектів системи професійної підготовки фахівців з управління якістю у закладах вищої освіти. Перспектива дослідження можлива у впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у професійну підготовку фахівців із якості освіти в закладах вищої освіти та в забезпеченні цільової підготовки професіоналів з управління якістю освітніх систем для потреб громад у сучасних умовах територіально-адміністративної децентралізації.

ДОДАТКИ

Додаток А

Глобальний аналітичний інструментарій оцінювання освітньої системи

А.1. Порівняння України та країн Євразії за факторами Індексу глобальної конкурентоспроможності*

*Джерело: The Global Competitiveness Report 2017–2018 angles. *World Economic Forum*. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>. С. 308.

**А.2. Динаміка рейтингу України за
Індексом глобальної конкурентоспроможності у 2017-2018 рр.***

Economy	GCI 2017–2018		GCI 2016–2017	
	Rank (out of 137)	Score (1–7)	Rank (out of 138)	Score (1–7)
Jamaica	70	4.25	75	4.13
Morocco	71	4.24	70	4.20
Peru	72	4.22	67	4.23
Armenia	73	4.19	79	4.07
Croatia	74	4.19	74	4.15
Albania	75	4.18	80	4.06
Uruguay	76	4.15	73	4.17
Montenegro	77	4.15	82	4.05
Serbia	78	4.14	90	3.97
Tajikistan	79	4.14	77	4.12
Brazil	80	4.14	81	4.06
Ukraine	81	4.11	85	4.00
Bhutan	82	4.10	97	3.87
Trinidad and Tobago	83	4.09	94	3.93

* Джерело: The Global Competitiveness Report 2017–2018 angles. *World Economic Forum*.
URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>. С. 25.

**А.3. Субіндекси Глобального інноваційного індексу,
які характеризують стан освітньої системи***

*Джерело: Global Innovation Index <https://www.globalinnovationindex.org/Home>

2. Людський капітал і дослідження.

2.1. Освіта.

2.1.1. Витрати на освіту (витрати уряду на освіту, % ВВП).

2.1.2. Державне фінансування учня середньої школи.

2.2. Вища освіта.

2.2.1. Студентів закладів вищої освіти (відношення загальної кількості студентів, незалежно від віку, до населення вікової групи, що офіційно відповідає можливості отримувати вищу освіту).

2.2.2. Випускники в галузі науки і техніки, % .

2.2.3. Вхідна мобільність (кількість студентів з-за кордону, які навчаються в цій країні, у відсотках від загальної кількості зарахованих до вищих навчальних закладів вищої освіти).

2.3 Дослідження та розробка.

2.3.1. Дослідники. (Кількість дослідників на мільйон населення. Це - професіонали, які займаються концепцією або створенням нових знань, продуктів, процесів, методів або систем, управлінням відповідними проектами).

2.3.2. Валові витрати на НДДКР (науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи) (загальні внутрішні витрати на НДДКР за певний період у відсотках від ВВП)

2.3.4. Рейтинг QS-університету (середній бал трьох кращих ЗВО країни).

3. Інфраструктура.

3.1. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

3.1.1. Доступ до ІКТ.

3.1.2. Використання ІКТ.

3.3. *Екологічна стійкість.*

3.3.1. ВВП / одиниця споживання енергії.

3.3.2. Екологічні показники.

3.3.3. ISO 14001 екологічна сертифікація.

5. *Складність ринку.*

5.1. *Знання працівників.*

5.1.1. Професії, що потребують наукових знань (зайнятість у наукоємних службах).

5.1.2 Фірми, що пропонують формальне навчання (% фірм, які пропонують офіційні програми навчання для своїх постійних співробітників).

5.2. *Інноваційні зв'язки*

5.2.1. Співпраця між університетами та промисловістю

5.3. *Поглинання знань.*

5.3.1. Виплати за інтелектуальну власність (збори за використання інтелектуальної власності, не включені до інших платежів).

5.3.5. Талановиті дослідники (% професіоналів, зайнятих концепцією або створенням нових знань, продуктів, процесів, методів і систем, а також в управлінні цими проектами, у підприємницькій діяльності).

6. *Результати знань і технологій*

6.1. *Створення знань*

6.1.1. Патенти.

6.1.3. Корисні моделі.

6.1.4. Науково-технічні статті.

6.1.5. h-індекс документів .

6.2. *Вплив знань.*

6.2.3. Витрати на комп'ютерне програмне забезпечення (% від ВВП).

6.2.4. Сертифікати якості ISO 9001 (кількість отриманих сертифікатів ISO 9001: 2015 – сертифікатів системи управління якістю).

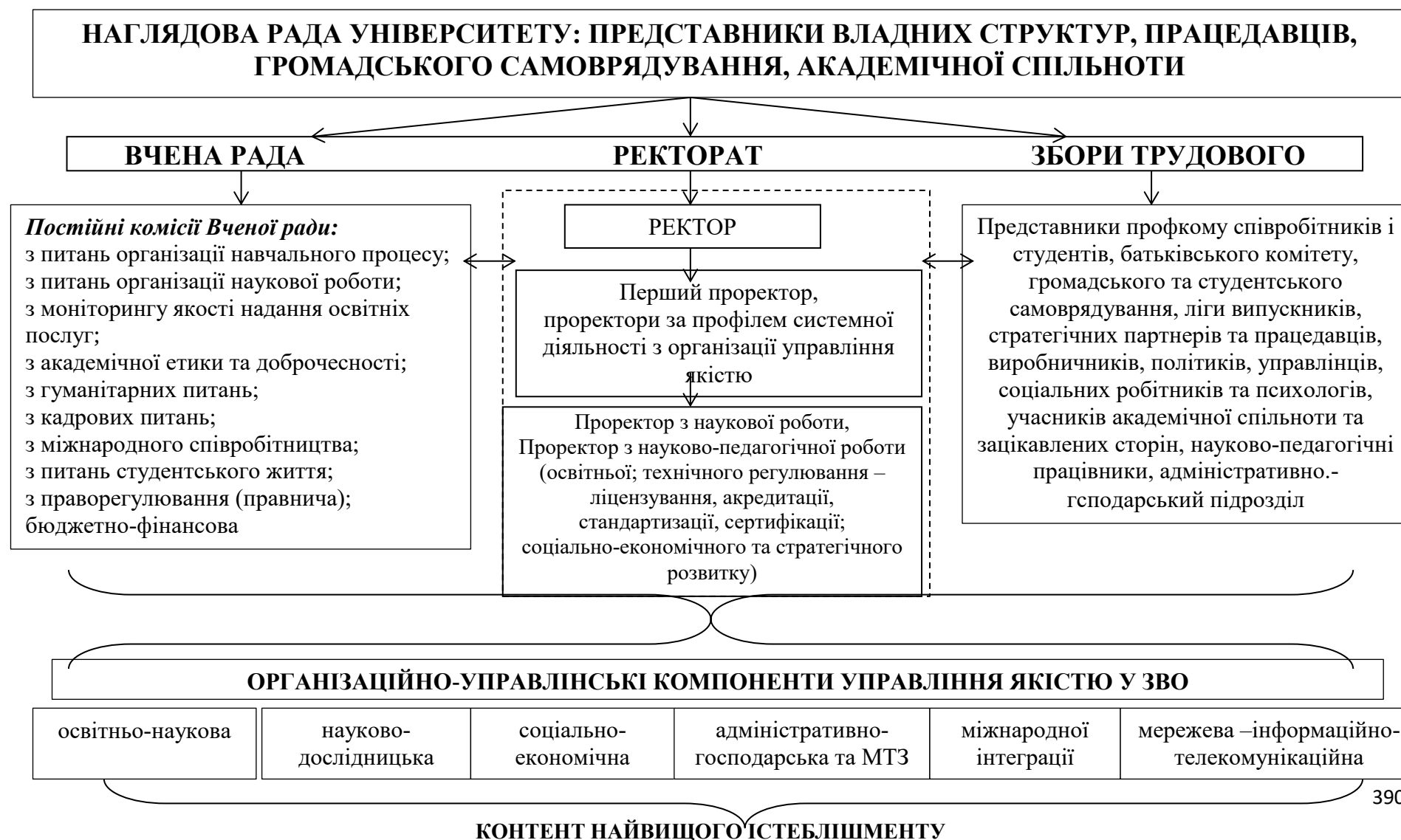
6.2.5. Високо- та середньо-високотехнологічні виробництва (% від загальної кількості).

7.1. Творчі (креативні) результати

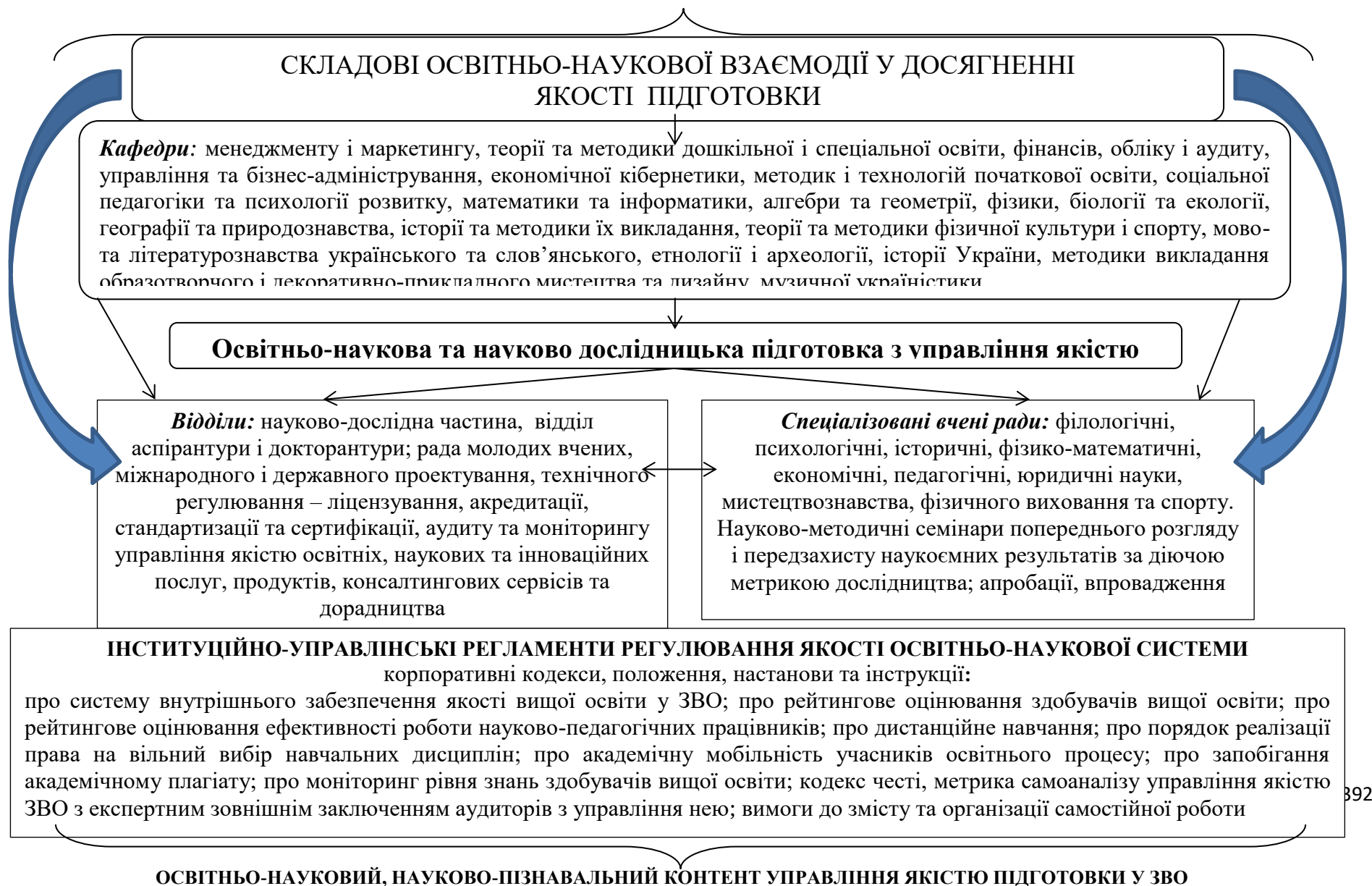
7.1.3 Створення ІКТ та бізнес-моделі.

7.1.4 Створення ІКТ та організаційної моделі

Архітектура освітньо-наукової системи ЗВО

SWOT-аналіз ЗВО

В.1. Чинники, які характеризують внутрішнє і зовнішнє середовище функціонування ЗВО*

*Сформовано з [Баша І. М. Маркетингові дослідження на ринку освітніх послуг / Дис. на здоб. наук. ст. к.е.н. 2013р. Київ. С.120].

Характеристики внутрішнього середовища	
I. Сильні сторони (STRENGTHS-S)	II. Слабкі сторони (WEAKNESSES -W)
Наявність чітко сформульованих місії і цілей діяльності	Відсутність мотиваційних механізмів наукової діяльності
Відкриття нових спеціальностей з урахуванням розвитку галузевих перспектив	Недостатнє матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу
Наявність аспірантури, докторантури, спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій	Неефективна система середньої ланки управління
Сильна матеріально-технічна база	Недостатній рівень фінансування
Високий рівень наукового потенціалу	Ігнорування вимог ринку праці при підготовці фахівців
Добра репутація ЗВО	Вузький спектр освітніх продуктів
Використання інноваційних освітніх технологій	Незадовільна якість навчально-освітніх програм
Налагоджені міжнародні науково-освітні зв'язки	Брак комп'ютерних технологій та погане методичне забезпечення навчального процесу
Характеристики зовнішнього середовища	
I. Можливості (OPPORTUNITIES – O)	II. Загрози (THREATS –T)
Вихід на нові сегменти освітнього ринку	Поява зарубіжних конкурентів
Розширення напрямків підготовки фахівців	Економічна ситуація в країні

Обсяги держзамовлень на підготовку спеціалістів	Відсутність держаної стратегії розвитку освітньої сфери
Автономність ЗВО	Зниження інвестицій в НДДКР
Залучення інвесторів та меценатів до фінансування	Зміна ситуації на ринку праці
Зарубіжні партнерські зв'язки	Несприятлива демографічна ситуація
Використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі	Відсутність високотехнологічних виробництв у регіоні як бази для навчальної практики
Вихід на міжнародний рівень	Зниження якості довузівської підготовки

**В.2. Зважена бальна оцінка чинників внутрішнього
та зовнішнього середовищ ЗВО**

№ п/п	Стратегічні чинники впливу	Вага	Бал	Сумарна оцінка
	Сильні сторони (STRENGTHS - S)			
1.	Наявність чітко сформульованих місії і цілей діяльності	0,1	4	0,4
2.	Відкриття нових спеціальностей з урахуванням розвитку галузевих перспектив	0,2	3	0,6
3.	Наявність аспірантури та докторантури, спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій	0,1	4	0,4
4.	Сильна матеріально-технічна база	0,05	3	0,15
5.	Високий рівень наукового потенціалу	0,2	4	0,8
6.	Гарна репутація	0,05	4	0,2
7.	Використання інноваційних освітніх технологій	0,2	3	0,6
8.	Налагоджені міжнародні науково-освітні зв'язки	0,1	4	0,4
	Всього	1		3,55
	Слабкі сторони (WEAKNESSES -W)			
1.	Вузький спектр освітніх продуктів	0,05	2	0,1
2.	Недостатній рівень фінансування	0,1	4	0,4
3.	Неефективна система управління	0,2	1	0,2
4.	Недостатнє матеріально-технічне забезпечення процесу освіти	0,1	3	0,3
5.	Ігнорування вимог ринку праці при підготовці фахівців	0,2	1	0,2
6.	Відсутність мотиваційних механізмів наукової діяльності	0,15	2	0,3
7.	Незадовільна якість навчально-освітніх програм	0,1	1	0,1
8.	Брак ІТ та погане методичне забезпечення навчання	0,1	2	0,2
	Всього	1		1,8
	Можливості (OPPORTUNITIES – O)			

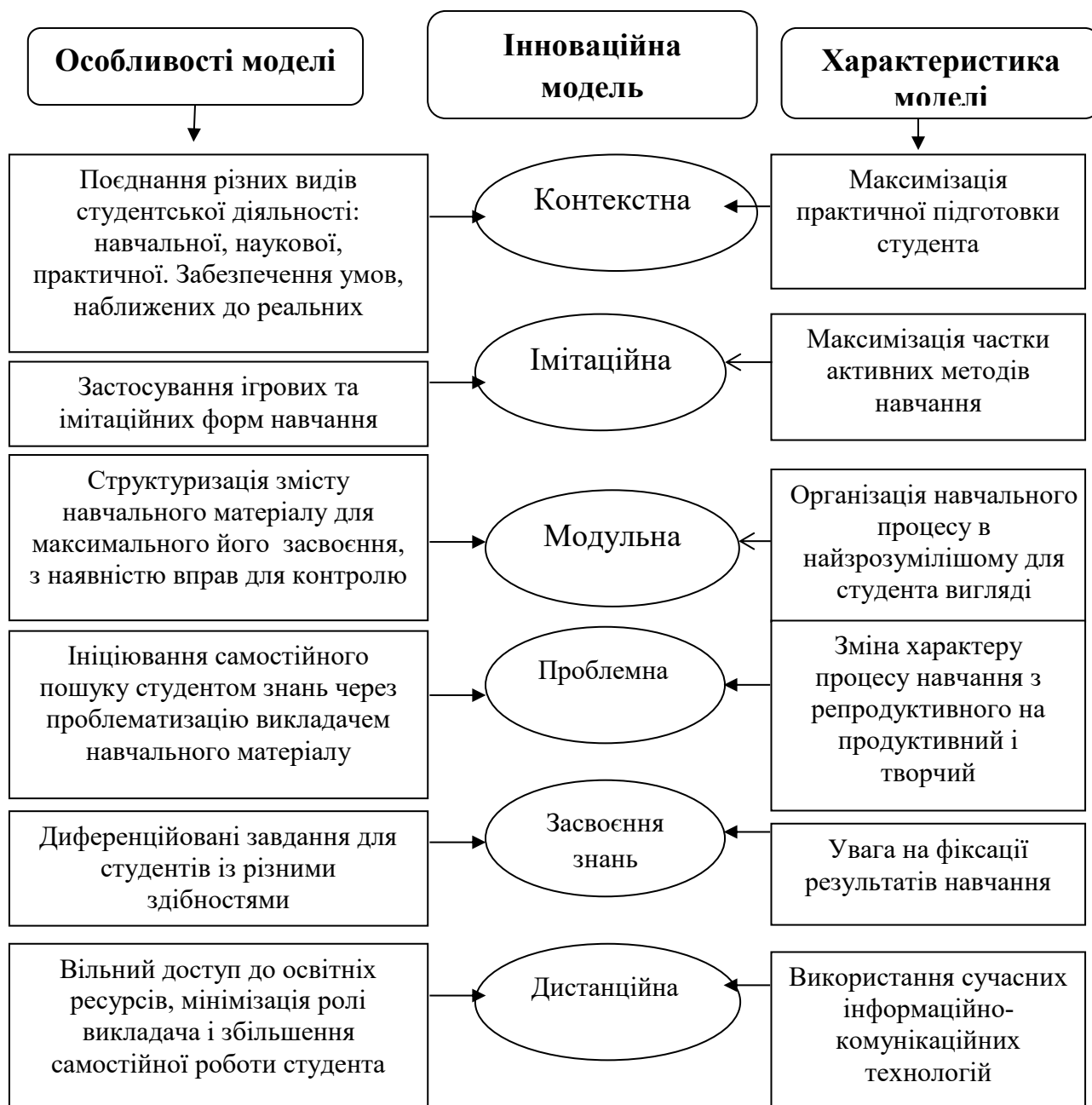
1.	Вихід на нові сегменти ринку	0,05	2	0,1
2.	Розширення напрямків підготовки фахівців	0,15	2	0,3
3.	Отримання портфеля державних замовлень на підготовку фахівців	0,1	2	0,2
4.	Автономність ЗВО	0,2	4	0,8
5.	Залучення інвесторів та меценатів до фінансування	0,2	1	0,2
6.	Зарубіжні партнерські зв'язки	0,1	4	0,8
7.	Використання сучасних ІТ в навчальному процесі	0,1	3	0,3
8.	Вихід на міжнародний рівень	0,1	2	0,2
	Всього	1		2,9
	Загрози (THREATS –T)			
1.	Поява зарубіжних конкурентів	0,1	2	0,2
2.	Економічна ситуація в країні	0,1	3	0,3
3.	Зниження інвестицій в НДДКР	0,2	2	0,4
4.	Відсутність державної стратегії розвитку освітньої сфери	0,1	1	0,1
5.	Зміна ситуації на ринку праці	0,2	2	0,2
6.	Несприятлива демографічна ситуація	0,05	2	0,1
7.	Зниження якості довузівської підготовки	0,05	2	0,1
8.	Відсутність високотехнологічних виробництв у регіоні як бази проходження виробничої практики	0,2	3	0,6
	Всього	1		2,0

**В.3. PEST-аналіз тенденцій макросередовища,
що мають істотне значення для ПНУ**

Політика	Оцінка	Економіка	Оцінка
Урядова політика	+	Інфляція	—
Зміни законодавства	—	Потреби споживача	—
Посилення державного галузевого регулювання	—	Підвищення рівня платоспроможного попиту	+
Політична стабільність	+	Корупція	—
Зміни політичного курсу країни	—	Підвищення мінімального рівня зарплати	+
Відкритість освітнього простору	+	Економічна ситуація та тенденції	—
Протиріччя між усвідомленням суспільства в необхідності модернізації	—	Залишковий принцип формування бюджету освіти	—
Політичне протистояння у Верховній Раді	—	Недостатність фінансування та нераціональність використання бюджетних коштів	—
Недосконалість законодавчої бази, громадське	—	Попит та специфіка надання послуг	—

невдоволення політикою МОН України			
Соціум	Оцінка	Технологія	Оцінка
Демографічний стан	-	Прискорення темпів НТП	-
Зміни законодавства відносно соціальних чинників	+	Невідповідність технічних засобів до потребам суспільства	—
Етнічні/ релігійні чинники	+	Мережа Інтернет	+
Базові цінності	+	Безконтрольність вибору технологій та їх реалізації	—
Соціальне розшарування суспільства	—	Недостатність інноваційно- інвестиційного досвіду	—
Значна кількість людей з вищою освітою	+	Інформація та комунікації	+
Низький соціальний статус педагога	—	Потенціал інновацій	+
Споживацькі переваги	+		
Висвітлення з боку медіа-засобів діяльності ЗВО	+		

Інноваційні моделі освітнього процесу

Нормативні документи системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти ЗВО

Д.1. КОДЕКС академічної честі*

*На основі Кодексу честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», <https://nauka.pnu.edu.ua/положення/>

Кодекс честі ЗВО формується на підставах Законів України: «Про освіту», «Про вищу освіту», Статуту ЗВО та на парадигмальних засадах національних освітянських, наукових, природоохоронних, соціально-відповідальних традицій, сучасного українського та міжнародного досвіду.

ЗВО створює сприятливе організаційно-педагогічне та управлінсько-квалітологічне середовище, яке сприяє здобуттю професійних, дотичних, перехресних і додаткових кваліфікацій впродовж життя та працевлаштування для достойних, науково-дослідницькій, інноваційно-мережевій діяльності на принципах транскордонної глобальної взаємодії консорціумів ЗВО, професійному по життєвому інтелектуальному саморозвитку та самовдосконаленню студентів, слухачів, курсистів і працівників, підтримці академічної культури єдиного простору взаємодії систем у сферах освітньої політики, навчання та наукового пізнання, управління освітньо-науковими системами та якістю їх релевантності, соціальних гарантій, захисту прав людини, природоощадного ставлення до навколишнього середовища. Учасники академічного простору, зацікавлені сторони, роботодавці та представники громад, прагнуть дотримуватись настанов Кодексу честі і намагаються зробити професійний внесок у розвиток потенціалу якості ЗВО, професійної і життєвої реалізації його випускників, зміцнення їх іміджу, ділової репутації, забезпечення якості життя.

Кодекс честі ЗВО є нормативним регламентом настанов та аксіологічних вимог, дотримання яких представниками академічної спільноти ЗВО є обумовленим як на рівні освітньо-наукової його системи, так і на міжсистемному, надсистемному рівнях взаємодії з довкіллям.

За принципами поведінки учасника і зацікавлених сторін системних процесів управління ЗВО вимоги:

1. академічної доброчесності учасників і зацікавлених сторін освітньо-наукової системи – у освітній, наставницькій, виховній, науково-педагогічній, науково-дослідницькій, транскордонно-інтеграційній, інформаційно-аналітично-моніторинговій, соціально-економічній, природоохоронній діяльності, безпеки життєдіяльності.

Академічна доброчесність – це сукупність морально-етичних, релігійно-теологічних, філософсько-фундаментальних принципів та визначених законодавчих норм, якими мають керуватися учасники

освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до релевантності навчання та/або наукових, творчих, достовірних результатів, послуг, продуктів і наукоємких досягнень. Порушення принципу академічної доброчесності не лише завдає збитків професійному реноме ЗВО, а й зменшує потенціал якості освітніх та наукових ступенів, що здобуваються в закладі;

2. особистого прикладу педагога, наставника, вихователя, наукового консультанта, менеджера. Передбачається превалювання акмеологічних, гуманітарно-гуманістичних, суспільно-громадянських цінностей академічної, екологічної, соціальної, професійної культури управління власною траєкторією саморозвитку та самовдосконалення. Особистий приклад – метод виховання та вдосконалення у системі управління якістю шляхом наслідування у педагогічних технологіях, суспільно-політичних відносин соціуму;

3. професійної відповідальності за прийняті управлінські рішення щодо поліпшення потенціалу якості ЗВО. Представники академічного простору беруть на себе функціональні уповноваження та відповідальність за прийняті професійні управлінські рішення та здобуті результати системно-професійної діяльності і зобов'язані дотримуватися наданих повноважень у функціях та обов'язках згідно посадових інструкцій, а також нести її за вчинені порушення;

4. соціальної та академічної справедливості щодо позиттєвої мобільності та зайнятості. Гарантування соціального виміру, дотримання академічної етики, шани і поваги для усіх учасників єдиного простору освіти, науки, інноватики на засадах інклюзії та сталого розвитку нині та прийдешніх поколінь;

5. академічної мужності власного волевиявлення і новаторства. Представники академічного простору реалізують практично-корисний досвід транскордонної інтеграції освітньо-наукових систем щодо імплементації академічної доброчесності.

6. академічної волі обрання напрямку наукових досліджень і забезпечення доступу до результатів наукового пізнання. Педагог, наставник, вихователь, представник обслуговуючого персоналу, керівник, адміністратор і, найголовніше, студент або слухач (здобувач освіти або ступеню) вільний у виборі власного наукового спрямування, у обранні навчальної програми або дослідницького проекту, програми, соціальної, релігійно-конфесійної, історико-культурної мобільності (в рамках міжнародного співробітництва), вибіркової частини програми підготовки або дослідництва за цільовим призначенням (інституційним, функціональним, регіональним),. Дискримінація та міжособистісне або міжінституційне зведення рахунків у зв'язку з критичними чи контрверсійними висловлюваннями розглядаються комісіями по кадровим суперечностям на рівні організації або відомчими уповноваженими органами і, безпосередньо, Національною службою посередництва і примирення;

7. шанобливого ставлення та взаємоповаги. Корпоративна академічна взаємоповага як, власне, до особи, учасника академічної спільноти, тік і до інших, в тому числі які до спільноти не відносяться незалежно від віку, статі, управлінського та матеріального статусу, належності до конфесії, раси, нації, культури і мови;

8. доступності та прозорості системної діяльності управління якістю у ЗВО. Для запобігання перевищення повноважень посадовими виборними та призначеним представниками академічної спільноти необхідно неухильно дотримуватися впровадження організаційно-управлінських процедур у ЗВО, які правочинно не можуть перевищувати юрисдикцію державних національних та транскордонних ратифікованих процедур, які можуть стосуватися освітньої, науково-дослідницької, адміністративно-господарської та фінансової діяльності.

9. взаємної довіри. Академічний клімат психолого-педагогічного середовища сприяння довірі забезпечує практично-корисний обмін ідеями та інформацією в університетському середовищі, міжінституційній взаємодії та транскордонній імплементації освітньо-наукових систем, сприяє співпраці, вільному продукуванню нових ідей, реалізації науково-метричного іміджу ЗВО при гарантуванні інформаційної безпеки;

10. партнерського сприяння та міжсистемної реалізації. Для реалізації потенціалу якості наданих освітніх послуг та наукоємних дослідницьких результатів представники академічного простору розраховують на суб'єкт-суб'єктну, кординаційно-субординаційну, адміністративно-територіальну, громадсько-субсидіарну, партнерську взаємодію;

11. компетентності й професіоналізму. Учасники академічного простору, зацікавлені сторони та громадськість зобов'язуються підтримувати зростання квалітологічного потенціалу професійної компетентності у академічному, професійному, соціально-побутовому і навколишньому середовищах. Імперативом є постійне підвищення ними свого освітнього і наукового рівня як форми здійснення принципу «від освіти на все життя до освіти протягом усього життя»;

12. безпеки, добробуту та якості життя і позиттєвої зайнятості. Студенти та працівники ЗВО повинні піклуватися про безпеку життєдіяльності, дотримання працехоронних, здоров'язберігаючих заходів та соціально-матеріальний добробут і сприятливий психолого-педагогічний мікроклімат членів університетської спільноти на засадах інклюзії та сталого розвитку;

13. законності та гарантій прав захисту людської гідності . Представники академічної спільноти зобов'язуються дотримуватись приписів правового та технічного регулювання, соціальних гарантій, прав захисту людини, гендерної та релігійно-конфесійної рівності націй, а також будуть сприяти шанобливому та не упередженому ставленню до міжнародної інтеграції правочинства.

За видами регламентації правил поведінки студентів і працівників у ЗВО за процедурами класифікуємо

• правилами поведінки студентів і працівників ЗВО – *достойними відповідати принципам кодексу академічної честі – гідності, доброчесності для студентів і працівників ЗВО:*

→ віри у благословення, заступництво, настановчих дій у реалізації здатностей власного розуму та здібностей;

→ шаноблива повага моральності, доброчесності, персональної гідності без упереджень і перешкод, як то гендерних, расових, релігійно-конфесійних, вікових, соціальних, а також політичних уподобань і переконань;

→ право поваги до вимог законодавства України та інституційних нормативних регламентів документообігу ЗВО, без спонукання до правопорушення та скоєння іншими учасниками академічної спільноти, також невчинення за особистої участі;

→ дотримування відповідності академічно встановлених морально-етичних настанов, норм та правил;

→ відповідності академічної доброчесності:

- теоретико-методологічне наслідування у послідовності тлумачення наукових, освітніх, методичних, довідкових і публіцистичних джерел інформації;

- правова відповідність оприлюднених наукових результатів учасниками академічної спільноти згідно правового регулювання у сфері авторського і суміжного права, науково-технічної та інноваційної діяльності, технічної регламентації та захисту інформації про персональні данні;

- достовірність релевантності навчально-наукового пізнання та стратегічної інноватики управління щодо методології системного управління та експертного оцінювання її результатів, як то акредитація підрозділів, матеріально-технічна валідність, методична апробованість, метрологічна метрика;

- експертно-контрольна системна діяльність у дотриманні академічної доброчесності (всі учасники і зацікавлені);

- об'єктивність експертно-аналітичних заключень релевантності системних процесів управління якістю у ЗВО;

- самоаналіз оцінювання ефективності управління якістю підготовки у ЗВО за вхідним, поточним та кінцевим контролем релевантності, особливо для здобувачів інклюзивного навчання;

- технології власної професійної адаптації становлення у професійному середовищі, саморозвитку та вдосконалення і зайнятості продовж життя;

→ етики професійної компетентності у відповідальності обов'язків учасниками академічної спільноти;

→ креативність виконання професійних завдань за видами управління якістю у ЗВО з персональною координаційно-субординаційною відповідальністю;

→ дотримання авторського права, інтелектуальної власності, захисту, результатів наукоємких продуктів і послуг, в тому числі творчих доробків у розробці навчальних і дослідницьких, соціальних, а також культурологічних програм транскордонного, регіонального, національного та локального значення;

→ дотримуватися коректності бібліографії;

→ дотримання достовірності джерел теоретико-методологічної, психолого-педагогічної, політико-управлінської інформації з посиланнями на неї;

→ примножувати, у ході професійного саморозвитку полікультурні, історико-краєзнавчі, природоохоронні, цивілізаційні, регіональні і національні традиції навчання та наукового пізнання;

→ історико-культурна ретроспектива педагогічного доробку вчених, педагогів, випускників, які вписали яскраві сторінки у літопис вітчизняної та світової освіти, науки, техніки та інноватики;

→ формування науково-метричного іміджу репутації ЗВО;

→ передбачення, усунення та запобігання невідповідностям у системних процесах управління якістю у ЗВО;

→ дотримання табелю у рангах честі, гідності, недоторканості особи без упереджень;

→ забезпечувати студентоцентроване здобуття освіти, наукове пізнання, транскордонну мобільність, вільний вибір навчальних, наукових, соціальних програм та право на визнання результатів навчання, кваліфікацій з гарантіями зайнятості;

→ дотримуватися здоров'язберігаючих, санітарно-гігієнічних компетентностей безпеки та якості життя з відповідністю корпоративній етиці та протоколу дрескоду;

→ сприяти психолого-комфортному середовищу взаємодовіри, спільної відповідальності та академічного сприяння;

→ забезпечувати соціально-економічну та психолого-педагогічну допомогу студентам та співробітникам ЗВО у нестандартних життєвих обставинах.

Неприйнятними для працівників та студентів:

- порушення морально-етичних норм;
- службове і родинне «кумівство» для отримання неправомірної вигоди або демонстрації меншовартості інших;
- перевищення повноважень під час навчання, трудової діяльності або проведенні наукових досліджень;
- порушення графіку трудової дисципліни;

- порушення інформаційної безпеки щодо представників академічної спільноти, особистостей та персоналій у переслідуванні, наклепі, нівелюванні професійного іміджу та власної гідності;
- розповсюдження негативних чуток про університет, працівників і студентів;
- завдання шкоди матеріальним цінностям, а також матеріально-технічній базі університету;
- недотримання правил співжиття на території університету, що заважає іншим особам;
- вчинення неправомірних дій, щодо здійснення системно-функціональної діяльності з управління якістю трициклової підготовки;
- порушення академічної доброчесності, корпоративної етики.

Невідповідність і порушення академічної доброчесності:

- академічний плагіат як оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- хабарництво, здирництво – надання;
- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Відповідальності у академічному просторі освіти, науки та інноватики:

Професійна компетентність у академічній відповідальності щодо принципів академічної етики та доброчесності персоніфікує обов'язки представника академічної спільноти та є емерджентною синергетикою колективу ЗВО.

Організація роботи уповноважених комісій з питань академічної етики та доброчесності:

З метою моніторингу дотримання членами університетської громади морально-етичних та правових норм даного кодексу створюється комісія з питань етики та академічної доброчесності, яка наділяється правом

одержувати та розглядати заяви щодо порушення кодексу честі та надавати пропозиції адміністрації університету (факультетів, інститутів, коледжів) щодо накладання відповідних санкцій (після ухвали відповідних рад, органів самоврядування).

Учасники академічної спільноти беруть на себе зобов'язання дотримуватися кодексу, порушення норм якого передбачає накладання санкцій як академічного, так і дисциплінарного характеру.

Д.2. ЗАСАДИ запобігання плагіату»

*На основі Положення про запобігання плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», <https://nauka.pnu.edu.ua/положення/>

Запобігання академічному плагіату має на меті

- попередження, ідентифікування та усунення плагіату в наукових, навчально- і науково-методичних роботах науково-педагогічних,
- розвиток колективних і особистісних навичок методологічно-коректної академічної роботи зі джерелами наукової, навчально-науково-методичної, інформаційно-аналітичної, довідкової, науково-метричної інформації (в т. ч. опублікованої у метричних базах на інформаційних платформах) та реалізації практичного корисного досвіду цитування;
- дотримання вимог академічної етики та доброчесності шанобливого ставлення до інтелектуальних і творчих доробків;

Обґрунтування, розроблення і впровадження у ЗВО процедури організації управління попередженням та усуненням академічного плагіатування передбачає положення, яке є підсистемою системи внутрішнього забезпечення управління якістю освітньо-наукової, науково-методичної, науково-дослідницької, інформаційно-аналітичної метричної видів діяльності та функціонування ЗВО.

Поняттійно-категоріальний апарат тлумачення плагіату та діагностики академічної відповідальності

У інструктивних організаційно-управлінських процедурах положення запобігання академічному плагіатуванню використовуються терміни *академічний плагіат, автор, доробок або твір*. у трактуванні, постери, творчі та мистецькі роботи, препринт, автореферат, рукопис дисертації, дипломна робота або проект тощо); цитата.

Засади застосування заходів перевірки та рекомендацій щодо запобігання академічному плагіату.

1. Попередження плагіату в академічному просторі ЗВО застосовується шляхом проведення комплексу превентивних заходів, що полягають у:

- поінформуванні здобувачів вищої освіти та наукових ступенів, а також усіх учасників академічної спільноти про необхідність дотримання правил академічної доброчесності та етики і посилення відповідальності за дотриманням норм цитування;
- організації та безпеки іміджу професійного реноме автора та ЗВО, заходів популяризації інформаційних культури, менеджменту та безпеки;
- використання педагогічних інновацій академічної етики та культури у освітньо-професійних, освітньо-наукових та наукових програмах і проектах, що сприяють розвитку креативного підходу у здобувачів вищої освіти та наукових ступенів до їх дотримання;

- щорічному проведенні для докторантів і аспірантів лекцій з питань наукової академічної етики та культури для уникнення академічного плагіату;
- формування, видання і оприлюднення науково-методичних і практичних рекомендацій щодо відповідного посилання на використані джерела;
- ознайомлення здобувачів вищої освіти, викладачів та науковців із діючими інструктивно-процедурними, організаційно-управлінськими заходами положення з запобігання академічного плагіатування через офіційний web-сайт ЗВО.

2. Завідувачі кафедр, завідувачі лабораторій, керівники секторів, керівники інших наукових і навчальних підрозділів повинні ознайомлювати із основними положеннями процедури запобігання академічного плагіатування співробітників підрозділів запобігати, уникати, контролювати, попереджувати та ліквідовувати наслідки фактів академічного плагіатування.

3. Наукові керівники та наукові консультанти в обов'язковому порядку повинні ознайомлювати із основними положеннями процедури запобігання академічного плагіатування молодих науковців на усіх етапах виконання наукових робіт, контролювати та попереджувати факти академічного плагіатування.

4. Перевірці на академічний плагіат підлягають: кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти ступенів бакалавр, магістр; дисертаційні роботи на етапі представлення матеріалів робіт до апробації та для розгляду спеціалізованою радою, редакційною колегією або кафедрою; монографії, підручники, навчальні посібники та інші роботи, що мають авторський текст і потребують рекомендації Вченої ради факультету, інституту, ЗВО до видання; рукописи статей, тези доповідей, які надходять до редакцій наукових журналів або оргкомітетів заходів наукового, науково-технічного і науково-методичного спрямування (конференцій, форумів, круглих столів, семінарів, з'їздів, конгресів).

Основноположні засади застосування системи виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості

ЗВО користується системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості такі як Unicheck (<https://unicheck.com/>) та Plagiat.pl (<https://plagiat.pl>), які рекомендовано МОН України. Використання вказаних систем відбувається відповідно до укладених угод з установами, які мають право надавати послуги користування ними.

Адміністратора системи виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості призначає ректор ЗВО. Адміністратор вповноважений створювати облікові записи для відповідальних осіб по роботі зі системою.

Відповідальних осіб по роботі зі системою призначає проректор з наукової роботи за поданням деканів, голів спецрад, вченого секретаря,

головного редактора видання, голови редакційного комітету конференції, голови комісії з академічної етики та доброчесності.

У ЗВО повинні бути прописані:

- загальний алгоритм ідентифікації ознак плагіатування з використанням певної системи виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості,
- порядок заходів з перевірки на академічний плагіат бакалаврських і магістерських робіт,
- *процедура здійснення заходів з перевірки на академічний плагіат дисертаційних робіт,*
- процедура здійснення заходів з перевірки на академічний плагіат монографій, підручників та навчальних посібників,
- процедура здійснення заходів з перевірки на академічний плагіат рукописи статей, тези доповідей

Авторські пропозиції удосконалення роботи комісії з академічної доброчесності та етики.

9. Вважаємо за доцільне визначитися у структурно-організаційному, структурно-функціональному підпорядкуванні органів управління рівнями та ступенями підготовки для удосконалення координаційно-субординаційної взаємодії розгляду питань академічної етики та розроблені конкретних інструктивних організаційно-управлінських процедур, настанов та положень.

10. Необхідно здійснювати функціональний розподіл повноважень, а саме:: регулювання питань з академічної етики при розгляді дисертаційних і наукових робіт (служба ученого секретаря, відділи аспірантури та докторантури); закріплення повноважень щодо перегляду наукових робіт та творчих доробків (відділ організації наукових досліджень, редакційно-видавничий відділ університету); дотримання академічної етики при підготовці бакалаврів, магістрів, написання ними робіт апробаційного характеру, випускових бакалаврських та магістерських робіт та проектів (факультетські комісії).

11. Важливим є загальна координація юридичного відділу для забезпечення правочинних вимог загальнодержавного, галузевого, соціального та працевохоронного характеру, що гарантуватиме дотримання прав захисту особи (усіх учасників освітнього та науково-дослідницького процесів), а також запобігання й усунення кадрових та юридичних спорів, конфліктів інтересів.

12. Системоутворюючим електронним врядуванням є створення інформаційного репозиторію при науковій бібліотеці університету в зв'язку з тим, що здійснення перевірки статей, наукових робіт повинно бути термінованим для того, щоб вибірки перевірки мали вимірну метрику (у порівнянні з визначеним базисом репозиторію).

13. Обов'язковим є підготовка працівників, які задіяні на рівнях управління забезпечення академічної етики, до роботи з відповідними програмами коректної перевірки на плагіат для забезпечення достовірності

результатів, що потребує організації відповідних інформаційно-методичних семінарів та тренінгів.

14. Неминучим у регулюванні якості роботи з питань академічної етики постає завдання вивчення графіків підготовки усіх категорій здобуваючих освіту та ступенів для розроблення календарних планів роботи підрозділів та комісій.

15. Лімітуючим чинником може стати одночасне обмеження графіку освітнього процесу у перевірці бакалаврських і магістерських робіт оскільки за два тижні переглянути їх в значній кількості, не представляється можливим навіть при задіяні усіх членів комісії та забезпеченні їм доступу роботи з програмою. А оформлення довідок перевірки – це окремий затратний вид технічної діяльності.

16. Допустимим у вирішенні цих питань може бути вибіркове діагностування бакалаврських та магістерських робіт, оскільки потенціал працездатності технічного забезпечення, матеріальних витрат на підготовку є невизначеним і потребує вивчення та апробації.

17. Попередній розгляд робіт має носити характер конфіденційності, а результати перевірки обговорені на профільних кафедрах, радах факультетів за участі представників органів самоврядування.

Д.3. ПОЛОЖЕННЯ
про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти
(ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
2017р.)

Затверджено Вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» «29» 11. 2017р., протокол № 11.

Рекомендовано Науково-методичною радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» 07.11.2017р., протокол №2.

Розробники:

Михайлишин Г.Й., проректор з науково-педагогічної роботи, голова Науково-методичної ради університету,

Гой Т.П., доцент кафедри диференціальних рівнянь та прикладної математики, член Науково-методичної ради університету ;

Кондур О.С., заступник декана Педагогічного факультету, секретар Науково-методичної ради університету;

П'ятківський Р.О., доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства, член Науково-методичної ради університету;

Стефанюк Г.В., доцент кафедри історіографії і джерелознавства, член Науково-методичної ради університету.

.

1. Загальні положення

1.1. Це Положення розроблено відповідно до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII, Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII, Указу Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 р. № 344/2013, Міністерства освіти і науки України від 16.10.2009 р. № 943 «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи» та на принципах, викладених у «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG), ухвалених Міністерською конференцією 14-15 травня 2015 р., Національному стандарті України «Системи управління якістю. Вимоги» ДСТУ ISO 9001:2009; досвіду українських ВНЗ (аналогічних Положень Харківської державної академії дизайну і мистецтв* (2015 р.), Одеського національного економічного університету** (2016 р.), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*** (2016р.) та ін..)

Систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти (систему внутрішнього забезпечення якості)(далі – Систему) ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (далі – Університет) розроблено згідно з принципами:

- відповідності європейським та національним стандартам якості вищої освіти;
- автономії вищого навчального закладу, який відповідає за забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти;
- процесного підходу до управління;
- здійснення моніторингу та постійного підвищення якості вищої освіти;
- системного підходу, який передбачає управління якістю на всіх стадіях освітнього процесу;
- залучення студентів, роботодавців та інших зацікавлених сторін до процесу забезпечення якості вищої освіти;
- відкритості інформації на всіх етапах забезпечення якості вищої освіти;
- прозорості та академічної доброчесності, які покликані виховувати інтелектуальну гідність і повагу до різноманіття думок та ідей, реалізуючи тим самим соціальну місію Університету.

Система передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- удосконалення планування освітньої діяльності, зокрема, затвердження, моніторинг і періодичний перегляд освітніх програм;
- підвищення якості контингенту не зрозуміла здобувачів вищої освіти;
- посилення кадрового потенціалу Університету;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу та підтримки здобувачів вищої освіти;
- розвиток інформаційних систем з метою підвищення ефективності управління освітнім процесом;

- забезпечення публічності інформації про діяльність Університету та його підрозділів;
- створення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників і здобувачів вищої освіти Університету;
- участь Університету у міжнародних і національних рейтингових дослідженнях закладів вищої освіти.

2. Планування освітньої діяльності

2.1. Планування освітньої діяльності (розробка, затвердження, моніторинг і періодичний перегляд освітніх програм) здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою університету (протокол №7 від 30.06.2015 р.), а також Методичних рекомендацій з розробки освітньо-професійних і освітньо-наукових програм та навчальних планів першого і другого рівнів вищої освіти, схвалених Вченою радою університету (протокол №5 від 31.05.2016 р.).

2.2. Освітня програма (освітньо-професійна, освітньо-наукова) має відповідати вимогам стандарту вищої освіти. Стандарти вищої освіти для кожного рівня вищої освіти і кожної спеціальності розробляє та затверджує Міністерство освіти і науки України за погодженням із Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

2.3. Стандарти вищої освіти використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності. За відсутності затверджених у встановленому порядку стандартів вищої освіти Університет розробляє тимчасові стандарти вищої освіти, які затверджуються рішенням Вченої ради університету та вводяться в дію наказом ректора.

2.4. Освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова) програма для кожної спеціальності розробляється проектною робочою групою відповідного факультету (інституту), яку очолює гарант програми з числа провідних науково-педагогічних кадрів даної спеціальності. До складу робочої групи входять провідні фахівці з даної спеціальності, представники студентського самоврядування та роботодавців. Освітня програма затверджується рішенням Вченої ради університету і вводиться в дію наказом ректора.

2.5. На підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми кожний факультет (інститут) разом з робочою групою відповідної випускової кафедри розробляє навчальний план для відповідної спеціальності. Навчальний план є нормативним документом, який визначає зміст навчання та регламентує організацію освітнього процесу. Навчальний план затверджується рішенням Вченої ради університету і вводиться в дію наказом ректора.

2.6. Навчальні плани та робочі навчальні плани складаються окремо для кожної спеціальності (спеціалізації) та за кожною формою навчання.

2.7. Робочі навчальні плани розробляються робочими групами випускових кафедр із залученням представників кафедр, що забезпечують загальну підготовку зі спеціальності або формування загальних компетентностей. Персональний склад груп визначається деканом факультету (директором інституту). Робочі групи працюють під безпосереднім керівництвом гарантів програми та завідувачів відповідних випускових кафедр, а координацію їхньої діяльності та контроль за виконанням вимог щодо навчальних планів здійснюють проректори з науково-педагогічної роботи.

2.8. Перегляд освітніх програм відбувається за результатами їхнього моніторингу. Критерії, за якими відбувається перегляд освітніх програм, формуються у результаті зворотного зв'язку з науково-педагогічними працівниками, студентами, випускниками і роботодавцями, а також внаслідок прогнозування розвитку галузі та потреб суспільства.

Відповідальні за впровадження та виконання: випускові кафедри, методичні комісії (науково-методичні ради) та вчені ради факультетів (інститутів), навчально-методичний відділ, проректори з науково-педагогічної роботи, Вчена рада університету.

Показники: рівень оновлюваності освітніх програм, рівень участі роботодавців у розробці та внесенні змін, рівень задоволеності студентів-випускників, індекс працевлаштування, який визначає відсоток працюючих за фахом випускників, міжнародна сертифікація освітніх програм, участь у міжнародних програмах підготовки, рейтинг Університету за оцінками роботодавців.

3. Формування якісного контингенту здобувачів вищої освіти

3.1. Якість набору студентів забезпечується за рахунок:

- підготовки учнів за предметами незалежного оцінювання якості освіти та випускних випробувань;
- пошуку та підтримки обдарованих дітей, сприяння їхній подальшій освіті;
- профорієнтаційної роботи серед школярів;
- співробітництва із середніми навчальними закладами Івано-Франківської області та інших областей України;
- організованої роботи приймальної комісії.

Відповідальні за впровадження та виконання: Інститут післядипломної освіти та довузівської підготовки, приймальна комісія, факультети, інститути, кафедри.

Показники: конкурс за спеціальностями, рівень роботи відбіркових комісій структурних навчальних підрозділів, рівень початкових знань студентів.

3.2. Якість набору аспірантів забезпечується за рахунок:

- заохочення студентів до участі в наукових дослідженнях на кафедрах та у науково-дослідних інститутах;
- заохочення студентів до участі в міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференцій;
- заохочення студентів до участі у міжнародних, українських, університетських конкурсах студентських наукових робіт, турнірах, олімпіадах;
- заохочення студентів до публікації наукових робіт за результатами їхньої науково-дослідної роботи;
- об'єктивності та вимогливості при наданні рекомендації випускників до навчання в аспірантурі.

Відповідальні за впровадження та виконання: факультети, інститути, кафедри, науково-дослідна частина, проректор з наукової роботи.

Показники: конкурс за спеціальностями, досягнення студентів на конкурсах студентських наукових робіт, турнірах, олімпіадах, кількість статей, що публікуються студентами самостійно або у співавторстві із викладачем, кількість студентів – учасників наукових конференцій, кількість студентів – виконавців НДР з оплатою тощо .

4. Система оцінювання знань студентів

4.1. Оцінювання знань студентів здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою університету (протокол № 7 від 30.06.2015 р.), Положення про моніторинг якості рівня знань здобувачів вищої освіти, затвердженого Вченою радою університету (протокол №2 від 01.03.2016 р.), та Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою університету (протокол № 7 від 30.06.2015 р.).

4.2. Система оцінювання знань студентів включає вхідний, поточний, підсумковий (семестровий) контроль, контроль залишкових знань (ректорський контроль) та атестацію здобувачів вищої освіти.

4.3. Вхідний контроль проводиться на початку навчання в Університеті з метою виявлення шкільного рівня підготовки, необхідного для засвоєння конкретної дисципліни та надання практичної індивідуальної допомоги студентам у поповненні необхідних знань. Проводить вхідний контроль науково-педагогічний працівник, якому доручено викладати відповідну навчальну дисципліну. Підсумки цього контролю обговорюються на кафедрі та плануються заходи щодо підвищення рівня знань студентів.

4.4. Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, лабораторних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів. Основна мета поточного контролю –

забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічними працівниками та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю.

4.5. Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену, диференційованого заліку чи заліку, визначених навчальним планом у терміни, передбачені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

4.6. Критерії оцінювання є обов'язковою складовою навчальної програми дисципліни. На початку семестру науково-педагогічний працівник, який викладає дисципліну, повинен ознайомити студентів зі змістом, структурою, формою екзаменаційної роботи та прикладами завдань попередніх років, а також із системою і критеріями її оцінювання.

4.7. Контроль залишкових знань (ректорський контроль) після вивчення дисципліни проводиться у письмовій або тестовій формі, з використання ІТ-технологій за розпорядженням ректора, яким визначається персональний склад комісії, яка його проводить, і термін проведення (у семестрі, наступному за семестром, в якому студенти складали екзамен з цієї дисципліни). Цей вид контролю не впливає на результативність (оцінку) навчання студента і здійснюється вибірково для визначення рівня залишкових знань студентів, контролю якості навчального процесу та удосконалення критеріїв оцінювання навчальних здобутків студентів.

4.8. Пакет завдань для проведення ректорського контролю розробляється науково-педагогічними працівниками кафедри, які викладають відповідні дисципліни, та затверджується на засіданні кафедри і методичної комісії (науково-методичній раді) навчального підрозділу. Навчальний підрозділ подає в навчально-методичний відділ, відділ організації дистанційного навчання комплекти для ректорської контрольної роботи в паперовому та електронному варіанті на початок семестру.

4.9. Студенти не пізніше, аніж за тиждень повинні бути ознайомлені з графіком проведення ректорських контрольних робіт.

4.10. За підсумками проведення ректорського контролю знань студентів навчально-методичним відділом проводиться його детальний аналіз, результати якого розглядаються на засіданнях кафедр, науково-методичних комісій факультетів (інститутів), Науково-методичної ради університету, вчених рад факультетів (інститутів) та доводяться до відома ректора.

4.11. Атестація здобувачів вищої освіти – це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти.

4.12. Атестація випускників завершується видачею документів державного чи власного зразка про присудження відповідного ступеня освіти та присвоєння здобутої кваліфікації. Атестація здійснюється відкрито і гласно.

4.13. Для проведення атестації випускників за освітніми рівнями бакалавра і магістра на факультетах (в інститутах) створюються Екзаменаційні комісії. Терміни проведення атестації визначаються навчальними планами підготовки фахівців та графіком освітнього процесу. Атестацію проходить кожен студент після повного виконання ним навчального плану за відповідним освітнім рівнем.

4.14. Голова Екзаменаційної комісії призначається ректором Університету за поданням деканів факультетів (директорів інститутів) з числа провідних фахівців галузі, представників державних та недержавних підприємств, установ, висококваліфікованих працівників інститутів Національної академії наук України, інших державних академій, представників інших закладів вищої освіти.

4.15. Члени комісії призначаються з числа деканів факультетів, директорів інститутів, їхніх заступників, завідувачів кафедр, професорів, доцентів, старших викладачів, які мають науковий ступінь, визнаних фахівців із відповідних спеціальностей. До складу Екзаменаційної комісії додатково можуть входити делеговані, відповідно до укладених угод про співпрацю, представники територіальних або галузевих представницьких органів роботодавців.

4.16. Програма, методика та форма проведення екзамену (усно, письмово, тестування, комп'ютерне тестування), порядок організації захисту дипломних робіт (проектів) бакалаврів та магістрів, критерії оцінювання компетентностей на екзамені та під час захисту дипломних робіт (проектів) визначаються випускаючою кафедрою (кафедрами), погоджуються з науково-методичною комісією відповідного навчального підрозділу і територіальними або галузевими представницькими органами роботодавців та затверджуються вченою радою факультету, інституту.

4.17. Студенти забезпечуються програмою комплексного випускного екзамену не пізніше ніж за півроку до проведення атестації.

4.18. Рецензування дипломних робіт (проектів) бакалаврів та магістрів доручають висококваліфікованим науково-педагогічним і науковим працівникам університету, провідним спеціалістам виробничих, наукових і проектних організацій. Рецензія повинна мати оцінку випускної роботи за прийнятою шкалою оцінки знань.

4.19. Після кожної сесії, відповідно до Положення про рейтингове оцінювання здобувачів вищої освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою університету (протокол № 10 від 21.11.2014 р.), визначаються та оприлюднюються на веб-сайтах факультетів (інститутів) рейтинги студентів за успішністю.

4.20. Для врахування думки студентів щодо якості та об'єктивності системи оцінювання проводяться щорічні соціологічні опитування студентів і випускників, а також студентський моніторинг якості освітнього процесу.

Відповідальні за впровадження та виконання: факультети, інститути, навчально-методичний відділ, проректори з науково-педагогічної роботи, Науково-методична рада університету.

Показники: рівень успішності, рівень заборгованості, кількість переможців всеукраїнських і міжнародних студентських олімпіад, індекс працевлаштування випускників, рейтинг за оцінками роботодавців.

5. Забезпечення якісної практичної підготовки студентів

5.1. Організація практичної підготовки студентів здійснюється відповідно до Положення про організацію та проведення практики у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою університету (протокол № 3 від 26.03.2013 р.).

5.2. Метою практики є набуття студентами професійних компетентностей для подальшого їх використання у реальних виробничих умовах.

5.3. Зміст і послідовність проходження практики визначається програмою практики, яка розробляється відповідною кафедрою (кафедрами) за участі представників роботодавців та студентства.

5.4. Практика студентів проводиться на університетських та зовнішніх базах практики, які мають відповідати вимогам програми. Із зовнішніми базами практики (підприємствами, організаціями, установами) Університет укладає договори на її проведення.

5.5. Підсумки кожної практики обговорюються на засіданнях кафедр, а загальні підсумки проводяться на вчених радах факультетів (інститутів) не щонайменше один раз упродовж навчального року.

5.6. Моніторинг якості організації практики забезпечують щорічні опитування студентів, випускників, потенційних роботодавців, а також система студентського моніторингу якості освітнього процесу.

Відповідальні за впровадження та виконання: кафедри, науково-методичні комісії та вчені ради факультетів, відділ виробничої (навчальної) практики, проректори з науково-педагогічної роботи.

Показники: індекс працевлаштування випускників, рейтинг за оцінками роботодавців.

6. Забезпечення якості кадрового складу

6.1. Процедура відбору та призначення на посаду науково-педагогічних працівників.

6.1.1. Процедура відбору та призначення на посаду науково-педагогічних працівників регулюється Положенням про порядок заміщення посад науково-педагогічних працівників ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою (протокол №2 від 01.03.2017р.).

6.1.2. Обрання на вакантні посади науково-педагогічних працівників проводиться на конкурсній основі (за конкурсом). Оголошення про проведення конкурсу, терміни й умови його проведення публікуються в засобах масової інформації.

6.1.3. Заяви про участь у конкурсі мають право подавати особи, які за своїми професійно-кваліфікаційними якостями відповідають вимогам, визначеним Законом України «Про вищу освіту» та кваліфікаційним вимогам, установленим нормативно-правовими актами.

6.1.4. Кандидатури претендентів на заміщення посад науково-педагогічних працівників обговорюються на засіданні кафедри в присутності претендентів. За результатами обговорення кафедра простою більшістю голосів присутніх приймає висновки про професійні якості претендентів та відповідні рекомендації.

6.1.5. Висновки кафедри та відповідні рекомендації передаються на розгляд вченої ради факультету (інституту).

6.1.6. Обрання на посади доцентів, старших викладачів, викладачів, асистентів проводиться на засіданні вченої ради факультету (інституту) таємним голосуванням.

6.1.7. Вчена рада факультету (інституту) надає рекомендації Вченій раді університету щодо обрання на посади декана, директора, завідувача кафедри і професора. Ухвалення рекомендацій проводиться на засіданні вченої ради факультету (інституту) таємним голосуванням.

6.1.8. Висновки кафедри про професійні якості претендентів, рекомендації вченої ради факультету (інституту) щодо обрання на посади декана, директора, завідувача кафедри і професора передаються на розгляд Вченої ради університету.

6.1.9. Обрання науково-педагогічних працівників Вченою радою університету проводиться таємним голосуванням. Перед голосуванням оголошуються висновки кафедри і вченої ради факультету (інституту). Обговорення проводиться в присутності претендентів.

6.1.10. Рішення Вченої ради університету про результати конкурсу затверджується наказом ректора, а вчених рад факультетів (інститутів) – розпорядженням деканів (директорів). Проект наказу (розпорядження) готує вчений секретар університету (факультету) після перевірки відповідності встановленим вимогам документів про проведення конкурсу. Зазначені документи разом з витягом із протоколу засідання ради подається до відділу кадрів. Рішення вченої ради є підставою для видання наказу ректора про прийняття на роботу.

Відповідальні за впровадження та виконання: Проректори з науково-педагогічної роботи, начальник відділу кадрів, завідувачі кафедр, вчені ради університету, факультетів, інститутів.

6.2. Планування роботи та звітування науково-педагогічних працівників.

6.2.1. Організація оціни роботи науково-педагогічних працівників здійснюється відповідно до Базового Положення про рейтингове оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, затвердженого Вченою радою університету (протокол №10 від 21.11.2014 р. та відповідних положень структурних навчальних підрозділів.

6.2.2. Основним документом планування та обліку роботи науково-педагогічних працівників університету є Індивідуальний план роботи науково-педагогічного працівника. В Індивідуальному плані зазначають всі види робіт, що плануються на навчальний рік та за якими науково-педагогічний працівник звітує із заповненням відповідної графи. Основними видами робіт є навчальна, методична, наукова та організаційна. Індивідуальні плани розглядаються на засіданні кафедри й затверджуються завідувачем кафедри. Індивідуальний план завідувача кафедри затверджує декан факультету, директор інституту.

6.2.3. Щорічно наприкінці навчального року на засіданні кафедри обговорюється виконання науково-педагогічними працівниками індивідуальних планів. Науково-педагогічний працівник зобов’язаний скласти письмовий звіт, який заслуховується на засіданні кафедри. Завідувач кафедри робить висновок про виконання науково-педагогічним працівником його індивідуального плану роботи. Висновок затверджується на засіданні кафедри.

6.2.4. Не рідше одного разу на 5 років або при переукладанні (продовженні) трудового договору (контракту) проводиться звітування науково-педагогічного працівника. Звіт розглядається на засіданнях кафедри і вченої ради факультету (інституту), які дають висновок щодо подальшої роботи науково-педагогічного працівника або приймають рішення про його невідповідність його посаді внаслідок недостатньої кваліфікації.

Відповідальні за впровадження та виконання: навчально-методичний відділ, завідувачі кафедр, декани факультетів, директори інститутів, проректори з науково-педагогічної роботи.

6.3. Моніторинг якості освітньої діяльності. Оцінювання науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників.

6.3.1. Оцінювання науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників забезпечує об’єктивний аналіз її якості та слугує активізації їхньої професійної діяльності.

6.3.2. Оцінювання науково-педагогічних працівників Університету здійснюється шляхом визначення їхніх рейтингів відповідно до Базового Положення про рейтингове оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників ДВНЗ «Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою університету (протокол №1 від 01.12.2014 р.).

6.3.3. Показники рейтингу ґрунтуються на переліку видів роботи науково-педагогічних працівників, педагогічних і наукових працівників, акредитаційних вимогах, вимогах посадових інструкцій, вимогах до діяльності університету, показниках для визначення рейтингів закладів вищої освіти.

6.3.4. Оцінювання наукових працівників здійснюється шляхом визначення їхніх рейтингів.

6.3.5. Оцінювання педагогічних працівників здійснюється шляхом аналізу виконання ними посадових обов'язків та планів роботи. Оцінювання педагогічних працівників проводиться наприкінці календарного року на засіданнях структурних підрозділах, де вони працюють.

6.3.6. Визначення рейтингів науково-педагогічних, педагогічних і наукових працівників проводить наприкінці навчального року рейтингова комісія факультету (інституту), головою якої є декан факультету (директор інституту, коледжу).

6.3.7. Рейтингові списки науково-педагогічних, педагогічних і наукових працівників оприлюднюються на офіційному сайті факультету (інституту, коледжу).

6.3.8. Індивідуальні рейтинги є основою для стимулювання працівників: преміювання, встановлення надбавок, представлення до присвоєння почесних звань тощо.

6.3.9. Складовою моніторингу якості освітньої діяльності є визначення рейтингів кафедр за підсумками навчального року. Метою визначення рейтингів кафедр є встановлення підрозділів, що роблять найбільший внесок у підвищення якості підготовки фахівців і розвиток наукових досліджень. Критерії оцінки охоплюють кваліфікаційні показники науково-педагогічних і наукових працівників, науково-методичну діяльність, підготовку кадрів вищої кваліфікації. Визначення рейтингів кафедр проводиться наприкінці поточного навчального року, результати оприлюднюються на офіційному сайті університету.

6.3.10. Складовою системи моніторингу якості освітньої діяльності є щорічні університетські конкурси: на здобуття премій університету, на краще науково-методичне забезпечення освітнього процесу, на кращу студентську групу, виставки-конкурси навчальної літератури. Мета конкурсів – виявити та підтримати підрозділи й окремих науково-педагогічних працівників, які мають суттєві здобутки у різних напрямках навчальної та виховної роботи. Конкурси проводяться відповідно до Положень та наказів ректора. Результати конкурсів оприлюднюються на офіційному сайті університету.

6.3.11. З метою розширення участі студентів у моніторингу якості освіти та оцінюванні роботи науково-педагогічних працівників в університеті впроваджено систему студентського моніторингу якості освіти. Система передбачає створення факультетських груп, до складу яких входять старости

академічних груп та керівники органів студентського самоврядування. Такий моніторинг проводиться двічі на рік, інформації про його результати і рекомендації передаються декану відповідного факультету (директору інституту) та органам студентського самоврядування.

6.3.12. Складовою моніторингу якості освіти й оцінювання роботи науково-педагогічних працівників є соціологічні опитування студентів і випускників, що проводять співробітники Соціологічної лабораторії університету.

6.4. Підвищення рівня професійної кваліфікації науково-педагогічних і наукових працівників.

6.4.1. Метою підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних і наукових працівників університету є вдосконалення професійної підготовки шляхом поглиблення, розширення й оновлення професійних компетентностей.

6.4.2. Працівники університету підвищують кваліфікацію в Україні і за кордоном відповідно до Положення про стажування та підвищення кваліфікації наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою університету (протокол №7 від 30.08.2013 р.).

6.4.3. Університет забезпечує підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних і наукових працівників не рідше одного разу на п'ять років із збереженням середньої заробітної плати. Підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників і наукових працівників організовується та проводиться згідно з п'ятирічним планом-графіком, який затверджується Вченою радою університету та вводиться в дію наказом ректора.

6.4.4. Підвищення кваліфікації та стажування враховується при обранні на посади науково-педагогічних працівників.

6.4.5. Підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників здійснюється згідно з Положенням про стажування та підвищення кваліфікації наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою університету (протокол №7 від 30 серпня 2013). Можливі такі види стажування:

- довгострокове підвищення кваліфікації: курси, школи, стажування;
- короткострокове підвищення кваліфікації: семінари, семінари-практикуми, тренінги, конференції, вебінари, «круглі столи» тощо – із можливістю накопичування кредитів.

Відповідальні за впровадження та виконання: науково-дослідна частина, кафедри, проректор з наукової роботи, відділ міжнародного співробітництва.

Показники: результати національних і міжнародних досліджень з визначенням рейтингів університетів, оцінка фахового рівня науково-педагогічних працівників студентами, випускниками, зовнішніми експертами; кількість науково-педагогічних працівників, які пройшли стажування в Україні та за кордоном.

7. Забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу та підтримки здобувачів вищої освіти

7.1. Забезпечення необхідними ресурсами освітнього процесу та підтримки здобувачів вищої освіти в університеті відповідає ліцензійним та акредитаційним вимогам.

7.2. Матеріально-технічна база університету повністю пристосована для підготовки фахівців. Освітній процес забезпечено навчальною, методичною та науковою літературою на паперових та електронних носіях.

7.3. Оцінювання рівня забезпечення ресурсами освітнього процесу та підтримки здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом соціологічних опитувань студентів та студентського моніторингу освітнього процесу, проведення щорічного аналізу відповідними структурами.

Відповідальні за впровадження: проректор з науково-педагогічної роботи та соціально-економічного розвитку, Відділ дистанційного навчання та моніторингу якості освіти, Центр інформаційних технологій, Наукова бібліотека.

Показники: рівень задоволеності здобувачів вищої освіти, відповідність ліцензійним та акредитаційним вимогам.

8. Інформаційні системи для ефективного управління освітньою діяльністю

8.1. Ефективному управлінню якістю освітньої діяльності в університеті сприяє ефективне функціонування системи електронного документообігу «Загальний відділ», «Деканат», «Web – представлення кафедри», «Приймальна комісія», «Електронний розклад», «Наука».

8.2. Система електронного документообігу передбачає наявність університетського стандарту документообігу, підсистеми електронного підпису, шаблонів електронних документів та системи їхнього редагування, програмного забезпечення електронного документообігу.

8.3. Інформаційні системи дозволяють забезпечити моніторинг якості діяльності університету та прийняття ефективних управлінських рішень щодо її покращення.

Відповідальні за впровадження та виконання: навчально-методичний відділ, відділ кадрів, науково-дослідна частина, Центр інформаційних технологій, проректори з науково-педагогічної роботи, проректор з наукової роботи.

9. Забезпечення публічності інформації про діяльність університету

9.1. Публічність інформації про діяльність Університету забезпечується Положенням «Про забезпечення доступу до публічної інформації у Державному вищому навчальному закладі «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою університету (протокол № 12 від 26.12.2013 р.)

9.2. На офіційному сайті університету розміщується інформація, яка підлягає обов'язковому оприлюдненню відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту», а саме:

- документи, що регламентують діяльність Університету: Статут, Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

- Положення про колегіальні органи та їх персональний склад: Положення про Вчену раду університету, Положення про Наглядову раду, а також положення про структурні підрозділи університету;

- загальні аналітичні матеріали про діяльність університету, звіти ректора, річні звіти з різних напрямів діяльності, щорічні рейтинги кафедр;

- інформація з кадрових питань: склад керівних органів університету, перелік вакантних посад, призначення на які здійснюється на конкурсних засадах, штатний розпис на поточний рік;

- інформація та документи, пов'язані з організацією освітнього процесу: перелік спеціальностей та спеціалізацій, за якими проводиться підготовка фахівців, освітні (освітньо-професійні, освітньо-наукові) програми, Положення про планування роботи, звітування і оцінювання науково-педагогічних працівників, відомості про аспірантуру та докторантуру;

- інформація для вступників: Правила прийому до університету на поточний рік та зміни до них, перелік спеціальностей та спеціалізацій, на які оголошено прийом, розмір оплати за навчання та надання додаткових освітніх послуг;

- інформація для студентів: відомості про діяльність студентського самоврядування, організацію студентського дозволу, зразки документів;

- інформація про наукову діяльність університету: напрями наукової діяльності та наукові проекти; конференції, семінари, конкурси та виставки, що проводяться в університеті; наукові видання, спеціалізовані вчені ради;

- інформація, щодо фінансової діяльності університету: кошторис університету на кожний рік та всі зміни до нього, річний фінансовий звіт з урахуванням інформації про надходження та використання коштів, інформація про використання коштів у розрізі програм, інформація щодо проведення тендерних процедур;

- інформація про участь університету в національних і міжнародних рейтингах закладів вищої освіти.

9.3. На сайтах структурних підрозділів розміщується така інформація:

- інформація про структурний підрозділ (факультет, кафедру, центр, відділ): напрями діяльності, історію, керівництво, положення про структурний підрозділ.

- наукові матеріали: електронні версії публікацій, опис наукових досягнень, матеріали наукових конференцій, інформація про студентську наукову роботу;

- навчальні матеріали: навчальні плани, навчально-методичні комплекси, розклади занять, навчально-методичні матеріали;

- інформація для студентів: діяльність студентського самоврядування, участь студентів у конкурсах і олімпіадах, організація дозвілля.

- рейтинги здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і наукових працівників.

9.4. Інформація, що підлягає оприлюдненню на офіційному сайті університету і факультетів, систематично оновлюється.

Відповідальні: декани, директори, відділ кадрів, відповідальні за сайт працівники структурних підрозділів.

Показники: відповідність вимогам Закону України «Про вищу освіту» щодо публічності інформації про діяльність вищого навчального закладу.

10. Запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти

10.1. Систему запобігання та виявлення плагіату в Університеті створено відповідно до Кодексу честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», ухваленого Конференцією трудового колективу ДВНЗ Університету 29.12.2015 р. та Положення про запобігання плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів, затвердженого Вченою радою університету (протокол № __ від 28.09.2015 р.).

10.2. Система спрямована на запобігання та виявлення таких різновидів плагіату:

- копіювання та оприлюднення виконаної іншим автором роботи як своєї;

- дослівне копіювання фрагментів тексту (від фрази до набору речень) чужої роботи у свою без належного оформлення цитування;

- внесення незначних правок у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів в них тощо) та без належного оформлення цитування;

- переказу своїми словами чужих думок, ідей або тексту без посилання на автора.

10.3. Система запобігання та виявлення академічного плагіату включає процедури та заходи з:

- формування етосу, який не сприймає академічну нечесність;

- створення умов, що унеможливлюють академічний плагіат;

– виявлення академічного плагіату в наукових статтях, монографіях, дисертаціях, підручниках, навчальних виданнях;

– притягнення до відповідальності за академічний плагіат.

10.4. Система запобігання та виявлення академічного плагіату розповсюджується на наукові та навчальні праці науково-педагогічних, наукових та інших працівників університету, докторантів, аспірантів, осіб, прикріплених до університету з метою здобуття ступеня доктора філософії (кандидата наук) поза аспірантурою, та студентів.

10.5. Заходи із формування етосу, що не сприймає академічну нечесність, включають:

– формування, видання та розповсюдження методичних матеріалів із визначенням вимог щодо належного оформлення посилань на використані у наукових і навчальних працях матеріали;

– науково-педагогічних, наукових та інших працівників Університету, осіб, які навчаються, з документами, що унормовують запобігання академічного плагіату та встановлюють відповідальність за академічний плагіат;

– введення до освітніх програм і навчальних планів підготовки фахівців з вищою освітою навчальних дисциплін, що забезпечують формування загальних компетентностей з дотримання етичних норм і принципів, коректного менеджменту інформації при роботі з первинними та вторинними інформаційними ресурсами та об'єктами інтелектуальної власності;

– сприяння органам студентського самоврядування, первинній профспілковій організації студентів, аспірантів та докторантів, науковому товариству студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених в інформуванні осіб, які навчаються, про правила наукової етики;

– введення до виховної роботи факультетів, інститутів, кафедр, заходів із формування у здобувачів вищої освіти етичних норм, що унеможливають академічний плагіат;

– розміщення на веб-сайтах періодичних видань університету викладу етичних норм публікації та рецензування статей.

10.6. Усі підготовлені до друку наукові твори та навчальні видання розглядаються на засіданнях або наукових семінарах кафедр, інших структурних підрозділів, у яких працюють автори творів.

10.7. При рекомендації твору до друку він має бути перевірений на відсутність академічного плагіату.

10.8. Перед поданням на розгляд вченої ради факультету (інституту) періодичних наукових видань Університету редакційні колеги перевіряють прийняті до опублікування статті на відсутність академічного плагіату.

10.9. При розгляді дисертації, виконаної в Університеті, на науковому семінарі (засіданні кафедри) проводиться перевірка дисертації та автореферату на відсутність академічного плагіату.

10.10. Перед прийняттям дисертації, поданої для захисту до спеціалізованої вченої ради Університету, проводиться перевірка дисертації та автореферату на відсутність академічного плагіату.

10.11. Дисертації (монографії) та автореферати дисертацій осіб, які здобувають ступені доктора філософії (кандидата наук) доктора наук, а також відгуки опонентів оприлюднюються на веб-сайті Університету.

10.12. Особа, яка виявила академічний плагіат у науковій чи навчальній праці або дисертації працівника, здобувача вищої освіти університету чи в дисертації, поданій до захисту в спеціалізованій ученій раді університету, має право звернутися до Комісії з питань етики та академічної чесності Університету з письмовою заявою.

10.13. Заява щодо виявлення академічного плагіату розглядається на засіданні Комісії з питань етики та академічної чесності, яка приймає відповідний висновок.

10.14. Комісія з питань етики та академічної чесності може розглядати питання щодо наявності академічного плагіату в наукових та навчальних працях науково-педагогічних, наукових та інших працівників університету, дисертаціях та авторефератах за власної ініціативи.

10.15. У разі виявлення академічного плагіату в дисертації на здобуття наукового ступеню така дисертація знімається із захисту незалежно від стадії розгляду без права повторного захисту.

10.16. Для технічної підтримки перевірки наукових та навчальних праць на наявність академічного плагіату на офіційному сайті університету розміщується посилання на сервіси з перевірки наукових праць на наявність плагіату.

Відповідальні: завідувачі кафедр, головні редактори періодичних видінь, голови спеціалізованих вчених рад, проректор з наукової роботи, Комісія з питань етики та академічної чесності.

Показники: кількість затверджених дисертацій.

11. Участь університету в національних та міжнародних рейтингових дослідженнях закладів вищої освіти

11.1. Університет бере участь у національних і міжнародних дослідженнях з визначення рейтингів університетів. Метою участі в рейтингах є порівняння діяльності університету з роботою провідних університетів світу та України для визначення заходів із підвищення якості підготовки фахівців з вищою освітою та наукових кадрів, зміцнення наукового підґрунтя освітньої діяльності, інтернаціоналізації освітньо-наукового процесу, врахування думки академічних експертів і роботодавців.

Відповідальні за впровадження та виконання: проректори з науково-педагогічної роботи, проректор з наукової роботи, науково-дослідна частина.

Показники: результати національних і міжнародних досліджень з визначення рейтингів закладів вищої освіти.

* Положення про забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Одеському національному економічному університеті (2016 р.), oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/polozh_quality_oneu.pdf

** Положення про визначення системи та процедури внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського (2016р.), mdu.edu.ua/wp-content/uploads/280-ДОДАТОК.doc

*** Положення про систему забезпечення якості вищої освіти (систему внутрішнього забезпечення якості) Харківської державної академії дизайну і мистецтв (2015 р.), <https://ksada.org/doc/polojennya-hdadm-12.pdf>

Д.4. ПОЛОЖЕННЯ про академічну мобільність учасників освітнього процесу»

*На основі Положення про академічну мобільність учасників освітнього процесу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (2017 р.), <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>

Метою академічна мобільність учасників освітнього процесу є формування єдиного академічного простору освіти, науки та інноватики відповідно до основних принципів Болонського процесу.

Академічна мобільність передбачає можливість здійснення учасниками освітнього процесу ЗВО навчатися, викладати, стажуватися, проходити практику, проводити наукові дослідження у ЗВО-партнерах (в Україні чи за кордоном), з можливістю перезарахування навчальних дисциплін, практик, визначення результатів навчання, здобутих кваліфікацій (періодів і змісту диплому з додатком міжнародного зразка).

Право на академічну мобільність реалізується шляхом особистих проєктів (студентів, викладачів, адміністраторів, обслуговуючого персоналу та зацікавлених сторін з числа представників працедавців, наглядових і фінансово-донорських рад, громадського самоврядування, провладних відомчих і держструктур), а також шляхом міжнародних угод про співпрацю в галузі освіти та науки, міжнародних освітніх, наукових, соціальних, культурологічних та інституційних програм і проєктів, договорів про співробітництво між вітчизняними ЗВО (науково-дослідними установами, провладними і громадськими органами) або їх структурними підрозділами, між вітчизняними та іноземними вищезазначеними установами та їх органами підпорядкування (далі – ЗВО/ЗВО-партнери), а також може бути реалізоване вітчизняним учасником освітнього процесу з власної ініціативи, без перешкоджання адміністрації вітчизняного ЗВО чи установи, в яких він постійно навчається або працює, на основі індивідуальної співпраці, в т. ч. членів ради, патронату, працедавців, які можуть долучитися до процесу мобільності.

За місцем реалізації права на академічну мобільність вона поділяється на типи:

- внутрішню мобільність – у ЗВО та інших установах-партнерах в національних межах;
- міжнародну мобільність – у ЗВО та інших установах-партнерах поза межами держави, а також іноземними учасниками освітнього процесу у ЗВО та інших установах.

Основними видами академічної мобільності є:

- ступенева мобільність – здобуття освіти (професійних, додаткових, дотичних, перехресних кваліфікацій), наукових ступенів у ЗВО, який задовольняє споживача освітніх, наукових послуг або сервісу – відмінному

від постійного місця навчання учасника освітнього процесу, з метою здобуття освітніх, наукових ступенів, які визнаються та засвідчуються документально або про здобуття ступенів у закладах консорціумного, мережевого типу організації;

- кредитна мобільність – навчання у ЗВО, відмінному від основної традиційної підготовки учасника освітнього процесу, з метою здобуття кредитів Європейської, Азіатсько-Тихоокеанської кредитної трансферної або кредитно-накопичувальної (США) систем та/або відповідних компетентностей, релевантних результатів навчання (без здобуття кредитів ЄКТС), які будуть визнані у ЗВО основного місця навчання вітчизняного чи іноземного учасника освітнього процесу (загальний період навчання для таких учасників за програмами кредитної мобільності може залишатися незмінним або бути відповідно портативним).

Учасники академічної мобільності розрізняються за специфікою:

- колективної академічної мобільності – навчання, викладання, практики та стажування, проведення наукових досліджень групою,
- індивідуальної академічної мобільності,
- ініціативної академічної мобільності – з особистої ініціативи.

Формами академічної мобільності для учасників освітнього процесу, що здобувають освітні ступені *молодшого бакалавра, бакалавра, магістра та доктора філософії, доктора наук* у вітчизняних ЗВО, є: навчання за програмами академічної мобільності; мовне, соціальне, інституційне, наукове, культорологічне стажування.

Формами академічної мобільності для осіб, що здобувають наукову *ступінь доктора наук*, науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників та інших учасників освітнього процесу, є: участь у спільних проектах та пограмах; викладання; наукові дослідження та стажування у дослідницьких проектах; підвищення кваліфікації та перепідготовка.

1. Основними цілями академічної мобільності є:

- підвищення якості вищої освіти та ефективності наукового пізнання;
- підвищення конкурентоздатності випускників ЗВО на вітчизняному та міжнародному ринках конкурентоспроможності освітніх, наукових послуг та працевзайнятості;
- індивідуальний саморозвиток та самовдосконалення у ході практичнокорисного досвіду студентів та представників академічної спільноти працевзавців, громадськості, владних структур щодо міжнародних моделей сервісів продукування та поширення сучасних наукових знань;
- залучення світового інтелектуального потенціалу до вітчизняного освітнього процесу шляхом угод співпраці між ЗВО-партнерами;
- встановлення внутрішніх та зовнішніх інтеграційних зв'язків для імплементації освітньо-наукових систем до світового академічного простору в умовах глобалізації;

- гармонізація освітніх, працевохоронних та інформаційної безпеки, соціальних, управлінських, ресурсо- та енергозбереження, валідності досліджень і випробувань стандартів до міжнародного рівня.

2. Основними завданнями академічної мобільності є:

- підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки учасників освітнього процесу, проведення досліджень з використанням сучасного обладнання і технологій, опанування новітніми методологіями наукового пізнання, набуття досвіду транскордонного проведення науково-дослідної роботи, експертного оцінювання, впровадження її практично-корисних результатів;

- набуття професійного досвіду під час проходження практик, стажування та підвищення кваліфікації;

- можливість паралельного здобуття учасниками освітнього процесу двох документів про вищу освіту з додатками встановленого у ЗВО-партнерах зразка та інформацією про систему оцінювання в них навчальних здобутків студентів, а також корпоративного мережевого документу єдиного зразка консорціуму (диплому);

- підвищення рівня володіння іноземними мовами та іншомовних міжнародних комунікацій представлення власного науково-метричного іміджу;

- транскордонна інтеграція освіти, науки та інноватики розвиток міжнародних наукових досліджень, взаємоімплементація національних культур різних країн, а також поширення сучасних наукових знань про мову, культуру, освіту і науку держави;

- підтримка соціальних, економічних, культурних, політичних взаємовідносин та зв'язків з іншими країнами.

Організація управління забезпечення академічної мобільності

1. Академічна мобільність учасників освітнього процесу здійснюється на підставі укладення угод про співпрацю між закордонними та вітчизняними ЗВО або їх консорціуму, різних країн.

2. Організаційно-управлінський сервіс документального супроводу програм академічної мобільності в ЗВО в рамках угоди з ЗВО-партнером/ами, поінформовання структурних підрозділів щодо активованих програм і т.д. забезпечують відділ міжнародних співпраці та зв'язків (департамент або центр) та координатор ЄКТС відповідного структурного навчального підрозділу.

3. До участі у програмах академічної мобільності допускаються студенти, які повністю завершили один рік навчання за рівнем бакалавра, студенти рівня магістра, особи, які здобувають наукові ступені доктора філософії (кандидата наук) або доктора наук, науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники, представники зазначені вище та зазначені сторони.

4. Для портативного супроводу програм академічної мобільності уповноважений відділ міжнародної співпраці та зв'язків ЗВО наказом ректора призначає координаторів академічної мобільності структурних

підрозділів (частіше координаторів ЄКТС). Координатор академічної мобільності – досвідчений науково-педагогічний працівник структурного підрозділу, професійно-компетентний з планування та організації управління якістю освітнього процесу в умовах міжрегіональної та транскордонної інтеграції освітньо-наукових систем.

5. Відбір студентів для участі в програмах академічної мобільності здійснюється конкурсною комісією ЗВО, яка створюється наказом ректора, з урахуванням: рейтингу навчальної успішності студента; участі у науковій роботі ЗВО та поза його межами; рівня володіння іноземною мовою; мотивації до участі в академічній мобільності; соціально-громадської активності; лідерського самоврядування.

6. У разі, коли студент бере участь у міжнародній стипендійній програмі академічної мобільності, конкурсний відбір здійснюється організацією, яка надає студенту грант на умовах і за критеріями, визначеними в установчих документах конкурсу.

7. Учасники освітнього процесу, відібрані для короткотривалого навчання у ЗВО-партнерах, що вирішили не здійснювати перерву підготовки основного навчання, зобов'язані до його початку у закладі-партнері укласти з національним ЗВО угоду про участь за програмою академічної мобільності та затвердити її у відповідному порядку.

8. Учасник академічної мобільності, крім вивчення у ЗВО-партнері обраних навчальних дисциплін, має право самостійного добору додаткових академічних курсів – авторських спецкурсів провідних, денних, апробаційних, експериментальних (за результатами пріоритетних науково-дослідницьких проєктів, культурно-просвітницьких і теологічних, художньо-естетичних й образотворчих (арт-курсів)).

9. Науково-педагогічні, наукові, педагогічні працівники можуть реалізувати право на академічну мобільність для провадження професійної діяльності відповідно до укладеної угоди щодо участі у програмі академічної мобільності

Організація визнання та перезарахування релевантності результатів навчання студента ЗВО-партнері

1. ЗВО визнає еквівалентними та перезараховує результати навчання учасників освітнього процесу у ЗВО-партнері.

2. Визнання результатів навчання в рамках академічного співробітництва із закладами-партнерами здійснюється з використанням європейської системи трансферу та накопичення кредитів ЄКТС або з використанням системи оцінювання навчальних здобутків учасників освітнього процесу, прийнятої у країні ЗВО-партнера, якщо в ній не передбачено застосування ЄКТС.

3. Перезарахування засвоєних навчальних дисциплін, проходження практик, проведення наукових досліджень здійснює координатор академічної мобільності.

4. Результати підсумкової атестації студентів у період навчання у ЗВО-партнері представляються за прийнятою шкалою і переводяться у шкалу, прийняту в національному ЗВО.

Д.5. ПОЛОЖЕННЯ

про дистанційну освіту*

*На основі Положення про дистанційну форму навчання ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (2018 р.), <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг, продуктів консультативного та дорадницького сервісу шляхом застосування у навчанні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій за освітніми рівнями відповідно до державних стандартів освіти (за наявності) за освітніми, освітньо-науковими, соціальними, історико-краєзнавчими, теологічними програмами, підготовки громадян до вступу у заклади вищої освіти, підготовки іноземців та перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування студентів, слухачів.

Завданням дистанційного навчання є забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійних дотичних і перехресних кваліфікацій, підвищення кваліфікації, перепідготовки та стажування незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, партійної належності, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх якостей та здатностей.

Дистанційна форма навчання є формою організації освітнього процесу в ЗВО, яка забезпечує ефективну реалізацію дистанційної підготовки та передбачає можливість отримання випускниками документів державного та міжнародного зразка про відповідний освітній або освітньо-науковий рівень. Комплекс технологій дистанційного навчання є сукупністю освітніх, психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, які надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у ЗВО та науково-дослідницьких установах. Під системою управління дистанційним навчанням розуміють програмне забезпечення, призначене для організації управління якістю процесом підготовки та контролю за навчанням через Інтернет та/або мережі. Дистанційне навчання реалізовується шляхом:

- застосування дистанційної форми як окремої форми навчання;
- використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах.

Запровадження дистанційної форми навчання в університеті можливе за погодженням з МОН України (та надання відповідної ліцензії).

Специфіка організації освітнього процесу за дистанційною формою навчання.

1. Освітній процес за дистанційною формою навчання здійснюється у таких формах: самостійна робота; навчальні заняття; практична підготовка; контроль-діагностичні, атестаційні заходи.

2. Основними видами навчальних занять за дистанційною формою навчання є: лекція, семінар, практичні та лабораторні заняття, консультації, тренінги та інші.

3. Лекція, консультація, семінар проводяться зі студентами (слухачами) дистанційно у синхронному або асинхронному режимі відповідно до навчального плану.

4. Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі.

5. Практичне заняття, яке передбачає виконання практичних (контрольних) робіт, відбувається дистанційно в асинхронному режимі. Окремі практичні завдання можуть виконуватись у синхронному режимі, що визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

6. Лабораторне заняття проводиться очно у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях або дистанційно з використанням відповідних віртуальних тренажерів і лабораторій.

7. До інших видів навчальних занять при здійсненні навчального процесу можуть відноситись ділові ігри, сценарні проблемні заняття, виконання проектів у групах тощо. Ці види навчальних занять можуть проводитись очно або дистанційно у синхронному або асинхронному режимі, що визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

8. Практична підготовка студентів (слухачів), які навчаються за дистанційною формою навчання, проводиться за окремо затвердженою навчальним закладом програмою.

9. Контрольні заходи з навчальної дисципліни при здійсненні підготовки фахівців за дистанційною формою навчання у ЗВО включають проміжний (тематичний, модульний), підсумковий та інші визначені університетом контролі знань, умінь та навичок, набутих студентом, слухачем у процесі навчання. Контрольні заходи можуть здійснюватись відповідно до рішення ЗВО дистанційно з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема відеоконференц-зв'язку за умови забезпечення аутентифікації того, хто навчається, або очно.

10. Атестація при підготовці фахівців за дистанційною формою навчання здійснюється згідно з статтею 6 Закону України «Про вищу освіту».

Специфіка організації освітнього (навчально-виховного, науково-дослідницького) процесу з використанням технологій дистанційного навчання

1. У ЗВО використання технологій дистанційного навчання пріоритетно орієнтоване на категорії студентів (слухачів): особи з особливими потребами; творчо-обдарована молодь (спроможна самостійно або прискорено опанувати навчальні програми); особи, які мешкають у адміністративно-територіально віддалених і важкодоступних до ЗВО населених пунктах; особи, зацікавлені навчатися у центрах дистанційної

підготовки ЗВО; особи, які за умовами праці перебувають тривалий час за межами ЗВО, та особи, які за сімейними обставинами (декретна відпустка, I-II категорії інвалідів та особи які їх доглядають) не можуть систематично відвідувати ЗВО; особи, які готуються до вступу у ЗВО; громадяни України, які тимчасово або постійно проживають за кордоном (в тому числі, які паралельно, перехресно здобувають освіту, особи які здобувають додаткові чи перехресні кваліфікації, прагнуть перекваліфікуватися, особи з числа дорослих та літніх людей, військовослужбовці та особи які проходять строкову службу).

2. Технології дистанційного навчання можуть використовуватись ЗВО при проведенні занять через мережу Інтернет під час карантину; навчанні студентів (слухачів) під час хвороби; отриманні консультацій тощо.

3. Перелік рівнів та спеціальностей, підготовки за якими здійснюється за технологіями дистанційного навчання, визначаються ЗВО за погодженням з МОН України.

4. Професійно-практична підготовка здійснюється за дистанційною формою та/або очно у вигляді виробничої, технологічної, педагогічної переддипломної (передвипускної) практики та стажування і проводиться у навчально-виробничих майстернях, на науково-дослідницьких, експериментально-випробувальних майданчиках без обмежування віку, полігонах, у навчально-виробничих підрозділах, навчальних господарствах, а також на робочих місцях на виробництві та в сфері послуг або інституційних органах управління та органах влади із використанням технологій дистанційного навчання за наявності відповідних web-ресурсів і можливостей доступу до них.

5. Навчання осіб із особливими потребами в мовах інклюзії (у тому числі з медичними порушеннями та розладами здоров'я) передбачає спеціальні технології дистанційної підготовки за видами, включаючи професійно-практичну, з урахуванням особливостей (також відповідних) розвитку студентів (слухачів).

6. У ЗВО при організації освітнього процесу за будь-якою формою навчання технології дистанційного навчання можуть використовуватись для науково-методичного та інноваційно-дидактичного сервісу самостійної роботи, контрольних заходів, а також при здійсненні навчальння.

Забезпечення організації дистанційного навчання

1. Науково-методичне забезпечення дистанційного навчання включає: методичні (теоретичні та практичні) рекомендації щодо розроблення та використання педагогічно-психологічних, соціальних та інформаційно-комунікаційних, мультимедійних, інформаційно-аналітичних, геоінформаційних, науково-метричних технологій дистанційного навчання; критерії, засоби і системи контролю управління якістю дистанційного навчання; змістовне, дидактичне та методичне наповнення web-ресурсів (дистанційних курсів та програм) навчального плану/навчальної програми підготовки.

2. Педагогічні, науково-педагогічні працівники та методисти ЗВО, повинні підвищувати кваліфікацію щодо організації управління та удосконалення технологій дистанційного навчання (не рідше одного разу на 5 років та обсягом не менше 108 академічних годин). Кваліфікація працівників, які підвищували її, підтверджується документом за тематикою дистанційної підготовки.

3. Системотехнічне забезпечення дистанційного навчання включає: апаратні засоби (ліцензовані програми інформаційного сервісу, персональні комп'ютери, мережеве обладнання, джерела безперебійного живлення, сервери, обладнання для відеоконференц-зв'язку, доступ до баз інформаційних, бібліотечних, науково-метричних даних, банків інформатизації тощо), що забезпечують розроблення і використання web-ресурсів навчально-пізнавального і діяльнісно-розвиваючого впровадження структурно-логічного, структурно-функціонального призначення, управління освітнім процесом та необхідні види організації взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання у синхронному і асинхронному режимах; інформаційно-комунікаційне забезпечення із пропускну здатністю каналів, що надає всім суб'єктам дистанційного навчання ЗВО цілодобовий он-лайн доступ до web-ресурсів і web-сервісів для реалізації освітнього процесу у синхронному та асинхронному режимах; програмне забезпечення загального та спеціального призначення (у тому числі для осіб з особливих категорій) ліцензоване чи побудоване на програмних продуктах (з відкритими кодами); web-ресурси навчальних дисциплін (програм), що необхідні для забезпечення дистанційної підготовки, можуть містити: науково- і навчально-методичні рекомендації щодо їх використання, структурно-логічної послідовності виконання завдань, особливостей контролю (моніторингу якості) тощо; регламенти документообігу планування організації та управління якістю освітнього процесу (навчальні програми, навчально-тематичні плани, розклади занять); відео- та аудіозаписи лекцій, семінарів тощо; мультимедійне забезпечення; інформаційно-аналітичне довідкове забезпечення (словники, довідники тощо); практичні завдання із методичними рекомендаціями щодо їх виконання; віртуальні лабораторні роботи і віртуальні тренажери із методичними рекомендаціями щодо їх використання; інформаційні пакети тестових, проблемних, творчих, розрахунково-графічних завдань для проведення контролю, тестування із автоматизованою перевіркою релевантності результатів, тестування із перевіркою викладачем; ділові та сценарні ігри із методичним забезпеченням; електронні бібліотеки та бібліографії; дистанційний курс, що об'єднує зазначені вище веб-ресурси навчальної дисципліни (програми) єдиним педагогічним сценарним алгоритмом; інші ресурси навчального призначення.

Перелік web-ресурсів навчальних дисциплін (програм) визначається ЗВО залежно від профілю цільової підготовки категорій споживачів освітніх послуг.

Для забезпечення дистанційного навчання студентів, слухачів ЗВО може створювати власні web-ресурси або використовувати інші web-ресурси, що підлягають перевірці науково-методичною та науково-технічною радами ЗВО.

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА РОБОТИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

прізвище, ім'я, по-батькові

кафедри

вч.звання, наук.ступінь

повна назва кафедри

Педагогічного факультету

за період з 01 січня 201 року до 31 грудня 201 року

Блок 1		
Особливі заслуги науково-педагогічного працівника		
Вид робіт (відзнаки)	Бали	К-снт. балів
Ордени, медалі, нагрудні відзнаки МОНУ, НАНУ	15 балів	
Академік або член-кореспондент Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України	30 балів	
Лауреат державної премії України або іменної державної премії	25 балів	
Присвоєння звання заслуженого працівника відповідної галузі	25 балів	
Академік Академії вищої школи, галузевої та/або іноземної академії	20 балів	
Відмінник освіти, грамота МОНУ, Національної академії педагогічних наук України	15 балів	
Нагороди та відзнаки (дипломи, грамоти) ОДА, обласної та міської рад, загальноукраїнських державних структур	10 балів	
Присвоєння у звітному періоді вченого звання професора	35 балів	
Присвоєння у звітному періоді вченого звання доцента, старшого дослідника	15 балів	
Всього за блок 1		
Блок 2		
Навчально-методична робота		
процентне відношення кількості спецкурсів до кількості всіх курсів працівника		
1 - 20%	10 балів	
20% і більше	20 балів	
керівництво магістерськими роботами,	15 балів за кожну	

виконання яких не враховане в картках навчального навантаження	роботу	
розробка нових освітніх програм	25 балів	
розробка навчально-методичного комплексу нової дисципліни,	15 балів за кожену дисципліну	
розробка комплексу методичних матеріалів для дисциплін за дистанційною формою навчання	20 балів за кожену дисципліну	
Видання навчально-методичної літератури рекомендованої вченою радою університету, факультету		
14 др.арк. і більше	25 балів	
від 7 до 14 др.арк.	20 балів	
від 3 до 7 др.арк.	15 балів	
методичні рекомендації до 3 др.арк.	10 балів	
Рецензування навчально-методичної літератури 14 др.арк. і більше	10 балів	
від 7 до 14 др.арк.	8 балів	
від 3 до 7 др.арк.	5 балів	
методичні рекомендації до 3 др.арк.	3 бала	
розробка, оновлення та доповнення тестових завдань до вступних фахових випробувань	10 балів	
робота щодо підготовки та впровадження програм подвійного (паралельного) навчання із закордонними університетами тощо	20 балів	
Отримання сертифіката з навчань під патронатом МОНУ (тренер Нової української школи тощо)	20 балів	
Отримання патентів, охоронних документів, авторських свідоцтв, ліцензій та ін.	5 балів за кожен документ, отриманий у звітному періоді	
Всього за блок 2		
Блок 3		
Наукова робота		
Публікація монографії		
4 – 10 др. арк.	25 балів	
11 – 14 др. арк.	35 балів	
більше 14 др. арк.	45 балів	
Публікація статей:		
у міжнародному журналі, який індексується у з Scopus, Web of Science	75 балів за одну статтю	
у міжнародному журналі	20 балів за одну	

	статтю	
в українських журналах, вісниках, що входять до переліку фахових видань	15 балів за одну статтю	
у збірниках та вісниках	5 балів за одну статтю	
Участь у симпозіумах, з'їздах, конференціях з публікацією матеріалів:		
міжнародних	8 балів за участь у кожному заході	
Всеукраїнських, всеукраїнських з міжнародною участю	5 балів за участь у кожному заході	
регіональних	3 бали за участь у кожному заході	
Рецензування наукових видань і наукових робіт:		
рецензування монографій	10 балів за рецензування однієї монографії	
рецензування навчально-методичних посібників	5 балів за рецензування одного навчально-методичного посібника	
рецензування наукових статей:	10 балів	
до міжнародних видань	5 балів	
до вітчизняних видань	10 балів за кожену	
рецензування дисертаційних робіт	10 балів за кожен	
підготовка експертних висновків (щодо дисертації та ін. видів робіт)		
Опонування на захистах:		
докторських дисертацій;	за кожне 15 балів	
кандидатських дисертацій	10 балів	
За захист у звітний період:		
докторської дисертації	60 балів	
кандидатської дисертації	30 балів	
Наукове керівництво чи консультування здобувачів наукового ступеня		
докторантів	10 балів за керівництво одним докторантом	
аспірантів, здобувачів ступеня кандидата наук	5 балів за керівництво	

	одним аспірантом/ здобувачем	
Наукове керівництво чи консультування захищених у звітному році дисертаційних робіт здобувачів наукового ступеня:	За кожного здобувача по	
доктора наук	25 балів	
кандидата наук;	15 балів	
Участь у роботі спеціалізованих вчених рад	10 балів за роботу у кожній раді	
Наукове керівництво чи участь у грантових дослідженнях (вітчизняних та/або міжнародних)	15 балів за роботу у кожному проекті	
Індивідуальна робота з особливо обдарованими студентами:		
призери Всеукраїнських конкурсів наукових робіт	15 балів за кожного студента +10 балів за 1-ше місце	
призери Всеукраїнських олімпіад зі спеціальності / дисципліни	15 балів за кожного студента +10 балів за 1-ше місце	
Підготовка студента для проходження по конкурсу і отримання гранту на навчання за програмою “Еразмус +” чим інших програм	15 балів за кожного студента	
Членство у редколегіях наукових журналів, вісників, збірників:		
Які входять до Scopus чи WoS	30 балів +15 балів головному редактору	
зарубіжних	15 балів +10 балів головному редактору	
вісників та журналів, що входять до переліку фахових, всеукраїнських вісників	5 балів +10 балів головному редактору	
підготовка до друку наукових журналів, вісників, збірників, матеріалів конференцій	10 балів	
Керівництво (організація) студентськими науковими гуртками, науково-методичними семінарами (за наявності відповідної документації).	10 балів	
наукова співпраця із вітчизняними та/або закордонними науковими установами тощо (за	10 балів	

наявності відповідної документації).		
Всього за блок 3		
Блок 4		
Організаційна та громадська робота		
Робота у державних акредитаційних комісіях, експертних радах МОН, науково-методичній комісії, робочих групах МОН України та інших міністерств (за наказами): у складі комісії державної інспекції навчальних закладів МОНУ	20 балів	
у складі комісій міжвузівських	15 балів	
у складі комісій внутрішньо університетських	10 балів	
Участь у науково-методичній раді університету	10 балів + 10 балів голові +5 балів секретарю	
Участь у науково-технічній раді університету,	10 балів + 10 балів голові +5 балів секретарю	
Участь у Вченій раді університету	10 балів	
Участь у вченій раді факультету	10 балів + 10 балів голові +5 балів секретарю	
Участь у науково-методичній раді факультету	10 балів + 10 балів голові +5 балів секретарю	
робота заступником декана на громадських засадах	25 балів	
робота заступником завідувача кафедри на громадських засадах	10 балів	
робота в профспілковій організації університету	10 балів	
робота в профспілковій організації факультету	5 балів	
робота в інших громадських організаціях	5 балів	
Всього за блок 4		
Блок 5		
Профорієнтаційна та виховна робота		
робота в екзаменаційних комісіях з прийому на навчання, приймальній комісії;	10 балів	
розробка, наповнення й оновлення веб-сайту факультету та/або кафедри	10 балів	
участь у роботі журі всеукраїнських і міжнародних олімпіад з базових дисциплін, конкурсів, турнірів, оглядів наукових робіт, фестивалів, МАН	20 балів	

участь у роботі журі обласних олімпіад з базових дисциплін, конкурсів, турнірів, оглядів наукових робіт, фестивалів, МАН	10 балів	
керівництво профорієнтаційною роботою факультету	20 балів	
робота з підготовки та проведення Дня відкритих дверей університету та/або факультету	10 балів	
постійна участь у профорієнтаційній роботі факультету	15 балів	
участь у профорієнтаційній роботі кафедр	<i>max 10 балів</i>	
виступ у засобах масової інформації щодо популяризації діяльності університету та/або факультету	10 балів	
ведення на web-сторінці інституту, факультету окремої науково-популярної тематичної сторінки, присвяченої новинам науки за профілем кафедри	10 балів	
робота куратором	<i>max 15 балів</i>	
організація та проведення позанавчальних заходів	5 балів захід	
чергування в гуртожитку	5 балів	
Всього за блок 5		
Блок 6		
Стягнення (бали віднімаються)		
Систематичне* запізнення без поважної причини на заняття	від 10 до 20 балів	
Зрив занять без поважної причини	від 20 до 50 балів	
Невиконання розпоряджень деканату факультету, рішень кафедри	від 10 до 30 балів	
Систематичні*, без поважних причин, пропуски засідань Вченої ради факультету, науково-методичної ради факультету, засідання завідувачів кафедр, зборів трудового колективу, засідань кафедри	від 10 до 20 балів	
Всього за блок 6	-	
Всього за всіма блоками		
Оцінка зав.кафебри		
Оцінка декана		
Загальна оцінка		

Процедура обчислення рейтингової оцінки

1. Рейтинг науково-педагогічних працівників визначається один раз на рік, як правило, в грудні, за результатами їх діяльності протягом останнього календарного року.

2. При обчисленні загального рейтингу науково-педагогічного працівника додаються суми балів за окремими блоками, але не більш ніж: 30% від суми балів за всіма блоками – для профорієнтаційної та виховної роботи, 50% від суми балів за всіма блоками – для всіх інших блоків. Якщо сума балів за навчально-методичну та/або наукову роботу перевищує встановлену граничну величину, в окремих випадках за поданням науково-методичної ради (навчально-методична робота) та/або науково-технічної ради (наукова робота) декан приймає рішення щодо додаткового зарахування цих балів. Рейтингові бали науково-педагогічного працівника за жодним із видів показників чи робіт не можуть перевищувати граничної величини, встановленої для цього виду показника.

3. До переліку показників чи робіт, за які нараховуються рейтингові бали, не відносяться ті, які вже враховано при нарахуванні заробітної плати.

4. За державні відзнаки (почесні звання, нагороди), вчене звання, науковий ступінь науково-педагогічний працівник може отримати рейтингові бали тільки, якщо вони були отримані у звітному році.

5. Кожний працівник самостійно здійснює розрахунок рейтингу на підставі цього Положення та подає його на затвердження завідувачу кафедри. Завідувач кафедри має право йому додати за не враховані у рейтингу види робіт до 2% від максимального рейтингового балу по кафедрі.

6. Відповідальність за достовірність інформації, використаної при обчисленні рейтингу, несе персонально науково-педагогічний працівник. Завідувач кафедри здійснює контроль достовірності значень показників та несе відповідальність за процедуру визначення рейтингу на кафедрі.

7. Після перевірки матеріалів самооцінки завідувачем кафедри, внесення уточнень і виправлень індивідуальні показники роботи науково-педагогічного працівника обговорюються і затверджуються на засіданні кафедри.

8. Завідувач кафедри надає матеріали рейтингу викладачів в деканат факультету. Декан має право на вибірковий контроль показників самооцінки. Декан має право додати працівнику за не враховані у рейтингу види робіт до 2% від максимального рейтингового балу по факультету. Декан затверджує подані індивідуальні показники роботи науково-педагогічного працівника.

9. Електронні варіанти результатів самооцінки виставляються на сайті факультету. Завідувач кафедри відповідає за наявність на сайті електронних варіантів результатів самооцінки протягом одного року та їх тотожність остаточним паперовим копіям. Зміни (крім виправлення синтаксичних і пунктуаційних помилок тощо) не дозволяються.

РЕКОМЕНДОВАНІ ПРОФЕСІЇ
майбутніх випускників професійної підготовки
з управління якістю освіти*

*Джерело: Класифікатор професій ДК 003:2010.
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>

**Рекомендовані професії виділені курсивом.

1	Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)
11	Законодавці, вищі державні службовці, вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій
111	Законодавці
1110	Законодавці
112	Вищі посадові особи державних органів влади
1120	Вищі посадові особи державних органів влади
1120.1	Вищі посадові особи органів державної виконавчої влади
1120.2	Вищі посадові особи місцевих органів державної влади
1120.3	Дипломатичні представники
1120.4	Вищі посадові особи органів судової влади
114	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій
1141	Вищі посадові особи політичних організацій
1141.1	Вищі посадові особи політичних партій
1142	Вищі посадові особи організацій наймачів і професійних спілок
1142.1	Вищі посадові особи професійних спілок
1143	Вищі посадові особи академій наук і громадських організацій в соціально-культурній сфері
1143.1	Вищі посадові особи національних академій, що діють на засадах самоврядування
1143.2	<i>Вищі посадові особи інших самоврядувальних організацій</i>
1143.3	Вищі посадові особи академій, що діють на громадських засадах
1143.4	<i>Вищі посадові особи інших громадських організацій в соціально-культурній сфері</i>
12	<i>Керівники підприємств, установ та організацій</i>
121	<i>Керівники підприємств, установ та організацій</i>
1210	<i>Керівники підприємств, установ та організацій</i>
1210.1	<i>Керівники підприємств, установ та організацій</i>
122	Керівники виробничих та інших основних підрозділів
1221	Керівники виробничих підрозділів у сільському, лісовому та водному господарствах, у риборозведенні, рибальстві та природно-заповідній справі
1221.1	Головні фахівці - керівники виробничих підрозділів у сільському, лісовому та водному господарствах, у риборозведенні, рибальстві та природно-заповідній справі

- 1221.2 Начальники (інші керівники) та майстри виробничих підрозділів у сільському, лісовому та водному господарствах, у риборозведенні, рибальстві та природно-заповідній справі
- 1222 Керівники виробничих підрозділів у промисловості
- 1222.1 Головні фахівці - керівники та технічні керівники виробничих підрозділів у промисловості
- 1222.2 Начальники (інші керівники) та майстри виробничих дільниць (підрозділів) у промисловості
- 1223 Керівники виробничих підрозділів у будівництві
- 1223.1 Головні фахівці - керівники виробничих підрозділів у будівництві
- 1223.2 Начальники (інші керівники) та майстри дільниць (підрозділів) у будівництві
- 1224 Керівники виробничих підрозділів в оптовій та роздрібній торгівлі
- 1225 Керівники виробничих підрозділів у закладах ресторанного господарства, готелях та інших місцях розміщення
- 1226 Керівники виробничих підрозділів на транспорті, в складському господарстві та зв'язку
- 1226.1 Головні фахівці - керівники виробничих підрозділів на транспорті, в складському господарстві та зв'язку
- 1226.2 Начальники (інші керівники) та майстри виробничих підрозділів на транспорті, в складському господарстві та зв'язку
- 1227 Керівники виробничих підрозділів у комерційному обслуговуванні
- 1228 Керівники виробничих підрозділів у побутовому обслуговуванні
- 1229 Керівники інших основних підрозділів
- 1229.1 Керівні працівники апарату центральних органів державної влади
- 1229.2 Керівні працівники апарату органів судової влади
- 1229.3 Керівні працівники апарату місцевих органів державної влади
- 1229.4 *Керівники підрозділів у сфері освіти та виробничого навчання*
- 1229.5 Керівники підрозділів в охороні здоров'я
- 1229.6 *Керівники підрозділів у сфері культури, відпочинку та спорту*
- 1229.7 Керівники інших основних підрозділів в інших сферах діяльності
- 123 Керівники функціональних підрозділів
- 1231 *Керівники фінансових, бухгалтерських, економічних, юридичних та адміністративних підрозділів та інші керівники*
- 1232 *Керівники підрозділів кадрів і соціально-трудова відносин*
- 1233 *Керівники підрозділів маркетингу*
- 1234 *Керівники підрозділів з реклами та зв'язків з громадськістю*
- 1235 Керівники підрозділів матеріально-технічного постачання
- 1236 Керівники підрозділів комп'ютерних послуг
- 1237 *Керівники науково-дослідних підрозділів та підрозділів з науково-технічної підготовки виробництва та інші керівники*
- 1237.1 *Головні фахівці - керівники науково-дослідних підрозділів та підрозділів з науково-технічної підготовки виробництва та інші керівники*

- 1237.2 *Начальники (завідувачі) науково-дослідних підрозділів та підрозділів з науково-технічної підготовки виробництва та інші керівники*
- 1238 *Керівники проектів та програм*
- 1239 *Керівники інших функціональних підрозділів*
- 13 *Керівники малих підприємств без апарату управління*
- 131 *Керівники малих підприємств без апарату управління*
- 1311 *Керівники малих підприємств без апарату управління в сільському, мисливському, водному господарствах, лісівництві, рибному промислі*
- 1312 *Керівники малих підприємств без апарату управління в промисловості*
- 1313 *Керівники малих підприємств без апарату управління в будівництві*
- 1314 *Керівники малих підприємств без апарату управління в оптовій та роздрібній торгівлі*
- 1315 *Керівники малих підприємств-готелів та закладів ресторанного господарства без апарату управління*
- 1316 *Керівники малих підприємств без апарату управління на транспорті, у складському господарстві та зв'язку*
- 1317 *Керівники малих підприємств без апарату управління в комерційному обслуговуванні*
- 1318 *Керівники малих підприємств без апарату управління в побутовому обслуговуванні*
- 1319 *Керівники інших малих підприємств без апарату управління*
- 14 *Менеджери (управителі) підприємств, установ, організацій та їх підрозділів*
- 141 *Менеджери (управителі) у сільському, мисливському, лісовому, рибному та водному господарствах*
- 1411 *Менеджери (управителі) у водному господарстві*
- 1412 *Менеджери (управителі) у лісовому господарстві*
- 142 *Менеджери (управителі) у добувній промисловості*
- 143 *Менеджери (управителі) в обробній промисловості та у виробництві електроенергії, газу та води*
- 1439 *Менеджери (управителі) в інших сферах обробної промисловості та у виробництві електроенергії, газу та води*
- 1439.8 *Менеджери (управителі) у виробництві та розподіленні електроенергії*
- 144 *Менеджери (управителі) у будівництві, на транспорті, пошті та зв'язку*
- 1443 *Менеджери (управителі) на транспорті*
- 1448 *Менеджери (управителі) туристичних агентств та бюро подорожей*
- 1448.1 *Менеджери (управителі) з організації діяльності туристичних агентств та бюро подорожей*
- 145 *Менеджери (управителі) в торгівлі, готелях та закладах ресторанного*

- господарства
- 1451 Менеджери (управителі) у торгівлі транспортними засобами та їх ремонті
 - 1452 Менеджери (управителі) в оптовій торгівлі та посередництві у торгівлі
 - 1453 Менеджери (управителі) в роздрібній торгівлі побутовими та непродовольчими товарами та їх ремонті
 - 1453.1 Менеджери (управителі) в роздрібній торгівлі побутовими товарами
 - 1453.2 Менеджери (управителі) в роздрібній торгівлі непродовольчими товарами
 - 1454 Менеджери (управителі) в роздрібній торгівлі продовольчими товарами
 - 1455 Менеджери (управителі) в готелях та інших місцях розміщення
 - 1455.1 Менеджери (управителі) в готельному господарстві
 - 1456 Менеджери (управителі) в закладах ресторанного господарства
 - 1456.1 Менеджери (управителі) в ресторанах
 - 1456.2 Менеджери (управителі) в кафе, барах, їдальнях
 - 1456.3 Менеджери (управителі) на підприємствах, які готують та постачають готові страви
 - 146 Менеджери (управителі) у фінансовій діяльності
 - 1461 Менеджери (управителі) у сфері грошового посередництва
 - 1462 Менеджери (управителі) у сфері фінансового лізингу
 - 1463 Менеджери (управителі) у сфері надання кредитів
 - 1465 Менеджери (управителі) у сфері страхування життя та заощаджень
 - 1466 Менеджери (управителі) у сфері пенсійного страхування
 - 1467 Менеджери (управителі) в допоміжній діяльності у сфері фінансів
 - 1468 Менеджери (управителі) в допоміжній діяльності у сфері страхування
 - 1469 Менеджери (управителі) в інших видах фінансового посередництва
 - 147 Менеджери (управителі) у сфері операцій з нерухомістю, здавання під найом та послуг юридичним особам
 - 1471 Менеджери (управителі) у сфері операцій з нерухомістю для третіх осіб
 - 1472 Менеджери (управителі) у сфері аренди машин та устаткування
 - 1473 Менеджери (управителі) у сфері надання інформації
 - 1474 Менеджери (управителі) у сфері досліджень та розробок
 - 1475 Менеджери (управителі) з права, бухгалтерського обліку, досліджень ринку, вивчення суспільної думки, консультацій з питань комерційної діяльності та управління
 - 1475.1 Менеджери (управителі) з права
 - 1475.2 Менеджери (управителі) з бухгалтерського обліку
 - 1475.3 Менеджери (управителі) з дослідження ринку та вивчення суспільної думки
 - 1475.4 Менеджери (управителі) з питань комерційної діяльності та

- управління
- 1476 Менеджери (управителі) з архітектури та будівництва, технічного контролю, аналізу та реклами
- 1476.1 Менеджери (управителі) з реклами
- 1477 *Менеджери (управителі) з підбору, забезпечення та використання персоналу*
- 1477.1 *Менеджери (управителі) з підбору, забезпечення та використання персоналу*
- 1478 Менеджери (управителі) у слідчій діяльності
- 1479 Менеджери (управителі) з надання інших послуг юридичним особам
- 148 Менеджери (управителі) в освіті, охороні здоров'я та соціальній сфері
- 1482 Менеджери (управителі) в охороні здоров'я
- 1483 *Менеджери (управителі) у соціальній сфері*
- 149 Менеджери (управителі) в інших видах економічної діяльності
- 1491 Менеджери (управителі) у житлово-комунальному господарстві
- 1492 *Менеджери (управителі) у сфері культури, відпочинку та спорту*
- 1493 *Менеджери (управителі) систем якості*
- 1494 *Менеджери (управителі) екологічних систем*
- 1495 *Менеджери (управителі) систем з інформаційної безпеки*
- 1496 *Менеджери (управителі) із соціальної та корпоративної відповідальності*
- 2 Професіонали
- 21 Професіонали в галузі фізичних, математичних та технічних наук
- 211 Професіонали в галузі фізики, астрономії, метеорології та хімії
- 2111 Професіонали в галузі фізики та астрономії
- 2111.1 Наукові співробітники (фізика, астрономія)
- 2111.2 Фізики та астрономи
- 2112 Професіонали в галузі метеорології
- 2112.1 Наукові співробітники (метеорологія)
- 2112.2 Метеорологи
- 2113 Професіонали в галузі хімії
- 2113.1 Наукові співробітники (хімія)
- 2113.2 Хіміки
- 2114 Професіонали в галузі геології та геофізики
- 2114.1 Наукові співробітники (геологія, геофізика, гідрологія)
- 2114.2 Геологи та геофізики
- 212 Професіонали в галузі математики та статистики
- 2121 Професіонали в галузі математики
- 2121.1 Наукові співробітники (математика)
- 2121.2 Математики
- 2122 Професіонали в галузі статистики
- 2122.1 *Наукові співробітники (статистика)*
- 2122.2 *Професіонали-статистики*

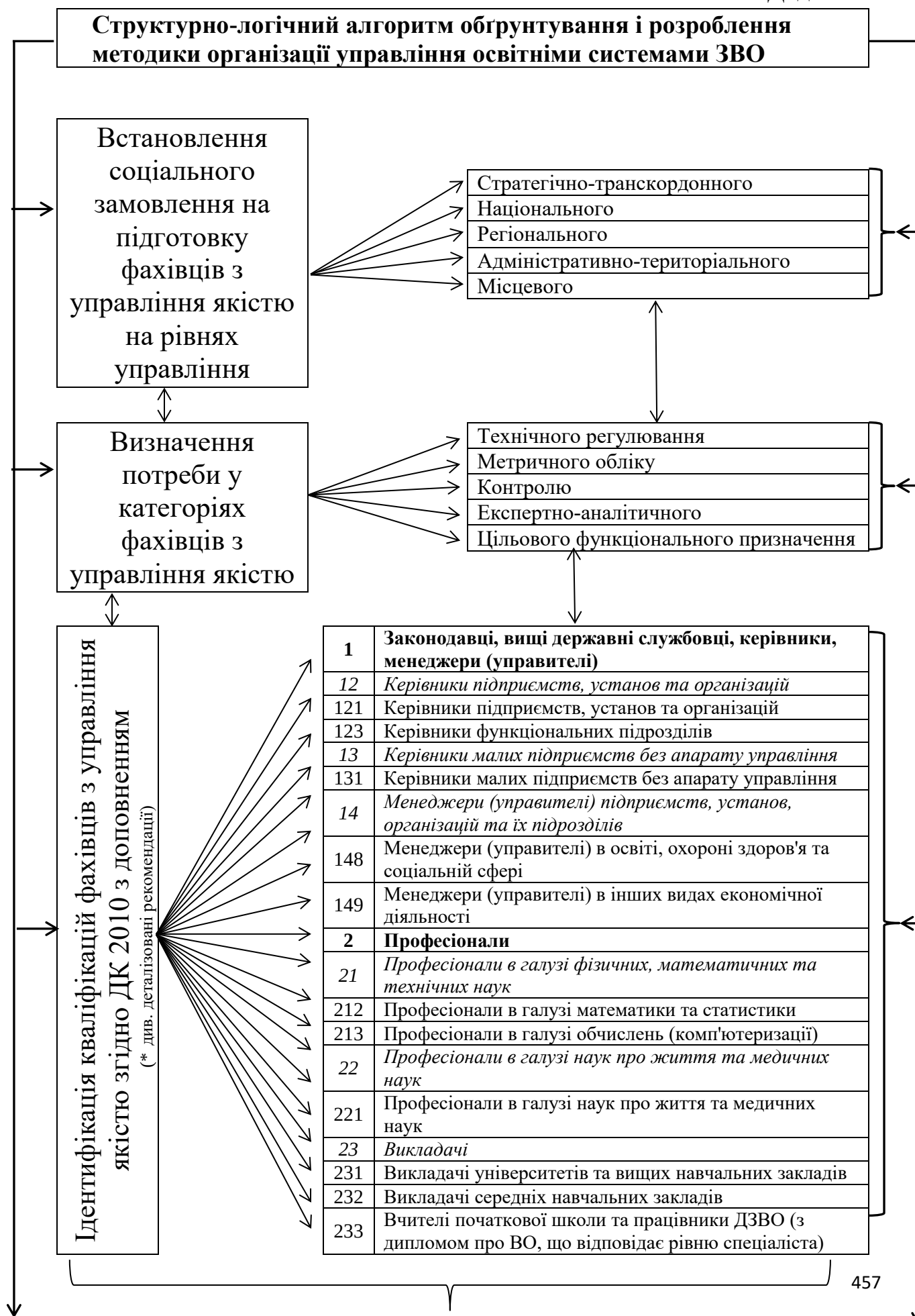
- 213 *Професіонали в галузі обчислень (комп'ютеризації)*
- 2131 *Професіонали в галузі обчислювальних систем*
- 2131.1 *Наукові співробітники (обчислювальні системи)*
- 2131.2 Розробники обчислювальних систем
- 2132 *Професіонали в галузі програмування*
- 2132.1 *Наукові співробітники (програмування)*
- 2132.2 *Розробники комп'ютерних програм*
- 2139 *Професіонали в інших галузях обчислень (комп'ютеризації)*
- 2139.1 *Наукові співробітники (інші галузі обчислень)*
- 2139.2 Професіонали в інших галузях обчислень
- 214 *Професіонали в галузі архітектури та інженерної справи*
- 2141 *Професіонали в галузі архітектури та планування міст*
- 2141.1 *Наукові співробітники (архітектура, планування міст)*
- 2141.2 Архітектори та планувальники міст
- 2142 *Професіонали в галузі цивільного будівництва*
- 2142.1 *Наукові співробітники (цивільне будівництво)*
- 2142.2 Інженери в галузі цивільного будівництва
- 2143 *Професіонали в галузі електротехніки*
- 2143.1 *Наукові співробітники (електротехніка)*
- 2143.2 Інженери-електрики
- 2144 *Професіонали в галузі електроніки та телекомунікацій*
- 2144.1 *Наукові співробітники (електроніка, телекомунікації)*
- 2144.2 Інженери в галузі електроніки та телекомунікацій
- 2145 *Професіонали в галузі інженерної механіки*
- 2145.1 *Наукові співробітники (інженерна механіка)*
- 2145.2 Інженери-механіки
- 2146 *Професіонали в галузі хімічних технологій*
- 2146.1 *Наукові співробітники (хімічні технології)*
- 2146.2 Інженери-хіміки
- 2147 *Професіонали в галузі гірництва та металургії*
- 2147.1 *Наукові співробітники (гірництво, металургія)*
- 2147.2 Гірничі інженери та інженери-металурги
- 2148 *Професіонали в галузі картографії та топографії*
- 2148.1 *Наукові співробітники (картографія, топографія)*
- 2148.2 Картографи та топографи
- 2149 *Професіонали в інших галузях інженерної справи*
- 2149.1 *Наукові співробітники (інші галузі інженерної справи)*
- 2149.2 Інженери (інші галузі інженерної справи)
- 22 *Професіонали в галузі наук про життя та медичних наук*
- 221 *Професіонали в галузі наук про життя та медичних наук*
- 2211 *Біологи, ботаніки, зоологи та професіонали споріднених професій*
- 2211.1 *Наукові співробітники (біологія, ботаніка, зоологія та ін.)*
- 2211.2 Біологи, ботаніки, зоологи та професіонали споріднених професій
- 2212 *Професіонали в галузі патології, токсикології, фармакології,*

- фізіології та епідеміології
- 2212.1 Наукові співробітники (патологія, токсикологія, фармакологія, фізіологія, епідеміологія)
- 2212.2 Патологи, токсикологи, фармакологи, фізіологи та епідеміологи
- 2213 Професіонали в агрономії, водному господарстві, зооінженерії, лісівництві, меліорації та природно-заповідній справі
- 2213.1 Наукові співробітники (агрономія, водне господарство, зооінженерія, лісівництво, меліорація та природно-заповідна справа)
- 2213.2 Агрономи, гідротехніки, зооінженери, лісоводи та професіонали споріднених професій
- 222 Професіонали в галузі медицини (крім медичних сестер)
- 2221 Професіонали в галузі лікувальної справи (крім стоматології)
- 2221.1 Наукові співробітники (лікувальна справа, крім стоматології)
- 2221.2 Лікарі
- 2222 Професіонали в галузі стоматології
- 2222.1 Наукові співробітники (стоматологія)
- 2222.2 Стоматологи
- 2223 Професіонали в галузі ветеринарної медицини
- 2223.1 Наукові співробітники (ветеринарна медицина)
- 2223.2 Ветеринари
- 2224 Професіонали в галузі фармації
- 2224.1 Наукові співробітники (фармація)
- 2224.2 Провізори
- 2225 Професіонали в галузі медико-профілактичної справи
- 2225.1 Наукові співробітники в галузі медико-профілактичної справи
- 2225.2 Лікарі, фахівці в галузі медико-профілактичної справи
- 2229 Інші професіонали в галузі медицини (крім сестринської справи та акушерства)
- 2229.1 Наукові співробітники в галузі медицини (крім сестринської справи та акушерства)
- 2229.2 Професіонали в галузі медицини (крім сестринської справи та акушерства)
- 223 Професійні медичні сестри та акушерки
- 2230 Професіонали в галузі сестринської справи та акушерства
- 2230.1 Наукові співробітники (сестринська справа, акушерство)
- 2230.2 Медичні сестри та акушерки
- 23 *Викладачі*
- 231 *Викладачі університетів та вищих навчальних закладів*
- 2310 *Викладачі університетів та вищих навчальних закладів*
- 2310.1 *Професори та доценти*
- 2310.2 *Інші викладачі університетів та вищих навчальних закладів*
- 232 *Викладачі середніх навчальних закладів*
- 2320 *Викладачі середніх навчальних закладів*
- 233 *Вчителі початкової школи та працівники дошкільних закладів (з*

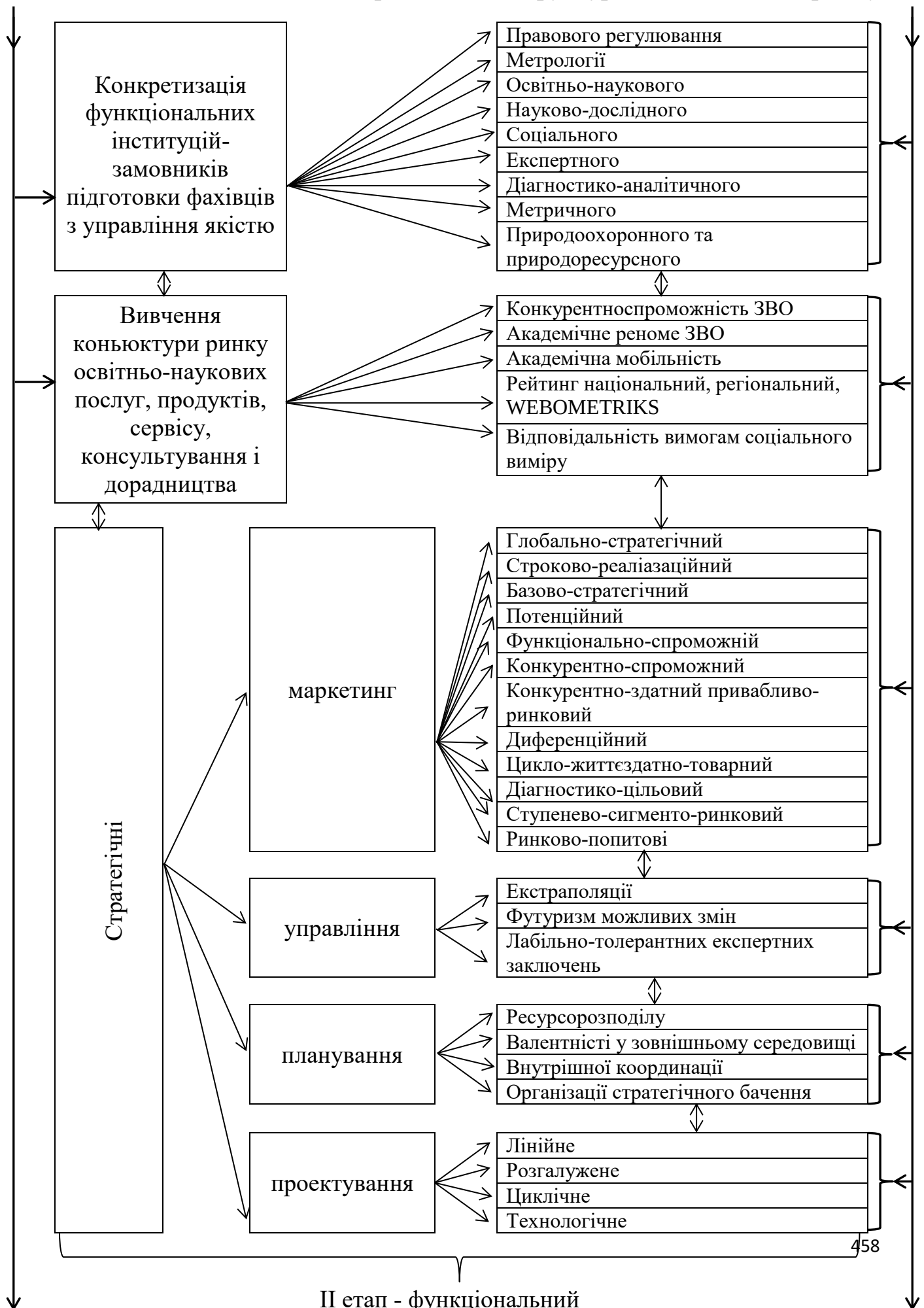
- дипломом про вищу освіту, що відповідає рівню спеціаліста)*
- 2331 *Вчителі початкової школи*
 - 2332 *Вихователі дошкільних закладів*
 - 234 *Вчителі спеціалізованих навчальних закладів*
 - 2340 *Вчителі спеціалізованих навчальних закладів*
 - 235 *Інші професіонали в галузі навчання*
 - 2351 *Професіонали в галузі методів навчання*
 - 2351.1 *Наукові співробітники (методи навчання)*
 - 2351.2 *Інші професіонали в галузі методів навчання*
 - 2352 *Інспектори навчальних закладів*
 - 2359 *Інші професіонали в галузі навчання*
 - 2359.1 *Інші наукові співробітники в галузі навчання*
 - 2359.2 *Інші професіонали в галузі навчання*
 - 24 *Інші професіонали*
 - 241 *Професіонали в сфері державної служби, аудиту, бухгалтерського обліку, праці та зайнятості, маркетингу, ефективності підприємництва, раціоналізації виробництва та інтелектуальної власності*
 - 2411 *Професіонали в галузі аудиту та бухгалтерського обліку*
 - 2411.1 *Наукові співробітники (аудит, бухгалтерський облік)*
 - 2411.2 *Аудитори та кваліфіковані бухгалтери*
 - 2412 *Професіонали в галузі праці та зайнятості*
 - 2412.1 *Наукові співробітники (праця, зайнятість)*
 - 2412.2 *Професіонали в галузі праці та зайнятості*
 - 2413 *Професіонали, зайняті роботою з цінними паперами*
 - 2413.1 *Наукові співробітники (біржові операції)*
 - 2413.2 *Професіонали у сфері біржової діяльності*
 - 2414 *Професіонали з питань фінансово-економічної безпеки підприємств, установ та організацій*
 - 2414.1 *Наукові співробітники (фінансово-економічна безпека підприємств, установ та організацій)*
 - 2414.2 *Професіонали з фінансово-економічної безпеки*
 - 2419 *Професіонали у сфері державної служби, маркетингу, ефективності господарської діяльності, раціоналізації виробництва, інтелектуальної власності та інноваційної діяльності*
 - 2419.1 *Наукові співробітники (маркетинг, ефективність господарської діяльності, раціоналізація виробництва, інтелектуальна власність)*
 - 2419.2 *Професіонали у сфері маркетингу, ефективності господарської діяльності, раціоналізації виробництва, інтелектуальної власності та інноваційної діяльності*
 - 2419.3 *Професіонали державної служби*
 - 242 *Професіонали в галузі правознавства, прокурорського нагляду, правосуддя та правоохоронної діяльності*
 - 2421 *Професіонали в галузі правознавства та прокурорського нагляду*

- 2421.1 *Наукові співробітники (правознавство)*
- 2421.2 Адвокати та прокурори
- 2422 Судді
- 2423 Професіонали в галузі правоохоронної діяльності
- 2424 Професіонали кримінально-виконавчої служби
- 2429 Інші професіонали в галузі правознавства
- 243 Професіонали в сфері архівної справи, музеєзнавства, бібліотечної справи, інформації та кінопрограм
- 2431 Професіонали в галузі архівної справи, зберігання музейних та бібліотечних фондів
- 2431.1 Наукові співробітники (архівна справа, музеєзнавство)
- 2431.2 Архіваріуси та зберігачі у музеях та бібліотеках
- 2432 Професіонали у сфері бібліотечної справи та кінопрограм
- 2432.1 Наукові співробітники (бібліотечна справа, кінопрограми)
- 2432.2 Бібліотекарі, професіонали в сфері кінопрограм
- 2433 Професіонали в галузі інформації та інформаційного аналізу
- 2433.1 Наукові співробітники (інформаційна аналітика)
- 2433.2 Професіонали в галузі інформації та інформаційні аналітики
- 244 Професіонали в галузі економіки, соціології, археографії, археології, географії, кримінології та палеографії
- 2441 Професіонали в галузі економіки
- 2441.1 Наукові співробітники (економіка)
- 2441.2 Економісти
- 2442 Професіонали в галузі археографії, археології, географії, кримінології, палеографії та соціології
- 2442.1 Наукові співробітники (археографія, археологія, географія, кримінологія, палеографія, соціологія)
- 2442.2 Археографи, археологи, географи, кримінологи, палеографи та соціологи
- 2443 Професіонали в галузі філософії, історії та політології
- 2443.1 Наукові співробітники (філософія, історія, політологія)
- 2443.2 Філософи, історики та політологи
- 2444 Професіонали в галузі філології, лінгвістики та перекладів
- 2444.1 Наукові співробітники (філологія, лінгвістика, переклади)
- 2444.2 Філологи, лінгвісти, перекладачі та усні перекладачі
- 2445 Професіонали в галузі психології
- 2445.1 Наукові співробітники (психологія)
- 2445.2 Психологи
- 2446 *Професіонали в галузі соціального захисту населення*
- 2446.1 *Наукові співробітники (соціальний захист населення)*
- 2446.2 *Професіонали в галузі соціального захисту населення*
- 2447 Професіонали у сфері управління проектами та програмами
- 2447.1 Наукові співробітники (проекти та програми)
- 2447.2 Професіонали з управління проектами та програмами

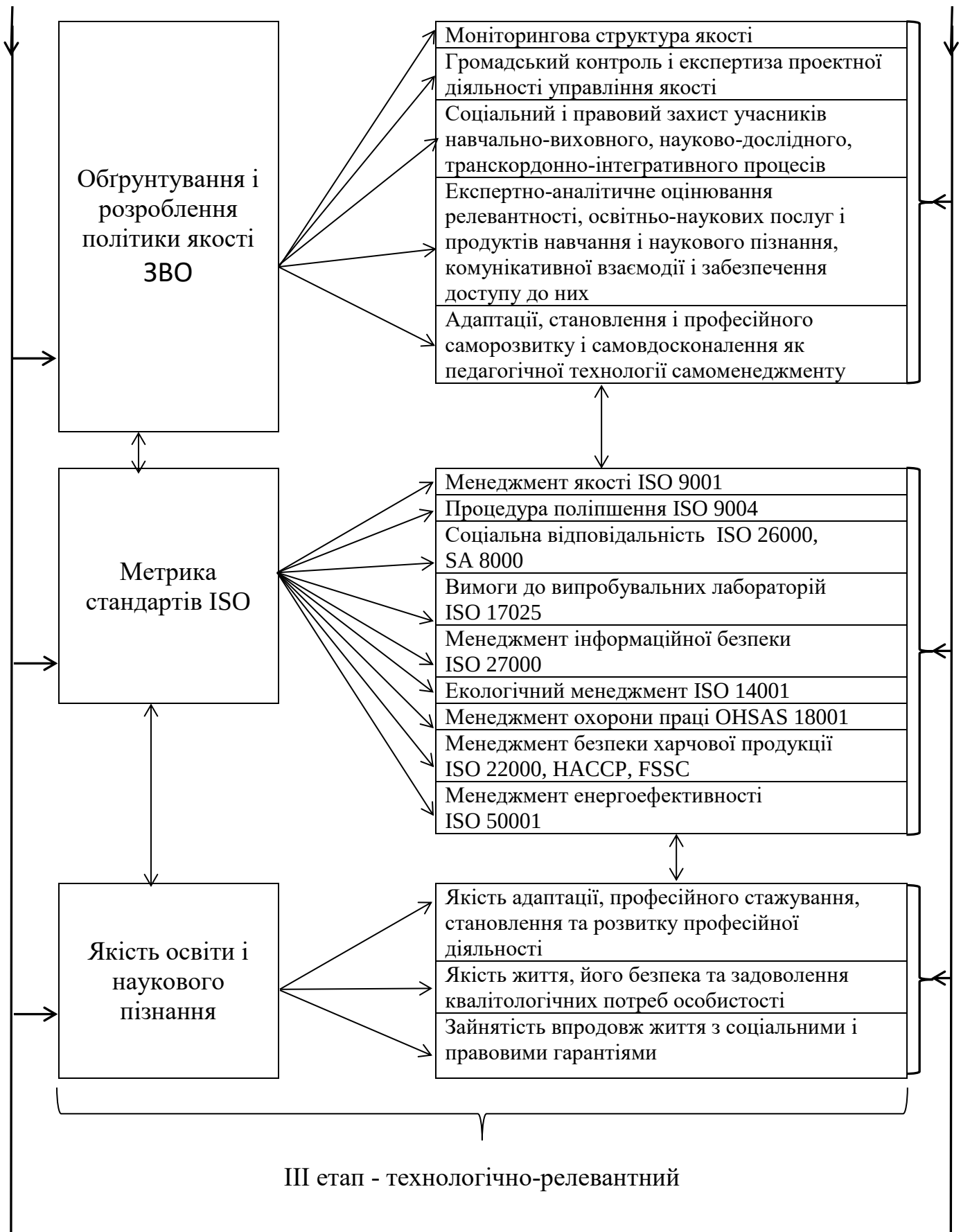
- 245 Професіонали в галузі художньої творчості
- 2451 Професіонали в галузі літератури
- 2451.1 Літературознавці
- 2451.2 Письменники, редактори та журналісти
- 2452 Професіонали в галузі образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва
- 2452.1 Мистецтвознавці (образотворче та декоративно-прикладне мистецтво)
- 2452.2 Скульптори, художники та модельєри
- 2453 Професіонали в галузі музики
- 2453.1 Мистецтвознавці (музикознавство)
- 2453.2 Композитори, аранжувальники, диригенти, музиканти та співаки
- 2454 Професіонали в галузі хореографії
- 2454.1 Мистецтвознавці (хореографія)
- 2454.2 Хореографи і танцюристи
- 2455 Професіонали в галузі кіно, театру та естради
- 2455.1 Мистецтвознавці (кіномистецтво, театр, естрада)
- 2455.2 Кіно-, театральні (естрадні та інші) актори та режисери
- 246 Професіонали в галузі релігії
- 2460 Професіонали в галузі релігії
- 247 *Професіонали з безпеки та якості*
- 2471 *Професіонали з контролю за якістю*
- 248 *Професіонали в галузі туризму, готельної, ресторанної та санаторно-курортної справи*
- 2481 *Професіонали в галузі туризму*
- 2481.1 *Наукові співробітники (туризмологія, екскурсовознавство)*
- 2481.2 *Туризмознавці*
- 2482 Професіонали в галузі готельної та ресторанної справи
- 2482.2 Професіонали із готельної та ресторанної справи
- 2483 Професіонали в галузі санаторно-курортної справи
- 2483.1 Наукові співробітники (рекреалогія)
- 2483.2 Професіонали із санаторно-курортної справи
- 249 *Професіонали, що не входять в інші класифікаційні угруповання*
- 2490 *Професіонали, що не входять в інші класифікаційні угруповання*

Продовження структурно-логічного алгоритму

Продовження структурно-логічного алгоритму

Скринінг рівня сформованості професійно-практичних управлінсько-квалітологічних компетентностей

ПРОТОКОЛ

ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТА, АСПІРАНТА, PhD-СТУДЕНТА

Прізвище, ім'я, по-батькові _____

Напрямок підготовки _____

Назва системної управлінської діяльності (підкреслити):

- освітньої;
- науково-дослідницької;
- виробничо-технологічної;
- адміністративної-інституційної;
- стажувальної (проектної на першому робочому місці)

Назва підрозділу уповноваженого для оцінювання, посада та ПІБ керівника (випускова кафедра, зав. лабораторією, майстер виробничого навчання, зав. відділом або центром, представник деканату): _____

Оцінювання якості підготовки за циклом управлінських дисциплін або модулів з них _____

Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний) критерій оцінювання сформованості управлінських знань і готовності до управлінської діяльності

<i>Показники /знання</i>	<i>Рівні сформованості знань</i>				
	<i>Недостатній (FX, F)</i>	<i>Достатній (E, D)</i>	<i>Середній (C)</i>	<i>Підви- щений (B)</i>	<i>Високий (A)</i>
Соціально-правового регулювання					
Метрології та технологічного регулювання					
Стратегічного менеджменту та маркетингу					
Методології педагогічних досліджень					
Адміністративного менеджменту					
Освітньої політики (соціальної, екологічної,					

економічної)					
Управління якістю в сфері освіти					
Методології педагогічної освіти					
Методології навчання спеціальних педагогічних дисциплін					
Методології системного управління якістю					

Когнітивний (евристичний) критерій оцінювання

Показники / уміння і навички	Рівні сформованості умінь й навичок				
	Недостатній (FX, F)	Достатній (E, D)	Середній (C)	Підвищений (B)	Високий (A)
Організаційно-управлінські					
Інформаційно-аналітичні					
Науково-методичні					
Професійні, спеціальні					
Дослідницькі					
Контрольно-метричні (моніторинг, ОВНС, експертиза, паспортизація, аудит)					
Квалітологічні (метрологічні, стандартизації та сертифікації, ліцензування й акредитації, маркування)					

Діяльнісний (креативно-творчий) критерій оцінювання

Показники / Здатності	Рівні, компетентності				
	Недостатній (FX, F)	Достатній (E, D)	Середній (C)	Підвищений (B)	Високий (A)
Актуалізувати завдання за визначеною метою для досягнення бажаної якості, що задовольняє споживача					

Вирішувати професійні завдання управління якістю (на рівнях управління та за цільовим призначенням)					
Системний аналіз якості складових систем управління і навколишнього середовища					
Обґрунтування, розроблення, та впровадження: планування, програмування, проектування стратегічного розвитку систем та адміністративно-територіальних одиниць (відкритих та замкнених у кордонах організації)					
Відповідати за прийнятті організаційно-управлінські рішення					
Міжнародної взаємодії та співпраці у вирішенні системних завдання управління якістю					
Міжнародного та вітчизняного технічного регулювання					
Розроблення та впровадження політики якості					
Обґрунтовування, розроблення і впровадження моніторингу системи управління якістю систем різного роду					
Мобільність освітньої, дослідницької, громадської, соціальної, міжнародної діяльності					

Рекомендації за результатами оцінювання якості підготовки студента, аспіранта, PhD студента:

Рекомендації випускаючої кафедри з покращення якості підготовки:

Теоретична підготовка _____

Науково-дослідницька _____

Практично-стажувальна підготовка _____

**Автоматизація визначення рівня сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей у студентів
(у середовищі табличного процесора MS Excel)
Л.1. Обробка протоколів оцінювання студентів.**

Обробка результатів тестування.xlsx - Microsoft Excel

ОсновеВставленняРозмітка сторінкиФормулиДаніРецензуванняВиглядABBYY FineReader 11

ВставитиБуфер об...

Шрифт

Вирівнювання

Загальний

Число

Умове форматування

Форматувати як таблицю

Стилі клітинок

Стилі

ВставитиВидалитиФормат

Клітинки

Сортування Знайти й видалити

Редагування

AD9

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA
1			Обробка протоколів оцінювання студентів																								
2																											
3	№	Критерії оцінювання	Номер студента																								
4		I. Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
5	1	Соціально-правового регулювання	4	5	5	3	5	4	4	4	3	5	4	4	3	5	3	4	3	4	4	3	5	3	4	4	3
6	2	Метрології та технологічного регулювання	4	4	4	3	5	4	4	3	3	4	4	3	3	4	3	4	2	4	4	3	4	3	3	3	3
7	3	Стратегічного менеджменту та маркетингу	4	4	4	3	5	4	4	4	3	4	4	3	3	4	3	4	2	4	4	3	4	3	3	3	3
8	4	Методології педагогічних досліджень	4	4	5	4	5	5	4	4	4	5	4	4	3	5	3	4	3	5	5	4	5	4	4	4	4
9	5	Адміністративного менеджменту	4	4	5	3	5	4	4	4	3	5	4	3	3	5	3	4	3	4	5	3	4	3	4	4	4
10	6	Освітньої політики (соціальної, екологічної, економічної)	5	5	5	4	5	5	4	5	4	5	4	4	3	5	3	4	3	5	5	4	5	4	4	4	4
11	7	Управління якістю в сфері освіти	4	5	5	4	5	5	4	5	4	5	4	5	3	5	3	4	4	5	5	3	5	4	4	4	4
12	8	Методології педагогічної освіти	5	5	5	4	5	5	4	4	4	5	4	5	4	5	3	5	4	5	5	4	5	4	4	4	4
13	9	Методології навчання спеціальних педагогічних дисциплін	4	4	4	3	5	4	4	4	3	5	4	4	3	4	3	4	3	4	4	3	4	4	4	4	4
14	10	Методології системного управління якістю	3	3	4	3	5	4	4	3	3	4	4	3	3	4	3	4	3	4	4	3	4	3	3	3	3

Готово

ДаніЗведені дані

93%

Л.2. Визначення рівня сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей у студентів

Обробка результатів тестування.xlsx - Microsoft Excel

ОсновнеВставленняРозмітка сторінкиФормулиДаніРецензуванняВиглядABBYY FineReader 11

Вставити

Буфер об...

Calibri11

Шрифт

Вирівнювання

Загальний

Число

Умове форматування

Форматувати як таблицю

Стилі клітинок

Стилі

Вставити

Видалити

Формат

Клітинки

Σ

Сортування

Знайти й

Фільтр

Виділити

Редагування

S18fx

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA				
1	Зведені дані обробки протоколів оцінювання студентів																														
2																															
3	Критерій оцінювання	Номер студента																													
4		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25					
5		Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний)	4,10	4,30	4,60	3,40	5,00	4,40	4,00	4,00	3,40	4,70	4,00	3,80	3,10	4,60	3,00	4,10	3,00	4,40	4,50	3,30	4,50	3,50	3,70	3,70	3,60				
6		Когнітивний (евристичний)	3,71	4,43	4,71	3,71	4,71	4,43	4,29	4,14	3,71	4,57	3,86	3,71	3,43	4,43	2,71	4,14	3,57	4,43	4,14	3,57	4,14	3,86	3,86	3,86	3,71				
7	Діяльнісний (креативно-творчий)	4,00	4,50	4,70	3,40	5,00	4,20	4,20	4,00	3,40	4,70	4,40	3,50	3,40	4,60	2,80	4,20	2,90	4,20	4,20	3,40	4,30	3,40	3,50	3,50	3,40					
8																															
9																															
10	Визначення рівня сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей у студентів підгрупи																														
11	Рівні	Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний)					Когнітивний (евристичний)					Діяльнісний (креативно-творчий)																			
12																															
13																															
14		Високий (А)					1					0					1														
15		Підвищений (В)					5					3					4														
16	Середній (С)					8					9					9															
17	Достатній (Е, D)					11					12					9															
18	Недостатній (FX, F)					0					1					2															
19																															

ДаніЗведені дані

Л.3. Реалізація алгоритму розрахунку (режим відображення формул).

Обробка результатів тестування.xlsx - Microsoft Excel

Основне Вставлення Розмітка сторінки **Формули** Дані Рецензування Вигляд ABBY FineReader 11

Вставити функцію Σ Автосума Недавно використані Логічна Текстова Математична Фінансова Дата та час Інші функції

Бібліотека функцій

Визначити ім'я Використовувати у формулі Створити з виділеного

Визначені імена

Впливаючі клітинки Залежні клітинки Видалити стрілки

Показати формули Контроль помилок Обчислити формулу

Аудит формули

Вікно контрольного значення

Параметри обчислення

Обчислення

A1 Зведені дані обробки протоколів оцінювання студентів

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Зведені дані обробки протоколів оцінювання							
2								
3	Критерій оцінювання							
4		1	2	3	4	5	6	7
5	Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний)	=SUM(Дані!C5:C14)/10	=SUM(Дані!D5:D14)/10	=SUM(Дані!E5:E14)/10	=SUM(Дані!F5:F14)/10	=SUM(Дані!G5:G14)/10	=SUM(Дані!H5:H14)/10	=SUM(Дані!I5:I14)/10
6	Когнітивний (евристичний)	=SUM(Дані!C17:C23)/7	=SUM(Дані!D17:D23)/7	=SUM(Дані!E17:E23)/7	=SUM(Дані!F17:F23)/7	=SUM(Дані!G17:G23)/7	=SUM(Дані!H17:H23)/7	=SUM(Дані!I17:I23)/7
7	Діяльнісний (креативно-творчий)	=SUM(Дані!C26:C35)/10	=SUM(Дані!D26:D35)/10	=SUM(Дані!E26:E35)/10	=SUM(Дані!F26:F35)/10	=SUM(Дані!G26:G35)/10	=SUM(Дані!H26:H35)/10	=SUM(Дані!I26:I35)/10
8								
9								

Готово

Додаток Л (продовження)

Обробка результат_тестування.xlsx - Microsoft Excel

Основне Вставлення Розмітка сторінки **Формули** Дані Рецензування Вигляд ABBYY FineReader 11

Вставити функцію Σ Автосума Недавно використані Фінансова Логічна Текстова Математична Дата та час Інші функції

Диспетчер імен Визначити ім'я Використовувати у формулі Створити з виділеного Визначені імена

Впливаючі клітинки Залежні клітинки Видалити стрілки Показати формули Контроль помилок Обчислити формулу Аудит формули

Вікно контрольного значення Параметри обчислення Обчислення

S18

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																

Визначення рівня сформованості знань, умінь, навичок та компетентностей у студентів підгрупи

Рівні	Мотиваційно-аксіологічний (репродуктивний)	Когнітивний (евристичний)	Діяльнісний (креативно-творчий)
Високий (A)	=COUNTIF(B5:Z5;"=5")	=COUNTIF(B6:Z6;"=5")	=COUNTIF(B7:Z7;"=5")
Підвищений (B)	=COUNTIFS(B5:Z5;">=4,5";B5:Z5;"<=4,99")	=COUNTIFS(B6:Z6;">=4,5";B6:Z6;"<=4,99")	=COUNTIFS(B7:Z7;">=4,5";B7:Z7;"<=4,99")
Середній (C)	=COUNTIFS(B5:Z5;">=4";B5:Z5;"<=4,49")	=COUNTIFS(B6:Z6;">=4";B6:Z6;"<=4,49")	=COUNTIFS(B7:Z7;">=4";B7:Z7;"<=4,49")
Достатній (E, D)	=COUNTIFS(B5:Z5;">=3";B5:Z5;"<=3,99")	=COUNTIFS(B6:Z6;">=3";B6:Z6;"<=3,99")	=COUNTIFS(B7:Z7;">=3";B7:Z7;"<=3,99")
Недостатній (FX, F)	=COUNTIFS(B5:Z5;">=2";B5:Z5;"<=2,99")	=COUNTIFS(B6:Z6;">=2";B6:Z6;"<=2,99")	=COUNTIFS(B7:Z7;">=2";B7:Z7;"<=2,99")

Дані Зведені дані

Укажіть клітинку та натисніть клавішу ENTER або виберіть "Вставити"

100%

Анкети

М.1. АНКЕТА (опитування експертів)
Експертна оцінка задоволеності запитів працедавців у фахівцях і професіоналах з управління якістю у ЗВО

Параметри у показниках	Оцінки						
	FX	F	E	D	C	B	A
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>1. Рівень підготовки фахівців та професіоналів з управління якістю у ЗВО</i>							
1.1. рівень сформованості професій-них управлінсько-квалітологічних компетенцій у випускників							
1.2. професійно-практична готовність до управління якістю в інституціях різного цільового призначення							
1.3. професійна підготовка з організації управління якістю освітньо-наукових систем							
1.4. відповідність компетентностей випускників сучасним вимогам організації управління якістю у ЗВО							
1.5. сформованість особистих здатностей (здібностей, якостей), як кваліфікаційних ознак професійного становлення, саморозвитку майбутніх управлінців якістю у ЗВО							
1.6. функціональна системність неперервної підготовки (за галузями наук і знань)							
<i>2. Організація управління підготовкою фахівців та професіоналів як менеджерів з якості</i>							
2.1. готовність освітньо-наукової системи до якісних змін							
2.2. координаційно-субординаційна взаємодія при реалізації методики організації управління якістю у ЗВО							
2.3. розроблення і впровадження							

моніторингової структури з управління якістю							
2.4. самоаналіз якості управління освітньо-науковою системою							
2.5. зовнішнє оцінювання освітньо-наукової системи							
2.6. ресурсозабезпечення та ресурсо-ощадність							
<i>3. Співпраця з працедавцями у пріоритетних видах системного управління якістю у ЗВО</i>							
3.1. стратегічне партнерство у розробленні та реалізації управлінських науково-дослідних та науково-технічних проектів							
3.2. залучення до системної діяльності з управління якістю інституцій різного цільового призначення студентів, слухачів, стажистів, в умовах професійного середовища							
3.3. можливість стажування та працевлаштування студентів, слухачів, стажистів, в інституціях-партнерах професійної адаптації першого робочого місця							
3.4. організація систем управління якістю за специфікою професійних середовищ							
3.5. взаємовигідність впровадження спільної науково-технічної та техніко-регламентуючої продукції							
3.6. професійна готовність майбутніх управлінців з якості							
3.7. корпоративна взаємодія ЗВО і працедавців у організації дозвілєвої діяльності здобувачів вищої освіти							

М.2. АНКЕТА
(опитування студентів)

Шановний студенте!

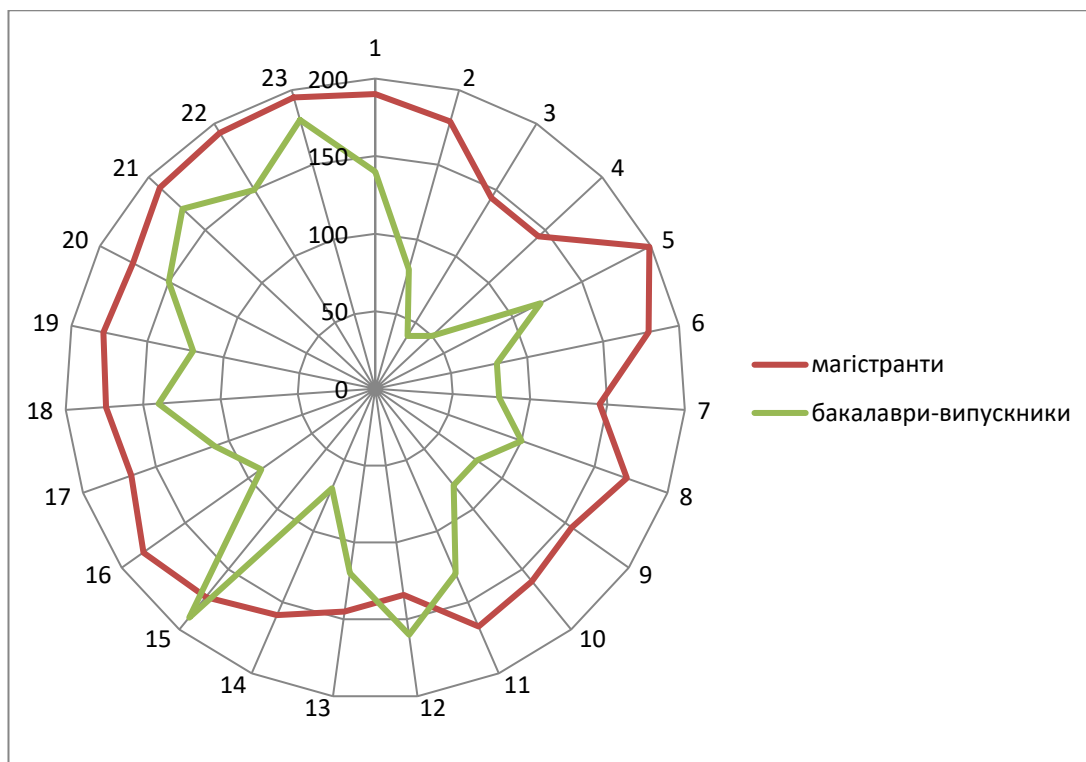
Оцініть вплив на якість університетської освіти наступних факторів*

***Кожному з показників потрібно поставити бал від 1 до 5, де 1 – найнижча оцінка, а 5 – найвища.**

1. Компетентність викладачів у предметах, які вони викладають
 2. Об'єктивність оцінювання знань викладачами
 3. Використання викладачами новітніх методів навчання
 4. Використання викладачами сучасних засобів навчання
 5. Науковий рейтинг викладача
 6. Можливості позааудиторного навчання (напр. дистанційна форма)
 7. Матеріально-технічна база університету
 8. Практична підготовка (виробнича, педагогічна практики)
 9. Організація та методичне забезпечення самостійної роботи
 10. Відповідність програми навчання сучасним потребам галузі
 11. Відповідність теми роботи (курсової, магістерської) Вашим професійним інтересам
 12. Можливість брати участь у науково-дослідній роботі
 13. Можливість паралельного навчання/стажування (подвійні дипломи) за кордоном
 14. Можливість формувати для себе освітню траєкторію (навчальний план)
 15. Чіткість організації навчального процесу (зокрема, електронний розклад)
 16. Рівень підготовки студента до вступу в університет
- За час навчання опанування наступних *навичок*:
17. лідерства, управління
 18. постійна потреба у самоосвіті
 19. стратегічне бачення
 20. критичне мислення
 21. робота в команді
 22. креативне мислення
 23. міння шукати, обробляти та аналізувати інформацію

Фактор, визначальний для Вас _____ - __

Розподіл впливовості (виставлено бали «4» і «5») факторів на якість освіти серед опитаних студентів відображено на наступній діаграмі:

М.3. АНКЕТА
(опитування викладачів)

Шановний колего!

Оцініть вплив на якість університетської освіти наступних факторів*

***Кожному з показників потрібно поставити бал від 1 до 5, де 1 – найнижча оцінка, а 5 – найвища.**

1. Рівень підготовки студента до вступу в університет
2. Вмотивованість студентів до навчання
3. Використання викладачами новітніх методів навчання
4. Використання викладачами сучасних засобів навчання
5. Якісний кадровий склад, який забезпечує підготовку фахівців
6. Рівень науково-дослідної роботи викладачів
7. Збільшення позааудиторного навчання студентів (напр. дистанційна форма)
8. Матеріально-технічна база університету
9. Сучасне технічне оснащення навчального процесу
10. Практична підготовка (виробнича, педагогічна практики) студентів.
11. Методичне забезпечення навчальних курсів
12. Організація та методичне забезпечення самостійної роботи
13. Відповідність програми навчання сучасним потребам галузі
14. Академічна мобільність викладачів
15. Академічна мобільність студентів
16. Залучення студентів до науково-дослідної роботи
17. Участь студентів у програмі подвійних дипломів
18. Формування студентом своєї освітньої траєкторії (навчального плану)
19. Чіткість організації навчального процесу (зокрема, електронний розклад).
20. Залучення до читання лекцій провідних фахівців з інших ЗВО
21. Затребуваність випускників на ринку праці

Фактори, визначальні на Вашу думку

Експертне оцінювання ефективності методики

Н.1. АНКЕТА

ефективності методики організації управління якістю підготовки у ЗВО

яка виконувалась у ЗВО _____

(назва установи за Статутом без скорочень та аббревіатурою)

з " _____ " _____ 20 __ р. по " _____ " _____ 20 __ р.

Експерт _____

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, посада, місце роботи)

уповноважені з числа керівників, завідувачів структурно-організаційних, функціональних підрозділів

_____ ,

(назва підрозділу)

а також членів вчених, науково-методичних та навчально-методичних рад _____

_____.

(форма ради)

Видана експерту (за призначенням оцінювання організації управління процесами):

☐ освітнім – навчально-виховним	☐ науково-дослідним
☐ виробничо-технологічним	☐ адміністративно-господарським
☐ інституційно-стажувальним	☐ міжнародно-інтеграційним
☐ соціально-громадським	

Надійшла від експерта " _____ " _____ 20 __ р.

Експертне оцінюванням (за 5-ти бальною шкалою: у компонентах В, Г, Д допустимі декілька варіантів відповіді):

- 1) «цільове призначення та необхідність запровадження методики організації управління якістю у ЗВО»;
- 2) «ефективність методики організації управління якістю у ЗВО»;
- 3) «релевантність якості підготовки».

Обставини, що унеможливають об'єктивність експертизи (конфлікт інтересів)

☐ прямі безпосереднього впливу відсутні	☐ опосередкованого впливу
☐ прямі безпосереднього впливу дотичні	☐ присутні (за видами впливу)

А. ЦІЛЬОВИЙ КОНТЕНТ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ

Мета методики організації управління якістю у ЗВО

☐ влучно визначена	☐ не конкретно сформульована
☐ актуалізована	☐ не актуалізована

☐ відповідає вимогам міжнародних пріоритетних стратегій	☐ не відповідає пріоритетним світовим стратегіям
☐ відповідає вимогам державних і регіональних цільових програм	☐ не відповідає вимогам державних і регіональних цільових програм

Цільове призначення методики організації управління якістю у ЗВО

☐ новітнє, актуалізоване	☐ є недостатньо апробоване
☐ не досліджене	☐ міждисциплінарно досліджене
☐ конкретизоване	☐ міжсистемно-галузевого пізнання

Завдання методики організації управління якістю підготовки фахівців і професіоналів

☐ чітко згідно визначеної мети	☐ нечітко, не відповідає меті
☐ відповідає дереву цілей	☐ не містить дерево цілей

Б. ЗМІСТОВНИЙ КОНТЕНТ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ

Загальна характеристика змісту

☐ відповідає циклу підготовки	☐ не відповідає циклу підготовки
☐ фундаментально-філософського характеру	☐ не фундаментально-філософського характеру
☐ прикладного характеру	☐ не прикладного характеру
☐ конкретно-наукового характеру	☐ не конкретно-наукового характеру
☐ міжгалузевого характеру (за галузями наук і знань)	☐ не міжгалузевого характеру (за галузями наук і знань)
☐ професійно-орієнтованого	☐ не має професійно-орієнтованої векторності
☐ спеціалізованого (за регіональним, галузевим, інституційним призначенням)	☐ не має спеціалізації (регіональної, галузевої, інституційної)

В. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ КОНТЕНТ МЕТОДИКИ

Стан методичного забезпечення якості підготовки і управління нею

☐ укомплектовано і розроблено ґрунтовно	☐ узагальнено і систематизовано частково	☐ удосконалено у авторському трактуванні
☐ не відповідає вимогам		

Методи навчально-пізнавальної діяльності: навчання, дослідництва, управління

☐ загальноприйняті (рекомендовані)	☐ модернізовані
☐ авторські (оригінальні)	☐ спеціально-наукові

Форми і засоби організації навчально-пізнавальної діяльності за видами: освітньої, навчально-дослідницької, науково-методичної, виробничо-технологічної і стажування

☐ традиційні	☐ бінарні (у поєднанні декількох)	☐ синергетичні (системоутворюючі)
☐ мережеві (консорціумні)	☐ хмарні (без прив'язки)	

Програми за видами підготовки (плановий зміст, змістовні модулі, структура, обсяги, терміни, графіки, критерії діагностики та оцінювання)

☐ обґрунтовані та розроблені в повній мірі	☐ частково розроблені та обґрунтовані	☐ не обґрунтовані
☐ терміни проведення	☐ короткострокові терміни	☐ терміни проведення

відповідають обсягу завдань	проведення, обсяги перевищені	завищені, обсяги незначні
☐ згідно календарного-тематичного плану робіт	☐ конкретний календарно-тематичний план робіт відсутній	☐ не відповідає графіку підготовки
- Стан методичного забезпечення системи управління якістю підготовки (положення, організаційно-управлінські процедури, регламенти, інструкції, настанови) (відповідає вимогам +5 балів, не відповідає вимогам – 5 балів)
☐ ресурсозабезпечення	☐ кадрового потенціалу	☐ фінансування
☐ соціальних гарантій	☐ правового регулювання	☐ ділового адміністрування

Г. РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ КОНТЕНТ МЕТОДИКИ

Вагомість релевантності

☐ значна дольова участь впливу на якість управління підготовкою	☐ результати знайдуть застосування у суміжних галузях, сферах, середовищах
☐ певна ділова участь впливу на якість підготовки	☐ управлінської професійної діяльності, як довідкові матеріали
☐ сприяє вирішенню творчих практичних завдань колективних та індивідуальних або отриманню значного обсягу корисних фактичних результатів, матеріалу, досвіду, що забезпечує прогнозування і моделювання ситуацій (у галузях, сферах, середовищах управлінської професійної діяльності)	☐ результати будуть підґрунтям (інформаційним базисом) нового практичного дослідження у галузях управління освітою, методології навчання і дослідництва, досвіду для стажування
☐ отримані результати знайдуть широке використання у подальшій практичній підготовці	☐ значущість, очікуваних результатів не з'ясована
	☐ очікувані результати не мають суттєвого практичного значення

Д. АВТОРСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ДОРОБОК

Науково-методичний доробок

☐ значний науково-методичний доробок	☐ частковий науково-методичний доробок	☐ доробок відсутній

Оцінювання науково-методичної компетентності автора

☐ автор удосконалив методику організації за заявленим забезпеченням (зібрав, узагальнив, систематизував і авторизував)	☐ часткові сумніви щодо можливостей автора удосконалювати методику організації управління якістю підготовки
☐ удосконалення методики за зазначеними вимогами не можливе	☐ методика організації управління якістю підготовки є авторською, оскільки сегмент удосконалення, модернізації і власного наукового доробку перевищує традиційний

Наукові роботи та публікації з даної теми (за наявності чи відсутності за кожним + або – (відповідно) 5-ть балів)

☐ фахові	☐ апробовані
☐ науково-метричні регіональні	☐ апробуються
☐ науково-метричні глобальні	☐ відсутні
☐ публіцистичні (гіпотези, есе,	

інтерв'ю, часописні)

Авторська участь у розробленні нормативних регламентів

☐ положення	☐ організаційно-управлінські
☐ інструкції	процедури
	☐ політика ЗВО

*За кожним контентом експерт уповноважений надати індивідуальне експертне
заключення*

**Н.2. Професійні компетентності експертів
при організації експертного оцінювання**

№ п/п	Компетентність	Опис якісної характеристики
1.	Миротворча здатність позитивного світобачення	Професійна кваліфікація у вирішенні проблемно-творчих завдань з управління якістю, методологія експертної діагностики яких у часткових компонентах або розроблених методиках невідома (у деталях чи повністю)
2.	Евристичність	З застосуванням методів відкриття нового у навчанні і науковому пізнанні, способів вибору мети або вирішення завдань, доведена вірність яких покроково невідома або не може бути підтверджена, а також способів, що ґрунтуються на емпіричній інформації, що не піддається суворій раціоналізації, застосування моделей: сліпого пошуку, яка спирається на так званий метод проб і помилок; лабіринтної, в якій проблема це лабіринт, а процес розв'язування прохід лабіринтом; структурно-семантичної, що вважається найповнішою і відображає семантичні взаємини між об'єктами.
3.	Футуризм	Прогнозування стану та розвитку у перспективі, проєкційна здатність усвідомлення руху мисленнєвого процесу з умовиводами в рамках творчих завдань дослідження
4.	Автономність та незаангажованість	Здатність мати власне автономно-незалежне бачення і відстоювати свою точку зору на протигагу загальноприйнятим твердженням та громадській думці
5.	Світоглядність системного бачення	Здатність бачити проблему з різних точок зору, володіти і застосовувати системну методологію управління якістю

Оцінка ефективності моделі побудови системи підготовки фахівців
П.1. Критерії готовності майбутніх фахівців і професіоналів до
управління якістю у сфері освіти та науки

Рівні готовності	Критерії оцінювання готовності фахівців і професіоналів до управління якістю освітніх систем				Шкала оцінювання		Середній бал
	мотиваційно-аксіологічний	організаційно-компетентнісний	системно-управлінський	креативно-квалітологічний	Н	Е	
не достатній	Відсутність причинно-спонукальних дій у вчинках особистості спрямованих на досягнення власних цілей і цілей організації	Відсутність організаційно-управлінських компетентностей, поверхневі знання загального і прикладного управління якістю, не притаманні вміння та навички управління якістю процесів і систем	Брак оперативних компетентностей, професійно-орієнтованих організаційно-управлінських здатностей та відповідальності за організацію управління якістю, обмежене оперування понятійно-категоріальним апаратом методології системного управління, відсутність організаційної операційності при розроблені регламентних процедур управління якістю та її технічного регулювання в освітній системі	Відсутність, брак творчого підходу у синтезі організаційно-наслідуваних операцій теоретично не обґрунтованих, здатність до виконання запрограмованих дій як підлеглого, низька відповідальність за прийняті рішення, острах при їх формуванні та застосуванні, безініціативність новаторства, невміння актуалізувати пріоритетність та наступність управлінських операцій, відсутність системного мислення і бачення організації систем	2	FX, F	2,00 - 2,99

достатній	Усвідомлення власних організаційних потреб, які зумовлюють виникнення управлінського інтересу для застосування матеріальних і моральних стимулів до управління якістю	Усвідомлена відповідальність застосування організаційно-управлінських професійних компетентностей, які спрямовані на впорядковану взаємодію об'єктів і суб'єктів управлінсько-квалітологічної діяльності, у результаті якої формується збалансована система управління якістю, прогнозування можливих станів об'єкту управління, альтернативних траєкторій і термінів досягнення бажаних станів якості освітніх послуг, наукових продуктів та сервісів, професійні компетентності прогнозування та моделювання прогнозів якості, застосування методів (сценаріїв, аналогії, вірогідності, джерельності, векторності, циклів подій) та методик (пошукового, нормативного, планового, програмного, проектного, організаційного, цільового) прогнозування	Професійно-практичні системно-управлінські компетентності забезпечення ефективності системи управління якістю у ЗВО, застосування принципів активного соціально-працездатного становлення, нарощення, адаптації та розвитку, результативності професійних видів системної діяльності, синергізму кооперації керівників і виконавців, усвідомлення та застосування позитивносприятливих взаємозв'язків за повноваженнями через делегування, мінімізації управлінських дій, сформованість моніторингових компетентностей визначення змісту та напрямів управлінської діяльності системи якості, необхідних для досягнення потреб визначення у розроблених програмах та планах, набуття розподільчих компетентностей для оптимізації відповідальності у органах управління якістю освітньої системи	Внутрішньо системне бачення організації управління якістю освітньої системи, професійно-практичні компетентності контролю якості за заданими параметрами та інструкціями моніторингу якості роботи організації , технічного, обслуговуючого, інформаційно-технічного, бібліотечного, музейно-архівного, лабораторно-аналітичного персоналу на початкових та середніх рівнях організації управління якістю	3	E, D	3,00 - 3,99

середній	Професійна вмотивованість до управління, застосування прикладних механізмів мотивування учасників академічної спільноти до процесу досягнення часткових особистих цілей працівників сфери освіти і науки і цілей політики ЗВО	Професійно-практичні управлінсько-квалітологічні компетентності визначення перспектив майбутніх станів організацій шляхів і способів їх досягнення через планування, визначення умов ефективного функціонування системи якості в установі, виявлення можливостей нарощування потенціалу якості інституцій, формулювання цілей якісного функціонування організації, вміння застосовувати вимірну метрику моніторингу якості, розроблення планів організації управління якістю на принципах єдності цілей розвитку наукової обґрунтованості, збалансованості, гнучкості, адаптивності, послідовності, системності та неперервності	Фахові управлінські компетентності з розроблення та впорядкування структури управління з заданими рівнями і діапазоном управлінських функцій, розроблення та доведення програм, планів, проектів організації до підлеглих виконавців, координація діяльності працівників згідно ухвалених планів і програм та розроблених управлінських рішень поліпшення якості, розроблення та реалізація організаційних механізмів системної раціоналізації узгоджених взаємозв'язків у підсистемах та компонентах системи управління, планування ресурсозабезпечення та ресурсоощадності за пріоритетними напрямками розвитку систем	Притаманне системно-креативне бачення організації управління якістю, менеджменту освітньо-наукових систем, стратегічного маркетингу якості освітніх послуг, наукових продуктів та сервісів, компетентності планування, контролювання та забезпечення якості (цілевстановлення, визначення операційних процесів, ресурсозабезпечення, діагностика виконання вимог, координація), функціонального регулювання якості	4 –	С	4,00 - 4,49

підвищений	Мотиваційна орієнтація на взаємоузгодження та задоволення власних, апаратних колективних, інституційних інтересів, визначення соціальних, матеріальних і духовних потреб виконавців програм, планів, управлінських рішень, моніторинг пролонгованого нарощування потреб та вибір ефективних методів їх задоволення, адміністративна спрямованість мотиваційних регуляторів управління персоналом на ефективність виконання посадових обов'язків усіх учасників освітнього процесу, розроблення і впровадження систем мотивації із науково-методичним забезпеченням процесуальних процедур з дотриманням принципів управління якістю та справедливості	Професійно-практичні компетентності з організації управління якістю в навчальних закладах та закладах вищої освіти через керівництво спрямованим розподілом спільної професійної діяльності через підлеглих працівників і встановлення професійних взаємин за видами діяльності, які викликають додаткові ефекти потенційно-корисної релевантності якості (через повноваження, відповідальність і делегування), оперування спеціалізацією управлінської діяльності, структуризація розподілу повноважень за кваліфікаційними характеристиками, делегування повноважень без делегування відповідальності, регулювання ступеневого процесу координаційно-субординаційної взаємодії в системі управління якістю	Професійно-практичні компетентності з розроблення та регулювання прогностичних програмних регламентів документообігу техніологічного забезпечення (стандартизація, сертифікація, акредитація, ліцензування, маркування) політики управління якістю, використання, часткове проектування інформаційно-телекомунікаційних та мультимедійних науково-метричних мереж і платформ, проектування та дотримання календарно-тематичного плану реалізації управлінських рішень у сфері якості, моніторинг задоволеності споживачів послуг та організація зворотного зв'язку суб'єктно-об'єктних відносин у процесах управління якістю, ефективної організації, формування, запровадження ефективних механізмів подолання опорів гальмівних чинників організаційним змінам, забезпечення психолого-педагогічних умов комфортної реалізації властивостей самоорганізації суб'єктів управління, динамічний моніторинг циклів управління якістю освітніх послуг, наукових продуктів та сервісів	Суспільно-політичне, світоглядне бачення якості та безпеки життя, сталого розвитку суспільства, сфери освіти, науки та інноватики, освітніх та наукових програм, проектів, соціально-економічного та еколого-безпечного розвитку галузей виробництва, управлінсько-квалітологічні компетентності формування місії і філософії ЗВО, політики у сфері якості узгодженої з загальною політикою організації, технічного регулювання за міжнародними і вітчизняними регламентами, моніторингу і параметральної метрики вимірювання показників, системного аналізу якості підготовки, наукових досліджень, педагогічних, психологічних, соціальних технологій удосконалення процедур її забезпечення, поліпшення та нарощення потенціалу якості, креативності акмеології саморозвитку та самовдосконалення	4 +	В	4,50 - 4,99 480

Високий	Застосування мотиваційних важелів згідно з ціннісною орієнтацією працівників, забезпечення балансової відповідності зиску та винагороди, матеріально-морального стимулювання до відповідної результативності професійної діяльності з управління якістю, використання соціально-психологічних методів мотивації з обмеженням примусу до виконавців, створення умов сприятливого морально-психологічного клімату академічних свобод (автономності, мобільності, вільного волевиявлення, обрання напрямку наукового пізнання), соціальних і правничих гарантій захисту працівників для формування у них задоволення від професійної діяльності, уможливлення максимальної реалізації працівниками власного творчого потенціалу, оцінювання вмотивованості виконавців у ході системного аналізу їх очікувань, сприйняття заохочень, значимості власного доробку в загальних результатах досягнення бажаної якості, забезпечення підвищення дієвості мотиваційного впливу шляхом оприлюднення результатів праці успішних працівників або ефективних результатів управління якістю установи освіти і науки	Професійно-практичні управлінсько-квалітологічні компетентності технологічного проектування управління якістю освітніх послуг, наукових продуктів та сервісів, який забезпечує стабільні організаційно-управлінські рішення формування стану і процесу удосконалення якості, виконання професійних функцій, технологічне обґрунтування збалансованості вертикально-горизонтальних взаємин та розподілу компонентів управління якістю освітніх систем, розроблення організаційної архітектури системи управління якістю за функціональним призначенням, проектування дерева цілей, приведення управлінських завдань у відповідність до компетентностей та відповідальності, сегментування відповідальності, мінімальність елементів шляхів управління якістю, квалітологічний баланс стабільності та гнучкості, здатність до цілеорієнтованої самоорганізації та циклічної активності в процесах управління якістю	Високо-кваліфіковані управлінсько-квалітологічні компетентності професійно-практичної реалізації майбутніх фахівців, професіоналів з управління якістю навчальних закладів та закладів вищої освіти шляхом створення організаційної структури управління (лінійної, функціональної, дивізійної, мережевої), розроблення систем управління якістю, формування політики з управління якістю, кадрової політики управління персоналом, систем адміністративного менеджменту, систем моніторингу якості та її параметральної метрики, володіння основними засадами методології системного управління та її ефективного застосування з метою поліпшення якості	Політико-креативне вираження у професійній діяльності, суспільному та особистому житті, участь у формуванні суспільної культури якості та безпеки життя, академічної культури, корпоративної організаційної і управлінської культури якості, реалізації професійного реноме науково-педагогічного, аудиторського, експертного, адміністративного та керівного персоналу системоутворюючих рівнів планування, контролю, забезпечення, поліпшення якості представлення науково-метричного потенціалу управління ЗВО	5	A	5,00

Примітка: *Н – шкала оцінювання за національною системою; **Е – шкала оцінювання відповідно до системи ECTS

П.2. Якісні критерії ефективності моделі за інтегральним показником

м

Показник ефективності	Значення показника	Оцінка ефективності
P_e	$0,9 \leq P_e \leq 0,99$	Висока
	$0,80 \leq P_e \leq 0,89$	Підвищена
	$0,60 \leq P_e \leq 0,79$	Середня
	$0,30 \leq P_e \leq 0,59$	Достатня
	$0,01 \leq P_e \leq 0,29$	Не достатня

**Освітньо-професійний ресурс формування компетентності
майбутніх фахівців з управління якістю освіти**

**Р.1. Елективний навчальний курс
«Вища освіта в умовах глобалізації»
для аспірантів та PhD-студентів**

Структура курсу

Тема	Усього годин	Контактні години*	Самостійна робота
Тема 1. Глобалізація та інтернаціоналізація як феномен інформаційного суспільства.	6	2	4
Тема 2. «Хвилі» цивілізаційних трансформацій та їх вплив на глобалізацію системи знань і освіти	8	2	6
Тема 3. Системний аналіз хронології Болонського процесу	8	2	6
Тема 4. Глобальні показники розвитку як аналітичний інструментарій аналізу освітніх систем.	8	2	6
Тема 5. Концепції модернізації освіти для сталого розвитку	8	2	6
Тема 6. Трансформація освітнього регулювання у комплексну систему управління якістю освіти та науки.	10	2	8
Тема 7.. Європейські модернізації освітніх систем у сфері управління якістю	10	2	8

Тема 8. Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Національної рамки кваліфікацій вищої освіти.	10	2	8
Тема 9. Академічна мобільність, освітня міграція, дистанційна освіта. Корпоративні університети.	10	2	8
Тема 10. Наукометричні інструменти якості освіти та ефективності освітньої діяльності	12	2	10
Всього годин	90	20	70

**Контактні години у вигляді різноманітних видів лекцій:*

- *лекція-конференція*: проводиться як науково - практичне заняття за заздалегідь поставленою проблемою і системою доповідей тривалістю 5-10 хвилин; кожний виступ є логічно завершеною інформацією у межах теми;

- *лекція-брифінг*: складається з короткого на 15 -20 хвилин повідомлення лектора і його відповідей на запитання слухачів (40 - 60 хвилин); повідомлення має бути максимально інформативним, зрозумілим, коротким, завершеним;

- *лекція «круглий стіл»*: полягає у колективному обговоренні поставленої проблеми;

- *лекція-бесіда*: методично надає лектору бінарну роль: лектор виступає і в ролі інформатора, і в ролі співрозмовника, який вміло керує діалогом із слухачами через систему зустрічних запитань.

Самостійна робота полягає у підготовленні слухачами (аспірантами та Ph.D-студентами) виступів-оглядів на запропоновані (чи самостійно обрані) теми:

1. Загальні принципи забезпечення якості вищої освіти в країнах ЄС.

2. Огляд Стандартів і Рекомендації щодо забезпечення якості вищої освіти у країнах ЄС.
3. Методологія забезпечення якості вищої освіти у країнах ЄС.
4. Експертна діяльність в освіті у ЄС.
6. Особливості внутрішнього моніторингу якості вищої освіти у країнах ЄС.
7. Особливості зовнішнього моніторингу якості вищої освіти у країнах ЄС.
8. Роль і значення експертизи інновацій для забезпечення якості вищої освіти.
9. Лідерство та управління освітніми системами для забезпечення якості вищої освіти.
10. Досвід забезпечення якості вищої освіти у одній (обраній) з країн ЄС.

Р.2. Елективний навчальний курс**«Педагогічна статистика»**

для магістрантів педагогічних спеціальностей

Структура курсу

Тема	Усього годин	Контактні години*	Самостійна робота
Тема 1. Вимірювання в педагогіці	8	2	6
Тема 2. Характеристики і типи педагогічних тестів	8	4	4
Тема 3. Основи теорії гіпотез.	10	4	6
Тема 4. Основи системного аналізу	8	2	6
Тема 5. Алгоритми технологій системного аналізу	10	4	6
Тема 6. Дисперсійний аналіз.	10	4	6
Тема 7. Стратегії розвитку ЗВО.	8	2	6
Тема 8. Якість освіти та її забезпечення	8	2	6
Тема 9. Вимірювання якості освіти	10	4	6
Тема 10. Управління якістю освіти	10	4	6
Всього годин	90	32	58

*Контактні години включають лекції, практичні заняття, тренінги.

Програма елективного курсу

Тема 1..Вимірювання в педагогіці”

1. Задачі математичної обробки даних.
2. Основні типи шкал вимірювання педагогічних ознак.
3. Стандартизовані інтервальні шкали.

Ключові поняття: статистика, статистичне спостереження, шкала найменувань, порядкова шкала, рівноінтервальна шкала; мода і медіана для дискретного та інтервального ряду, вибіркова середня, вибіркова дисперсія, асиметрія, ексцес.

Тема 2. Характеристики і типи педагогічних тестів.

1. Класифікація тестів
2. Критерії якості дидактичних тестів
3. Комп'ютерне адаптивне тестування.

Ключові поняття: тестове завдання, тест, валідність, об'єктивність тестів, надійність вимірювання, методи тестування, методи обробки результатів тестування, таксономія Блума

Тема 3. Основи теорії гіпотез.

- 1.Класифікація гіпотез.
2. Статистичні висновки, оцінювання та перевірка гіпотез.
3. Параметричні методи перевірка гіпотез.
4. Непараметричні методи перевірка гіпотез. ”

Ключові поняття: нульова гіпотеза, альтернативна (конкуруюча) гіпотеза, рівень значущості, критерій Фішера, критерій Ст'юдента, критерій Пірсона χ^2 .

Тема 4. Основи системного аналізу

1. Задачі та методи системного аналізу.
2. Розробка алгоритмів технології системного аналізу.
3. .Прийняття рішень в умовах невизначеності

Ключові поняття: принципи системного аналізу, декомпозиція, аналіз, синтез, теорія прийняття рішень, мови конфлікту.

Тема 5. Алгоритми технологій системного аналізу

- 1.Методи обробки результатів експертизи .
- 2.Формування прогностичного сценарію на основі методики Сааті .
- 3..Методи Спірмана, Кендала. Коефіцієнт конкордації

Ключові поняття: метод Спірмана, метод Кендала, ранг, коефіцієнт конкордації, метод аналізу ієрархій

Тема 6. Дисперсійний аналіз.

- 1.Однофакторний дисперсійний аналіз.
2. Порівняння двох дисперсій нормальних генеральних сукупностей.
3. Порівняння двох середніх нормальних генеральних сукупностей.
4. Поняття про багатфакторний дисперсійний аналіз.

Ключові поняття: загальна дисперсія, внутрігрупова дисперсія, таблиця дисперсійного аналізу; критерії Розенбаума, Манна-Уїтні
Критерій Краскала-Уолліса

Тема 7. Стратегії розвитку ЗВО.

- 1.Процедура SWOT-аналізу при формуванні стратегій розвитку ЗВО.
- 2.Застосування PEST-аналізу при формуванні стратегій розвитку ЗВО.
- 3..Роль ЗВО у регіональних стратегіях розвитку.

Ключові поняття: SWOT-аналіз, матриця стратегій, стратегічне управління, PEST-аналіз.

Тема 8. Якість освіти та її забезпечення.

- 1.. Нормативна база з якості освіти.
2. Внутрішня система забезпечення якості освіти.
- 3..Система зовнішнього забезпечення якості освіти.
- 4.. Європейські форуми з якості освіти.

Ключові поняття: якість освіти, якість освітньої діяльності, внутрішня система забезпечення якості освіти; система зовнішнього забезпечення якості освіти.

Тема 9. Вимірювання якості освіти.

- 1..Сучасна національна система зовнішнього незалежного оцінювання.
- 2..Моніторинг якості освіти: цілі, завдання, функції, принципи.
3. Освітній аудит. Акредитація.
- 4.Громадська акредитація закладу освіти.

Ключові поняття: моніторинг освіти, інституційний аудит, інституційна акредитація, економічна експертиза якості.

Тема 10. Управління якістю освіти.

- 1.Загальне управління якістю (TQM).
- 2.Міжнародні стандарти ISO.

Ключові поняття: системи управління, методи управління, стандарти управління якістю, загальне управління якістю, чинні стандарти ISO..

Самостійна робота:

1. Скласти тест (викладач визначає тематику).
2. Зробити аналіз тесту, складеного колегою.
3. Здійснити статистичну обробку даних педагогічного експерименту.
4. Побудувати SWOT-матрицю для аналізу одного із ЗВО або навчального підрозділу.

5. Розробити програму моніторингу освітньої діяльності навчального підрозділу.
6. Проаналізувати стан виконання чинних стандартів ISO у конкретному навчальному підрозділі.
7. Зробити аналіз діяльності навчального структурного підрозділу з позицій виконання ліцензійних і/та акредитаційних вимог.

**Р.3. Перелік навчальних дисциплін,
до яких рекомендовано ввести теми і теоретичні модулі з якості
освіти**

Другий (магістерський) рівень.

Всі педагогічні спеціальності 01 (011 Освітні науки, 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта):

1. Педагогіка вищої школи.
2. Освітній менеджмент

Спеціальність 073 Управління навчальним закладом:

1. Стратегічне управління в навчальному закладі
2. Менеджмент персоналу в навчальних закладах
3. Освітні технології
4. Методи прийняття управлінських рішень

Спеціальність 073 Бізнес і адміністрування (МБА):

1. Стратегічне управління.
2. Управління проектами.
3. Методи прийняття управлінських рішень в проектах.

Спеціальність 014 Середня освіта (за спеціалізаціями):

1. Педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача.
2. Діагностика навчальних досягнень учнів та студентів

Третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень:

Спеціальності Науки про освіту, Педагогічна освіта

1. Варіативні моделі підготовки фахівців ЗВО у системі вітчизняної освіти
2. Методологічні засади в педагогічних дослідженнях
3. Підготовка фахівців для вищої освіти у провідних країнах світу
4. Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця освітнього процесу в Україні
5. Організація управління навчальним процесом у ВНЗ

6. Інноваційні технології у вищій освіті
7. Педагогічний менеджмент.

Програми моніторингу якості освітньої діяльності

**С.1. ПРОГРАМА САМОАНАЛІЗУЯКОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ
2013 р.**

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Умовні позначення:

Бух. – бухгалтерія,

ВК – відділ кадрів,

КФ – кафедра,

СП – структурний підрозділ (деканат, дирекція),

НМВ – навчально-методичний відділ,

НБ – наукова бібліотека,

ВМС - відділ міжнародного співробітництва,

ПК – приймальна комісія,

НДЧ – науково-дослідна частина,

ВВР - відділ виховної роботи.

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
1. Загальна характеристика підрозділу					
1.	Наявність Положення про СП ВНЗ, затвердженого згідно з нормативно-правовими вимогами	СП	Так		Частина 4 статті 27, абзаци 6,7 частини 2 статті 18 ЗУ «Про вищу освіту»
2.	Наявність переліку напрямів підготовки, спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у підрозділі	СП	Так		
3.	Наявність ліцензій з усіх напрямів підготовки та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у підрозділі, або копій ліцензій, завірених в установленому порядку	СП	Так		
4.	Наявність сертифікатів про акредитацію напрямів підготовки та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у підрозділі, або копій сертифікатів, завірених в установленому порядку (станом на кінець завершеного навчального року)	СП	Так		
2. Структура підрозділу					
1.	Кількісний склад студентів підрозділу:	СП			
	денної форми навчання		не менше 200 осіб		Частина 4 п. 2. статті 30 ЗУ «Про вищу освіту»
	заочної форми навчання				
2.	Кількість кафедр, створених у підрозділі	СП	не менше 3		Частина 4 п. 2. статті 30 ЗУ «Про вищу освіту»
3.	Відповідність якісного та кількісного складу кафедр нормативно-правовим вимогам (%):	КФ			
	наявність рішення Вченої ради університету про створення, затвердженого наказом ректора				
	кількість штатних науково-педагогічних працівників (НПП) кафедри		не менше 5		Частина 2 п. 2. статті 30 ЗУ «Про вищу освіту»
	кількість НПП, які мають науковий ступінь або вчене звання		не менше 3		
4.	Кількість випускових кафедр у підрозділі (%)	СП	Відповідно до напрямів		

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
			підготовки і спеціальностей		
5.	Відповідність фахової освіти (наукового напрямку), наукового ступеня (вченого звання) завідувачів випускових кафедр підрозділу (%):	КФ, СП			Ліцензійні умови
	ОКР бакалавр (доктор/кандидат наук)				
	ОКР спеціаліст (доктор/кандидат наук)				
	ОКР магістр (доктор наук)		100%		
3. Контингент студентів					
1.	Відповідність обсягу підготовки та випуску фахівців всіх напрямів підготовки, спеціальностей за формами навчання наявним ліцензіям (у цілому по підрозділу):	КФ, СП	В межах ліцензійного обсягу		
	всього випускників, з них:				
	% виконання державного замовлення				
	% виконання ліцензованого обсягу				
2.	Кількість вступників, зарахованих у поточному році для подальшого навчання за скороченим терміном навчання (ступенева освіта):	СП, ПК	в межах вакантних місць		
	всього				
	з них з відповідним профілем освіти (%)		100%		
3.	Здійснено на початок навчального року (кількість та причини):	СП			
	переведень студентів				
	відрахувань студентів				
	поновлень студентів				
	надання академічної відпустки студентам				
4.	Наявність та достовірність інформації про діяльність підрозділу на сайті університету, відповідність її Ліцензійним умовам	СП	Так		
5.	Частка студентів, яким надано вільне відвідування занять у порядку,	КФ, СП			Пункт 4.3 розділу 4

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
	встановленому ВНЗ (%):				
	II курсу		0		
	III курсу				
	IV курсу				
	ОКР Спеціаліста				
	ОКР Магістра				
6.	Причини, з яких надано вільне відвідування/ підтверджуючі документи, (%):				
	сімейні обставини				
	працевлаштування (не за фахом)				
	працевлаштування (за фахом)				
7.	Наявність укладених зі вступниками ВНЗ договорів на підготовку фахівців, складених відповідно до Типового договору на навчання.	СП	100%		Стаття 61, пункт 6 статті 64 ЗУ №2984-III; Типовий договір №183

4. Зміст підготовки фахівців, навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчального процесу в підрозділі

1.	Наявність укомплектованих відповідно до вимог чинного законодавства ліцензійних та акредитаційних справ (%)	КФ, СП	100%		
	Кількість відсутніх, з яких напрямів та спеціальностей		0%		
2.	Наявність ОКХ фахівця з усіх напрямів підготовки та спеціальностей, з яких проводиться підготовка у підрозділі (%):	КФ, СП			
	нормативна компонента		100%		
	варіативна компонента		100%		
	зберігаються у дирекції (деканаті)		100%		
3.	Наявність ОПП підготовки фахівця з усіх напрямів підготовки та спеціальностей, з яких проводиться підготовка у підрозділі (%):	КФ, СП			
	нормативна компонента		100%		
	варіативна компонента		100%		
	зберігаються у дирекції (деканаті)				
4.	Наявність затверджених в установленому порядку (%) навчальних планів	КФ, СП	100%		

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
	робочих навчальних планів		100%		
	відповідність їх ОПП в нормативній частині та затверджені керівництвом навчального закладу		+		
5.	Відповідність термінів навчання за всіма напрямками підготовки та спеціальностями нормативним вимогам за всіма ОКР (%): Бакалавр	КФ, СП	100%		
	Спеціаліст		100%		
	Магістр		100%		
6.	Відповідність структури та форми навчальних планів, встановленим МОН нормам:	КФ, СП			
	кількість кредитів ЄКТС на навчальний рік		60		Наказ МОН 812
	співвідношення кількості аудиторних занять та самостійної роботи		від 1:2 до 2:1		Пункт 3.10.2 Положення №161
	кількість форм контролю у семестрах		іспитів – не більше 5, заліків – не більше 6		Лист МОН N 1/9-261 від 19.07.2001.
7.	Наявність за всіма напрямками підготовки та спеціальностями (%): навчальних програм	КФ, СП	100%		Ліцензійні умови
	робочих програм навчальної дисциплін		100%		
8.	Робочих Навчальних планів, у яких дотримане співвідношення навчальних годин між блоками навчальних дисциплін, кількість у %	КФ, СП			
			100%		Наказ МОН 101
9.	Лекційні курси навчальних дисциплін нормативної складової робочих навчальних планів які мають електронні конспекти, були реалізовані із застосуванням мультимедійних технологій навчання (кількість/%) за ОКР:	КФ, СП	100%		
	бакалавр		100%		
	спеціаліст		100%		
	Магістр		100%		
10.	Кількість навчальних дисциплін нормативної складової робочих навчальних	КФ, СП	100%		

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
	планів, (кома) перевірка знань студентів з яких здійснювалась на комп'ютерних системах тестування (кількість/%) за ОКР:				
	бакалавр				
	спеціаліст		100%		
	магістр		100%		
11.	Наявність та відповідність змістовній складовій навчальних (робочих навчальних) програм з усіх дисциплін для всіх напрямів підготовки та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка у ВНЗ (%):	КФ, СП	100%		підпункт 4.4. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	планів семінарських, практичних занять				
	завдань для лабораторних робіт		100%		
12.	Наявність з усіх дисциплін, з яких передбачено така форма роботи (%):	КФ, СП	100%		підпункт 4.4. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	методичних вказівок до виконання контрольних робіт				
	тематики контрольних робіт		100%		
	тематики курсових робіт (проектів)		100%		
13.	Наявність пакетів контрольних завдань для перевірки знань з дисциплін (%):	КФ, СП	100%		підпункт 4.5. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	соціально-гуманітарної				
	фундаментальної		100%		
	фахової підготовки в наявності з усіх дисциплін всіх напрямів підготовки та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка у підрозділі		100%		
14.	Наявність програм з усіх видів практик за всіма напрямками підготовки та спеціальностями (%)	КФ, СП	100%		підпункт 4.6. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	наскрізними				
	робочими навчальними		100%		
15.	Наявність розроблених з усіх напрямів підготовки та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка у підрозділі, методичних вказівок щодо виконання дипломних робіт (проектів):	КФ, СП	100%		підпункт 4.7. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	бакалавра,				
	спеціаліста,				
	магістра				

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
	державних екзаменів		100%		
16.	Дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів з усіх дисциплін всіх напрямів підготовки та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка у підрозділі ВНЗ	КФ, СП	100%		підпункт 4.8. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	у тому числі з використанням інформаційних технологій (%)		100%		
17.	Наявність критеріїв оцінювання знань і вмінь студентів з усіх дисциплін усіх напрямів підготовки та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка у підрозділі (%).	КФ, СП	100%		підпункт 4.9. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
18.	Кількість підручників, навчальних посібників за списком літератури, рекомендованим робочою програмою дисципліни, на трьох студентів складає (%): у бібліотеці підрозділу	КФ, НБ	100%		підпункт 5.1. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	з урахуванням бібліотечного фонду університету				
19.	Співвідношення посадкових місць до загальної чисельності студентів ОКР становить (%): у читальних залах підрозділу:	КФ, НБ			підпункт 5.2. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	бакалавр				
	спеціаліст				
	магістр				
	з урахуванням читальних залів університетської бібліотеки				
	бакалавр		5		
	спеціаліст		5		
	магістр		5		
20.	Відповідність забезпечення читальних залів фаховими періодичними виданнями нормативам відповідно до ОКР:	СП			підпункт 5.3 пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	бакалавр		4		
	спеціаліст		4		
	магістр		8		

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
21.	Наявність обладнаних лабораторій для доступу викладачів і студентів до Інтернету як джерела інформації відповідно до ОКР: бакалавр	СП	+		Підпункт 5.4. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	спеціаліст		+		
	магістр		+		
22.	Наявність каналів доступу для доступу викладачів і студентів до Інтернету як джерела інформації відповідно до ОКР: бакалавр	СП	+		Підпункт 5.4. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	спеціаліст		+		
	магістр		+		
5. Організація навчально-виховного процесу					
1.	Наявність розкладу занять та відповідність його нормативним вимогам: На який термін складається	СП	Семестр		Підпункт 5.4. пункту 4. підпункту 2.1. розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	оприлюднення		стенд, сайт		
	аудиторних занять на день		Не більше 9		
2.	Тривалість навчального року складає	СП	12 місяців, крім випускних курсів		Пункт 4.1 розділу 4 Положення №161
3.	Тривалість канікул	СП	Не менше 8 тижнів, крім випускних курсів		Пункт 4.1 розділу 4 Положення №161
4.	Наявність розкладів перескладання студентами іспитів і заліків (%)	СП	100%		Підпункт 3.12.2.3 Положення №161
	витягів з наказів про відрахування студентів за академічну заборгованість (%)		100%		
5.	Ведення обліково-звітної документації: журналів обліку і занять	СП	100%		Пункти 3.3-3.8 Положення №161; Наказ МОН № 384
	журналів обліку замін викладачів		100%		
	екзаменаційних відомостей (%)		100%		

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
6. Ефективність використання педагогічного та науково-педагогічного потенціалу					
1.	Викладачів, яким заплановано до 900 годин навчального навантаження на навчальний рік (без урахування внутрішнього сумісництва) (%)	КФ, СП	100%		Стаття 49 ЗУ «Про вищу освіту»
	Викладачів, яким заплановано більше 900 годин навчального навантаження на навчальний рік (без урахування внутрішнього сумісництва) (%)		0%		
	Викладачів, частка аудиторного навантаження в яких складає понад 50% (%)				
	Викладачів, яким заплановано не більше 250 лекційних годин на рік (без урахування внутрішнього сумісництва) (%)		100%		Ліцензійні умови
	Викладачів, яким заплановано більше 250 лекційних годин на рік (без урахування внутрішнього сумісництва) (%)		0%		
	Викладачів, яким заплановано не більше 5 навчальних дисциплін (без урахування внутрішнього сумісництва) (%)		100%		
	Викладачів, яким заплановано більше 5 навчальних дисциплін (без урахування внутрішнього сумісництва) (%)		0%		
2.	Переведення та звільнення з посад працівників, в тому числі науково-педагогічних (педагогічних) як працюючих за основним місцем роботи, так і зовнішніх сумісників, зокрема щодо обрання за конкурсом, здійснюється в установленому порядку	КФ, ВК	Протоколи засідань кафедри, вченої ради, результатів голосування		Абзац 4 частини 3 ст. 48 ЗУ №2984-III; Ст. 54 ЗУ № 1060-XII; Положення № 744 Наказ ректора
3.	Співвідношення фактичного своєчасного виконання підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів до потреби у поточному році (%)	КФ, НДЧ	100%		Абзац 2 статті 52 ЗУ №2984-III; Пункт 1.7 наказу МОН № 930
4.	Відповідність науково-педагогічної спеціальності (освіта) всіх викладачів дисциплінам, які ними викладаються (%), всього	КФ, СП, ВК	100%	100%	підпункт 2.2.5. підпункту 2.2. розділу II. Ліц. умов №847 за редакцією №1377
	З них:				
	за дипломом про вищу освіту		100%	100%	
	за науковою спеціальністю				

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
	за науковим ступенем або ученим званням				
	за проходженням науково-педагогічного стажування чи підвищенням кваліфікації з відповідної дисципліни тривалістю не менше 6 місяців				
5.	Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин соціально-гуманітарного, фундаментального, фахового циклів дисциплін навчальних планів підготовки бакалаврів всіх напрямів, з яких проводиться навчання, становить (%)	КФ, СП	не менше 75%		Частина 1 підпунктів 2.1, 2.2, 2.3 пункту 2 підпункту 2.1 розділу II Ліц. умов №847 у редакції №1377
6.	Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин соціально-гуманітарного, природничо-наукового, професійно-практичного циклів дисциплін навчальних планів підготовки спеціалістів всіх спеціальностей, з яких проводиться навчання, становить (%)	КФ, СП	не менше 85%		Частина 1 підпунктів 2.1, 2.2, 2.3 пункту 2 підпункту 2.1 розділу II Ліц. умов №847 у редакції №1377
7.	Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин соціально-гуманітарного, природничо-наукового, професійно-практичного циклів дисциплін навчальних планів підготовки магістрів всіх спеціальностей, з яких проводиться навчання, становить (%)	КФ, СП	не менше 95%		Частина 1 підпунктів 2.1, 2.2, 2.3 пункту 2 підпункту 2.1 розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
8.	Частка штатних науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин соціально-гуманітарного, природничо-наукового, професійно-практичного циклів дисциплін напрямів підготовки бакалаврів та спеціальностей спеціалістів та магістрів, і працюють в університеті за основним місцем роботи, становить (%):	КФ, СП	не менше 50% від загальної кількості годин відповідних циклів дисциплін		Частина 2 підпунктів 2.1, 2.2, 2.3 пункту 2 підпункту 2.1 розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
9.	Частка штатних науково-педагогічних працівників з числа осіб, які працюють в університеті за основним місцем роботи та мають науковий ступінь доктора наук або вчене звання професора, що забезпечують викладання лекційних годин природничо-наукового та професійно-практичного циклу дисциплін навчального плану всіх напрямів підготовки бакалаврів становить (%):	КФ, СП	не менше 10%		Частина 3 підпунктів 2.2, 2.3 пункту 2 підпункту 2.1 розділу II Ліцензійних умов №847 у редакції №1377

№ з/п	Питання моніторингу	Надавач інформації	Норматив	Фактичний показник	Нормативний документ
10.	Частка штатних науково-педагогічних працівників з числа осіб, які працюють в університеті за основним місцем роботи та мають науковий ступінь доктора наук або вчене звання професора, що забезпечують викладання лекційних годин природничо-наукового та професійно-практичного циклу дисциплін навчального плану всіх спеціальностей підготовки спеціалістів становить (%):	КФ, СП	не менше 20%		Частина 3 підпунктів 2.2,2.3 пункту 2 підпункту 2.1 розділу II Ліц. умов №847 у редакції №1377
11.	Частка штатних науково-педагогічних працівників з числа осіб, які працюють в університеті за основним місцем роботи та мають науковий ступінь доктора наук або вчене звання професора, що забезпечують викладання лекційних годин природничо-наукового та професійно-практичного циклу дисциплін навчального плану всіх спеціальностей підготовки магістрів, становить (%):	КФ, СП	не менше 40%		Частина 3 підпунктів 2.2,2.3 пункту 2 підпункту 2.1 розділу II Ліц. умов №847 у редакції №1377
12.	Кількість докторів наук або професорів на кожні 25 осіб ліцензованого обсягу спеціальностей ОКР спеціаліста, магістра	КФ, СП	Не менше 1		Частина 3 підпунктів 2.2,2.3 пункту 2 підпункту 2.1 розділу II Ліц. умов №847 у редакції №1377
13.	Наявність кафедри (циклові комісії) з фундаментальної (природничо-наукової) підготовки для всіх напрямів підготовки бакалаврів, спеціальностей спеціалістів, магістрів	СП	+		підпункт 2.5. пункту 2. " підпункту 2.1. розділу II Ліц. умов №847 у редакції №1377
7. Забезпечення розвитку та ефективність використання матеріально-технічної бази					
1.	Наявність документів, що засвідчують право власності, оперативного управління чи користування основними засобами для здійснення навчально-виховного процесу на строк, необхідний для завершення надання освітньої послуги	СП	+		Підпункт 6 пункту 11 Пост. КМУ №1019
2.	Відповідність площі навчально-виробничих корпусів підрозділу (ВНЗ – для університету) контрольним питомим показникам розрахункової (нормованої) площі:	СП	не менше 17 м ² у розрахунку на 1 студента (з врахуванням заочної форми навчання з коефіцієнтом 0,2).		Підпункт 2.2.3. підпункту 2.2. розділу II. Ліц. умов №847 у редакції 1377; Розділ "Вищі навчальні заклади" додатку 9

					(рекомендований) ДБН В2.2-3-97
3.	Площі навчально-виробничих корпусів ВНЗ у розрахунку на 1 студента максимально можливої кількості студентів (з врахуванням заочної форми навчання з коефіцієнтом 0,2) відповідають контрольним питомим показникам розрахункової (нормованої) площі навчальних закладів за типом навчального закладу	СП			Підпункт 2.2.3. підпункту 2.2. розділу II. Ліцензійних умов №847 у редакції 1377, 2. Розділ "Вищі навчальні заклади" додатку 9 рекомендований) ДБН В2.2-3-97
4.	Відповідність договорів оренди Типовому договору оренди індивідуально визначеного (нерухомого або іншого) майна, що належить до державної власності (за наявності)	СП	+		Частина 5 статті 63 , Абзац 17 частини 2 Стаття 32 ЗУ № 2984- III
5.	Забезпеченість відповідно до потреб навчальних програм лабораторіями, обладнанням, устаткуванням (%)	СП	100		підпункт 3.1. пункту 3., підпункт 2.1. розділу II. Ліц. умов №847 у редакції №1377
6.	Кількість робочих комп'ютерних місць, оснащених комп'ютерами четвертого і наступних поколінь, на 100 студентів (з врахуванням заочної форми навчання з коефіцієнтом 0,2) складає:	СП			Підпункт 3.3. пункту 3., підпункт 2.1. розділу II. Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	молодший спеціаліст		6		
	бакалавр, спеціаліст, магістр		12		
7.	Кількість робочих комп'ютерних місць, оснащених комп'ютерами четвертого і наступних поколінь, на 100 осіб максимально можливої кількості студентів (з врахуванням заочної форми навчання з коефіцієнтом 0,2) складає:	СП			Підпункт 3.3. пункту 3., підпункт 2.1. розділу II. Ліцензійних умов №847 у редакції 1377
	молодший спеціаліст		6		
	бакалавр, спеціаліст, магістр		12		
8.	Кількість робочих комп'ютерних місць, оснащених комп'ютерами четвертого і наступних поколінь, на 100 студентів (з врахуванням заочної	СП			підпункти 3.4. пункту3,

	форми навчання з коефіцієнтом 0,2) для спеціальностей, які належать до галузей знань 0102 "Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини" і 0202 "Мистецтво", крім спеціальності "Дизайн"складає:				підпункт 2.1. розділу II. Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	молодший спеціаліст		3		
	бакалавр, спеціаліст, магістр		6		
9.	Кількість робочих комп'ютерних місць, оснащених комп'ютерами четвертого і наступних поколінь, на 100 осіб максимально можливої кількості студентів (з врахуванням заочної форми навчання з коефіцієнтом 0,2) для спеціальностей, які належать до галузей знань 0102 "Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини" і 0202 "Мистецтво", крім спеціальності "Дизайн"складає:	СП			підпункти 3.4. пункту3, підпункт 2.1. розділу II. Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
	молодший спеціаліст		3		
	бакалавр, спеціаліст, магістр		6		
10.	Забезпечення прав студентів на безпечні і нешкідливі умови навчання та праці	СП	+		Абзац 12 частини 1 Статті 51 ЗУ № 1060-ХІ Абзац 8 Частини 2 Статті 32 ЗУ №2984-III
11.	Частка лекційних залів, оснащених мультимедійною технікою (%):	СП			
12.	Частка оновлення машин, обладнання і приладів, задіяних у навчальному процесі (%):	СП			
13.	Частка навчальних приміщень, що мають покриття мережею Wi-Fi (%):	СП			
8. Забезпечення розвитку та ефективність використання об'єктів соціально-побутової сфери					
1.	Наявність медичного пункту	СП	+		Підпункт3.8 пункту 3 підпункту 2.1 Ліцензійні умови №847 в редакції 1377
2.	Наявність пунктів харчування і, зокрема, забезпеченість в них гарячим харчуванням	СП	+		Підпункт3.5 пункту 3 підпункту 2.1 Ліцензійні умови №847 в редакції 1377
3.	Забезпеченість студентів гуртожитком у звітному навчальному році (% від потреби іногородніх студентів у житлі)	СП	не менше 70%		Підпункт 3.2 пункту 3 підпункту 2.1 Ліцензійні умови №847 в редакції 1377;

					Частина 2 статті 54 ЗУ №2984-III
4.	Частка соціально незахищених студентів денної форми навчання, яким надавалась матеріальна або фінансова допомога в звітному навчальному році (%)	СП			
5.	Частка студентів денної форми навчання, оздоровлених у профілакторії університету в звітному навчальному році (%)	СП			
6.	Частка науково-педагогічних працівників, які в звітному навчальному році отримали один із видів житла (%)	СП			
7.	Частка студентів денної форми навчання, які потребували лікування і були направлені в лікувально-оздоровчі заклади в звітному навчальному році (%)	СП			
8.	Частка студентів – круглих сиріт і студентів, позбавлених батьківського піклування, які утримувались за кошти університету в звітному навчальному році (%)	СП			
9.	Частка житлових і навчальних приміщень гуртожитків, (кома) що мають покриття мережею Wi-Fi (%)	СП			
10.	Забезпеченість студентів денної форми навчання стипендіями у звітному навчальному році (%)	СП			
11.	Своєчасність виплат стипендій, у т.ч. соціальних	СП, Бух.	+		Абзац 5 пункту 6 статті 64 ЗУ №2984-III; Пост. КМУ №882 (повний текст)
12.	Студенти, яким призначена стипендія, входять до категорій осіб, які мають на це право.	СП, Бух.	+		Пункти 1,2,4,6 Пост. КМУ №882
9. Науково-дослідна діяльність і міжнародні зв'язки					
1.	Проведення наукової і науково-технічної діяльності як невід'ємна складова освітньої діяльності	СП	+		Частина 1 статті 61 ЗУ №2984-III
2.	Кількість фундаментальних, прикладних досліджень і розробок, спрямованих на створення і впровадження нових конкурентоздатних техніки, технологій та матеріалів.	КФ, СП	*		Абзац 3 частини 2 статті 61 ЗУ №2984-III
3.	Частка студентів підрозділу (від загальної кількості), які залучені до наукової роботи (%)	КФ, СП	*		абзац 9 частини 1 статті 51 ЗУ №1060-

	зокрема, які взяли участь у наукових конференціях	КФ, СП	*		ХІІ абзац 2 частини 3 статті 62 ЗУ №2984- ІІІ
	олімпіадах	КФ, СП	*		
	виставках	КФ, СП	*		
	конкурсах	КФ, СП	*		
4.	Частка студентів-учасників науково-практичних конференцій і олімпіад, виставок і конкурсів наукових робіт, які отримали винагороди і дипломи (%)	КФ, СП	*		
5.	Частка залучених до наукової роботи студентів підрозділу (від всіх студентів, що беруть участь у науковій роботі), які у звітному навчальному році навчаються за ОКР спеціаліста і магістра (%)	КФ, СП	*		
	з них виступали з доповідями на зовнішніх студентських наукових конференціях, (%)	КФ, СП	*		
6.	Частка докторів наук, професорів із числа наукових і науково-педагогічних працівників, які здійснюють підготовку науковців (%)	КФ, СП	*		
7.	Частка аспірантів, які закінчили аспірантуру в звітному навчальному році, підготували і захистили кандидатські дисертації (%)	КФ, СП	*		
8.	Частка докторантів і пошукувачів, які закінчили докторантуру в звітному навчальному році, підготували і захистили кандидатські дисертації (%)	КФ, СП	*		
9.	Частка навчальних спеціальностей, які охоплені аспірантурою (%)	СП, НДЧ	*		Пункт 17 Пост. КМУ №309
10.	Частка навчальних спеціальностей, які охоплені докторантурою (%)	КФ, СП	*		
11.	Частка науково-педагогічних працівників, які беруть участь у науковій та науково-дослідній діяльності, (%)	КФ, СП	100%		
12.	Частка наукових, науково-педагогічних працівників, які в звітному навчальному році отримали за наукову або науково-дослідну роботу винагороди, виграли гранти (%)	КФ, СП	*		
13.	Частка наукових, науково-дослідних програм, за результатами виконання яких здійснені наукові відкриття або інноваційні технічні рішення, на які навчальний заклад отримав охоронні документи в звітному навчальному році (%)	СП, НДЧ	*		

14.	Частка наукових шкіл, які мають світове визнання (%)	СП, НДЧ	*		
15.	Частка кандидатів наук у складі наукових працівників (%)	СП, НДЧ	*		
16.	Частка докторів наук у складі наукових працівників (%)	СП, НДЧ	*		
17.	Частка нормативної чисельності наукових посад у структурному підрозділі навчального закладу, заповнена штатними науковими працівниками (%)	СП, НДЧ, ВК	*		
18.	Відсутність у аспірантів та докторантів обов'язків, не пов'язаних із підготовкою дисертації (%)	СП, НДЧ	*		Підпункт 11 пункту 15 Пост. КМУ №3069
19.	Рівень забезпечення науковими керівниками і консультантами відповідної кваліфікації від університету (відсоток від загальної кількості) аспірантів підрозділу (%)	СП, НДЧ	*		Пункт 40 Пост. КМУ №309
	докторантів підрозділу (%)				
20.	Кількість аспірантів, прикріплених до наукового керівника - доктора наук, підготовка яких здійснюється поза державним замовленням	СП, НДЧ, КФ	не більше 5-ти осіб одночасно (разом з докторантами)		Пункт 40 Пост. КМУ №309
21.	Частка впровадження результатів науково-дослідної роботи (%)	КФ	*		Абзац 5 частини 2 статті 61 ЗУ №2984-III
22.	Частка (від загальної відповідної кількості по підрозділу) охоплених програмами обміну (%): студентів	КФ, СП, ВМС	*		Абзац 5 частини 2 статті 61 ЗУ №2984-III
	аспірантів		*		
	викладачів		*		
23.	Частка студентів, які навчались у зарубіжних ВНЗ терміном не менше одного семестру за формою взаємообміну (%)	СП, ВМС	*		
24.	Частка науковців підрозділу, що взяли участь у наукових конференціях рівня (%): міжнародного	КФ	*		Статті 66, 67 ЗУ №2984-III
	всеукраїнського		*		
	загальноуніверситетського		*		
25.	Частка випускників іноземних громадян, які отримали диплом за ОКР бакалавра від загальної чисельності таких випускників, підготовлених в	СП, ВМС	*		

	звітному навчальному році (%)				
26.	Частка випускників іноземних громадян, які отримали диплом за ОКР магістр від загальної чисельності таких випускників, підготовлених в звітному навчальному році (%)	СП, ВМС	*		
27.	Частка науково-педагогічних працівників, які мають почесні звання зарубіжних ВНЗ із загальної чисельності викладачів, які мають почесні звання (%)	КФ, НМВ	*		
28.	Частка міжнародних семінарів, конференцій за участю СП від загальної кількості семінарів і конференцій за його участю у звітному навчальному році (%)	КФ, СП, НМВ	*		
29.	Частка науково-педагогічних працівників, які мають публікації у виданнях іноземних держав або у виданнях України, які включенні до міжнародних наукометричних баз (%)	КФ, НМВ	*		
30.	Частка міжнародних грантів, патентів і ліцензій від загальної їх кількості, отриманих в звітному навчальному році (%)	КФ, НМВ	*		
31.	Частка науково-педагогічних працівників, які пройшли стажування у зарубіжних ВНЗ із числа тих, що пройшли підвищення кваліфікації у звітному навчальному році (%)	КФ, НМВ, ВМС	*		
32.	Частка іноземних громадян у загальній чисельності аспірантів, які захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук у звітному навчальному році (%)	КФ, НМВ, ВМС	*		
33.	Частка іноземних громадян у загальній чисельності докторантів, які захистили дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук у звітному навчальному році (%)	КФ, НМВ, ВМС	*		
34.	Частка наукових спеціальностей, за якими здійснювалась підготовка докторантів іноземних громадян (%)	КФ, НМВ, ВМС	*		
35.	Частка наукових спеціальностей, за якими здійснювалась підготовка аспірантів іноземних громадян (%)	КФ, НМВ, ВМС	*		
36.	Частка освітньо-професійних програм, за якими здійснюється підготовка фахівців спільно із зарубіжними ВНЗ у звітному навчальному році (%)	КФ, СП, ВМС	*		
37.	Частка загального ліцензованого обсягу на підготовку іноземних громадян, заповнена студентами-іноземцями, зарахованими на навчання в звітному	КФ, СП, ВМС	*		

	навчальному році (%)				
38.	Частка напрямів підготовки, спеціальностей, на які університет здійснив прийом іноземних громадян від загальної кількості ліцензованих напрямів підготовки, спеціальностей. (%)	КФ, СП, ВМС	*		
* відомості будуть порівнюватись між підрозділами за фактичними показниками					
10. Забезпечення практичної підготовки					
1.	Відповідність фактичного переліку практик за видами та тривалістю освітньо-професійним програмам, навчальним планам та графіку навчального процесу (% від загальної кількості)	КФ, СП	100%		Частина 4 статті 53 ЗУ № 1060-ХІІ, пункт 1.4 Положення №93
2.	Наявність наскрізних програм практик з кожного напрямку підготовки, спеціальності (% від загальної кількості)	КФ, СП			Пункт 1.5 Положення №93
3.	Частка наявних лабораторій та майстерень для забезпечення виконання програм навчальних практик для кожного напрямку підготовки, спеціальності становить (% від загальної кількості)	КФ, СП	100% від потреби		Пункт 2.1 розділу 2 Положення №93 підпункт 3.1 пункту 3., підпункт 2.1 розділу II. Ліцензійних умов №847 у редакції №1377
4.	Обладнання у лабораторіях та майстернях забезпечує виконання програм навчальних практик	СП	+		Пункт 2.1 розділу 2 Положення №93
5.	З базами практики (підприємствами, організаціями, установами будь-яких форм власності) ВНЗ укладаються договори на її проведення за встановленою формою завчасно	КФ, СП			Пункт 2.5 Розділ 2 Положення № 93
6.	Накази про призначення осіб, відповідальних за організацію практики, (кома) видані своєчасно (від університету та від виробництва)	КФ, СП, НМВ			Пункт 3.1 Положення № 93
7.	Наявність журналів про проведення інструктажу щодо проходження практики та з техніки безпеки	КФ	100%		Абзац 3 пункту 3.3 Положення № 93
8.	Наявність звітів про проходження практики та їх відповідність вимогам програм практики (%)	КФ	100%		Пункт 4.1 Положення № 93
9.	Наявність розпоряджень про призначення комісії по захисту практики (%)	СП	100%		Пункт 4.2 Положення № 93
10.	Наявність заліково-екзаменаційних відомостей про захист практики(%)	СП	100%		Пункт 4.2 Положення № 93

11.	Підведення підсумків кожної практики на засіданнях кафедр, предметної (циклової) комісії обговорюються	КФ	так		Пункт 4.5 Положення № 93
12.	Підведення загальних підсумків практики на вчених (педагогічних) радах СП	СП	не менше одного разу протягом навчального року		Пункт 4.5 Положення № 93
13.	Матеріальне забезпечення практики здійснюється в установленому порядку	КФ	+		Розділ 5 Положення № 93
11. Організація курсового та дипломного проектування					
1.	Державні екзаменаційні комісії (ДЕК) або Державні кваліфікаційні комісії (ДКК) створені у встановлені терміни	СП, НМВ	Так		Пункт 3.12.3.2 Положення № 161
2.	Частка напрямів підготовки, спеціальностей, з яких головою державної комісії щорічно призначається найбільш висококваліфікований фахівець виробництва з цієї ж спеціальності або вчений, який не працює в університеті, затверджується МОН (%)	СП, НМВ	100%		Пункт 3.12.3.2 Положення № 161
3.	Частка ДЕК (ДКК), до складу яких входять тільки професори або доценти кафедр (викладачі циклових комісій), які формують профіль підготовки спеціалістів, спеціальних наук, окремих загальнонаукових і загально-інженерних дисциплін, економіки і організації виробництва, а також охорони праці (%)	СП, НМВ	100%		Пункт 3.12.3.2 Положення № 161
4.	Частка серед керівників дипломних робіт (проектів) – професорів і доцентів (викладачів) університету, висококваліфікованих спеціалістів виробництва (%)	СП, НМВ	100%		Пункт 3.9.3 Положення № 161,
5.	Частка керівників дипломних проектів, за кожним з яких закріплено не більше дозволеної кількості студентів на навчальний рік (не більше 8 студентів на навчальний рік; не більше 5 магістрів) (%)	КФ	100%		Пункт 20 Норм часу № 450
6.	Частка дипломних робіт (проектів) бакалаврів, спеціалістів, магістрів, в яких передбачено систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, технічних, економічних виробничих й інших завдань (%)	КФ	100%		Пункт 3.9.3 Положення № 161
7.	Частка дипломних робіт (проектів) бакалаврів, спеціалістів, магістрів, в яких передбачено розвиток навичок самостійної роботи і оволодіння методикою дослідження та експерименту, пов'язаних з темою роботи	КФ	100%		Пункт 3.9.3 Положення №161

	(проекту) (%)				
8.	Відповідність тривалості роботи ДЕК (ДКК) нормативним вимогам	КФ, СП	+		Пункти 19, 20 Норм часу № 450
9.	Відповідність нормативним вимогам ведення облікової та звітної документації щодо курсових (дипломних) проектів.	КФ, СП	+		Пункт 3.12.3.3 Положення № 161
10.	Дипломи випускників відповідного року: видаються в установлені терміни	СП	+		Стаття 9 ЗУ № 2984-III
	реєструються в книзі видачі дипломів про освіту.		+		
11.	Частка випускників усіх форм навчання, рекомендованих ДЕК до аспірантури (%): ОКР спеціаліст, ОКР магістр.	КФ, СП			
12.	Частка випускників усіх форм навчання, дипломні проекти (роботи) яких були рекомендовані ДЕК для впровадження у виробництво (%): ОКР спеціаліст, ОКР магістр.	КФ, СП			
13.	Частка випускників усіх форм навчання, які захистили науково-дослідні проекти (роботи) (%): ОКР спеціаліст, ОКР магістр.	КФ, СП			
14.	Частка випускників усіх форм навчання, які закінчили університет на «відмінно» і «добре» за ОКР (%): бакалавр,	СП			
	спеціаліст,				
	магістр.				
15.	Частка випускників усіх форм навчання, які отримали дипломи з відзнакою за ОКР (%): бакалавр,	СП			
	спеціаліст,				
	магістр.				
12. Робота щодо сприянню працевлаштуванню випускників					
1.	Наявність у СП відповідального за сприяння працевлаштуванню	СП, КФ	+		Порядок №992;

	випускників				Пост. КМУ № 1159 "
2.	Організація роботи щодо сприяння працевлаштуванню випускників відповідно до встановлених вимог	СП, КФ	+		Абзаци 4,6 частини 2 Статті 22 ЗУ №2984-III; Порядок №992; Пост. КМУ № 1159
3.	Заслуховування аналізу результатів діяльності СП зі сприяння працевлаштуванню випускників та відгуків підприємств, організацій та установ щодо якості підготовки фахівців на засіданнях вченої ради СП (протоколи засідань)	СП	Не менше 1 разу в рік		Абзац 4 частини 2 Статті 32 ЗУ №2984-III
4.	Частка випускників, про яких в СП є відгуки підприємств, організацій та установ (% від загальної кількості випускників завершеного навчального року)	СП, КФ	*		
13. Організація навчально-виховної роботи					
1.	Зміст виховної роботи СП забезпечує культурний і духовний розвиток особистості, виховання студентів осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, в дусі українського патріотизму і поваги, підвищення освітньо-культурного рівня громадян	СП	+		Стаття 56 ЗУ № 1060- XI
2.	Наявність Положення про студентське самоврядування	СП	+		Частина 5 статті 38 Закону ЗУ №2984-III
3.	Студентське самоврядування здійснюється особами, які навчаються в СП у вищому навчальному закладі, безпосередньо та через органи студентського самоврядування, що обираються шляхом таємного голосування	СП	+		Абзац 4 частини 1 Статті 38 ЗУ №2984-III
4.	Постійна участь представників студентського самоврядування на всіх засіданнях Вченої ради забезпечена	СП	+		Статті 34, 38 ЗУ №2984-III
5.	Наявність протоколів загальні зборів (конференції), в яких відображено звіти органів студентського самоврядування перед особами, які навчаються у СП	СП	+		Частина 5 статті 38 ЗУ №2984-III
6.	Проведення органами студентського самоврядування організаційних, наукових, культурно-масових, спортивних, оздоровчих та інших заходів	СП	+		Частина 3 статті 38 ЗУ №2984-III
8.	Наявність підрозділу психологічної служби в університеті	ВВР	+		Пункт 3.1 Наказу МОН №127
9.	Наявність у змісті роботи психологічної служби (практичного психолога) всіх установлених напрямів	ВВР	+		Стаття 21 ЗУ №1060- XII

					Пункти 2.4, 4.3 наказу МОН №127
10.	Надання консультативно-методичної допомоги та проведення просвітницько-пропагандистської роботи з підвищення психологічної культури	ВВР	+		Стаття 56 №1060-ХІІ Наказ МОН №127
11.	Кількість розроблених та впроваджених систем тренінгів щодо запобігання вживанню алкоголю	СП			Стаття 56 №1060-ХІІ Пункт 2.4 наказу МОН №127
12.	Кількість розроблених та впроваджених систем тренінгів щодо запобігання вживанню наркотиків	СП			Стаття 56 №1060-ХІІ Пункт 2.4 наказу МОН №127
13.	Кількість розроблених та впроваджених систем тренінгів щодо запобігання розповсюдженню СНІДу	СП			Пункт 2.4 наказу МОН №127
14.	Кількість розроблених та впроваджених заходів щодо превентивного виховання адекватних поведінкових звичок та профілактики злочинності	СП			пункт 4.3 наказу МОН №127
15.	Наявність «телефону довіри» у СП	СП	+		Пункт 4.2 наказу МОН №127
16.	Частка (%) науково-педагогічних працівників СП, заохочених:	СП	*		Статті 51, 57. пункт 1 статті 53 ЗУ №1060 ХІІ
	морально				
	матеріально				
	заохочення студентів, працівників (педагогічних працівників)				
17.	Забезпеченість соціально-правового захисту студентів, у т.ч. дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування забезпечено	СП	+		Стаття 53 ЗУ №1060 ХІІ
18.	Своєчасність проведення профілактичної роботи щодо попередження захворювань та лікування студентів і працівників СП	СП	+		Абзац 16 частина 1 статті 51 ЗУ №2984-ІІІ
19.	Проведення медичного огляду	ВВР	+		Частина 1 статті 16 ЗУ №2984-ІІІ
14. Стан управлінської діяльності СП					
1.	Оптимальність структури управління СП	СП	+		Статті 30-37 ЗУ №2984-ІІІ
2.	Відсутність дублювання функціональних обов'язків керівників СП	СП	+		Статті 32-37 ЗУ № 2984-ІІІ

3.	Наявність протоколів вчених рад щорічний звіт керівника СП перед трудовим колективом	СП	+		Абзац 19 частини 2 Статті 32 ЗУ № 2984-III
4.	Відповідність вимогам складу вченої ради СП встановленим	СП	+		Стаття 34 ЗУ № 2984-III
5.	Відповідність вимогам повноваження вченої ради СП та ефективність їх роботи відповідають	СП	+		Стаття 34 ЗУ № 2984-III
6.	Наявність та ефективність системи контролю за виконанням запланованих заходів, рішень ректорату, вченої ради університету, науково-методичної ради університету, вченої ради СП, науково-методичної ради СП, кафедр	КФ, СП	+		Стаття 32 ЗУ № 2984-III
7.	Обґрунтованість в межах повноважень СП наказів і розпоряджень, обов'язкових для виконання всіма працівниками і структурними підрозділами університету	СП	+		Стаття 32 ЗУ № 2984-III
8.	Наявність плану роботи: Вченої ради СП	СП, КФ	+		
	Науково-методичної ради СП		+		
	кафедр		+		
9.	Наявність протоколів засідань та відповідність їх змісту плану роботи: Вченої ради СП	СП, КФ	+		
	Науково-методичної ради СП		+		
	Кафедр		+		

С.2. ПЕРЕЛІК
нормативно-правових актів (НПА), на підставі яких складено програму моніторингу

№ з/п	Позначення	Назва НПА	Затверджено	
			вид НПА та назва органу	дата та номер НПА
	Закони України			
1.	ЗУ № 1060-XII	Про освіту	Закон України	23травня 1991 № 1060-XII
2.	ЗУ № 2984-III	Про вищу освіту	Закон України	17 січня 2002 року №2984-III зі змінами від 19 січня 2010 року №1798-VI
3.	ЗУ № 651-XIV	Про загальну середню освіту	Закон України	13 травня 1999 року № 651-XIV
4.	ЗУ № 1977-XII	Про наукову і науково-технічну діяльність	Закон України	13 грудня 1991 року № 1977-XII
5.	ЗУ № 755-IV	Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців	Закон України	05березня 2003 № 755-IV
6.	ЗУ № 877	Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності	Закон України	05 квітня 2007 року № 877-V
	Постанови Кабінету Міністрів України, накази органів державної виконавчої влади, інші нормативно-правові акти			
7.	Пост. КМУ № 228	Про порядок створення, реорганізації і ліквідації навчально-виховних закладів	Постанова Кабінету Міністрів України	05 квітня 1994 року №228
8.	Пост. КМУ №1019	Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг	Постанова Кабінету Міністрів України	07 серпня 2007 року № 1019
9.	Пост. КМУ № 309	Положення про підготовку науково-педагогічних та наукових кадрів	Постанова Кабінету Міністрів України	01 березня 1999 року № 309
10.	Пост. КМУ № 896	Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»)	Постанова Кабінету Міністрів України	03 листопада 1993 № 896
11.	Пост. КМУ №882	Питання стипендіального забезпечення	Постанова Кабінету Міністрів України	12 липня 2004 року №882
12.	Перелік № 796	Перелік платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать	Постанова Кабінету Міністрів України	27 серпня 2010 року №796

№ з/п	Позначення	Назва НПА	Затверджено	
			вид НПА та назва органу	дата та номер НПА
		до державної і комунальної форми власності		
13.	Пост. КМУ №1159	Про підготовку фахівців для роботи в сільській місцевості	Постанова Кабінету Міністрів України	29 червня 1999 року №1159
14.	Порядок №992	Порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням	Постанова Кабінету Міністрів України	22 серпня 1996 року №992
15.	Пост. КМУ №65	Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)	Постанова Кабінету Міністрів України	20 січня 1998 року №65
16.	Положення №744	Положення про обрання та прийняття на роботу науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів третього і четвертого рівня акредитації»	Наказ Міністерства освіти і науки України	24 грудня 2002 № 744, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 15 липня 2003 року за №679/21
17.	Ліцензійні умови №847 у редакції 1377	Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти	Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України	24 грудня 2003 року №847 у редакції 29 листопада 2011 року № 1377, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 15 грудня 2011 року за №1448/20186
18.	ДБН В2.2-3-97 №117	Державні будівельні норми В 2.2-3-97 "Будинки та споруди навчальних закладів"	Наказ Деркоммістобудування України	27 червня 1996 № 117
19.	Типовий договір №183	Типовий договір про навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації або про надання додаткових освітніх послуг навчальними закладами	Наказ Міністерства освіти і науки України	11 березня 2002 року №183, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 03 квітня 2002 року за №329/6617
20.	Положення № 538 зі змінами № 712	Положення про республіканський (Автономної Республіки Крим), обласні та Київський і Севастопольський міські інститути післядипломної педагогічної	наказ Міністерства освіти і науки України	17 листопада 2000 року №538 Зміни 31 липня 2009 року №712, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 22 вересня 2009 року за

№ з/п	Позначення	Назва НПА	Затверджено	
			вид НПА та назва органу	дата та номер НПА
		освіти		№ 894/16910
21.	Положення №161	Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах	наказ Міністерства освіти України	02 червня 1993 року №161, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 23 листопада 1993 року за № 173
22.	Державні вимоги № 689	Державні вимоги до акредитації напряму підготовки, спеціальності та вищого навчального закладу	Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України наказ МОНмолодьспорту	13 червня 2012 року №689, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 04 липня 2012 року за №1108/21420
23.	Норми часу № 450	Про затвердження Норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів	Наказ Міністерства освіти і науки України	07 серпня 2002 року №450, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 21 серпня 2002 року за № 698/6986
24.	Положення №93	Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України	Наказ Міністерства освіти і науки України	08 квітня 1993 року №93 зареєстровано у Міністерстві юстиції України 30 квітня 1993 року за № 35
25.	Наказ МОН № 930	Типове положення про атестацію педагогічних працівників	Наказ Міністерства освіти і науки України	06 жовтня 2010 № 930, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 року за №1255/18550
26.	Положення № 245	Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти	Наказ Міністерства освіти України	15 липня 1996 року №245, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 07 серпня 1996 року за №427/1452
27.	Положення №191/153	Положення про академічні відпустки та повторне навчання у вищих закладах освіти	спільний наказ Міністерства освіти України та Міністерства охорони	06 червня 1996 року №191/153, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 24 червня 1996 року за № 325/1350

№ з/п	Позначення	Назва НПА	Затверджено	
			вид НПА та назва органу	дата та номер НПА
			здоров'я	
28.	Наказ Міносвіти № 127 у редакції наказу МОН № 616	Положення про психологічну службу системи освіти України	Наказ Міністерства освіти України	03 травня 1999 року №127 у редакції 02 липня 2009 року №616, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 23 липня 2009 року за № 687/16703
29.	Наказ №384	Про затвердження форм документів з підготовки кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації	Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України	29 березня 2012 № 384, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 травня 2012 р. за № 711/21024

С.3. ПРОГРАМА освітнього аудиту (2018 р.)

Перевірка діяльності навчальних структурних підрозділів за такими основними показниками:

I. Деканат:

1. Наявність ліцензійних та акредитаційних справ.
2. Навчальні плани, затверджені Вченою радою
3. Робочі навчальні плани, затверджені керівником ВНЗ
4. Ліцензований обсяг у розрізі спеціальностей та контингент у розрізі курсів відповідних спеціальностей денної та заочної форм навчання (% виконання ліцензії.)
5. Накази про переведення, відрахування, поновлення, надання академічної відпустки.
6. Графіки навчального процесу, роботи державних комісій.
7. Протоколи навчально-методичних комісій. Наявність у протоколах засідань питань про виконання прийнятих рішень.
8. Картки навантаження викладачів.
9. Обліково-звітна документація (журнали академгруп, журнали обліку замін викладачів, журнали видачі екзаменаційно-залікових відомостей).
10. Положення про факультет, інститут, затверджені ректором в установленому порядку.
11. Посадові інструкції працівників.
12. Web-сторінки факультетів/інститутів/коледжу.
13. Плани профорієнтаційної роботи факультету з відміткою про виконання.
14. Включення до складу екзаменаційної комісії представників роботодавців та їх об'єднань.
15. Накази про призначення осіб, відповідальних за організацію практики.
16. Накази про призначення комісії по захисту практики
17. Заліково-екзаменаційні відомості про захист практики.
18. Протоколи засідань вчених рад факультетів/інститутів з питань підсумків проведення практики.
19. Журнали реєстрації видачі документів про вищу освіту (науковий ступінь) особам, які успішно виконали відповідну освітню (наукову) програму та пройшли атестацію.
20. Ведення облікової та звітної документації щодо курсових (дипломних) проєктів, відповідність нормативним вимогам.
21. Проведення ректорських контрольних робіт (аналіз якості та успішності).
22. Вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці ВНЗ.

23. Склад та повноваження вчених рад структурних підрозділів ВНЗ та ефективність їх роботи.

24. Склад, повноваження та організація роботи органів громадського самоврядування навчально-наукових інститутів (факультетів) ВНЗ.

II. Кафедра:

1. Наявність ліцензійних та акредитаційних справ
2. Навчальні плани, затверджені Вченою радою
3. Робочі навчальні плани, затверджені керівником ВНЗ
4. Освітні програми, затверджені Вченою радою.
5. Комплекси навчально-методичного забезпечення з кожної навчальної дисципліни навчального плану.

6. Протоколи засідань кафедр. Наявність у протоколах засідань питань про виконання прийнятих рішень

7. Тематика курсових, дипломних робіт, їх оновлення у %.
8. Розклад самостійної роботи зі студентами
9. Журнали взаємовідвідування занять викладачами кафедр з аналізом занять.

10. Забезпечення навчальною літературою. Хрестоматії з навчальних дисциплін.

11. Методичні матеріали для проведення атестації здобувачів вищої освіти.

12. Електронний ресурс навчально-методичних матеріалів з навчальних дисциплін навчального плану, в тому числі в системі дистанційного навчання.

13. Картки навантаження викладачів.

14. Обліково-звітна документація (журнали обліку виконання лабораторних робіт, журнали обліку замін викладачів, журнали реєстрації курсових та дипломних робіт).

15. Положення про кафедру, затверджені ректором в установленому порядку.

16. Посадові інструкції працівників.

17. Індивідуальні журнали викладача.

18. Web-сторінки кафедр, викладачів.

19. Акти на списання курсових робіт, матеріалів практик.

20. Плани профорієнтаційної роботи кафедри з відміткою про виконання.

21. Наявність випускової кафедри із кожної спеціальної (фахової) підготовки для другого (магістерського) рівня вищої освіти, яку очолює фахівець відповідної або спорідненої науково-педагогічної спеціальності з науковим ступенем та вченим званням.

22. Науково-педагогічні (педагогічні) працівники, які забезпечують провадження освітньої діяльності іноземною мовою (мають мати сертифікат відповідно до Загальноєвропейської рекомендації з мовної освіти (на рівні не нижче B2) або кваліфікаційні документи, пов'язані з використанням

іноземної мови) (список курсів та викладачів та копії підтверджуючих документів).

23. Ведення облікової та звітної документації щодо курсових (дипломних) проєктів, відповідність нормативним вимогам.

24. Забезпечення завідувачем кафедри організації освітнього процесу, виконання навчальних планів і програм навчальних дисциплін, контроль за якістю викладання навчальних дисциплін, навчально-методичною та науковою діяльністю викладачів.

III. Практична підготовка:

1. Програми практичної підготовки, договори з базами практик, робочі програми практик.

2. Акти на списання матеріалів практик.

3. Фактичний перелік практик за видами та тривалістю і відповідність освітньо-професійним програмам, навчальним планам та графіку навчального процесу.

4. Наскрізнi програми практик з кожного напрямку підготовки, спеціальності.

5. Наявні лабораторії та майстерні для забезпечення виконання програм навчальних практик для кожного напрямку підготовки, спеціальності (становлять 100% від потреби).

6. Обладнання у лабораторіях та майстернях для виконання програм навчальних практик.

7. Договори на проведення практики за встановленою формою з базами практики (підприємствами, організаціями, установами будь-яких форм власності).

8. Право здобувачів вищої освіти на безоплатне проходження практики на підприємствах, в установах, закладах та організаціях, а також забезпечення оплати праці під час виконання виробничих функцій згідно із законодавством.

9. Накази про призначення осіб, відповідальних за організацію практики.

10. Проведення керівниками баз практик інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки.

11. Обсяг виконання програм практик.

12. Звіти про проходження практики (відповідність встановленим вимогам).

13. Накази про призначення комісії по захисту практики.

14. Заліково-екзаменаційні відомості про захист практики.

15. Протоколи засідань кафедр з питань підсумків проведення кожної практики.

16. Протоколи засідань вчених рад факультетів/інститутів з питань підсумків проведення практики.

17. Матеріальне забезпечення практики.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Кондур О.С. Управління якістю освітніх систем в умовах глобалізації: теорія, методика організації, практика : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 488 с.
2. Кондур О. С. Транскордонна модернізація освітніх систем за умов глобалізації. Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку : [колективна монографія] / за заг. редакцією Рідей Н. М. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. С. 97-129.
3. Кондур О. С. Міжнародні модернізації освітніх систем у сфері управління якістю та забезпечення сталості. Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку : [колективна монографія] / за заг. редакцією Рідей Н. М. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. С. 129-173.

Статті в наукових фахових виданнях України

4. Кондур О. Михайлишин Г., Червінська І. Якість освіти та сучасні особливості організації її моніторингу. Гірська школа українських Карпат : наукове фахове видання з педагогічних наук. 2016. № 15. С. 119-123. Здобувачеві належить постановка проблеми та узагальнення результатів.
5. Кондур О. С. Роль міжнародного співробітництва вищого навчального закладу в системі забезпечення якості освіти. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). 2017. № 8 (313), листопад Ч. І. – С. 174-179. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2216/discover>.
6. Кондур О. С. Інноваційний менеджмент у системі управління вищим навчальним закладом. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. №14 (59), грудень. С. 254-258.

7. Кондур О. С. Корпоративне управління закладом вищої освіти в умовах модернізації освіти. Освітній простір України. 2017. Вип.11. С. 63-70.
8. Кондур О. С. Стратегії трансформацій менеджменту освіти в інтеграції суспільної теорії та критичної педагогіки. Наукові записки : [збірник наукових статей] / МОН, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; упор. Л. Л. Макаренко. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. СХХХVI (137). С. 125-136. (Серія педагогічні науки).
9. Кондур О. С. Формування ефективних методів управління та фактор моделі «людських ресурсів». Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. 2017. №11. С. 66-74.
10. Кондур О. С. Основні тенденції розвитку досліджень освіти в контексті світоглядних засад глобального суспільного розвитку і гуманітаризації менеджменту. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 59. С. 66-74.
11. Кондур О. С. Ідейні та концептуальні засади трансформації менеджменту освіти у систему менеджменту знань. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Чернігів : ЧНПУ, 2018. Вип.150. С. 66-69.
12. Кондур О. С. Формування національно-культурної ідентичності молоді у сучасній освітньо-виховній парадигмі. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). 2018. №1 (315), березень Ч.1. С. 252-257. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/3381>.
13. Кондур О. Компаративний аналіз британської та української моделей освітнього менеджменту. Обрії : науково-педагогічний журнал. 2018. № 1(46). С. 17-20.
14. Кондур О. С. Глобалізація як передумова і контекст комплексного впливу на розвиток освіти. Освітній дискурс : збірник наукових праць. 2018. Вип. 5. С 25-36.

15. Кондур О. С. Глобалізація освіти у контексті проблем та перспектив суспільного розвитку. Вища освіта України. 2018. № 2(69). С. 42-47.

16. Kondur O. Management education in the context of social and pedagogical transformations. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. № 12, 2018. С. 69-74.

17. Кондур О. С. Кваліметричні технології в управлінні закладом вищої освіти. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2018. Вип.33. С. 105-114.

***Статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях,
віднесених до міжнародних наукометричних баз даних***

18. Kondur O., Lutsan N., Mykhaylyshyn G. Modern Educational Technologies in Ukrainian High School. Edukacja – Technika – Informatyka : kwartalnik naukowy, 2015. no 4(14). P. 74–80. (зарубіжне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2015: 79.23). Здобувачеві належить формулювання наукової ідеї та узагальнення результатів.

19. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Chervinska I. Social and Cultural Determinants of Monitoring the Quality of University Education. IntellectualArchive, 2017. Volume 6, Number 1. January/February. С. 27-32. (зарубіжне видання Канади). Здобувачеві належить обґрунтування та узагальнення результатів.

20. Kondur O. S. The main tendencies of transformation of educational systems in the context of ideological foundations of global social development. Społeczeństwo. Edukacja. Język. 2018. Vol. 7. P. 203-215. DOI: 10.19251/sej/2018.7(16) (зарубіжне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 68.44, Lista B / 4 pkt)

21. Kondur O. Bildungs-Prozess bei der Integration von Humanisierung der Gesellschaft und der Weltanschaulichen Grundlagen der Bildung. Scientific

Bulletin of Hełm – Section pedagogy. 2018. P. 11-22. (зарубіжне видання Польщі)

22. Mykhaylyshyn G., Kondur O. Aspects of globalization of education in the context of system globalization. *Edukacja – Technika – Informatyka : kwartalnik naukowy*, 2018. no 3(25). P. 84-90. (зарубіжне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2017: 93.45, (Lista B / 9 pkt). Здобувачеві належить постановка проблеми та обґрунтування результатів.

23. Budnyk O., Kondur O. Moral and Aesthetic Aspect of the Professional Training of Teachers. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2017. Vol. 4, No. 1. P. 26-33. (видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 81.40). Здобувачеві належить обґрунтування результатів.

24. Кондур О. С. Роль стратегічного освітнього менеджменту для розвитку вищого навчального закладу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка і психологія*. 2017. Вип. 2(6). С. 27-32. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 51.60).

25. Кондур О. С. Трансформації освітньо-наукових управлінських моделей у контексті інформаційної революції глобальної системи освіти. *Гірська школа українських Карпат : наукове фахове видання з педагогічних наук*. 2017. № 17. С. 166-170. doi: 10.15330/msuc.2017.17.166-170. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 56.80).

26. Кондур О. С. Глобальні процеси та інтеграція педагогіки і менеджменту в освіті України в контексті європейської освітньо-наукової системи. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2017. Вип.3(35). С. 280-287. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2015: 38.90).

27. Кондур О. С. Ідейні основи та практика європейської системи освіти у французькій моделі освітньо-наукового менеджменту. Збірник наукових праць Херсонського державного університету «Педагогічні науки». Херсон, 2017. № 80 том 1. С. 157-162. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 40.05).

28. Кондур О. Модернізації системи освітнього менеджменту. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. №6. С. 68-72. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 58,82).

29. Кондур О. С. Культура якості в корпоративній моделі управління освітніми системами. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2018. Вип. 1 (36). С. 25-32. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2017: 56.98).

30. Кондур О. С. Управлінська компонента професійної компетентності фахівця в освітній системі. Витоки педагогічної майстерності : збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Вип. 21. С. 95-99. Серія «Педагогічні науки». (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus Master Lsst).

31. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Chervinska I, Teoretyczne oraz metodyczne zasady monitorowania jakości edukacji uniwersyteckiej. Освітній простір України. 2018. Вип.14. С. 217-223. (фахове видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2017: 61.85). Здобувачеві належить обґрунтування та узагальнення результатів.

32. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Serman L. Innovation of education and educational innovations in conditions of modern higher education institution. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2018. Vol. 5, No. 1. P. 9-16. (видання України, що внесено до міжнародної наукометричної бази

Index Copernicus, ICV 2016: 81.40). Здобувачеві належить розробка схем та обґрунтування й узагальнення результатів.

33. Кондур О. С., Цюпа О. П. Вплив освітньої реформи на фінансове забезпечення освіти і науки. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2018. Vol 1, No 14. С. 52-57. (фахове видання України з економіки, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, ICV 2016: 62.80). Здобувачеві належить постановка проблеми та обґрунтування результатів дослідження.

34. Gribovych A., Kondur O., Melnyk Y. Actualization of Leadership as a key category of neoeconomical community: socio-cultural and educational aspects. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2019. Vol. 6, No. 1. P. 50-59. (Index Copernicus ICV 2016: 81.40). Здобувачеві належить обґрунтування результатів.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

35. Кондур О. Системний підхід при забезпеченні якості вищої освіти в Україні. Сучасний викладач у студентоцентричній моделі освітнього процесу університету : матеріали Науково-практичного семінару 3-4 березня 2016р., проведеного на базі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ : Видавництво ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2016. – С. 33-35.

36. Кондур О. Кибернетическая модель обеспечения качества образования = Cybernetic model of ensuring quality of education . Education in the context of needs – possibilities – solutions / 29.09-1.10.2016 roku, Pomeranian University in Słupsk, Słupsk-Ustka.

37. Kondur O., Mykhaylyshyn G., Chervinska I. The monitoring of the university quality education in the context of globalization challenges of the present time. 6th International Scientific Conference on Idealized Design: Redesigning Higher Education, 21-22.01. 2017, Kraków.

38. Кондур О. С, Михайлишин Г. Й. Внутрішній аудит у системі забезпечення якості освітньої діяльності університету. Матеріали VIII

Міжнародної науково-практичної конференції «Управління в освіті», 26-27 квітня, 2017. м. Львів. С. 61-62

39. Кондур О. Моніторинг якості вищої освіти як складова системи підготовки фахівців. Матеріали III Міжнародного конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (м. Одеса, 18-21.05.2017 р.) Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С.14-15.

40. Кондур О. С. Освітні інновації як чинник підвищення конкурентоспроможності майбутнього фахівця. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 жовтня 2017р., Мукачєво / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачєво : Вид-во МДУ, 2017. С. 183-185.

41. Кондур О. С. Про методичні підходи до управління вищим навчальним закладом. Управлінські науки в сучасному світі : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (22 листопада 2017р., м. Київ). Біла Церква : Видавець Пшонківський О.В., 2018. С. 120-123.

42. Кондур О. С. Роль освітнього менеджменту у формуванні громадянського суспільства. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Становлення і розвиток педагогіки» (м. Харків, 16–17 лютого 2018 року). Херсон : Видавництво «Молодий вчений», 2018. С. 130-131.

43. Кондур О. С. Управлінська складова професійної компетентності педагога. XVII міжнародна конференція «Макаренківська концепція підготовки вчителів в контексті вітчизняних та світових тенденцій розвитку педагогічної освіти», 13–14 березня 2018 року, м. Полтава.

44. Кондур О. С. Модернізація системи управління закладом вищої освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Підготовка фахівців у сфері освіти та освітнього менеджменту: європейський вимір». (м.

Черкаси, 29–30 березня 2018 року). Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. С. 51-52.

45. Кондур О. Трансформаційний вплив процесів глобалізації на вищу освіту. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» (м. Луцьк, 31 травня – 1 червня 2018 року). / А. В. Лякішева (заг.ред.) та ін. у 2-х т. Луцьк : ФОП Покора І. О., 2018. Т. 1 (А-М). С. 174-177.

46. Кондур О. С. Познавательные технологии и методология науки эмпирического педагогического исследования в системе менеджмента образования. Современный менеджмент: проблемы, модели, перспективы : сборник научных статей / Урал. гос. пед. ун-т ; под. науч. ред. А. А. Симоновой, С. Л. Фоменко ; общ. ред. Н. Е. Поповой. Екатеринбург, 2018. С. 202-207. URL: <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/10738/1/konf000317.pdf>

47. Кондур О. С. Впровадження управлінських ідей В. О. Сухомлинського в процесі реформування української освітньої системи. Всеукраїнська науково-практична конференція «Василь Сухомлинський – від пізнання дитини до створення освітньо-виховної системи» (м. Миколаїв, 22-24 листопада 2018 року). С. 96-97.

48. Кондур О. С. Модель цільової підготовки фахівців з управління якістю у закладах вищої освіти. Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Мукачеве, 16-17 травня 2019 р.). С. 156-157.

49. Михайлишин Г. Й., Кондур О. С. Організаційно-управлінські процедури системи внутрішнього забезпечення якості освіти у ЗВО. II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми формування успішної особистості в сучасному освітньому просторі» (м. Вінниця, 15-17 травня 2019 р.).

**Наукові праці, які додатково відображають
наукові результати дисертації
а) навчальні посібники**

50. Статистика : навчальний посібник для студентів вузів / Баран Р. Я., Кондур О. С., Жолоб Л. І., Зозуля О. М. Чернівці : ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2008. 240 с. (Рекомендовано МОН України, лист №1.4/18 Г-752 від 04.09.2006р.).

51. Вища математика : курс лекцій у трьох частинах. Частина 2 : Теорія ймовірностей та математична статистика / Лавренчук В. П., Кондур О. С., Готинчан Т. І., Дронь В. С. Івано-Франківськ : Вид-во. Прикарпатського нац.ун-ту, 2011. (Рекомендовано МОН України лист №1/11-149 від 22.02.2011р.).)

52. Гуменник В. І., Копчак Ю. С., Кондур О. С. Менеджмент організацій : навчальний посібник. Київ : Знання, 2012. 503 с.

53. Менеджмент в моделях : навчальний посібник / Кондур О. С., Загорняк В. Б., Івануса А. В., Ковальчук А. П., Загорняк Н. В. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 312 с. (Рекомендовано МОН України, лист №1/11-1123 від 29.01.2014).

б) наукові публікації

54. Kuzmin O. E., Kondur O. S., Smykovchuk T. V. Transformation directions of industrial enterprises as a means of providing their competitive ability. Теоретичні та прикладні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств : колективна монографія в 4 томах / За ред.. Паршиной О.А. Дніпропетровськ : Гердан, 2013. Т.4. С. 182-188.

55. Кондур О. С., Щур Р. І. Оптимізація структури фінансування інвестиційного проекту. Проблеми моніторингу, моделювання та менеджменту емерджентної економіки : монографія. / За ред. Соловйова В. М. (відп. за випуск) [та ін.]. Черкаси : Брама, видавець Вовчок О.Ю., 2013. С. 48-65.

56. Кондур О. Комунікаційно-гуманітарна складова в моделюванні розвитку туристичної галузі Карпатського регіону. Карпати-Аппалачі: формування особистості в контексті сталого розвитку гірських регіонів : матеріали II Міжнародної спільної українсько-американської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 24-26 вересня 2013р. / Гол. ред. В.Д. Хрущ. Івано-Франківськ : НАІР, 2013р. С. 130-131.

57. Кондур О., Копчак Ю., Копчак Л. Роль туристичної галузі в сталому розвитку Карпатського регіону: соціальний, освітній та економічний аспекти. Гірська школа Українських Карпат : наукове фахове видання з педагогічних наук. 2014. № 11. С. 59-61.

58. Kondur O. Socio-Information Method sof Overcoming the Mental and Negative Stereotypes of Population in the Carpathian Region. 40th Annual Appalachian Studies Conference EXTREME Appalachia. Virginia Tech, Blacksburg, USA. March 9-12, 2017.

59. Высочан Л. М., Кондур О. С. Metodical peculiarities of using of game techniques at the lessons of natural science in elementary school = Методические особенности использования игровых методик на уроках естествознания в начальной школе. Проблемы современного педагогического образования : сборник научных трудов. Ялта : РИО ГПА, 2018. Вып. 61. Ч. 4. С. 61-63.